143

Cezmi Tahir Berktin / ÖĞRENCİ PROBLEMLERİ

CEZMİ TAHİR BERKTİN

öğrenci problemleri

Büyük Kurucu'muz Diyor ki:

İş Bankası kurumu, Cumhuriyet tarihinde ekonomi bakımından başlı başına yer alacaktır.

Bu kurum, naçiz bir servetin bile ekonomik hayatta fert menfaatlerine hasrolunmayıp ulus menfaatine hasredilmesinden çıkabilecek olan büyük neticeleri, az bir zamanda ve bahusus yepyeni bir devlet kuruluşunun türlü inkılâp güçlükleri içinde âlemşümul bir surette fiilen göstermiştir.

26 Ağustos 1936

K. Atatürk

Bir çocuğun tamamiyle başarısızlığa düşmesine sakın
vermeyiniz. Eğer düşerse, ona ileriye doğru düşmesi-
yada yoluna devam etmesini öğretiniz.»

Prof. Morgan

ÖĞRENCİ PROBLEMLERİ

YAZAN
Cezmi Tahir Berktin

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI 143

Kapak Kompozisyonu
Said Maden

BİRİNCİ BASKI — 10.000
Ankara, 1974

tisa matbaacılık sanayii, **tel**: 17 54 38 - 18 95 62, **ankara**

Böyle yapmazsın...

Böyle olur, ama onu böyle bırakamazsın.

GİRİŞ

Kolombiya Üniversitesi Eğitim Profesörlerinden Roma Gans (John Dewey ve Çocukları Anlama) başlıklı bir yazısında şunları yazmaktadır «Uygarlığın bir ölçüsü de bir klütürün çocuklarına verdiği yerdir. Eğer çocuklar o kültürün içinde ihmal edilmişse, kötü muamele görmekte ise yada ziyan edilmekte ise o kültüre geri bir kültür olarak bakabiliriz. Eğer çocuklar birer kişi olarak kabul ediliyorlarsa, anlaşılıyorlarsa ve gerçek bir vatandaş muamelesi görüyorlarsa o kültüre ileri bir kültür, ilerlemekte olan bir kültür gözüyle bakabiliriz.»

İşte çağdaş uygarlığın bu kadar önemli bir elemanı olan çocuğun karşısında bütün sosyal ve kültürel kurullarımızın sorumluluklarını derin derin, uzun uzun düşünmek zorundayız. Çocuk sosyal, psikolojik ve fizyolojik bir bütündür Bu bütünü meydana getiren parçaların dengeli gelişmesi çocuğu mutlu, sağlıklı ve topluma faydalı yapar. Bir demokrasi bu dengeyi sağlıyamadıkça başarılı olamaz. Bir toplum bu dengenin içinde olan kişilerden meydana gelmezse anarşiden kurtulamaz. Bir aile bu dengenin sağladığı mutluluğun sıcak atmosferinden mahrumsa facialarla sonuçlanan anlaşmazlıklardan kurtulamaz. Bir çocuğa bu denge sağlanmamışsa o sınıfta, evde, arkadaşları arasında bir üzüntü konusudur. Büyüyünce de çevresini sıkan, problemler yaratan, nörotik bir tip olur.

Çocuğun bu temel ihtiyaçlarının cevabını verebilmek ancak onu tanımakla mümkündür. Onları tanıması gereken kişilerin en başında öğretmenler ve ana - babalar gelir. O halde çocuğun bütünlüğünü meydana getiren üç elemanı iyice öğretmen yetiştiren kurulların programlarına sokmamız gerekir. İlk ve en güzel adımı Kız Teknik Öğretim yaptı. Bütün kız enstitülerine öğretmen yetiştiren Kız Teknik Öğretmen Okulunun en ilginç dersi (Çocuk Gelişimi) üzerindeki derstir.

Okullarımız yalnız çocuklarımıza ders okutan birer bina olmaktan ileri geçmelidir. İlk, orta ve lise her kademenin okul - aile birlikleri birer para toplama organı olmaktan ileriye gitmelidir. Zaten artık her okulda kurulmuş olan Koruma Dernekleri işin eğitim kısmını tamamiyle okul - aile birliklerine bırakmıştır. Bu kurullar birer ana - baba okulu haline gelmelidir. Onların programlarının yanında çocuk gelişimi ile ilgili bilgiler bulunmalıdır. Konferanslarla, filmlerle, yayınlarla çocuk kişiliğinin bütünlüğünü olumlu bir yöne çevirmenin ustalığı ana babalara öğretilmelidir. Onları sevgileriyle çocuğa baskı yapan, hiddet ve şiddetleriyle onların ruh sağlıklarını bozan insanlar olmaktan kurtarmalıyız. Her okul ayni zamanda ana babaları eğiten birer okul olmalıdır. İyi öğretmen ve iyi ana baba mutlu çocukların yetişmesi, mutlu çocuklar da mutlu toplumların meydana gelmesi demektir.

Çocukların sosyal ihtiyaçlarını göz önünde tutmıyan bir toplumun gazetelerinde her gün çocuk çetelerinin resimlerini görmek, çocuk suçlarının hikâyesini okumak daima mukadderdir. Sosyal suçlar içinde çırpınan çocukların karşısına geçip suçlamak boş ve faydasız bir çabadır Onları suç işlemeğe yönelten faktörleri ele alıp çaresini aramamız gerekir. İstanbulun Levent Mahallesini soyan hâli vakti yerinde gençlerden meydana gelmiş çete-

nin bir üyesi şöyle demektedir «Kız arkadaşlarıma anlatacağım bir maceram yoktu, bunun için yaptım bu işi.» Bu bir küstâh ifade midir? Yoksa bizi ödeve davet eden bir uyarma mıdır? Bunu takdir edecek bir ortamı hazırlamak eğitimin baş ödevlerinden biri olmalıdır. Acoba bu polis vakası bir hırsızlık olayı mıdır, yoksa bir sosyal, ödevini yapmayan yetişkinlerin günâhını çeken bir zavallı gencin hikâyesi mi? Ona kendisini gösterecek kendisini isbat edecek, kendisini kabul ettirecek, kendisini alkışlattıracak bir imkân sağlamamışız. O da kendi kendine bir şeyler yapmak zorunda kalmıştır. Genci çocuğu kendi sosyal problemlerini halletmek için kaldırım kenarına bırakıverirseniz, birbirlerine anlatacakları şeyleri boş bir arsanın kenarında anlatırken içimiz sızlamazsa onların en heyecanlı macaraları zengin olsalar bile hırsızlık gibi olumsuz macaralar olur. Bu bütün dünyada böyledir.

Amerikada gençlerin meydana getirdiği bir çetenin başı olan bir genç çocuk kendini sorguya çeken hâkime şunları söylemişti. «Siz hiç bizim mahalleden geçtiniz mi? Biz çöp tenekeleri arasında oynarız. Polisin güler yüzünü değil cobunu tanırız. Bizim mahalleye kulüp mü açtınız, bizim mahalleye spor alanları mı yaptırdınız? ki bizden doğru dürüst davranış istiyorsunuz?». Bu bir uydurulmuş hikâye değildir. New Yorkun Brooklyn denilen bölgesinin bir mahallesinde geçmiştir. Daily Mirror gazetesinde ben okudum. Her gün sokaklarda amaçsız, şaşkın ve perişan dolaşan gençlerimiz ayni soruyu bize soramazlar mı? Gençlerimizin çocuklarımızın sosyal uyarlıklarını sağlamak yetişkinlerin ödevidir. Sadece suçlamak kötü bir eğitim anlayışıdır. Spor totonun geliri ile her mahallede kulüpler açmak, küçük spor tesisleri yapmak çocukları bir arada olumlu bir şekilde toplamak ihtiyaçlarını karşılar, sosyal uyarlıklarını sağlar ve onların suç işlemesini ön-

ler. Genç, bir topluluğa bağlı olmak, bir yerin bir şeyi olmak, ihtiyacı içindedir Bu sayede büyümesiyle beraber gelişmesi gereken bazı kişisel niteliklerini geliştirecektir Bağlı olduğu topluma kendini kabul ettirecektir. Kendini hatta kendisine isbat etmek zorundadır. Bu, gelişmesinin en doğal hakkıdır. Ona bu imkânları vermezsek içindeki bunalım onu bir âsi genç yapacaktır.

Çocuğun ve gençlerin psikolojik ihtiyaçları do çocuğun olumlu bir yetişkin olarak yetişmesinde önemli bir rol oynar. Sevmek, sevilmek, korunmak, güvenmek onun ruhsal dünyasının gıdasıdır Sevgiyle beslenmiyen bir çocuk yaşıntısı cılız kalır, verimsiz olur, problemler içinde yuvarlanır Çocukların gelişmesi ve büyümesiyle ilgili bütün kişiler evvelâ çocuğu sevmelidir Sevgiyle süslenmemiş bir çocuk eğitimi boş bir çabadır. Hattâ sevgiyle uzatılmamış bir kaşık yemeğin içinde çok oz besleyici madde vardır. Sevgiyle gıdanın beraber bulunmasını gösteren bir deneme yapmışlar Evinde mutlu olan, çok sevilen belirli sayıda bir çocuk gurubu ile, evinde itilen kakılan ayni miktarda bir çocuk topluluğunu belli bir gıda rejimine tabi tutmuşlar, yemekten sonra eski sosyal çevrelerine bırakılmışlar.

Sonuçta mutlu çocuklar rejimden faydalanmışlar, diğer çocuklar faydalanamamışlar Ana babalarına ve öğretmenlere çocukları sevmeyi öğretmeliyiz. Sevgiden mahrum olacak çocuk bu noksanını tamamlamak için her türlü olumsuz yola sapar. Çocuk muhakkak sevildiğini bilmek ister. Bu arzu kundaktan başlar. Elleri yüzü kirli, ödevini yapmamış, dersini çalışmamış çocuğu doğru yola getirmek için haşlarken bile sevgimizi belli etmeliyiz. Bu sevgiyi kaybetmek endişesi çocuğun kafasını en çok kurcalayan bir problem olmalıdır. Çocuk etrafındaki insanlara güvenmelidir. Onların adaletinden emin olmalıdır. Hi-

mayesiz kalma korkusu onların ruh sağlıklarını tehdit etmemelidir

İçinde konfor olmasa bile sevgi, şefkat, yakınlık ve güven bulunan ev onların psikolojik güvenleri bakımından şarttır. Bunlar olduktan sonra bir çocuk babasının sosyal statüsüne o kadar önem vermez. Neşe içinde soğan ekmek yiyen çocukların kanaatkâr mutlulukları burdan gelir Münazaasız, kavgasız, tartışmasız bir ev, çocuğun psikolojik mutluluğu için şarttır. Yan odada anne ve babanın kavgalarını dinliyen bir çocuğun psikolojik dünyası güveni sevilme ihtiyacı tehdit altındadır Çocuklarımızın heyecansal dünyalarının mutluluğu mutlu ailelerle mümkündür Bu bakımdan izdivaç müessesesinin kurulmasında çok titiz olmak zorundayız. Okullarda rastladığımız bir problemlerin altından hep ona baba ayrılıkları çıkmaktadır Evlenenlerin iyi düşünmeleri şarttır. Çocuklarımızın mutluluğu için biz yetişkinler bir oz müsamahalı, bir oz insaflı ve bir oz fedekâr olmalıyız. En küçük hatamızın çocuğun psikolojik yaşantısında dalgalar meydana getireceğini hiç aklımızdan çıkarmamalıyız. Sınıfta tenbel bir çocuk, dalgın bir genç, bahçede saldırgan bir afacan, arkadaşsız bir çocuk hep psikolojik mutlulukları tehdit edilen ve muhakkak bir rehberliğe ihtiyacı olan çocuklardır Bunun için okullarda bir rehberlik servisinin kurulması en ileri bir eğitim anlayışıdır. Bizim için hatta geç kalınmış bir anlayıştır. Kızılcık sopası ile sirk hayvanları gibi idare edilen bir okulun, kişiliği zedelenmiş vatandaş yetiştirmekten başka bir fonksiyonu olamaz. Bâzan böyle bir okuldan yetişmiş bir kişi gösterilerek sert disiplinin faydaları isbatlanmağa çalışılır. O bir istisnadır. Kimse bu arada kaç çocuğun kişiliğinin perişan olduğunun farkında değildir. Çocuğun kişiliğini geliştirmek, onun psikolojik yönünü süslemek için en iyi yollardan biri onları güzel sanatlarla ilgilendirmektir. Resim, müzik, hatta

beden eğitimi derslerinin öğretmenleri, isterlerse mutlu çocuklardan meydana gelen rahat, disiplinli ve mutlu okullar meydana getirebilirler. Bir okulun değerini bu derslere verildiği önemle ölçmek mümkündür. Güzeli seçmek yeteneği, en iyiyi ayırt etmek niteliği, yılmamak, bir işi en güzel ve en doğru şekilde sonuna getirmek çabası okullarımızın, ana babaların, hatta öğretmenlerimizin pek önem vermedikleri sanat ve beden eğitimi derslerinde elde edilen nitelikleridir. Çocuklarımızın psikolojik atmosferlerinin günlük güneşlik olması sevmek, güvenmek, başarmak, tanınmak, kabul edilmek yolları ile mümkündür. Ana baba olmak ve öğretmenlik sanatı bunları gerektiği dozda çocuğa tattırmak, hissettirmek, duyurmaktır. Ana baba ve öğretmen olarak bir başarısızlık ,bir mutsuzluk karşısında bu tinsel gıdalardan hangisinin çocukta eksik olduğunu düşünmeniz gerekir. Çocukların psikolojik mutlulukları ve intibakları için çocuğu seven rehberlere ihtiyaç vardır.

Çocukların ruhsal düzenlerini sağlarken ruhsal mutluluklariyle meşgul olurken fizyolojik ve fiziksel ihtiyaçlarını bir kenara atamayız. Çocuğun her şeyden evvel «benim» diyebileceği sıcak bir yuvası olmalıdır. Bu ev lüks olmıyabilir, bu ev konforlu olmıyabilir, yeter ki içinde göz yaşı dökülmeden yenen bir lokma ekmek bulunsun, yeter ki yatağa giren çocuğun arkasını kıstıran sıcak bir el bulunsun, ona rahatlıklar dileyen içden bir ses bulunsun. Kimsesiz bakıma muhtaç çocuklara da mümkün olduğu kadar bu sıcak çevreli evi sağlamağa çalışmalıyız. Kimsesiz çocukları sevap işliyorum diye yanlarına evlâtlık alan aileler buna çok dikkat etmelidir. Sevap, onu gerçek bir evlât düzeyine koyduğumuz zaman sevap olur. Çocuk o sıcaklığı bulduğu zaman bulaşık da yıkar, süpürge de süpürür. Fakat evin çocuğundan ayırt edilmezse ancak o zaman mutlu olur. Evlât edinme işi kanunî yollarla sağlanmalıdır. Yoksa evlâtlık konusu bir esir çocuk alışverişinden baş-

ka bir şey sayılamaz. Türkiyede İlköğretim mecburiyeti vardır. Halbuki ilk okul çağında büyük şehirlerimizde hizmetkârlık eden ne kadar çok çocuk vardır.

Çocukların fizyolojik ihtiyaçları arasında beslenme vardır. Korunmaya muhtaç çocuklardan tutunda en hâli vakti yerinde ailelere kadar bu beslenme işi ihmal edilmiş durumdadır. Beslenme konusu okulların en başta gelen bir sorumluluğu olmalıdır. Özellikle ana babalara gerçek beslenme anlatılmalı ve süt içmenin önemi duyurulmalıdır. Ankara Kolejinin İlk kısmında yapıldığı gibi her ilk okulun bir süt saati bulunmalı, fakir bölge okullarında bu işi Koruma Dernekleri ve hayır kurulları yapmalıdır. Rehberlik servisleri kurulduğu zaman rehber öğretmen bu konuya çok önem vermeli ve dosyalardaki çocukların büyüme tablolarını takip etmeli ve okulun büyüme ve uzama oranlarını tesbit etmelidirler. Büyüme aksaklıkları yüzünden bir çok psikolojik problemler ortaya çıkabilir. Okuldaki bir çok disiplin olaylarının nedenleri gıdasızlık, zayıflık, birden çok uzama, aşırı şişmanlık olabilir. Gıdalanmayı ana babalara ve çocuklara sadece konferans şeklinde sıkıcı ifadelerle anlatmak kâfi değildir. Filmler, resimler ve çeşitli deneylerle sütün ve gıdalanmanın canlı örneklerini vermek gerekir. Bir kaç yıl evvel Beslenme Uzmanı Osman Koçtürk'ün aracılığı ile Ankara Kolejinde farelerle bir deneme yapılmış ve deney bir ay çocukların gözleri önünde kalmıştır. İki ayrı kafese onar tane beyaz fare konmuş bunlardan birinci kafese gıda olarak süt, ikinci kafese de ekmek parçaları verilmiştir. Kısa zamanda sütle beslenen fareler şişmanlamış, tüyleri parlamıştı. Farelerin hepsi de canlı ve hareketli idi. Sütle beslenmiyen ikinci kafesteki fareler cılız kalmış, tüyleri kirli bir renk almıştı. Bu kafesteki fareler kafesin bir köşesinde tenbel tenbel oturmakta idiler. İşte bir okulun ana babalara ve çocuklara

gerçek beslenmenin önemini anlatması do o okulun rehberlik ödevlerindendir.

Çocuk dinamik bir varlıktır. Büyümekte olan kasları, kemikleri için devamlı hareket yapmak zorunluğundadır. Bu onun en doğal ihtiyacıdır, çocuğu oynamaktan, hareketten alıkoymak kadar anlamsız bir şey yoktur. Hareketsiz çocuklar problemlidir, zekâsı ağır işliyen çocuklardır. Nörotik tiplerdir Rehber öğretmenlerin hareketsiz, cansız, durgun, dalgın, oyunlara karışmıyan çocuklarla uğraşması başta gelen rehberlik ödevlerindendir Hareketli, kabına sığmayan çocukların bu hareket ihtiyacından onun eğitimi bakımından faydalanmak gerekir. Oyunların eğitsel olunmasına dikkat etmek, ana baba ve öğretmenin ödevidir Çocuğa bol bol oynamak imkânı sağlamalıyız. Her tarafta bir çocuk bahçesi bulunmalıdır. Çocuk oynarken hem büyümekte olan kaslarını geliştirir, kuvvetlendirir, hem de kişiliğinin bir çok niteliklerini geliştirir. Fakat başına bir iş başarmak, grup halinde bir işi sonuçlandırmak, mensup olduğu topluluğu başarıya ulaştırmak, arkadaşlık, sadakat, azim, sebat, sona kadar dayanma, engellerden yılmama, yenilgelerde umutsuzluğa düşmeme, düşer düşmez kalkıp koşma ve buna benzer daha yüzlerce kişilik nitelikleri bir çocuk bahçesinde, bir jimnastik salonunda öğrenilir. Okullarımızı yaparken plândaki jimnastik salonunu şimdilik dursun ilerde yaparız diyen zihniyet rehberlik anlayışından mahrum bir zihniyettir.

SOSYAL HİZMETLİ VE OKULLARDA REHBERLİK

Kim önayak olduysa heykelini dikmeli. Nihayet bizde de bir sosyal hizmetler okulu açıldı. Sağlık sokağında şimdilik mütevazi bir apartmanda faaliyette olan Sosyal Hizmetler Akademisi ilk mezunlarını verdi ve olumlu çalışmalarına başladı. 1952 yılında Bakanlığın davetlisi bir Amerikalı profesör, Bakanhk Genel müfettişlerine çeşitli eğitim konularından ve problemlerinden bahsederken sözleri Türkçeye çeviren tercüman Hanım (social worker) kelimesinde takıhp kalınca rahmetli Tevfik İleri, Kolombia mezunu bir eğitimcimizden açıklama istemiş, o da (galiba) diye başlayan bir açıklama yapmıştı. Ve Amerikah Profesör Sosyal Hizmetlinin ne demek olduğunu bilmiyen Bakanhk mensuplarına inanmayan gözlerle hayretler içinde bakmıştı. Halbuki o bizlere bir sosyal hizmetliden eğitimcilerin nasıl faydalanacağını anlatmağa çahşıyordu. Bu bir ikaz olmahydı. 1961 yılına kadar bu gafletimiz devam etti. Allahtan Sağhk ve Sosyal Yardım Bakanhğı Birleşmiş Milletler teknik yardımı ile Sosyal Hizmetler Akademisi kuruldu ve Amerikah profesörün konuşmasında geçen sosyal hizmetliler yetişmeğe başladı. Bu akademi lise mezunu kız ve erkek öğrencileri kabul etmekte ve dört yıllık bir yüksek öğrenim yaptırmak-

tadır. Akademiyi bitirenler 7355 sayılı kanun gereğince (Sosyal Hizmet Uzmanı) adını almaktadırlar.

Elimize geçen rehberlerine göre bir çok bakanlıkların sosyal problemleriyle uğraşmaları yanında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Aktaş Erkek Yetiştirme Yurdunda, Gazi Kız Yetiştirme Yurdunda ve Sarar İlkokulunda Gurup Çalışmaları, uygulamaları yapmaktadırlar.

Bir çok öğrencinin uyum problemleri sıkı sıkıya ev ve diğer okul dışı çevre durumlariyle paralel koşullarla ilgilidir. Çocuklarımız kahvelere gidiyor, çocuklarımız oyun yerlerine gidiyorlar diye bir ulusal felâketle karşılaşmış gibi alarme olup (Kapatalım, asalım, keselim, kovalım) gibi hiç bir şey ifade etmeyen laflar söylemek faydasızdır. Nitekim bu telâşın karşısında bir çok değerli eğitimcimiz (Daha ziyade neden buralara gidiyorlar konusu üzerinde durmalıyız.) dediler. Gençlerin buralara gitmelerine neden olan zorunlukları incelemek gerektiğini bu eğitimcilerimiz bize haber veriyor. Geçenlerde Atatürk Lisesindeki sınıfıma gelen üç kız iki erkekten müteşekkil bir Sosyal Hizmetli ekibi bir anketle gençlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini araştırıyorlardı. Bu gençlerle konuştum. Hepsi de yaptıkları işlerden mutluluk duymaktaydılar. Bu meslekte gençlerin başarılı olmaları için bu birinci koşuldur. Onlar gecekondu bölgelerinde okul çağındaki çocukların okul dışı zamanlarını değerlendirmek için çalışıyorlarmış ve bu bölgedeki ana babalarla meşgul oluyorlarmış. Hatta beni Mamak'taki gecekondu ve-

lileriyle bir konuşmağa davet ettiler. Okul dışı yaşantılariyle öğrencilerin okul idareleri ve öğ retmenler meşgul olamaz.

Bu yüzden öğrencinin okul dışı uyumsuzluklarını ele alacak ve bu alanda yetişmiş bir insana ihtiyacı olacaktır. Bu bir sosyal hizmetli olabilir. Bununla beraber her okulun böyle bir yetişmiş uzmana sahip olmasına imkân yoktur. Fakat yavaş kurulmakta olan Merkezi Rehberlik Bürolarının personeli arasında muhakkak bir sosyal hizmetli bulunması şarttır. Millî Eğitim Bakanlığımızın yerinde bir anlayışı ile bu rehberlik büroları kurulmuş bulunmaktadır. Bu kitap yazılırken altı ilimizde bu bürolar kurulmuş bulunmaktaydı. Fakat bunları duyurmak gerekir Örneğin İzmir'den, Karşıyaka'dan bir anne çocuğunun okuma güçlüğünden yakınarak bizim Ankara Kolejindeki çok mütevazi büromuza başvurdu. Halbuki İzmir'de böyle bir büro faaliyettedir. Bu bürolar her ilde geri kalmış çocuklar için özel sınıflar açmakta ve değerli çalışmalarla uğraşmaktadır. Diğer taraftan sorduk bu kurumun personeli arasında bir sosyal hizmetli var mı diye. Sadece düşünüyoruz, diye cevap verdiler. Elemanları arasında bir sosyal hizmetli bulunmyaan bir rehberlik bürosunun başarısı eksik kahr, eksik bir başarının da başarısızlıktan farkı olmaz. Çok temenni ederiz ki bu kitap yayınlanabildiği gün, Rehberlik Büroları bu eksiklerini tamamlamış olsunlar. Rehber öğretmenlerle, rehber danışmalarla sosyal hizmetliler elele çalışmalıdır. Bu bilinç içinde yetişmiş olan sosyal hizmetliler zannediyoruz ki, millî eğitimcilerin yardımına hazır durumdadırlar, hatta

onların el atamadıkları alanlara ellerini uzatmış bulunmaktadırlar. Okulun el uzatamadığı ve uzatamadığı için de bir fasit daire içinde kaldığı öğrenci problemleri vardır. Artık okuldan kaçıyor ver cezayı, serkeşlik ediyor ver cezayı anlamındaki bir eğitim iflâs etmiştir. Bütün olayların nedenlerine kadar inmezsek okullar topluma bir yandan okumuş insan, fakat diğer yandan da problemli, nörotik, acaip insan tipi ihraç etmekten kendini kurtaramaz. Bir yandan (Muasır Medeniyet Seviyesine) çıkacağız diye nutuk atarken, öteki yandan çocuklarımızı, gençlerimizi (Muasır Medeniyet Seviyesi) nin altındaki nizamlar düzenler ve koşullarla yetiştirirsek, (Muasır Medeniyet Seviyesini) önümüze ulusal ülkü olarak koyan büyük adam (Şiddet ve korku ile elde edilen fazilet fazilet değildir) derken biz okullarda şakır şakır çocuk döversek akıntıya kürek çekmiş oluruz. Okulun el uzatamadığı yerlerde sosyal hizmetli yardımcı olacaktır. Sosyal hizmetli bir problemli çocuğun problemini aile yönünden ele alır. Evdeki ekonomik, sosyal ve psikolojik koşulları inceler. Bunun için çocuk ile, öğretmenle, okul idarecileriyle mülâkatlar yapar. Buluşlarını bir rapor haline getirir. Problemin halli için okul idaresiyle işbirliği yapar. Yada çocuğu bu işle meşgul dış kurullara aktarır. Bunu yaparken rehber danışmanla beraber çalışır. Sosyal hizmetlinin çocuk ve aile ile ilgili ödevlerinin amaçlarını bir sosyal hizmetliler kitabı şöyle sıralamaktadır

1 — Kişiye ve guruba aralarındaki dengesizlikten ortaya çıkan problemlerin farkına varma-

larına, çözmelerine yada hafifletmelerine yardım eder.

2 — Dengesizliğin tekrarlanmasını önlemek için çevre, gurup ve kişi arasındaki dengesizliğin potansiyel noktalarını keşfeder.

3 — Bu önleyici ve düzeltici amaçların başında kişideki, guruptaki yada topluluktaki olumlu potansiyelleri kuvvetlendirmeğe çalışır.

Sosyal hizmetli çocuğun ve ailenin ilişkilerinin üzerine dikkatini çevirecektir. Onların çeşitli mutluluklarını mevcut potansiyellerine göre çoğaltmalıdır. Sosyal hizmetli belki işsiz bir babaya iş bularak ailenin ekonomik durumunu düzeltebilir. Bir hasta anneye yardım edebilir, belki cahil ve ekonomik durumu bozuk ailelerin çeşitli işlerine, hatta devlet işlerine yol göstermek suretiyle yardımcı olabilir Evdeki huzursuzluğun nedenlerini ve koşullarını değiştirmeğe çalışır yada bunların çok sevdikleri çocuklarının okuldaki başarısızlıklarına yada uyumsuzluklarına neden olduğunu ailenin dikkatine sunarak onların kendilerini düzeltmeğe çaba göstermelerini sağhyabilir. Çocukların evlerindeki çalışma imkânsızhklarını okula intikal ettirerek okulun bu alanda yardımını istiyebilir. Çocuğun evdeki bir küçük kardeşi, bir ağabeysi, bir hala, bir büyükanne problemi yüzünden tedirgin olduğunu o görür ve çaresini arar. Bir gelin kaynana geçimsizliği, bir ana baba anlaşmazlığı, ayrılığı, bir ekonomik durumun bozulması, evde çok sevilen bir hastanın bulunması çocuğun okul içindeki davranışlarına etki yapar. Bunları bilemiyen bir okul idaresi, bir öğretmen, bir rehber öğretmen

işi hangi yoldan karşılayacağını bilemez. Bâzan böyle bir çocuğu küçük tatlı bir bakışla derdine ortak olmak, ona küçük bir yaklaşmak doğru yola getirebilir. Onun bizim bilmediğimiz üzüntülerini bize sosyal hizmetli getirmek ustalığındadır. Orta dereceli okulların yönetmeliğinin 58 inci maddesinin (c) fıkrasındaki sınıf öğretmeninin ödevlerinin çoğu bir sosyal hizmetlinin ödevleri ve görevleridir. Fakat her okula bir sosyal hizmetli verilemiyeceğine ve her ilde bir rehberlik merkezi kurumadığına göre şimdilik sınıf öğretmenleri çocukların okul dışı sosyal, ekonomik ve psikolojik yaşantılariyle mümkün olduğu kadar meşgul olacaklar onların bu yöndeki bozukluklarını bilmeden hiç bir yargıya gitmiyeceklerdir. Sosyal hizmetliler okullarımızın yardımcısı olacağı güne kadar çocuğun bu yönü ile meşgul olma işi yine öğretmenlerimize kalacaktır.

Rehberlik işimiz çok güçtür. Fakat zorun karşısından kaçmak, hele çocuklarımız bahis konusu iken büyük günah olur. Şimdi ta 1925 yılından evvel istatistikler hapishanedeki cânilerin çoğunun okul kaçağı olduklarını söyleyip dururken okuldan kaçan çocuğun karşısında kayıt silmek tehdidini veya disiplin kurulunu bir tedbir olarak kullanmak affedilecek bir hata değildir. 5000 ağır suçlunun 4000 den fazlasının okul kaçağı olduğu meydana çıkarılmış. Bu katiller, bu caniler zamanında iyi bir rehbere rastlasalardı elbette ömürlerini hasiphanelerde geçirmezlerdi. Amerikada bulunduğum sırada bir banka soyucusu hatıralarını yazmış ve 350,000 dolara sat-

mıştı. Bütün bu parayı serseri çocuklarla ilgilenen bir kuruma (Benim zamanımda da böyle kurumlar olsaydı bugün belki ben hasiphanelerde olmazdım) diyerek hediye etmişti. Bu ihtiyacı çocuklarımıza hapishane pencerelerinden söyletmemek için sosyal hizmetlilere ve okullardaki rehberlik çalışmalarına önem verelim. Orhan Çaplı'nın Ankara Radyosu'ndaki (Neden Böyle Oldular) programından da çıkaracağımız dersler vardır. Konuşulan bütün suçlular bize okul içi ve okul dışı rehberliğin önemini acı vakalarla anlatmaktadırlar.

Son zamanlarda çocuk suçlariyle ve suçlu çocuklarla ilgilenilmeğe başlandı. Bu arada suçlu çocukları yargılayacak özel mahkemeler kurulması ile hazırlıklar, kanun teklifleri yapılmakta. Belki bu kitap yayınlandığı zaman bu iş tamam olacak. Fakat çocuk suçları mahkemeleri çocuk suçu işledikten sonra görevlenen bir organdır. Çocuğun suçunu büyük insanlarınki ele almaz. Suçun gerisindeki bütün sosyal, psikolojik nedenleri inceleyerek ondan sonra yargıya gidecektir. Peki mahkemeyi bu alanda kim aydınlataçaktır. Hiç şüphesiz bu işi sosyal hizmetli yapacaktır. Bir çocuk mahkemesi elinde bir sosyal hizmetlinin raporu olmadan karar vermemelidir. Fakat asıl çocuk suç işlemeden, çocuğun çevresindeki, çocuğu suç işlemeğe yönelten nedenleri ortaya çıkarıp, onlarla uğraşmak sosyal hizmetlinin yapacağı en büyük ödevdir. Mademki istatistikler suçlu yetişkinlerin okul sıralarında uyumsuz öğrenciler olduklarını gösteriyor, o halde çocuk mahkemelerinin yükünü ha-

fifletmek okulların omuzlarına yüklenmektedir. Okul sadece müfredat programına önem verir, Kaçan, isyankâr, tenbel, uyumsuz çocukları sorunlariyle başbaşa bırakırsa çocuk eninde sonunda bir yetişkin suçlu olabilir. O halde okuldaki rehberlik çalışmalarına büyük zorunluk vardır. Bu derdimizi halletmekte de sosyal hizmetliye büyük ihtiyaç vardır. Rehberlik, sosyal hizmetlilerle elele verirlerse gelecekteki suçlu miktarını azaltmak ve suça yönelmeğe elverişli insanları toplumа faydalı birer kişi haline getirmek çok mümkündür.

Demek ki memleketin suçlu problemini rehberlik büroları yolu ile önlemek mümkündür. Şimdi karşımıza iki türlü problemli çocuk çıkıyor. Biri okul disiplinini arkadaşlarının okuldan faydalanmalarını, öğretmenlerinin işlerini iyi yapmalarını, engelliyecek şekilde bozan, kendi menfaatlerini görmiyen çocuk tipi, öteki kanunun suçladığı çocuk. İkinci tipi Amerika Eğitim Dairesinin Çocuk Suçları İstatistikleri Araştırma Bürosu Şefi I. Richard Periman (Çocuk Suçlarını Önleme ve Problemin Eniboyu) isimli broşüründe şöyle tanımlamaktadır Kanun dili ile konuşmak gerekirse suçlu çocuk kanunda tarif edilen bir suçu işleyen ve bununla ilgili bir mahkeme tarafından yararlanan çocuktur. Bir çok çocuk suçları mahkemelerin bir büyük tarafından işlendiği zaman suç veya cinayet kabul edilen bir suçu belirli bir yaştaki çocuğun işlemesi diye tanımlamaktadır. Bir çok kanunlarda sadece kanunlar çocuklar tarafından bozulursa demektedir. Okuldan kaçmak, evini terk edip gitmek, ıslah kabul etmez ve ida-

resi güç davranışlara sahip olmak bunlarm arasmdadır. Fakat bu kadar bulanık bir tarif karşısmda çocuğun hangi davranışları böyle kabul edilir diye tâyin etmek bir az güçtür. Sonra şunlarda akla geliyor. Neden 17,5 yaşmda bir çocuk evinden kaçarsa suç oluyor da örneğin 18 yaşmdakinin suç olmıyor. Lisenin kapısmdan çıkmcaya kadar sigara içmek yasak da, okuldan çıkmca kimse bir şey demiyor. Sonra neden yalnızca evinden kaçan bir çocuk, bir otomobil çalan çocukla bir tutulup suçlu sayılıyor. Hatta bir memlekette suçlu sayılan bir çocuk öteki memlekette suçlu sayılmayabiliyor Bir çok memleketlerde resmi makamlara intikal eden çocuk suçluluğu sayısı son yıllarda artmaktadır. Örneğin Amerika'da 1948 yılı ile 1957 yılı arasmda bu rakam iki misli olmuştur. (Bizim de memleketimizde bu artış bir istatistiğe dayanmasa bile, gazelerde her gün bir yeni çeşidine rastlamaktayız.) Sağlam istatistik bilgiye sahip olan memleketlerde kız ve erkek çocuk sayısı eşit olduğu halde erkek çocuklar arasmda ki suçlular, kızlara nazaran 5 misli fazladır. Bu çocuklarm çoğu 14, 15 yaşlarındadır. Bu çocukların davranışları topluma karşı küskün, âsi, düşmancadır. Bunlarm çoğu okullarmda başarısızlığa düşmüş çocuklardır. Okul yaşantılarında daima okuldan kaçmışlar ve derslerinde başarısızlığa düşmüşlerdir. Bu çocuklarm çoğu ya ölüm, ya boşanma yolu ile ana veya babadan mahrumdurlar. Evleri varsa, evde dayak yemekte, yada başka türlü şefkat ve korunmadan mahrumdurlar Evlerinin ekonomik durumu, yada heyecansal yönü bozuktur Evde devamlı bir ana baba kavga-

sı vardır. Bu böyle ailelerin çocukları muhakkak suçlu olur demek değildir. Fakat suçlu çocukların çoğunlukla böyle ailelerden çıktıkları istatistiklerle açığa çıkmış bir gerçektir.

O halde en basit suçtan, en ağır suça kadar çocuğun sosyal, ekonomik, emosyonel çevresi sorumludur. Çocuk bu faktörlerle okula elimize gelmekte bâzısı kendisini bu yeni çevrenin etkilerine bırakarak olumlu yola girmekte, bâzısı da muhtaç olduklarını burada bulamadıkları için suça yönelmektedir. Okulun, öğretmenin, rehber danışmanın ve özellik sosyal hizmetlinin görevi işte bu noktada başlamaktadır. Bu sorumlular bir okul kaçağı karşısında derslerini yetiştiremeyecek, sınıfta kalacak endişesinden ziyade bir suçlu yetişiyor korkusu içinde olmalıdırlar.

Amerika'da okul çocuklarının suç işleme potansiyellerini kontrol eden metodlar kullanılmaktadır. Bunlardan Gluck'un Sosyal Tahmin tablosu % 90 gibi bir doğruluk göstermiştir. Rehberlik ve Araştırma Bürolarımız New York okullarında suçluluk potansiyelini evvelden keşfeden bu denemelerle ilgilenmelidir. Bu evvelden tahmin metodunda çocuğun yaşantısının beş yönü ile ilgilenilmektedir Evdeki baba disiplinin mahiyeti, annenin himayesi ve kontrolu, babanın özellikle erkek çocuğa karşı şefkati, annenin sevgisi ve şefkati, aile içindeki bağlılık. Bunların noksanlığından, mahrumiyetinden çocukların acı çektikleri eskidenberi bilinen bir şeydir. Gluck'un suçlu tanımı şöyledir Çocuk mahkemeleri tarafından suç sayılabilinecek bir davranışın ısrarla tekrarlanması suç sayılır. Bir kaç defaya mahsus inatçılık,

okuldan kaçma, evden kaçma, kötü insanlarla konuşma, arkadaşlık etme kökleşmiş bir suçluluk sayılmamalı bunları olumlu yollara sokmağa çalışmalıyız. Bir küçük hırsızlık, sinemaya parasız girme yolları arama, buna benzer ufak suçların karşısında kanuna aykırı hareket etmiş suçluların karşısında takındığımız tavırları takınmamalıyız. Pek doğal olarak bu hataları düzeltmek hatta cezalandırmak mümkündür Asıl bunları alışkanlık haline getiren ve tekrar tekrar işliyenlerin önünde durmalıyız. Yukarda saydığımız suçlardan bir çoklarını bir çok meşhur adamın yaşamını okurken rastlamaktayız. Onlar doğru bir eğitim ve rehberlikle bu suçlarını tekrarlamaktan alıkonulmuştur. Yukarda bahsettiğimiz tahmin tablosunda antisosyal davranışlar, ruhsal hastalıklar önemle dikkate alınmıştır. Görülüyor ki rehberlik bürolarının ve sosyal hizmetlinin evvelden suç işliyebilecek çocukları tahmin ve onların üzerinde dikkatle durmaları önemli bir iştir.

Kısacası çocuğun okul dışındaki yaşamı, maruz kaldığı sosyal üzüntüler, aile problemleri çocuğun gelişimine ve okul yaşantısına etki yapmaktadır. Bunları bilmeden bir öğrenciyi istediğimiz şekilde yetiştirmemiz mümkün değildir. Okulu ve rehberlik bürolarını bu alanda aydınlatacak da sosyal hizmetlilerdir. Sosyal hizmetlilerin çok yönlü işlerinin bir tarafında öğrencilerin sosyal, ekonomik ve emosyonel yaşantılarını inceleyerek okul rehberlik bürolarını aydınlatmak vardır.

Yavaş yavaş Milli Eğitim Bakanlığı örgütü içine sosyal hizmetlileri almalı ve faydalanmalıdır.

REHBERLİK NE DEMEKTİR

Yarım yüzyıl geç kalmış olsak bile dünyanın ileri gitmiş memleketinde önemli üzerinde durulan bu konuyu biz de artık ele almış bulunmaktayız. Bunun en güzel tanığı yayınlanan ve okullarımızda uygulanılmasına başlanan İlkokullar Yönetmeliğinin 94 üncü maddesidir. Bu maddeye göre her okulda bir rehberlik hizmeti kurulacaktır. Memleketimizin uzak bölgelerindeki bir çok ilkokul müdüründen «Nedir bu rehberlik?» diye mektuplar almaktayız. Bu kitapla mümkün olduğu kadar bu ihtiyacı karşılamağa çalışacağız. Hiç bir zaman tam ve mükemmel olmak iddiasında değiliz.

Amerikalı Eğitimci Good (Eğitim Luğatı)nda şöyle demektedir «Rehberlik (1) Normal öğrenimden ayrı olarak öğrencilere ve diğer kişilere baskısız ve tarifesiz olarak kendi kendilerini idare edecek aklı ve bilgiyi kazandırmak için yapılan yardımın sistemli bir şeklidir.

(2) Gerekli çevreyi hazırlıyarak çocuğu mak-

Madde 94 — İlkokullarda okulun durumuna göre bir rehberlik hizmeti kurulur ve Bakanlıkça bildirilen esaslara göre yürütülür. Küçük okullarda karşılaşılan rehberlik problemleri öğretmenler tarafından birlikte incelenerek gereken tedbirler alınır. Büyük okullarda rehberlik işleri istekli ve yeterli bir veya iki öğretmen tarafından kendi sınıflarındaki işlere dokunmamak üzere yürütülür. Bu öğretmenlerin okulun rehberlik hizmetlerine zaman ayırabilmeleri için okul müdürünün ve yardımcısının bu öğretmenin sınıflarında ders almaları sağlanır.

satlı bir amaca doğru yöneltmek, esas ihtiyaçlarını kendisine hissettirmek, tanıtmak ve bunları tam tatmin etmek için amaçlı ilerlemeler yaptırmak tekniğine rehberlik denir.

Modern okulda eğitim kişisel bir prosedir. Bu okul her öğrenciyi ayrı bir kişi olarak tanır. Hepsinin ayrı ayrı yetenekleri olduğunu, hepsinin birbirinden ayrı kişiliklere sahip olduklarını, hepsinin ayrı ayrı intibak problemleri olduğunu kabul eder. Bu kişisel farklar içindeki çocukları en uygun gelişmeğe kavuşturmak, onların eğitsel, sosyal ve psikolojik intibaklarında yardımcı olmak, problemlerini kördüğüm yapmadan çözmek müfredatın dar ve sıkışık geometrisi içinde mümkün değildir. Öğretmenlerimizin de sadece çocuk kafalarına huni ile ders boşaltmaktan farksız olan öğretmenlikleri ve çoğunun bu şekilde yetiştirilmiş olması işi daha karmaşık bir hale sokar. Elindeki malzemeyi tanımadan işlemenin imkânı olmadığını her öğretmenin bilmesi gerekir. Rehberlik bu alanda çocuğun eğitimine ve dolayısiyle öğretmene yardımcıdır. Örneğin her gün derse giren öğretmen sınıf mümessili tarafından hazırlanmış yoklama kâğıdını hiç bir şey düşünmeden imza eder Gelmiyen bir iki kişiye aldırmaz. Gelmeyen çok ise dersine karşı yapılmış bir saygısızlık kabul eder. Halbuki o gün gelmiyen veya sık sık okula ve derse gelmiyen çocuğu buna yönelten nedir. Bir ev üzüntüsü müdür? Bir başarısızlık veya bir aşağılık duygusu mudur? Dersi anlıyamayışı mıdır? Bu anlamayış öğretmenin metodundan mıdır? Yoksa kulağı mı ağır duymaktadır? Okul idaresinin programı eğitsel bir anlayış içinde

yapmayışmdan mıdır? Çocuğun ev durumu onun psikolojik dünyasmı veya ekonomik güvenini tehdit eder mahiyette midir? Bunları ders okutmakla yükümlü öğretmen uzun boylu düşünemez. Rehberlik servisinde bu problemler ele almır. Çocuğa kendi derdini halletmesi için yol gösterilir, yardım edilen, tavsiyelerde bulunur. Halbuki klasik okulda bu çocuk ya disiplin kuruluna verilir, ya muavin odalarında sorguya çekilir, hatta biraz okşanır. Bu proplemin üstüne yeni proplemler eklenir. Halbuki modern okulda yani yukarda anlattığımız 94 üncü maddenin uygulandığı okulda rehber öğretmen çocuğun ihtiyaçlarını inceler, derdini dinler bu ihtiyaçları öğretmenlere, ana babalara intikal ettirir, çocuğa en doğru yolu gösterir ona yardım eder. Rehberlik çeşitli öğrenci hizmetlerini ele ahr. Bu yüzden bâzı okullarda rehberliğe Öğrenci Hizmetleri Servisi ismi verilmektedir. Nitekim bizde de Kız Teknik Öğretmen Okulunun eğilimi bu yönedir. Bu hizmetlerin arasmda çocuğun çeşitli zorluklarını aydmhğa çıkarmak, onlarm çeşitli intibaklarını sağlamak, çocuğun kendi problemini halletmesi için ona yol göstermek, onları kendi yetenekleri çerçevesi içinde mesleklere yöneltmek, okuldan sonra onlara iş bulmak, onları okul dışmda mezun olduktan sonra tâkip etmek gibi çeşitli hizmetler vardır.

Henüz Ortaokullarımıza ve liselerimize bu anlayış girmemiştir. Gerçi her öğretmen ve her idareci kendi yetenekleri oranmda bu rehberlik ödevlerini yaparlar. Fakat bu plânh ve sistemli bir çalışma değildir. Elimizdeki malzemeyi tanımak için çocuk hakkmda bilgi toplamak, çocuğa

yol göstermek ve onların problemleriyle meşgul olmak rehberlik servisi için özellikle önemlidir.

Ortaokul ve liselerde kullanılan dosyaların sonunda öğrencilerin sosyal, kişisel ve ruhsal yönleri hakkında sayfalar vardır. Bu sayfaların yıl yıl sınıf öğretmenleri tarafından doldurulacağı söylenmektedir.

Lise ve Ortaokullar Yönetmeliğinin 58 inci maddesinin (c) fıkrası da sınıf öğretmeninin ödevlerini şöyle belirtir «Öğretmenler Öğretmen Kurulu kararıyle kendilerine verilen sınıfın eğitim işlerini üzerlerine alırlar. Öğretmenler bu sınıftaki çocukların ayrı ayrı üstünlüklerini, kusurlarını ve yönsemelerini incelemeğe çalışır. Eğitimini üzerlerine aldıkları sınıfın çocuklarının okul içi ve dışındaki durumları davranışları, çahşmalariyle yakından ilgilenir. Okul müdürlüğü ile bu hususta sıkı bir işbirliği yapar. (Öğretmenlere eğitimini üzerlerine aldıkları sınıflarda elden geldiği ölçüde fazla ders verilir.) Bu fazla dersten kasdedilen nedir pek belirli değilidir. Bu ancak öğretmene bir fazla ders vermekle mümkündür. Bu fazla saati öğretmenin çocukları tanıma, çeşitli testler yapma, toplu olarak bir çok sosyal problemlerı çocuklarla tartışma, hepsini birden ilgilendiren problemleri tartışma ve buna benzer rehberlik işlerinde kullanması mümkün olur.

Fakat çok ileri bir anlayışla kaleme alınmış olan bu yönetmelik maddesi ve öğrencinin dosyası bütün okullarımızın idarecileri tarafından bir kenara atılmış durumdadır. Müfettişlerimiz de bu dosyaların neden işlenmediğine dair bir

soru sormamakta ve zorluklarını ve bu zorlukları halledecek çereleri Bakanlığa duyurmamaktadır.

Öğrencilerin özel problemleriyle şimdiye kadar gereken bir içdenlikle uğraşılmamıştır. Okul disiplinini bozan sadece disiplin kuruluna devredilmiş, ceza tek eğitim vasıtası haline girmiş ve devamsız öğrencinin nedenleri araştırılmadan kaydının silinmesi biricik işlerimizi hafifletme yolu olmuştur. Disiplin kurulları eğitsel bir kuruluş olmaktan çıkmış, bir korkutma, gözdağı vermek organı olmuştur Yüzyılımızın başından beri başka memleketlerde bu çalışma büyük bir hızla gelişmeğe başlamıştır. Geçenlerde New York Okullarındaki problemli çocukların şehrin rehberlik merkezinde nasıl ele alındığını ve bu çocukların nasıl olumlu yollara yöneltildiklerini gösteren bir kitap geçti elime, kitabın iç kapağında 1924 tarihi vardı. Son zamanlarda bu alanda yapılan araştırmalar çok büyük ilerlemeler göstermiştir. Bu alandaki teknik çok ilerlemiştir. Artık bir okulun rehberlik servisinde çalışan rehber öğretmenlerin okulların işlemelerine ve çocukların eğitimine büyük hizmet edeceği anlaşılmıştır.

Çok karmaşık bir çalışma ve büyük bir çaba istiyen rehberliği tarif gerçekten zordur. Good'un tarifi yanında bu alanda çalışanlar ve hizmetleri dokunanlar çeşitli tarifler yapmışlardır. Bunlardan bir kaç tanesini bilmek ve üzerinde düşünmek rehber öğretmenler için faydalı olur kanısındayım. «The Scope and Aim of a Personal Program» isimli bir kitapta şöyle denilmektedir «Öğretmenin kişisel hizmetleri, öğrenciyi

derslerden faydalanması için en uygun şekilde sınıfa hazırlamaktır» Bu tarifin bizi ilgilendiren güzel yönleri vardır. Çünkü çocuğu en uygun şekle getirmek için onun çeşitli sosyal, moral, kişisel, fiziksel ve ruhsal problemlerini halletmek gerekir. Zaten rehberliğin de yapacağı budur. Chrisholm isimli yazar da «Guiding Youth in the Secondary School» isimli kitabında şunları söylemektedir :«Rehberlik, kişiyi kendisi hakkında geniş bilgiye sahip kılmaktır.» Bu yazar da başka bir yönden rehberliğe yanaşmaktadır. Çocuk, genç kendi intibak problemleriyle karşılaştığı zaman yavaş yavaş işini kendisi halletmek zorunda kalacaktır. Problemlerini çözmek için başkalarının yardımına muhtaç olan ve kendi kendine yol bulamıyan bir çocuk özellikle bir genç rehberlikten mahrum bırakılmış demektir. Ona kendi yeteneklerini tanıtmak, kendi üzüntülerinin nedenlerini gösterip kendi kendine ayakta durmasını öğretmek okul rehberliğinin baş ödevidir.

Bu iki anlayışı da Clarence G. Dunsmoor ve Leonard M. Miller'in beraberce yazdıkları «Guidance Methods for Teachers in Homeroom, Classroom and Core Program» isimli kitapta şöylece birleştirilmektedir «Rehberlik sistemli bir şekilde öğrencileri okula, dış yaşantıya istenildiği tarzda intibak ettirir. Kişilere eğitsel, mesleksel ve kişisel fırsatları akıllıca kullanmalarında yardım eder.» Diğer taraftan Léfever ve arkadaşı «Priciples and Techniques of Guidance» isimli eserlerinde «Rehberlik eğitim prosesinin sistemli ve organize edilmiş bir yönüdür ki burda gençler demokratik toplumumuza verebilecekleriniı

verirlerken geniş, zengin kişisel tecrübeler edinirler.» demektedir.

Senper de kitabında kişiye üç yoldan yardım edildiğini anlatmaktadır.

a) Kişiye kişiliğinin bütünlüğünü tanıtmak,
b) Bu tanınmayı ve bu anlayışı dış dünyası ile birleştirmesine yardım etmek,
c) Çevresine uygun olarak amaçlar, plânlar geliştirmesine yardım etmek.

Eğitimin başlıca amaçlarından biri de kişiye kendi kendini idare edecek, kişiyi yaradıcılığa götürecek ve ona mânalı, zengin ve mutlu bir yaşantıyı kazandıracak fırsatları, tecrübeleri ve yetenekleri kazandırmaktır. Bu bakımdan en son açıklamada rehberlik kişiyi kendini tanıması, kişiliğini geliştirmesi, dış dünya ilişkilerimizi düzenlemesi ve kendisi ve toplum için yararlı amaçlar ve plânları geliştirmesi için lüzumlu bir eğitsel çaba halinde karşımıza çıkmaktadır.

İnsanın kişiliği doğuştan kaderin tesbit ettiği bir şey değildir. Bir insanın kişiliği etrafındaki dünya ile, etrafındaki insanlarla olan devamlı ilişkilerin ortaya çıkardığı bir gerçektir. Soya çekim insan oğlunun gelişmesinde, bir şey olmasında gerek kendisi için gerek içinde yaşadığı toplum için faydalı bir varlık olmasında sadece bazı sınırlar çizer. Kişinin gelişmesi bir şey olması, kendine ve topluma bir şeyler kazandırması bu sınırlar içinde ancak mümkün olur. Bu sınırlar içinde kişinin yaşantısı zengin ve çeşitli olur. Her kişi kendi yeteneklerinin sınırları içinde erişebileceği en yüksek noktaya çıkabilir. Eğitim kişiyi bu en yüksek noktaya çıkarmak çabası içindedir. Fakat eğitim

elindeki ayrı ayrı yeteneklere sahip çocuklarla uğraşırken bu malzemeyi tanıması ve ne derece kadar onu ileriye itebileceğini bilmesi gerekir. Bu bakımdan eğitim çalışmalarımızı, programlarımızı bizim umduğumuza arzu ettiğimize göre değil bu çeşitli yetenekteki çocuklara göre ayarlamamız geniş ve yaygın bir rehberlik anlayışı içinde olmalıdır. Her kişiye kişiliği gelişirken fizyolojik ve psikolojik anlamda büyürken ve çeşitli değişikliklerle karşılaşırken kendini tanıma ve problemlerini önüne koyarak düşünme imkân ve yeteneğini kazandırmalıyız. Kişinin kendisine ait bildikleri ona kendi yolunu çizmekte ve çevresine kendisini uydurmakta yardımcı olur. Bazı çocukların çeşitli fiziksel arızaları zekâ gerilikleri olduğu bir gerçektir Bunlar onların gelişmesine ilerlemesine engel olur İşte rehberlik bu alanda da yardımcı olacaktır Onları kendi imkânları oranında çevresine intibak ettirecek rehberliğin önemli ödevlerindendir

Bugünki psikoloji herkesi kendi intibak düzeyi ve yeteneği oranında çevrelerindeki fırsatların imkânları içinde büyümeğe ve gelişmeğe yetenekli olduğunu kabul etmektedir. Rehberlik kişilere gelişmeleri, ilerlemeleri, büyümeleri için kendilerinde mevcut potansiyelleri gerçekleştirmelerine yardım eder. Bu yardım olmadan belki çok büyük bir bioloji bilgini olacak bir çocuk küçük bir banka memuru, büyük bir müzisyen olacak bir kabiliyet bir köşede ziyan olur gider. Yolunu bulamamış insanlar da toplum içindeki acaip nörotik tipler olur. Bu yüzden insanlar mutsuz olur, aileler sarsılır toplumlar kişilerin sahin oldukları potansiyellerden mahrum kalır.

Eğer bir öğrenci bir rehber öğretmene yardım istemek için gelirse rehberin ödevi çocuğa problemini çözmekte yardım etmektir. Rehberin ödevi, en başta gelen ödevi daima öğrenciye kendi probleminin nedenlerini kendisine göstermek, hatta kendisine buldurmaktır.

Tam son sınıf imtihanlarına girerken sinir buhranları geçirmeğe başlıyan bir öğrenci bana geldi. Uyuyamıyordu, kusuyordu, ders çalışamıyordu. Çalıştıklarını da sınavda konsantre edemiyordu. Akşam babasına şimdiye kadar yapmadığı bir şeyi yapmıştı. Onun her sözüne sinirlenmiş aksilenmiş ve evi terk ederek bir akrabasına gitmişti. Girdiği ilk iki sınav çok kötü gitmişti. Bir cumartesi günü odama geldi. Bir iki sorudan sonra birden boşaldı, tam üç buçuk saat yaşlı gözlerle anlattı. Hiç sözünü kesmeden dinledim. Söylediklerini özetlemek gerekirse şöyle özetliyebilirdik «Babası çok iyi kalbli ve kendisini çok seven bir insandır. Çocuğuna her türlü imkânı sağlamakta ve vermektedir Fakat o kadar iyidir ki çocuk yavaş yavaş kendi kişiliğini onun kişiliğinde kaybolmuş hissetmektedir. Babasının bir arzusuna karşı gelemiyecek. Ne derse gücenmesin diye peki demekte, onun her arzusuna körü körüne itaat etmektedir. Anne ve baba birbirlerinden ayrılmışlardı. Baba çocuğuna annesi hakkında hiç kötü bir şey söylememektedir. Yalnız bu konuyu ona hiç açmamaktadır. Çocuk da çok sevdiği babasının üzülmesi ihtimali karşısında anneye karşı duyduğu özlemi içine itmekte fakat bilinçaltı bu özlemin üzüntüleriyle dolmaktadır.

Konuşmasının bir noktasında «Sen bir bağımsızlık mücadelesi yapıyorsun, dedim. Fazla şefkati ve düşkünlüğü ile senin kişiliğini kendi kişiliği içine hapseden babanın bu şefkatli baskısından kurtulma savaşıdır senin yaptığın. Anneni hemen git gör, sarıl öp, özlemi anlat ve göreceksin seni bu kadar seven baban bundan memnun olacaktır. Çünki babanın yaşantısı içinde tek amacı seni mutlu görmektir. Küçük değilsin elimden alırlar diye bir endişen olamaz. Bütün anlattıklarından bunu anlıyorum. Bugün hemen anneni gör ve akşam eve dön. Baban ile bir arkadaş gibi hırçınlaşmadan, o hırçınlaşırsa onu sakinleştirerek konuş. Göreceksin bundan sonraki sınavların daha iyi geçecek ve üniversite sınavlarını kazanınca gelip elimi öpeceksin.

Odamdan epeyce sâkin ve mutlu, daha doğrusu kararlı insanların mutluluğu içinde çıktı. Giderken durdum şunları sözlerime ekledim «Anlaşılıyor ki baban farkına varmadan ve istemeden şefkati ve sevgisi ile senin kişiliğine baskı yapmış. Bundan sonra, baba sana gel sinemaya gidelim derse nâzik bir mâzeretle reddet, ertesi gün sen ona beğendiğin bir filime gitme teklifi yap. Sinemaya babanı sen götür.

Çocuk birdenbire patlak veren sinirlilik hallerine iki esaslı neden bulmuştu. Bunu da kendi anlatırken yavaş yavaş kendisi ortaya çıkarmıştı.

Ertesi gün ben baba ile konuştum. Çok anlayışlı bir insandı. Ertesi gün delikanlıdan bir telefon aldım. «Cezmi Bey Amca çok mutluyum» diyordu. Bir gün sonra yine telefonda, eve döndü-

ğünü babasının annesine gidişini normal karşıladığını, hatta çiçek götürüp götürmediğini sorduğunu söyledi. O günden sonra sınavları normal gitti. İlk günlerdeki derslerden bütünlemeğe kaldı. Uykusuzluk, kusmalar, sinirlilik halleri hepsi kayboldu. Üniversite sınavlarını kazandı. Bütünlemeli sınavlardan 9,10 aldı.

Çocuğu sıkılmadan d nlemek, kendi problemiyle kendisini karşılaştırmak, sonra hareketlerinde cesaret vermek bir genci bir sinir hastası olmaktan kurtarır. Fakat bir çok gençlerimiz bu kadar küçük bir rehberlikten mahrum oldukları için ruh sağlıklarını kaybetmekte daha değişik problemlerin fâsit dairesi içine girmekte ve akıl hastanelerine düşmektedirler. Başlangıçta ele alınmıyan bu çeşit problemlerin sonra tedavisi uzun ve pahalı olur.

Problemli gençlerin problemlerinin gerçek nedenleri ile karşı karşıya gelmesi işin yarı yarıya çözülmesi demektir ki bu da rehberliğin ödevleri arasındadır. Ayrıca gencin içdenlikle inandığı bir insana içini boşaltması, hatta ağlaması gergin sinirleri boşaltır.

Bu da bize rehber öğretmenin nitelikleri arasında içdenliğin bulunması gerektiğini göstermektedir.

Böyle bir rehber öğretmene, arkadaş anlaşmazlıkları, öğrenci ile okul müdürü, müdür yardımcıları, bazı derslerin öğretmenleri arasında ki okul anlaşmazlıkları, kendisini hiç yoktan fena tanımaları, çocuğun büyümesiyle ilgili ilişkileri ayarlayamayan çocuğu hâlâ çocuk muamelesi yapan ana baba anlayışsızlıkları, çocuğun

büyümesine rağmen maddi ihtiyaçlarını, özellikle para ihtiyacını anlamayan ana babaların yarattıkları üzüntüler, kız ve erkek arkadaş ilişkilerindeki anlaşmazlıklar, âşık olmalar ana babaların arzularına uyarak istemedikleri meslekllere yönelen gençlerin intibaksızlıkları ve buna benzer yüzlerce çocuk ve gençlik problemleri gelecektir.

Sorarız bunlarla tarih öğretmeni, fizik öğretmeni uğraşabilir mi? Görevi yoklama cetvelleri doldurmak karneleri yazmak, boş sınıfları bir mezar sessizliği içinde tutmak ödevleri içinde bir müdür yardımcısı bu problemleri ele alabilir mi? Ama ele almak zorundayız. Çocuklarımızın ruh sağlığı bahis konusudur Bu sağlıktan mahrum bir sınıftan randuman beklenemez, bir çocuk öğretilemez, eğitilemez. O halde okullarımızda rehberlik bürolarının kurulması şarttır Yalnız bunu bir fantezi kabul etmememiz gerekir Okul idarelerinin bunların lüzumuna inanması şarttır. Bu hususta en imanlı insan müdür olmalıdır. Her okul idarecisi, her öğretmen yeni öğrenilen bir şeyin karşısında küçüklük değil haz duymalıdır. Bu yeni bir şeydir ve öğrenmek, uygulamak zorunluluğundayız. Her yeni şeyi yıkma alışkanlığımızı bir kenara atarak bu yeni çalışmaları desteklemeli ve aksak taraflarını düzeltmeye çalışmalıyız.

Bu yeni bir şey dediğimiz zaman okullarımızdaki uygulanmasını kasdettik. Yoksa çocuğa rehberlik etmek, çocuğu tanımağa çalışmak, eğitimimizi onun ihtiyaçlarına göre düzenlemeğe çalışmak yeni bir olay değildir.

İlksel toplumlarda o toplumun gerektirdiğine göre ana babanın ve çevrenin çocuğa bir yol göstermesi o çağların rehberliği idi. Sonraları toplumun gelişmesinden sonra okullar açılmağa başlandı. Fakat o okullar bugünki anlayıştan çok uzaktı. Delilerle çocuklar adeta aynı düzeyde tutulurdu. Delilerin akılları dayakla tedavi edilir. Uslu durmayan, okumayan çocuğu da aynı metod tatbik edilirdi. Tımarhanelerle okullar arasındaki bu benzerlik eğitim tarihi için unanılacak bir olaydır. Ama bu işin bir acı tarafı vardır. Tımarhanelerden artık kaldırılan bu metodun hâlâ bazı okullarda kullanılması ne kadar acı bir olaydır. Onaltıncı yüzyılın deneyci anlayışı ile, Onyedinci yüzyılın realizmi eğitimi de etkiledi. Çocuk hakkında yeni anlayışlara yöneldi insanlar. Ruso çocuğu doğuştan iyi kabul etmekte onu tabiatın dürtüleriyle başbaşa bırakırsak daha iyi gelişeceğini iddia etmekte idi. Onun bir çok fikirleri yirminci yüzyılda ileriye sürülmektedir. Çocuğun öğrenmesiyle ilgili bir çok fikirleri tamamiyle bu yüzyılda yeni yeni konuşulmağa başlanmıştır. Diğer taraftan Pestalozzi bir toplum ancak fakir bile olsa bir kişinin moral, fizik ve zekâ bakımından gelişmesi için kendi kendine yardım etmesini desteklememiz oranında gelişir ve değişir diyordu. Kendisinin fakir çocuklardan meydana gelen okulunda nezaket, şefkat ve sempati en başta gelmekteydi. Ona göre çocuğun en başta gelen ihtiyacı sağlam kurulmuş bir aile ocağı ve şefkati yumuşak bir disiplindi. Froebel geniş anlamiyle rehberliği çocuğun eğitiminde ilk uygulayan insandı. O öğretmenlerin muhak-

kak öğrencilerini etkili bir şekilde eğitmeleri için onların yaradılışlarını incelemeleri gerektiğini iddia ederdi. Nihayet John Dewey çocuğun tabiatını anlamakla kalınmamalı kişinin toplum içindeki diğer kişilerle olan ilişkileri de dikkate alınmalıdır demekteydi. Onun fikirleri eğitimcileri on dokuzuncu yüzyılın dinsel, disiplinli ve sadece bilgi öğreten eğitim anlayışından uzaklaştırdı.

Yukarda bahsettiğimiz büyük eğitimciler sayesinde çocuk ön plâna geçti. Çocuğu inceleme, ihtiyaçlarını tanıma ve onun problemleri ile meşgul olunma işi başladı. Fakat bugün ki anlamiyle bir rehberiik doğrudan doğruya yirminci yüzyılın eğitiminde yer almıştır Ruh sağlığı anlayışı, modern psikiatrinin gelişmesi çocuğun bütün problemleriyle meşgul bir okul, yep yeni bir okul meydana getirmiştir.

Rehberliği çeşitli bölümler altında sıralamak mümkündür. Mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik, kişisel rehberlik bu bölümleri meydana getirmektedir.

Gençlerin en başta gelen üzüntülerinden biri meslek seçmeleridir. Her genç en çok para kazanan, en çok sosyal tanınma sağlıyan bir mesleğin sahibi olmak ister. Ama hepsinin ayrı ayrı yetenekleri vardır. Bir insan doktor olduğu için çok mutlu, başka bir insan da doktor olduğu için mutsuz olabilir. Bazı insanlar sadece ana ve babalarının kaprislerinin esiri olarak belirli bir mesleğe girerler. Sonra o yüzden perişan olurlar. Bu bakımdan meslek seçmekte gence yardımcı olmak rehberliğin icaplarındandır. Fa-

kat bunun bilimsel bir anlayışla yapılması bizim memleketimiz için bugün imkânsızdır. Amerika'da öğrenci müfettişliği yaparken yüksek mühendislik öğrenimi yapan bir ermeni genci vardı. Robert Kolejinin mühendislik kısmını bitirmiş ve Amerika'ya yüksek kısmı bitirmek için gelmişti. Devamlı şikâyet içindeydi uykusuzdu sinirliydi. Bir gün karşıma aldım konuştum. Robert Kolejin mühendislik kısmını nasıl bitirdiğine kendi de hayret ediyordu. Anhyamıyorum kafam almıyor, zekâm mı kıt bilmem diyordu. Bu öğrenciyi kendisiyle anlaşarak Cornell Üniversitesinin psikoloji kliniğine yolladık. Ordan aldığımız cevap şu idi «Bu genç tamamiyle yanlış bir meslek seçmiştir. Mühendis olsa bile yarın nörotik bir tip olur. Kendisinin sosyal bilimlerle ilgili ve kendisinin ilgi duyduğu bir branşa geçirilmesi gerekir. Yoksa bu genç yavaş yavaş ruhsal problemlerin içinde yuvarlanan mutsuz bir insan olur.». Fakat bunu Millî Eğitim Bakanlığına anlatmamız zordu. Herkes hangi maksatla yabancı memlekete gittiyse onu devam ettirmek zorundaydı. Bakanlığın da hakkı vardı. Yoksa her başarısızlığın karşısında bunlar bir mâzeret olarak dikilirse elinde bunları ölçecek bir imkân olmıyan resmî makamlar ne yapabilirdi. Bununla beraber ben gizlice bu çocuğa bu imkanı verdim, fakat ben ayrıldıktan sonra ne oldu bilmiyorum. Dünyadaki bir çok sinirlilikler, üzüntüler akşam evine dördüğü zaman evi kırıp geçiren koca, baba tipleri hep bu kendine uygun mesleği seçememiş nörotik insan tipleridir. Çocuğa ve gence meslek seçerken yardım etmek, ona akıl

vermek, ona meslekler hakkında bilgi vermek daha bu alanda çeşitli yollardan onlara rehber olmak bir okul rehber öğretmeninin ödevleri arasındadır. Sosyal statüsü bozuk ekoncmik sıkıntı içinde olup da çift öğrenimli okullarda çocuklara dışarda yarım gün çalışarak para kazanmalarını sağlıyacak bir kurul rehberlik bürosunun önemli bir kolu olabilir. Biz öğretmenler her gün önümüze kalemsiz, deftersiz, kitapsız gelen çocukların karşısında üzüntü duymaktayız. Sonra Okul Aile Birliklerinin, kızılay yardım kollarının merhametlerinin önüne fırlatıverdiğimiz gençleri yorulmadan, çalışmadan kazanmanın kötü anlayışı içine sokarak parazit tipler hâline getirmekteyiz. Yardım ettiği çocuklara muhakkak bir hizmet yaptırmak ve gence, kendine verilen şeyi kazandığını anlatan bir eğitim anlayışını kabul ettirmek gerekir Rehberlik büroları bu çeşit yardım gören çocuklara çalışma imkânları bularak haysiyetlerini korumalıdır Ben İzmir Amerikan Koleji'nin son üç yılını parasız okudum. Buna mukabil okul kitaplığını idare ederdim. Kitaplığın temizliğine bakardım. Koca kitaplığın bir tek hademesi vardı. (Kitaplık okuldan ayrı büyük bir bina idi ve 70.000 cilt kitap vardı.) Her cumartesi günü Ahmet Ağa ile beraber halıları silkerdik. Masaların ve kitapların tozunu almak ikimizin işi idi. Kitaplığın temiz olmasından gurur duyardım. Ayrıca İkinci Müdürümüz Mr. Wrooman'e Türkçe ders verirdim. Saat 20.30 da okulun küçük öğrencilerinin yatmalarına, ellerini yüzlerini, ayaklarını yıkamalarına nezaret ederdim. Yazın okulun bulduğu özel dersler sayesinde kitap ve elbise masrafını

çıkarırdım. Şimdi içimde kendi kazancımla okumuş olmanın rahatlığı var.

Başka memleketlerde mesleki rehberlik artık geniş anlamiyle okul dışı bir çalışma halindedir. Bu maksatla çeşitli kurullar kurulmuş ve büyük işlere girişilmiştir. Bizim okullarımızda kuracağımız rehberlik büroları muhtaç çocuklara minnetsiz imkânlar sağlamak onlara küçük işler temin etmek ve büyük sınıflara çeşitli meslekler hakkında bilgiler vermek onlara seçecekleri meslekte hangisinin kendilerine en uygun olacağını tâyinde yardımcı olmak işiyle uğraşmalıdır

Öğrencilerin okul içindeki öğretim ve öğrenim problemleriyle rehberlik bürosuun okul idaresine yardımcı olacak şekilde hizmet görmesi gerekir. Okulda bir kişisel bir de toplu başarısızlıklar, disiplinsizlikler vardır. Bunların muhakkak nedenleri olur. Kestirme bir ifade ile tenbel çocuk, tenbel sınıf ve disiplinsiz çocuk ve disiplinsiz sınıf diye işi halletmiye kalkmak kötü bir eğitim anlayışıdır. Bir sınıfın toptan tenbel ve disiplinsiz olması için bir çok sebepler olabilir

1 — Programlar iyi düzenlenmemiş olabilir.

2 — Müfredat yüklü olabilir. O sınıftaki çocukların yetenekleri ve zekâları bu müfredatı bütün ağırhğı ile kaldıramıyacak düzeyde olabilir.

3 — O sınıfa ayrılmış olan öğretmenlerle öğrenci ilişkileri iyi bir hava içinde olmıyabilir.

4 — Çok hareketli ve zeki çocuklardan meydana gelen bu çocuklara enerjilerini deşarj ettirecek imkânlar temin edilmemiş olabilir.

5 — Üstün zekâlı çocuklarla dolu olan bir sınıfa dersler hafif gelebilir, daha geniş bir çalışma, daha ayrıntılı bilgi istiyen çocuklar sınıfın disiplinini bozabilirler.

6 — Öğretmenlerin birbirlerinden habersiz çok zaman alacak ödevler vermeleri, birbirinden habersiz ayni günde yoklamalar yapmaları çocukları tenbel, kaçak ve disiplinsiz yapabilir.

7 — Bazı çocukların kişisel problemlerini sınıfa getirmesi çeşitli disiplin olaylarına yol açabilir.

Bir sınıfa toptan tenbel ve disiplinsiz damgası basılıyorsa bilin ki o sınıfın rehberliğe ihtiyacı vardır. Yukarda gelişi güzel saydığımız problemlerden biri veya benzeri sizin yol göstermenizi yada yardımınızı beklemektedir

Rehber öğretmenin en önemli işlerinden biri öğrencilerin kendi kendilerine çözemedikleri kişisel ve çeşitli intibak problemlerinde kendilerine yardımdır. Bu çocuklarla teker teker meşgul olmak, onları dinlemek, onlara yardımcı olmak, onların sosyal, sağlık ve ruhsal durumları hakkında bilgili olmak en önemli rehberlik işlerindendir. Daha ilerde bahsedeceklerimizin çoğu çocukların bu kişisel problemleri ile ilgili olacaktır. Problemli çocukların durumu ve etrafta yarattığı ilgi ortaya ruh sağlığı çalışma ve anlayışını meydana getirmiş ve bu çocukların problemleriyle daha ayrıntılı uğraşmak için Rehberlik kliniklerini ortaya çıkarmıştır. Modern psikiatri bu alanda geniş ve uzun adımlı ilerlemeler kaydetmiştir.

ÇOCUKLARIN RUH SAĞLIĞI

İsa'nın doğumundan yüzyıllarca evvel Yunan düşünürleri insanların ruhları ile bedenlerini ayrı ayrı düşünmemek gerektiğini zamanlarının doktorlarına hatırlatmaktaydı. Hasta olmayı beklemeden vücudumuzun sağlığına nasıl dikkat edersek ruhumuzun da sağlığına öylece dikkat etmek zorundayız. Okullarımızda da artık en başta çocuklarımızın bu yöndeki sağlıklarına önem vereceğiz. Rehber öğretmenin ve sınıf öğretmenlerinin bu konu üzerinde hassasiyetle durmaları gerekir.

1900 yılında Yale Üniversitesi mezunlarından Clifford Beers isimli bir genç evinin dördüncü katından aşağıya atlamak suretiyle kendini öldürmeğe kalkmıştı. Bu zavallı genç bazı ruhsal bozuklukları yüzünden çeşitli akıl hastahanelerine atılmış, oralarda hastalara yapılan kötü ve ilksel muamelelerden çok üzülmüş ve bir az iyileşip dışarıya çıkınca dünyanın ilgisini bu alana çekmek için (Kendini Bulan Ruh ve Akıl) isimli ünlü, küçük otobiografiyi yazmıştı. Bu kitap bir çok ilgilileri uyandırdı. Adolph Meyer isimli bir psikiatrist önayak olarak bu alanda yeni bir anlayış ve hareket meydana getirdi. Bu harekete ruh sağhğı adı verilmesini bu psikiatrist sağhk verdi. Yani Ruh Sağlığının isim babası Meyer'dir.

Ruh sağlığının da çeşitli tarifleri vardır. A ma hepsi aynı kapıya çıkar.

Ruh sağhğı kişiliğin bütün olarak ahenkli ve tam işlemesi demektir. Tam bir ruh sağlığı için doğuştan sahip olduğumuz ve sonradan edindiğimiz potansiyellerin tam ve mükemmel bir ifade yolu bulmaları ve birbirleriyle tam bir ahenk içinde olmaları gerekir. Bu potansiyellerin ayrı ayrı amaçları olduğu halde hepsinin yöneldiği, birleştirici bir amacı da vardır. Bu amaç da kişinin sağlıklı ve mutlu bir ömür sürmesidir. Bu bakımdan ruh sağhğı kişiyi bir şahsiyet bütünlüğüne götürmeli, onun fizyolojik ve ruhsal sağlığını dengede tutmalıdır. Kişi bütün potansiyellerini ahenk içinde yürütmelidir. Fakat dünyanın çeşitli olayları, harpler, ekonomik sıkıntılar, cinayetler, haydutluklar insanın sinirlerini germekte ,kişinin sosyal, emosyonel sıkıntı ve intibaksızlıklarını, ruh hastalıklarını, sinirli insanları çoğaltmaktadır. Uyku hapı eczanelerin en çok satılan ilâçları arasına girmektedir. Lester D. Crow ile Alice Crow bir ruh sağlığı kitabının ön sözünde şöyle demektedirler «Akıl hastalıkları gittikçe artmaktadır. Gençler ve çocuklar içinde bulundukları sinir geren durumlarının insan ruhunda yaptığı etkileri tanımaları için yardım edilmedikçe, bu durumları gerektiği gibi karşılamasını öğrenmedikçe bu akıl hastalıkları artmakta devam edecektir. Bu bakımdan ruh sağlığı prensiplerini öğrenmek ve uygulamak sorumluluğu iş başındakilere ana babalara ve öğretmenlere düşmektedir.»

Bu sözlerden anlıyoruz ki öğretmenlerin baş işlerinden biri çocuklarımıza ruh sağlıklarını bo

zan durumları tanıtmak ve bu duruma karşı nasıl bir tavır takınacaklarını öğretmektir. İşte rehberlik bürolarının ve rehber öğretmenlerinin sınıf öğretmenleri ile elbirliği yaparak bu sorumluluğun gereklerini yapmaları lâzımdır.

Klein Ruh Sağlığı isimli kitabında şöyle bir tarif yapmaktadır «Ruh sağlığı kişilere üzüntülerini bertaraf etmelerine, bertaraf edemedikleri zamanda da üzüntülerini akıllıca karşılayıp idare etme yollarını öğrenmelerine yardım eder.» Wallin J. E. Wallis de «Kişilik İntibaksızları ve Ruh Sağlığı» adh kitabında şunları söylemektedir Ruh sağlığı (1) Toplumun ve kişinin ruh sağlığının muhafazası ve daha iyiye gitmesi ve (2) büyük, küçük ruh hastalıkları ve ârızalarını tedavi ve bunları önlemek için ve ruhsal, eğitsel ve sosyal intibaksızlıkları önlemek ve iyi etmek amaciyle biolojinin, tıbbın, psikiatrinin, sosyolojinin, eğitimin, çocuk gelişimi biliminin, psikolojinin toplu olarak ortaya koydukları sağlık bilgilerinin ve tekniğinin uygulanmasını temsil eder.

İyi bir rehberin, iyi bir ruh sağlıkçısı olması şarttır. Bunun için de iyi bir rehber öğretmenin yukardaki bilimlerin çocukları ve gençleri ilgilendiren kısımlarını öğrenerek hazırlanması ve yetiştirilmesi gerekir. Bu hususta memleketimizde ilk adımlar atılmıştır. İlerde bununla iligili olarak (Sosyal Hizmetler Akademisinden bahsedeceğiz.)

Okulu ele alacak olursak çocuğun ruh sağlığı öğretmenin sınıfta ders veriş şekli, imtihanlarda takındığı tavır, soru sorma şekli, çocuklarla olan ilişkisinde onların kişiliklerine karşı ta-

kındığı tavır, çocukların sınıf dışı faaliyetleri ile olan ilişkisi, onların bir şey yapma, yaratma arzularını teşvik ediş şekli, sosyal olmıyan, hırçın, aksi, kafa tutan, otoritelere karşı asi olan çocukları idare ediş şekli, çekingen, korkak, geride duran çocukları faaliyetlere sevk etme hüneri, aşağılık ve başarısızlık duygusu içinde çırpınan ve bu yüzden akla fikre gelmiyen problemler yaratan çocukları bu duygulardan kurtarma hüneri ile yakından ilgilidir. Rehber öğretmen ve smıf öğretmenleri çocukların sağlıklarını çok titiz bir gözlem altında tutmak zorunluğundadırlar. Bir öğretmen yanhş tutumu ile, istemiyerek ortadan söylediği bir sözle bir sınıfın sağlığını zedeliyebilir. Bir öğretmen hiç de istemediği halde bir öğrencisini çaresiz bir insan yapabilir. Bir okulun ruh sağhğı, öğretmenlerin ve okul idaresinin tutumlarına bağhdır. Bu bakımdan öğrencilere en çok sokulabilen, onlarla bağlantılar kuran sanat ve spor öğretmenlerine büyük işler düşer. Bir beden eğitimi dersi, bir spor müsabakası bir resim dersi ,bir okul sergisi, bir müzik konseri, bir okul günü, bir öğrencilerin kendilerinin tertiplediği (Sınıf öğretmeninin rehberliği altında) bir okul müsameresi bir tarih, bir coğrafya dersinden daha çok şeyler kazandırır. Sonra böylece mutlu, neşeli ve ruh sağhğı içindeki çocuk tarih ve coğrafya dersine daha hevesli ve daha istekli girer.

Okuldaki çocukların her yaşa ve sınıfa göre çeşitli üzüntüleri, problemleri vardır. Bu bakımdan bir ilk okul öğrencisinin, bir orta okul öğrencisinin, bir lise bir öğrencisiyle bir lise son

smıf öğrencisinin dertleri, problemleri farklıdır. Bunların hepsi de çözüm yolu ararken sakat yollara sapabilirler. Anne baba ilişkileri, kardeş kıskançlıkları, seks problemleri, kâinatın sırları karşısında duydukları tecessüsün verdiği bunalımlar, tanrı anlayışı bir meslek ve hayat arkadaşı seçme, gelecek hakkındaki düşüncelerin endişeleri küçük yaştan büyük yaşa doğru giderken onları düşündüren ve muhakkak bunlarla yorarken bir rehbere ihtiyaç gösteren gençlik problemleridir. Bunları kendi kendine çözmiye kalkan bir çocuğun yanhş yollara sapması daima mümkündür. Onların hiç yoktan bu nedenlerle ruh sağlıkları zedelenebilir.

Evin de çocuğun sağlığını bozan çeşitli üzüntüleri vardır. Bazan ana babalar evin bâzı, küçücük üzüntülerinin çocuk ruhunda ne büyük fırtınalar yarattığını farketmezler Evde bir karı koca kavgası, bir gelin kaynana dırıltısı, yeni doğan bir çocuk veya babanın evlâtlardan birini daha çok sevdiğini belirten davranışları, çocuğun yanında konuşulan maddî sıkıntılar, karne zamanında çocuğa anhyamıyacağı bir dille çekilen ve bazan onun kişiliğini perişan eden nutuklar, anne baba ayrılıkları, buna benzer yüzlerce ev içi problemleri çocuğun ruh dünyasını allak bullak eder. O da bilinçaltına sığınan ve kendini göstermiyen bunalımlardan kurtulmağa çalışır. O evvelâ en büyük sığınağı okulda, arkadaşlarının, öğretmenlerinin sevgisinde, şefkatinde, anlayış ve korumasında bulur. Eğer bu çocuklar aradıkları sevgi, şefkat ve güvenme sığmağını burada bulamazlarsa derhal olumsuz yollara saparlar.

Rehberlik büroları okul idareleriyle işbirliği yaparak hem okulu öğrencinin özlemle aradığı bir yer haline getirmelidir, hemde öğrencilerin her zaman rahat rahat içlerini dökecekleri, üzüntülerini paylaşacakları bir danışman rehbere sahip olmalıdır. Sokaklar sinemalar okul kaçakları ile doludur. Bu çocukların bir dertleri vardır. Dinlemek lâzımdır, paylaşmak lâzımdır, çare aramak lâzımdır. Öğretmenler çocuklara tam bir sevgi ve şefkat sığınağı olabilir. Hangi öğretmen çocukların ruh sağlıklariyle ilgilenirse o ders sevilir, arzuyla çalışılır. Benim İzmir Koleji'nde Prof. Seylaz isimli bir Fransızca öğretmenim vardı. Onun dersini can kulağı ile dinlerdim, onun dersini dört gözle beklerdim. Yumuşak mı idi? Notu mu boldu? Hayır. Fakat müşfikti, severdi, korurdu, dinlerdi ve âdildi. Yaşantımın en mutsuz devrelerini yaşamaktaydım. Anamı kaybetmiştim, babamı kaybetmiştim ve her şeyim olan hayatta tek destek olan amcamı kaybetmiştim. Prof. Seylaz tek güvenimdi okulda. Ona her şeyimizi anlatabilirdik, onun yanında rahatça ağlıyabilirdik. Hasta olduğum zamanlar ilk o okul revirine gelir beni arardı. Revirden çıktıktan sonra sabah kahvaltısında o bana ilâcımı alıp almadığımı sorardı. Yüzümün sarılığını ilk defa o farkederdi. Yaz tatilinden döndüğüm zaman o bana ilk defa hoşgeldin derdi ve tatili nasıl geçirdiğimizi sorar ve büyük tabiat âşıkı olan kendisi yaz tatilinde ya Bozdağa, ya Mahmutdağına tırmanışının hikâyesini anlatırdı. Onun böyle ders dışında bizimle ilgilenmesi, [özelleşmes', kendi başından da geçenleri tam bir öğretmen

ciddiyetiyle dostça lâübalileşmeden anlatması onun en çok sevilen bir öğretmen olmasını sağlamıştı. Prof. Seylaz duyar da bana gücenir diye Kolej hayatımda bir kere bile ağzıma sigara almamıştım. Onu kendime örnek yapmıştım. O yalan söylemezdi, sır saklardı, dert dinlerdi, âdildi ve seven insandı. Bir kere bu öğretmenin sınıflarında imtihanlarda büyük kopya olmuştu. Kâğıtlardan bunu sezmişti. Soruları çalmışlardı. Olaydan hepimiz haberdardık. Küplere bindi ortalığı kırdı, geçirdi. Fakat hiç kimseyi bir kenara çekip itiraf ettirmek veya yapanları müzevirlettirmek için zorlamadı, sadece imtihanları tekrarladı. Arkadaşlarını ele vermesi için kimseye bir şey sormadı. Prof. Seylaz'nın bu anlayışı davranışının bizim kişiliğimize ne kadar önem verdiğini göstermekteydi. O sırada Prof. Seylaz'ya biri gidip de «Bu işi ben yaptım, üzgünüm, aramızda kalsın.» deseydi bu onda bir sır olarak kalabilirdi. Prof. Seylaz büyük bir rehber öğretmendi. Öğretmenler okuttukları dersin dışında çocuklarının ruh sağlıklarını da gözlem altında tutarlarsa öğretici nitelikleri yanında eğitici niteliğe sahip demektir. O öğretmen o zaman okulun rehberlik servisine en büyük yardımı yapıyor demektir.

Bir öğretmen dersine daima güler yüzlü girerse, çocuklarma ders yapmanın mutlu bir olay olduğunu hissettirirse ve onların yüzlerindeki mutluluğu gördükten sonra derse başlarsa iyi bir öğretmen sayılır.

Bugün bir çok ruh doktorları isteri, cinsiyet sapıklıkları, gelecek hakkında duyulan korku ve

endişe halleri, sâbit fikirlilik, ruhsal depresyonlar ve buna benzer bir çok davranış bozuklukları hep çocukluk ve gençlik yıllarındaki anormal şartlara, üzüntülere, endişelere bağlanabileceğini iddia etmektedirler. Çocukluk ve gençlik yıllarının önemli bir bölümünün okulda geçtiğini kabul edersek yetişkinlerin bilgileri yanında onların ruhsal bozukluklarından öğretmenlerin de sorumlu olduğunu kabul etmek gerekir. Bu böyle olunca okullarımızda çocuklarımızın ruhsal ferahlıklarını sağlıyacak ve bu suretle gelecekte toplumumuzu nörotik insanlardan koruyacak tedbirleri almamız gerekir. Bunu sağlıklı ve iyi tertiplenmiş bir rehberlik anlayışı sağlıyabilir. Ruh sağlığı anlayışı ruhsal bozuklukları evvelden önlemek işiyle meşguldür. Ömrünün oniki yılında sınıfa gergin bir sinirle giren ya şimdi öğretmen kızarsa, ya şimdi muavin bana bir tokat atarsa, ya müdür beni odasına çağırırsa, ya disiplin kuruluna verilirsem ve sıfır alır babamın hışmına uğrarsam diye durmadan sinirleri gerilen çocuklardan ne biçim yetişkinler yetişir tahmin edebiliriz. Bu bakımdan bir okul teşkilâtının tatlı sert olması gerekir. Bir öğrencinin müdürün odasına girince bir güler yüzle karşılaşması, bir muavin odasında hatırı sorulabilmesi, kürsüye çıkan öğretmenin davranışlarında dost ve yakın ifadelerle karşılaşması lüzumludur.

Ruh sağlığı olumlu bir bilimdir. Diğer bilimlerin tarifine tam girmemek ile beraber kendi normları, ölçüleri ve amaçları vardır Onu tatbiki bir bilim sayabiliriz. Kişinin kuracağı aile ve toplum içindeki mutluluğunu sağlıyacak prensip

leri arar ve tatbik eder. Ruh sağlığının iki ana kolu vardır. Bunlardan biri çocuk psikolojisi ki ruhsal bozuklukları önlemek ve bu suretle psikolojik ve fizyolojik sağlığı korumak için ilk çocukluk devresinde neler olup bittiğini bilmemize yardım eder. İkincisi de sosyal psikolojidir ki çocuğa büyüdüğü zaman kendine en uygun iş ve yaşantı koşullarını öğretir ve bu suretle sosyal ve ekonomik intibaksızlıkları ve problemleri önler. Çocukluk devresindeki psikonörotik düzensizlikleri ve davranışları tanımak ancak çocuk psikolojisini tam olarak bilmekle mümkündür. Bu davranışlar karşısında çocuğa gerekli şartları hazırladığımız ve nedenleri ortadan kaldırdığımız takdirde gelecekteki anormal insan tiplerinin meydana gelmesini önliyebiliriz. Bu bakımdan ayni zamanda bir ruh sağlıkçısı olacak rehber öğretmenlerin çocuk psikolojisinden ve sosyal psikolojisinden, haberli ve bilgili olması gerekir. Çeşitli sebepler yüzünden meydana gelen ruhsal üzüntüler karşısında davranışını sağlamak ve onları tedavi yollarına gitmek için modern psikiatriden haberdar olması dış hayattaki bu çeşit kurallar ve kliniklerle ilişkisi olması ve buna inanması icap eder. İlerdeki bölümlerde bizde de yavaş yavaş kurulmakta olan kliniklerden, bürolardan ve okullardan bahsedeceğiz.

Psikoloji davranışların objektif bir incelenmesidir. Felsefenin bir dalı olarak ortaya çıkan psikoloji aslında tâ Aristoya kadar dayanır, 19. cu yüzyılda filozof bir eğitimci olan Herbert ilk defa olarak psikolojiye felsefenin bir dah olarak bakılmaması gerektiğini, başlı başına doğal bir

bilim olduğunu ileriye sürdü. Ve ondokuzuncu yüzyılın sonlarında Wund deneysel psikolojinin yaradıcısı olarak sadece psikolojik deneylerle uğraşan ilk lâboratuvarı kurdu.

İlk deneyci psikologlar özellikle insan davranışlarının genel tasvirlerinin sağlam formüllerini yapmakla meşguldürler.

Davranışların farklarından çok, onların yeknacakhğı, benzerlikleri ile ilgiliydiler. Onların inceleme için seçtikleri problemler geçmişteki fizyoloji ve fizik bilgilerine dayanıyordu. Bunlar daha çok ihtisaslarımızın izlenimlerine dayanıyordu. Diğer taraftan gelişen tıp psikolojisi ruh hastalıklarının tedavisinde meydana gelen yeni anlayış sayesinde anormallik psikolojisinde nasıl çalışması gerektiğini ortaya koydu. Anormal davranışlar hakkında anlayışımız genişledi ve psikolojinin çalışma alanı gelişti. Bu arada (Evolution teorisi) nin ortaya çıkması psikoloji biliminin kişisel farkları incelemek için alanını genişletti.

Bu sıralarda Francis Galton insan soyaçekimiyle ilgilenerek insan karakterinin niteliklerini ölçme hevesine katıldı. Ana babalarla çocuklar, erkek kardeşlerle kız kardeşler, ikizler, yeğenler arasındaki benzerliklerin araştırılmasiyle uğraşılmağa başladı. Bu maksatla eğitim kurullarındaki çocuklar tarandı. Bu maksatla Galton Londra'da bir lâboratuvar kurdu. Buraya az bir ücretle müracaat ediliyor herkes kendi görüş, işitme, kas çalışmalarını ölçtürüyor, çeşitli reaksiyonlarının kuvvetini tesbit ettiriyordu. Bu suretle bu çeşit çalışmalar yüzünden hem bu anlayış halk arasında yayılıyor, hem de Galton basit psikolojik proseler-

le kişisel farklar hakkında bilgi toplamış oluyordu. Ona göre ihtisaslarımız yolu ile bulduğumuz sonuçlar bizi insanların zekâsı hakkında bir fikre götürebilirdi.

Bu suretle Galton psikolojik testlerin öncüsü olmuştu. Bilimsel bir anlayışla meydana getirilen kabiliyet, başarı, kişilik, zekâ testleri psikologların teşhisleri için ellerinde tek vasıta olmuştu. Psikolojinin çeşitli dallarına ayrılanların hepsi de evvelâ bu noktadan bir kere geçerler, yâni evvelâ normalin çeşitleriyle ve işleyişi ile meşgul olurlar.

İlk zamanlar yetişkinlerin ruh sağlığı alanında çalışan psikologların çalışmalarına tatbik edilen psikolojiye klinik psikolojisi deniyordu. Sonradan klinik psikologu yetiştirilmek üzere kurslar sınıflar açıldı. Ruh hastalıkları enstitülerinde, hastanelerde, psikiatri kliniklerinde, zekâca geri, anormal kişilerin bakıldığı yerlerde klinik psikologlarına çok itibar edilmeğe başlandı. Bu suretle psikoloji kendine faydalı tatbik alanları bulmuş oluyordu.

Yetişkinlerdeki ruhsal bozuklukların orijinlerinin küçüklük yaşlarında aranması fikri ortaya çıkınca, ruh sağlığı diye yeni bir sağlık anlayışı, ruhsal uyarsızlıkları önceden önlemek metodunu da ortaya koyunca tatbiki psikoloji bütün çocukları bir araya getiren okullara da girdi ve ortaya okul psikologu diye bir psikolog çıktı.

Gerçi bizim okullarımızda böyle bir personel mevcut değildir. Fakat mademki bir rehberlik servisi kurma adımı atılmıştır. Artık bizim de yakında okul psikologlarımız olacaktır. Yeni üni-

versitelerimizde psikoloji öğrenimi eski klasik anlamını kaybetmiş ve bu yöne yönelmiştir.

İlk defa 1913 de Londra Şehir Meclisine bir psikolog atanmıştır. Hatta bu atanışı ünlü Amerikalı Thorndike «Uygar bir dünyada resmî olarak bir Çocuk Psikologunun atanışı» diye nitelendirmiştir. Bundan çok sonra özellikle Eğitim Psikologlarının yetiştirilmesi işine girişilmiştir.

Eğitsel Psikologlar çocuklarla ilgili eğitsel problemler hakkında tavsiyelerde bulunacak şekilde yetiştirilmektedir. Fiziksel ârızası olan, eğitilmesi güç geri zekâlı, ya da zekâca ileri olup da başarısızlığa düşen çocuklar hakkında okul idarelerini, ana babalarını uyarmak bunların ustalığı olmaktadır. Her okula bir eğitsel psikolog sağlamak mümkün olmıyacağına göre okullarımızdaki rehberlik servislerinin ve rehber öğretmenlerin, hastanelerde, ruh sağlığı, dispanserlerinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurduğu merkezî rehberlik bürolarında bulunan okul ve klinik, hastane psikologları ile bir bağlantı kurmaları gerekir.

Okul psikologlarının iki önemli işi olması gerekir. Bunlardan biri gittikçe gelişen eğitim psikolojisinin ve genel psikolojinin öğrenme ile ilgili buluşlarını öğretmenlere ve okul idarecilerine intikal ettirmektir. Fakat bizim okullarımız için bir çok psikolojik bulgulara göre kendini ayarlaması çok güç hatta imkânsızdır. Örneğin ekonomik yönden bir çok imkânsızlıklar engellerin başındadır. Okulun öğrenci sayısı ile idareci ve diğer personel sayısının orantısı, özellikle ilkokullarda sınıfların 25 in üstünde olmaması

tavsiyesi bu imkânsızlıkların arasındadır. Bugünki eğitim psikolojisi deneylerle 25 in üstündeki bir sınıfta randımanın düşük olacağını açıkça haber vermekte olmasma rağmen okullarımızın durumu meydandadır. Bugün okul binalarının durumu, ışıklandırma şekli, hatta sıraların eğiklik açısı, duvarların rengi, tahtanın, tebeşirin rengi, hepsinin öğrenme üzerinde, görme, işitme ve dikkat üzerinde etkili olduğu belli olmuştur Bu bakımdan sadece yeni bulgulardan haberdar olmamız ve ekonomik ferahlığa kavuşur kavuşmaz uygulamaya geçmemiz tek yapacağımız şeydir. Diğer taraftan çocuğun kendi aile ekonomisi, sosyal durumu, heyecansal yaşantısı da araya girmektedir. Çocuğun sosyal, heyecansal uyarsızlıkları bu yüzden okula, öğretmene ve arkadaşlarına uyamaması öğrenmeyi ve psikolojik gelişmeyi engelliyen faktörlerdir. Öte yandan çocuğun devamlı veya ârizî fizyolojik rahatsızlıkları veya fizyolojik bir noksanlığın meydana getirdiği çarpık duygular araya karışmaktadır Okul psikologunun ikinci önemli işi de bu yüzden çocukların bozulan veya bozulma eğiliminde olan ruh sağlıkları ile meşgul olmaları konusudur.

Bugün buna göre yetişmiş okul psikologlarından ve anlayışından mahrumuz. Okullardaki psikoloji öğretmenlerinin kendilerine verilen klasik psikoloji müfredatını verilen zaman içinde çocuklara öğretmek hatta ezberletmekten başka pratik bir yardımları yoktur. Üniversitelerimiz de buna göre eleman yetiştirmekte iseler de son zamanlarda bazı yüksek okullarımız yönlerini

bu gidişe çevirmişlerdir. Hacettepe Tıp Fakültesiyle Orta Doğu Teknik Üniversitesinin psikoloji bölümlerinin bu anlayış içinde gençlerimizi yetiştirmekte olduklarını söyliyebiliriz. Onlar yetişe dursunlar biz bütün bu saydıklarımızı şimdilik rehber öğretmenlerin üzerine yıkacağız. Fakat onlardan tam bir psikolog gibi hareket etmelerini bekliyemeyiz.

Bu münasebetle bir okul rehberlik servisinin yapacağını şöyle sıralıyabiliriz.

a) Okul Aile Birliği ile anlaşarak bu alanda yetkili kişilere ana-babaları uyarıcı konferanslar verdirmek.

b) Öğretmenleri çocuk ve çeşitli eğitim konularından haberli kılmak için yetkililere konferanslar tertiplemek.

c) Bu anlayışı daha yaygın bir hâle getirmek için mümkün olursa yayınlar yapmak.

ç) Problem sayılan çocukları incelemek, mülâkatlar yapmak, ev içi yaşantılarını incelemek, ana baba ile yakın ilgi sağlamak öğretmenleriyle konuşmak suretiyle onların üzüntülerini keşfetmek çarpık davranışlarının nedenlerini aramak.

d) Halli zor problemlerle karşılaşılırsa varsa şehirdeki Rehberlik Merkezleriyle ve Ruh Sağlığı dispanserleriyle ilişki kurarak bu çocukları selâhiyetli psikologların, psikiatristlerin ellerine vermek.

e) Sınıf dışı faaliyetlerin eğitsel bir anlam da düzenlenmesine yardım etmek ve başarısızlık ve aşağılık duygusu içinde olduklarını keşfettiği

problemli çocukları bu çalışmalara katılmaları için teşvik etmek, imkân sağlamak ve öğretmenleriyle bu alanda işbirliği yapmak.

f) Problemli çocukların ana ve babalariyle ilişkiler kurarak nedenleri beraber incelemek, varsa onları kırmadan kendi hâtalariyle yüz yüze getirmek.

g) Sınıf öğretmenleriyle yakın ilişkiler kurarak çocukların gurup halindeki rehberlik işlerine yardım etmek, sınıf öğretmenleri yolu ile öğrencilerin sosyal, ruhsal ve eğitsel durumlarını tesbit etmek, toplanan bilgileri ve toplu dosya haline getirmekte okul idaresine yardımcı olmak.

Bunlar bir rehber öğretmenin ve bir rehberlik servisinin belli başlı çalışma alanlarıdır.

Yukarıya çıkardığımız ve maddelendirdiğimiz rehberlik servisi çalışma alanları her hangi bir kitaptan kopye edilmemiştir. Bu, benim de içinde bulunduğum bir denemenin izlediği yoldur. Ankara Koleji böyle bir çalışma için bir denemeye girmişti. Bir kaç yıl süren bu deneme sırasında neler yapıldığını ve nasıl bir sonuç elde edildiğini şöylece bir özetlersek bir rehberlik servisinin ve rehber öğretmenlerin neler yapabileceği hakkında bir fikre sahip olabiliriz. Bu büro çalışmalarını bir kaç alana ayırmıştı

a) Konferanslar yolu ile velileri uyarmak,

b) Yayın yolu ile çocuklarımızın problemlerini ve bu problemler karşısında sorumluların takınacakları tavırları yaymak, anlatmak.

c) Problemi olan çocuklarla ilişkiler kurarak onların problem nedenlerini kendilerine ve

ana babalara göstermek ve problemlerinin hallinde onlara yardımcı olmak.

d) Özel şekilde mütehassıs bir elemana ihtiyaç gösteren vakalarda vakayı her gün okula uğrayan psikiatriste aktarmak.

e) Bir hastane ve klinik tedavisine ihtiyaç gösteren vakaları ana ve babaya yapılan tavsiye ile hastanelere, kliniklere ve dispanserlere intikal ettirmek.

f) Bu arada özellikle Sosyal Hizmetler Akademisinin son sınıf öğrencileriyle işbirliği yaparak çocukların sosyal yaşantılarını ve aile durumlarını incelemek.

Neler yapıldığına bir kaç örnek verelim Bir çok konferanslar verilmiştir. Bu konferansları okul içi elemanlarından ve dışardaki ruh sağlıkçı psikiatristlerden sağladık. Konferans konularından bir iki örnek verelim. Çocukların Cinsel Problemleri, Öğrenme Psikolojisi, Ana babalar yüzünden Meydana Gelen Çocuk Problemleri, Çocukların Başarıları ve Başarısızlıkları Karşısında Davranışlarımız, Ceza ve Ceza Sonrası, Kaynana ve Gelin Anlaşmazlıkları Karşısında Evin Ruhsal Durumu.

Bütün bu konferansların bir kısmı ve daha çok ana, baba ve öğretmen için faydalı olacağı kanısına varılan çeşitli konular hakkında 11 tane broşür yayınlanmış ve Sayın Feriha Baymur'un tertiplediği gençlik problemleri envanteri okula tatbik edilerek alınan ilginç sonuçlar bir broşür

halinde çıkarılmıştır. Mevcudu kalmıyan bu broşürlerden hâla memleketin çeşitli bölgelerinden istenmektedir. İstiyenlerin arasında bir çok köy okulu öğretmeninin bulunması dikkati çekecek bir olaydır, sevindirici bir olaydır.

Büroya her gün çeşitli problemler üzünden müracaatlar olmaktaydı. Bu müracaatların çoğunlukla ana babalar tarafından olması işi daha kolaylaştırıyordu. Bu problemlerin arasında okuldan kaçmak, ders çalışmamak, kardeş geçimsizlikleri anne ile geçimsizlik gibi çeşitleri vardı. Bunların bir kısmı okul, öğretmen ve ders programları yüzünden oluyordu. Bir kısmında ana baba tutumu rol oynuyordu. Bu kısmında da çocuğun psikolojik ve fizyolojik gelişmesi araya giriyordu. Problemlerin nedenlerini tartışmak ve beraberce çözüm yolu aramakta bir çok ana babalar yardımcı oluyorlardı, Fakat okul idareleriyle ,öğretmenlerle anlaşmak çok zor oluyordu. Bu da gösteriyor ki rehberlik işlerinin düzenlenmesinde en büyük güçlük okulun başındaki insanda ve sınıfa giren öğretmendedir. Öğretmen yetiştiren kurullar buna çok dikkat etmek zorundadır. Bu çocukların bir çoğu eski davranışlarından ayrılarak olumlu yola girmişlerdir. Bir tanesinde çocuğun tembelliğine annenin ısrarla çalış, çalış diye sıkıştırması, çocuğun üstüne çok düşmesi neden olduğu sonucu çıktı. Çocuğunun dizinin dibinden ayrılmasını istemiyen anne en fazla düşkünlüğü ve sevgisiyle bunaltmıştı. Otomobilleri bâzan nasıl benzin boğar ve makineyi işlemez hale getirirse bu çocukta annesinin fazla düşkünlüğünden bunalmıştı. Anne

ile anlaşmağa varıldı, ilerde tembellikten başka problemlerin de ortaya çıkması ihtimali anlatıldı. Yavaş yavaş davranışını düzelten anne şimdi çocuğundan çok memnundur ve bu yüzden evdeki bir çok problemler de düzelmiştir.

Devamlı surette şikâyet edilen, çalışmıyan ve başaramadığını iddia eden bir küçük orta okul öğrencisinin üzüntü sebepleri incelendiği zaman ortaya basit gibi görünen bir kaç neden çıktı. Anne baba Ankara'da oturdukları halde daha iyi yetişsin diye çocuğu okula yatılı vermişlerdir. Evde anne ile kalan bir de küçük çocuk vardır. Anne özlemi, kardeş kıskançlığı çok uslu ve sessiz bir çocuk olan bu öğrenciyi derslerine çalışamaz hale getirmişti, geceleri uyuyamıyordu ve annesiyle karşı karşıya gelince devamlı surette okuldan şikâyet ediyordu. Anne ile konuşuldu çocuğun bunalımlarının nedenleri anlatıldı. Çocuğu derhal yatılılıktan aldılar. Durum düzeldi. Öğrenci rahat rahat sınıfını da geçti.

Son sınıfta bir çocukta garip haller belirmişti. Çok çalışkan olduğu halde ders çalışamaz olmuştu. Enteresan ve tehlikeli olabilecek bir vaka idi. Durduğu yerde ağlıyor, dalgınlaşıyor ve kitabın başına oturunca dehşetle kalkıyordu. Vakayı çocuğu çok seven ve beğenen bir öğretmen getirdi. Psikiatriste intikal ettirdi, o da vakayı oldukça önemli ve uzun tedaviye muhtaç bulduğu için Hacettepe psikiatristlerine intikal ettirdi. Tabii hep ana babanın muvafakatiyle oluyordu. Çocuk çok düzeldi ve imtihanlarını verdi. Sorumlu ve yetkililerin söylediğine göre tam za-

manında ele alınmış bir vaka idi. Genç kendi âlemiyle başbaşa bırakılsa ortaya bir akıl hastalığı çıkabilirdi dediler. Sebep sadece çocuğa küçükken verilmiş bir ayıp anlayışı ve yanlış verilmiş bir cinsel terbiye idi. Çocuk büyüyüp evlenme yaşlarına yaklaşınca ilk ayıp anlayışı ile evlenmeyi bir türlü bağdaştıramamıştı. Fizyolojik ihtiyaç ile, toplumun ona yanlış olarak telkin ettiği ayıp ve günah anlayışı bilincinin altında çatışmağa başlamış ve gençte şizofrenik belirtiler meydana getirmişti. Tabii bütün bu izahları selâhiyetli insanların yaptığı açıklamadan çıkarıyorduk. Zamanında dikkate çarpan vaka genci kurtarmıştı. Öğrencisini çokseven bir öğretmenin vakayı ele alışı işi halletmişti.

Lise birinci sınıf öğrencilerinden birisini annesi büroya getirdi. Şikâyeti vardı çok sevdiği evlâdından. Öğretmenler çalışmıyor diye şikâyet ediyorlarmış. Derste bir yere dalıp gidiyormuş. Bâzan da öğretmenin yüzüne baka baka dalga geçiyormuş. Psikiatristimiz görür görmez anneyle özel konuştu. Çocukta bir erken bunama ihtimali vardı. Derhal bir hastaneye başvurulması gerekti. Üniversite hastanesine gittiler. Ayni teşhis konuldu. Şimdi çocuk hiç de iyi değildir. Okuyamamakta, dikkatini teksif edememekte ve devamlı tedavi görmektedir. Bu gibi vakalardan daha bir çok sayabiliriz. Derste yüzümüze dalgın dalgın bakarak anlattıklarımızı tekrarlıyamıyan çocuklardan kim bilir kaçı çok tehlikeli hastalıkların başındadır.

Normal çalışkanlıkta bir öğrenciyi intikal ettirdi ailesi. Çok hırçındı. Sınıfta öğretmenine

karşı isyankârdı. Evde durmadan annesinden bu yüzden dayak yiyordu. Akşam onun okuldan dönmesi bir felâket oluyordu. Anne ile kız arasında büyük bir geçimsizlik vardı ve her gün çocuk terbiye etme amaciyle dayak yiyordu. İncelemeler annenin problemlerine dayandı. Psikiatristimizin anneyle uzun mülâkatları, annenin bilinçaltındaki bir kinini su yüzüne çıkardı. Bir aralık «zaten tıpkı baba annesine çekmiş. Gözleri tıpkı onun gibi mavi mavi, hain hain bakıyor.» demişti. Sonuç anlaşıldı. Kızının gözlerinin kavgalı olduğu kaynanasına benzemesi problemlere sebep oluyordu. Psikiatristin bunu ustaca kadının gözleri önüne sermesi anneyi uyarmıştı. Zavallı evlâdının kaynanasına benzemesinden başka bir suçu yoktu. Anne davranışlarını yavaş yavaş değiştirdi. Baba da bizim çocuğa yaptığımız tılsımlı bir etki ile işlerin düzeldiğini ve çocuğunun doğru yola girdiğini sandı .Tabii babaya işin gerçeği hiç bir zaman anlatılmadı.

Bâzı çocukların ev yaşantıları hakkında bilgi almak kolay olmuyordu. Bu çeşit vakalarda da bu amaçla yetişmekte olan Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencileri bize yardım ederken ayni zamanda kendileri uygulama yapmış oluyordu.

Görülüyor ki çeşitli nedenlerle ruh sağlıkları bozulan çocuklara yardımcı olmak rehberlik bürolarının önemli ödevleri arasına girmektedir. Çocuklarının ruh sağlığını bir kenara atarak sadece öğretim yapmağa çalışan okullar topluma faydalı insanlar yetiştirirken bir çok gencin de ziyan olmasına farkına varmadan göz yumar.

PROBLEMLİ ÇOCUKLAR

Problemli çocuk basit anlamiyle bir anormal çocuk demek değildir. Çocuk çok çabuk unutur, çok çabuk affeder. Şimdi ağlar, şimdi güler. Koşullar olağanüstü kötü olmadıkça yaşantıyı ve etrafındaki bütün insanları olduğu gibi kabul eder. İçinde şefkat dolu titreşimler bulunan bir azardan üzülür ama, yaralanmaz. Sevgisini güvenini kaybetmez. Kendisine en basit şekilde haz veren, zevk veren, heyecanlı yaşantıya karşı büyük sevgisi, ilgisi, merakı ve arzusu vardır. Normal olarak çocuk büyümeyi sever, büyümesine engel olan şeylere karşı, daha doğrusu kendisini büyümemiş görenlere karşı tepkisi büyüktür. Bu yüzden durmadan mücadele halindedir. Hem alçak gönüllüdür, hem mağrurdur. Hem cesurdur en tehlikeli işleri gözünü kırpmadan yapmağa kalkar, hem korkaktır, tek başına su içmeğe bile gidemez. Âcizdir merdivenden elinden tutulmadan bir basamak bile inemez, öte yandan en büyük insanlara bile hükmeder her istediğini yaptırtır, korkunç bir diktatördür. Hem mütecessistir, bâzan olağanüstü ilgisizdir. Sevince muazzam sever, nefretinden sakınmak gerekir. Bazı anlarında ucsuz bucaksız bir mutluluk içindedir, bâzan anlaşılamıyan bir mutsuzluğa kaptırır kendini. Neden bu böyledir, bunların nedenleri nelerdir. Çocukla ilişkili herkesin bunları düşünmeleri gerekir. Bâzı psikologlar bu tepkileri belir-

li bâzı içtepilerin karşısındaki reaksiyonlar olarak açıklamağa çalışırlar. Bunu, bâzı denemeleri yaparken, yeni yeni bilgileri öğrenirken, yaşadığı çevre ile olan ilişkiler kurarken meydana gelen reaksiyonlar diye adlandırmak daha yerinde olur. Bunlar çocuğun benliğini, kişiliğini meydana getiren şeyleri hazmetme çabasıdır. Bunlar onun kişiliğinin bütünlüğü olacaktır.

Problemli çocuk bir parça sevgiden, bir parça güvenden ve her çocuğun en başta gelen hakkı olan bir parça mutluluktan mahrum edilmiş mutsuz çocuklardır. Onlar kendilerine düşman olan bir dünyada kendilerini savunmak için çalışmaktadırlar. Kendilerine sevdiklerinin yanında, toplum içinde bir yer hazırlama çabası içindedirler. Onların cesaretleri, yaşantının katılıkları karşısındaki dayanıklılıkları, kendilerini savunacak kaleleri, silâhları vardır. Fakat problemli çocuklar değer verdikleri sevgiyi, şefkati, korunmayı ve takdir edilmek hislerini tehlikede gören çocuklardır. Bunlar kendilerine yardım edilmediği için ve bu değerlerden mahrum oldukları için kendi kendilerine çare ararlar. Bu problemlerini nasıl çözeceklerini bilmezler. İtilmektedirler, inkâr edilmektedirler, başarısızlık ve suçluluk kompleksleri içindedirler. Bu komplekslerin meydana getirdiği aşağılık duygusunun girdabına kapılmışlardır. Dört taraflarını düşmanlarla çevrilmiş hissederler, onlara göre kendilerini en çok sevmesi ve koruması gereken anneleri, babaları hatta öğretmenleri onlara düşmandır. Bu yüzden sinirleri gergindir. Bu gergin sinirleri yumuşatacak, gevşetecek rehberden mahrumdurlar. Bu

gerginlikleri bâzan en akla hayale gelmiyen olumsuz davranışlarla rahatlatmak isterler. Mütecaviz olurlar, hırsız olurlar, isyankâr olurlar, tenbel olurlar, müzevir olurlar, durmadan şikâyet ederler ,kendi kabahatlerini rahatça başkalarının üstüne atarlar, yalan söylerler, geceleri yataklarını ıslatırlar, parmak emerler, tırnak yerler, acaip tiklere sahip olurlar, sonra yavaş yavaş çeteler kurarlar, otomobil çalarlar ve nihayet toplumun vurduğu bir damga ile sabıkalı olup çıkarlar. Bütün bunların belki sadece sebebi bir sevgi ve şefkat noksanlığıdır. Bâzan bu davranışlar onları çok daha kötü çıkmazlara sokar. Onların bu uyarsızlığını meydana getiren şeyler kendini kabul ettirmek istiyen ve yanlış yola yönelen itkilerdir. Bu itkilerin yapıcı ve yaratıcı davranışlara yöneltilmesi rehber öğretmenlerin ödevleridir. Bütün bunlar küçük yaşta iken, öğrenci iken konu olan problemlerdir. Ele alınmadığı takdirde yetişkin yaşlarda daha korkunç kıyafetlere bürünerek ortaya çıkarlar. Sevgi için, tanınmak, kabul edilmek için çırpınan bir çocuğa uzanan bir rehber eli geleceğimizin ruh sağlığına büyük hizmetler eder Yoksa yaşantılarını tatsız bir lezzet içinde geçiren nörotik insanların çoğalmasına engel olamayız. Yâni dünyamızda asık suratlı daire müdürleri, ev yaşantısını bir cehenneme çeviren kocalar, kadınlar, babalar, analar, garip kuşkular içinde ömürlerini perişan eden insanlar çoğalır durur. C.W. Valentine (The Normal Child) isimli bir kitabının bir tarafında şöyle demektedir

«Nevroz edebiyatı lüzumundan fazla mantıksız korku, mübalağalı hatta muhayyel fizyolojik hastalıklar, hiç bir zararı dokunmadığı halde bâzı insanlara karşı düşmanlık, nefret ve allerji, bilincimizde haklı bir sebep olmadığı halde devamlı kaygı halleri hakkında anlatılan örneklerle doludur. Bu vakaların çoğu, hastanın incelenmesi sonucunda çocukluk devresindeki olaylara kadar iner. Bu tecrübeler içeriye itilmiştir, baskı altına alınmıştır. Ve tamamiyle unutulmuştur, bununla beraber hastanın sosyal durumuna ve mutluluğuna bazı koşullar altında davranışlarına yön vermektedir.»

Profesör Morgan da (The Psychology of Unujusted School Child» isimli yazıtının daha ilk paragrafında şöyle demektedir

«Her gün temas ettiğimiz garip tabiatlı insanların çoğunluğu bu garabetlere ansızın sahip olmamışlardır. Onların bu acaiplikleri ekseriye tâ bebeklikten yada çocukluktan başlamış ve hissedilmiyecek derecede bu hâle gelmiştir. Bunun gibi bâzı ruhsal düzensizliklerin çeşitli tiplerini meydana getiren acaip özellikler çocuklukta meydana gelen ufak sebeplerden derece derece büyümüştür.»

O halde küçük çocukların ve gençlerin eğitimini elinde tutan yetişkinlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Kimdir bu karşımızdaki problemli çocuk belki bir katil, belki bir diktatör, belki bir canavar, belki bir melek, belki bir dâhi... bilmiyoruz. Fakat onu ne olacaksa olacak diyerek ilgimizin dışında bırakmamız mümkün değildir. Ona sadece ders vermek, kafasına

bilgi aktarmak yeterli değildir. Onun ruh sağlığı ile ilgilenmezsek, onu olumlu yola çevirmezsek hiç bir faydası yoktur. Ona örneğin kimyada öğrettiğimiz bir formül belki insanları toptan öldüren bir keşif, belki insanları tedavi eden bir ilâç olabilir. Dünyada artık insanları toptan mahvedecek keşifler yapıldı, bunları akıllı delilerin ellerine kaptırmamamız gerekir. Onun için de yeni yetişen kuşakların ruh sağlığına dikkat etmemiz, onlara problemlerini çözüvermek için yardımcı olmamız çok lüzumludur. Bir Amerikalı filozof bir kitabında Diderot'nun bir sözünü nakletmektedir. Diderot «İyi ki Tanrı çocuklara fizyolojik güç vermemiş, yoksa dünyanın en korkunç katilleri olurlardı» dermiş. Yazar ilâve ediyor; «Asıl tehlike çocuk kalarak büyüyenlerdedir.» Bu büyümemiş büyükleri daha okul sıralarında ele alacağız. Onların fizyolojik gelişmeleri ile beraber psikolojik gelişmelerini de sağlıyacağız. Yoksa ilerde milyonlarca insanın üstüne ölüm saçacak tehlikeleri bir emirle yollıyacak akıllı delilerin yetişmesini önliyemeyiz. Bunun için de geleceğin büyüklerine problemlerini halletmekte yardımcı olmalıyız. Bunun en iyi yeri okullardır. Küçük sınıflarda, okul bahçesinde, sokakta, ev içinde rastladığımız küçücük davranış bozuklukları sonraları bir gemiyi batıran geniş delikler açabilir insan ruhlarında.

Çocukların ruhlarındaki üzüntüler, endişeler, çeşitli görüntüler ve bizi aldatan maskeler halinde karşımıza çıkar. Görüntünün aldatıcı havasına kapılarak hükümler vermekten kaçınmalıyız. Biz okul kaçağını okul kaçağı olarak, hırsız-

lığı hırsızlık olarak, yalancılığı yalancılık olarak ele alırız ve çocuk hakkında haylaz, ahlâksız, terbiyesiz gibi damgalarla damgalar ve işin içinden sıyrılırız. Disiplin kurulları da bu yargıları kendini kaptırmıştır. Cezaları önleyici bir tedbir olarak değil, başkalarına örnek olsun diye yaralayıcı, haysiyet kırıcı ve kişiliği zedeleyici bir anlayış içinde verir. Halbuki bir okul kaçağının okuldan kaçmasına kötü bir öğretim metodu, kötü tanzim edilmiş bir program, içinde bir ölüm sessizliği hüküm süren bir okul binası, her gece evdeki ana baba kavgası veya sert bir öğretmenin haysiyet kırıcı sözleri sebep olabilir. Bir hırsızlığa çocuğa yanlış verilmiş bir mülkiyet anlayışı, bir kardeş kıskançlığı, sevgi ve şefkatten mahrumiyet, evde ana babanın, okulda öğretmenin sevgisini kazanma çabası sebep olabilir. Yalancı bir çocuğun yalanları büyüklerinkine benzemez, onlar için yalan bir savunma mekanizmasıdır. Bâzı gerçeklerin çocuğa çok sevdiği insanların sevgisini himayesini kaybettireceği için o gerçeği bir yalan örtüsüyle kapatırlar. Bu bakımdan çocuğun kendi problemlerini kendi haline bırakırsanız, o da bunları yukarda söylediğimiz olumsuz yollardan halletmiye kalkar. Bu çeşit problemler karşısında rehber öğretmene çok iş düşmektedir. Eğer onların bu işlerini basit ve olumsuz yollardan halletmelerine göz yumarsak, daha doğrusu farkına varmazsak ilerde gerçek suçlular, herkesi dolandıran, aldatan hilekârlar ve profesyonel veya kendilerine emniyet edilen paraları iç etmek için çeşitli dalaveralar çeviren insanlar türer ve ürer toplumumuzda. Amerika da beş bin kadar

suçlu üzerinde yapılan incelemeler bunların büyük bir çoğunluğunun okul yaşantılarında birer okul kaçağı olduklarını meydana çıkarmıştır. Rehber öğretmenlerin ödevi okul kaçaklarını yakalayıp okula zorla tıkmak değildir. Bir çok müdür muavinlerinin «Üç günü daha kaldı. O da tamam olursa yönetmeliğin icaplarını tatbik ederiz» sözü de bir eğitimciye yakışacak bir söz sayılmaz. Mesele onu bu yola iten nedenleri bulup yok etmiye çalışmak, hem bu nedenleri sorumluların önüne sermek, hemde çocukla yakın ilişkiler kurarak çocuğu okula ısındırmaktır. Tabii bu arada bu nedenler yüzünden yeni ve kötü alışkanlıklar ortaya çıkmıştır. Bir taraftan da onlarla olumlu bir savaşa girmek gerekir. Örneğin, bundan evvel memleketimizde bir oyun salonları meselesi çıkmıştı. Herkes memlekete veba gelmiş gibi heyecanlandı. Radyolar, gazeteler ağızlarını açtılar. Okul-aile birlikleri özel toplantılar yaptılar bütün meselenin halli bu salonların kapanmasiyle halledileceği kanısı etrafında döndü durdu. Halbuki en önemli problem bu çocukları buraya getiren nedenlerin araştırılması, onlara tedbir alınması idi. Şimdi bu heyecanlı çırpınmamız birden yine sükûnete döndü. Bu salonlardaki kumar kabul edilen makineler kaldırıldı. Okuldan kaçanlar, kaçmalarına devam ediyorlar. Okul ile ev arasında çocuklarımız için yeni yeni tuzaklar kurulmuş bulunmakta. Bunları inceleyenler de var. Bir rehber öğretmen eline gelen böyle bir çocuk yolu ile problemlerin nedenlerini keşfetmeli ve hem okul idarelerini, hem de ana babaları uyarmalıdır. Küçük ve halli bâzen zor, bâzen

kolay problemler yüzünden böyle çarpık yönlere çevrilmekte bâzen de içe itilmiş üzüntüler yüzünden sinirli, asabi saldırgan olumsuz kişiler olmaktadır. Çocukların bâzı çarpık davranışları, bâzı garip alışkanlıkları, bâzı tuhaf hareketleri, bâzı anti sosyal davranışları, bir çok nörotik hareketleri hep nedenlerini ortaya çıkararak kendisine yardım edecek bir rehber beklemektedir.

Nörotik tip çocukların problemleri çeşitlidir. Modern psikiatrinin amacı bu çeşit üzüntü ve problemleri keşfedip tedavi etmek ve evvelden meydana gelmesini önlemektir. Tabii bu farkediliş ve tedavinin erken yaşlarda olması faydalıdır. Bunun için bir rehber öğretmenin, bir sınıf öğretmeninin hatta ders öğretmeninin rolü büyük ve önemlidir. Çocuğun içine itilmiş üzüntülerini, dertlerini, çeşitli normal olmıyan hareketlerini erken keşfedersek yaşantımızda rastladığımız nörotik tipleri azaltmış oluruz. Küçükken önlenmiş basit çarpık tavırlar ve davranışlar gelişmekte olan kişiliklerin bütünlüğünün zedelenmesini önler ve ilerde herkesi rahatsız eden toplumun rahatını kaçıran, durumlardan insanlığı kurtarır. Fakat böyle bir tedavinin zaruretini ana babalar ve öncelikle ve özellikle öğretmenler kabul etmelidir. Bu bakımdan rehber öğretmenin işi zordur, çünkü o davaya inanmamış bir çok öğretmenle çalışmak zorunda kalacaktır. En büyük direnme, en büyük anlayışsızlık onlardan gelecektir. Fakat her rehber öğretmenin içinde bi misyoner sabrı ve tahammülü şarttır. İlgililer, uzmanlar çoğunlukla geç kalınmış vakalarla uğraşmaktadırlar.

Bir çocuk evvelâ doğuştan edinilmiş bazı niteliklerle dünyaya gelir, sonra çevresi yolu ile bir çok tecrübeler sayesinde yeni yeni nitelikler elde eder. Bu iki yoldan edinilen niteliklerinin birbiriyle ilişkileri çatışmaları, uyuşmaları olur. Bu tatışmalardan çeşitli çevre baskılarından, sosyal nedenlerden ortaya çıkan sinir gerginlikleri, nörotik üzüntüler rehberlik bürolarını, ruh sağlığı dispanserlerini ve çeşitli psikiatri kliniklerini meşgul etmektedir.

Çeşitli nörotik sıkıntıları şöyle sıralıyabiliriz

1 — Davranış bozuklukları ve normal olmıyan ana baha yüzünden meydana gelen düzensizlikler.

2 — İç pislikleri boşaltma düzensizlikleri Geceleri altını ıslatma, büyük abdestini altına kaçırma, kabızlık, devamlı gaz sıkıntısı.

3 — Uyku düzensizlikleri — Uykusuzluk, kâbuslar, uyku sırasında korkular, sayıklamalar, diş gıcırtıları, uykuda dolaşma.

4 — Heyecansal düzensizlikler — Öfke, saldırganlık, gürültü yapma, hayale dalma, korkular ve çeşitli kaygı halleri, depresyonlar, kendi canına kıyma teşebbüsleri, isteriler.

5 — Anti sosyal davranışlar — Çocuk suçları — Yalan söyleme, yangın çıkarma teşebbüsleri, başıboş dolaşma, evi terk edip kaçma, okuldan kaçma başkalarına ve hayvanlara işkenceden zevk alma.

6 — Cinsel düzensizlikler — Mastürbasyon, homoseksüel alışkanlıklar, çeşitli cinsel sapıklıklar.

7 — Kandolaşımı ve solunum düzensizlikleri — Bayılmalar, kızarmalar, terlemeler, astım ve âdet bozuklukları.

8 — Psikomotor düzensizlikler — Tikler, parmak emme, tırnak ve dudak yeme, durmadan sallanma, kafayı sert bir yere vurma.

9 — Görme ve işitme ve konuşma bozuklukları — Körlük, kekemelik, sağırlık dil tutulması.

10 — Heyecansal mahrumiyet düzensizlikleri Anneden ayrılma, bir hastaneye yalnız yatma.

Bütün bu yukarıya sıraladığımız sıkıntıların altında bambaşka gözle görülemiyen sebepler bulunabilir. Bir rehber öğretmenin bunu bulup çıkarması zordur. Fakat rehber öğretmen muhakkak görüntünün altında başka sebepler bulunabileceğini düşünür. Bazılarını kendisi keşfedebilir. Zorlarını uzmanlarına aktarır. Çocuğun eski ve yeni yaşantısını dinleyen bir rehber öğretmen bir küçük çocuğa zorla ve ısrarla yaptırılan bir işten çocukta tikler teşekkül ettiğini hissedebilir ve tavsiyeleriyle çocuğun üzerinden bu baskıyı kaldırtabilir. Çocukların çoğu ve yakınları problemlerin nedenlerini bilmezler, anlatıldığı zaman da inanmak istemezler. Nedenleri kendileri öne sürdükleri zaman da mâzeret uyduruyor zannedilirler. Bu yüzden çevrelerindeki olaylara hükmedemezler. Kimseye dertlerini dinletemedikleri için anneleri, babaları ve kardeşle

riyle, hatta öğretmenleriyle ve arkadaşlariyle olan ilişkileri oniarı acaip bir tip yapar. Problemli birer kişi kabul edilirler. Mutsuz kendini emniyette hissetmiyen sadece başında dolaşan üzüntünün farkında olan çocuk hislerini açıklamasını bilmediği için başına geleni kabullenir ve bozuk davranışlarla kendini ifade etmiye çalışır. Çoğunlukla yaptıkları, sıkıntısının sembolik ifadeleridir. Fakat çocukları katı nizamlarla idare etmek istiyen ve buna alışmış olan ana baba, öğretmen ve okul idareleri bu davranışların altındaki nedenleri bakmağa bile lüzum görmeden çocuğa sadece terbiyesiz, âsi, yaramaz damgasını basarlar. Cezalandırıldığı zaman ayni hareketleri yapmaktan çekinir, çünki her şeye rağmen yakınlarının takdirini kaybetmek istemez.

Gelip geçici yaramazlıklar çocuğun doğal hâlidir. Fakat devamlı ve ısrarlı yaramazlıklar, hatalı hareketler çok derin üzüntülerin belirtileri olabilir. O zaman böyle çocuklar özel bir ilgiye ve tedaviye muhtaç sayılabilir. Bu nedenlerin başında ana baba ile olan, öğretmeni ile olan ilişkilerindeki bir aykırılık olabilir. Çocuğun gösterdiği tepkiler, düzensiz davranışlar çocuğa ve koşullara göre çeşit çeşittir. Örneğin üç yaşına kadar parmak emmek, devamlı ağlamak, kusmak, yemekte aksilik etmek şeklinde ortaya çıkan belirtiler daha büyük yaşlara doğru bazan devam eder, dokuz yaşına doğru tikler, itaatsizlikler, inatçılık, öğrenmemekte inat, hırsızlık gibi davranışlar ortaya çıkar. Gençlik yaşlarında bunların çeşitlileri vardır. Kısacası her davranışın al-

tında bambaşka ve şaşırtıcı ve çoğunlukla bizi suçlıyan nedenler bulunur.

Çocukların davranış bozukluklarının çoğuna ana babalar sebep olmaktadır. Bunu ayrı bir bölümde inceleyeceğiz.

Kısacası çocukların her türlü problemiyle yakından ilgilenmek, nedenini ve çaresini aramak rehber öğretmenlerin omuzlarına yüklenen bir sorumluluktur.

ANA - BABA ve ÇOCUK İLİŞKİLERİ

Bir eğitimci çocuklarla ana-babaların olumlu ilişkilerinin öneminden bahseden bir yazısını şu cümlelerle bitirmektedir. Biz de bu bölüme o cümlelerle başlamak istiyoruz. Profesör diyor ki: «Bir insanın kişiliği geniş ölçüde çocukluğundaki ana-baba ilişkilerinin bir sonucudur. Eğer okullara, üniversitelere iyi öğrenci seçmek bir işe iyi işçi bulmak, iyi bir karı veya koca olacak eş aramak ya da bir teşebbüs için lider seçmek arzu edilirse, o kişinin ailesini ve çocuk iken ana babası ile olan ilişkilerini incelemekten daha iyi bir yol yoktur. Eğer bir insanın sağlıklı, değişmez karakterli, cesur ve şefkatli bir babası varsa o kişinin iyi bir öğrenci, iyi bir işçi, iyi bir eş, iyi bir lider ve iyi bir vatandaş olması şansı da vardır.»

Bir rehber öğretmen bir problemli çocuk ile karşılaştığı zaman evvelâ onun ana baba ve diğer aile kişileri ile olan ilişkilerini gözden geçirmelidir. Bu üçlü ilişkinin düzensizliği çocukta her türlü davranış bozuklukları meydana getirebilir. Ana ve baba çocuk için en önemli iki insandır. Onların kendisini ihmal etmeleri, her hangi bir nedenle lüzumlu ve hakh bile olsa ayrı kalmaları, ana veya babadan birinin şefkatinden bir boşanma yüzünden ayrı kalması çocukların ruh sağlıklarını perişan eden olaylardır. Bazan bü-

tün ev içi düzeni yolunda olduğu halde çocuğu daha iyi yetişir iyi niyetiyle yatılı okula vermek perişan eder. Çocukları kati zaruret bulunmadıkça yatılı vermek büyük hatâdır. İdareciliğim zamanında bunların çok çeşitlisini gördüm. Sadece yatılı verildiği için, okuldan kaçan, arzuyla sınıfta kalan, hırsızlık yapan, beni kovsunlar da evime göndersinler diye bütün nizamlarını bozan çocuklarla çok karşılaştım. Yatılılıktan ayrılıp da evlerine döndükleri zaman bütün üzüntüleri kaybolup normalleşen bu çocukların dertlerini anlamamakta ısrar edersek sinirli, nörotik tipler ortaya çıkar. Bir kaç örnek vereyim

Çok zengin bir ailenin çocuğu hırsızlık yapıyordu. Uzun ve samimi bir konuşma sırasında ağlıyarak günahını itiraf etti. Annesinin ayrılığına dayanamadığını bu yüzden okuldaki herkesten nefret ettiğini, onlara zarar vermek istediğini, insanların da en çok paralarını kaybettikleri zaman üzüldüklerini bildiğini anlattı. Baba ile konuşularak anlaşmağa varıldı. Çocuk anne ile babanın bulunduğu bir okula nakledildi. Bu böyle yapılmasaydı .Ortaya çok başka problemler çıkacak ve bir fâsit daire meydana gelecekti. Bir gün iş meydana çıkarsa çocuk okul düzenine göre disiplin kuruluna verilecektir. Ortaya çocuğun kişiliğini iyice sarsan ceza ve arkadaşları, öğretmenleri tarafından reddediliş gibi olaylar meydana gelecektir. Bunların çeşitli tepkileriyle çocuk belki daha akla gelmiyen anti sosyal davranışlara kalkacaktır.

Bir küçük çocuk daha iyi çalışır, daha çok intizama girer diye yatılı verilmişti. Fakat çocuk-

tan devamlı şikâyetler başladı, çalışmıyor, ödevlerini yapmıyor, hatta sabahları yüzünü yıkamıyor, durmadan her vesile ile ağlıyor. Büromuza intikal ettirilen çocukta annesinden ayrılmasından ve evde kalan küçük kardeşini kıskanmasından başka bir problem yoktu. Anne çağırıldı, durum anlatıldı, ikna edildi ve çocuk yatılılıktan alındı. Şimdi çocuk muntazam çalışan, mutlu güleryüzlü bir öğrencidir.

Yaptığımız bir ankette tenbel çocukların yatılılar arasında çoğunlukta olduğunu göstermiştir. Bu çocukların da büyük bir çoğunluğu kitabın başına geçince hayale dalarak annelerini düşündüklerini ve ders çalışamadıklarını söylemişlerdir.

Ana ve baba şefkatinden, yakınlığından, ilgisinden uzak olan çocuklar ana-baba-çocuk ilişkileri normal olsa bile birer problemli çocuk olabilir. Bu yüzden bir ana-baba çok önemli nedenler olmadan çocuklarından kısa bir müddet için dahi ayrı yaşamamalıdırlar Yatılı okullar bir zarurettir Zorunlu olarak çocuklarını yatılı veren aileler olduğu gibi, bir zorunluk olmadan bu hatâya düşen ana babalar mevcuttur ve yatılı okullar tıklım tıklım doludur. Bu bakımdan yatılı okulların yatılı kısımlarına atanan sorumlular onların bu ihtiyaçlarını pek iyi bilen insanlar olmalıdır. Okul onların evi gibi olduğuna göre mahrum oldukları şefkati burda bulmak zorunluğundadırlar. Her akşam yatakhanenin elektriğini söndüren çocuklara rahatlıklar dilemesini unutmamalıdır. Ben Gazi Eğitim Enstitüsünde okurken çok sert, çok aksi, kızdığı zaman hatta

ağır konuşan bir müdürümüz vardı. Çok severdim, çok severdik, her aksiliğini hoş karşılardık. Bu sevgi ne onun okulu iyi idare ettiğinden, ne yemekleri iyi çıkartmasındandı. Sadece mesele şu idi. Onun bizi gerçekten seven bir kalbi vardı. Okulda kalıyordu. İşlerini bitirdikten sonra şehre inerdi. Okula geç vakit gelirdi. Geldiği zaman muhakkak yatakhaneyi bir gezerdi. Bu bir kontrol gezmesi değildi. Sadece üstleri açılan öğrencilerin üstünü örterdi. Yatağında uyumamış çocku görürse bir üzüntüsü olup olmadığını sorardı. En küçüğümüz 25 yaşında idik ve bu baba şefkatine ihtiyacımız vardı.

Bir rehber öğretmen devamlı şikâyet konusu olan bir yatılı çocukla karşılaşırsa evvelâ bu noktayı aklına getirmelidir. Bu bahsettiklerimiz, aile düzenleri yerinde ana babalariyle olan ilişkileri normal olan çocuklardır. Bir de bunların aile düzenleri bozulmuş, karı koca ayrılığından yatılı okula gelmiş, veya annesini kaybettiği için babası tarafından daha iyi bakılır diye yatılı yapılmış çocuklar vardır, bunların problemleri daha karmaşık kılıklarda ortaya çıkar.

Çahşkan olmasına rağmen sınıf disiplinini bozan özellikle ihtiyar bir ingilizce öğretmenini çok üzen bir öğrencimiz vardı. Bu yüzden, büyük bir hata olmasına rağmen, kat muavininden dayak bile yemişti. Bu sebeple baba okula gelmiş, çocuğunun kılına bile dokunulmasına razı olmadığını bir az da mütecaviz bir ifade ile söylemişti. Dayak olayına bende üzülmüştüm. Müdür Yardımcısı arkadaşıma gereken ikâzı yaptım ve çocukla konuştum. Davranışlarını beğenmediği-

mi, ihtiyar bir öğretmenin dersinde yaptığı maskaralıkların terbiyeli bir gence yakışmadığını, kendisini çok sevdiğimi, bu yüzden daha çok üzüldüğümü söyledim. «Yatıhhktan mı acaba memnun değilsin, bir üzüntün mü var? Ben senin en yakın büyüğün sayılırım, bana her şeyi anlatabilirsin ve her anlattığın aramızda kalabilir. »dedim. Çok asık suratlı ve haşin bir çocuk olan bu öğrenci oturttuğum sandalyede hüngür hüngür ağlamağa başladı. Annesi ile babası üç yıldır ayrı imişler. Bunu bir türlü hazmedemiyormuş. Geceleri yatakta saatlerce ağhyormuş ve uykusuz kalıyormuş. Uykusuzluk onda sinirlilik yapıyormuş. Bu yüzden bazan çok isyânkârmış. Sınıfta yaramazlık yaptığı doğru imiş. Ama bunu neden yaptığını anhyamıyormuş. Okul doktoru kendisine libriyum gibi bazı müsekkin ilâçlar verdi. Bu konuşmadan sonra bir az düzelir gibi oldu. Sonra başka bir şehire nakletti. Yatıh okul sorumluları böyle ana baba ayrıhkları yüzünden mutsuz olmuş çocukların varhğını hiç akıllarından çıkarmamalıdırlar. Okullarda en çok şefkate ve ilgiye muhtaç çocuklar yatıh çocuklar arasındadır, bunu öğretmenlerin ve rehberlerın çok iyi bilmeleri gerekir.

İdareciliğim sırasında karşıma getirilen suçlu ve dolayısiyle problemli çocukların yaşantılarında daima bir ana baba derdini bulmaktaydım. Bu bakımdan çocukların problemlerinde daima nedenler arasında ana baba bulunmaktadır. Ruhsal uyarsızhk, sosyal uyarsızhk içinde olan ınsanların yaşantılarını inceleyin muhakkak ana baba ilişkilerinde bir düzensizliğe rastlamak mümkündür.

Bir okul rehberlik bürosunun en çok meşgul olacağı çocuklar çeşitli davranış bozukluklarına sahip çocuklardır. Bu çocuklar çoğunlukla kendi problemlerinin farkında değildirler. Nedenlerini bilmeden devamlı surette yaramazdırlar. Onların çevreleriyle ve yakınlariyle ilişkileri normal değildir. Bu yüzden devamlı bir ruhsal baskı altında hissedarlar kendilerini, kaygılıdırlar, emniyette hissetmezler ve devamlı korkuları vardır. Herkes onların düşmanıdır. Hislerini açıklamayı bilemedikleri için anlaşılmazlar. Sadece kendi etrafında dönenleri farkederler bunları yanlış anlarlar. Anlamadıkları ve anlaşılmadıkları için suçlu, yaramaz ve terbiyesiz kabul edilirler. Normal ve problemsiz çocuk devamlı surette yaramazlık yapmaktan ve bu sebeple büyüklerinin sevgisi ve takdirini kaybetmekten çekinir. Bu bakımdan bir çocuk ikazlara, nasihatlara rağmen hatalı davranışında ısrar ederse bunun incelenmesi gereken bir nedeni var demektir. Bazı hatalı hareketler çocuğun normal büyümesinin doğal sonuçlarıdır. Onlar bir iki ikaz, biri ki nasihat veya kısa bir sürenin geçmesinden sonra düzelecektir. Fakat devamlı bozukluklar bir bilinçaltı üzüntünün belirtileri olabilir. Bundan evvelki bölümde sıraladığımız çeşitli düzensizlikler gözle görülmiyen üzüntülerin ve ele alınmazsa zararlı sonuçlar verecek belirtilerdir. Rehber öğretmenlerin üzerinde dikkatle durmaları gerekir.

Davranış bozuklukları karşısında genel olarak ana baba ilişkisi çoğunlukla olumsuz yoldadır ve çocuğu anlamaktan uzaktır. Bir ev içindeki karı koca anlaşmazlıkları, fiziksel hastalıklar

ana babanın çocuk karşısındaki çelişik ve birbirini tutmıyan davranışları, ana baba ayrılıkları, ölümler, bütün buna benziyen şeyler çocuktaki davranış bozukluklarının nedenleri olabilir. Ana babalar çocukları için sakin, kavgasız, çocuğun bütün yeteneklerini geliştirecek ve tecrübelerini ana babasiyle arkadaş gibi paylaşabilecek sihhatli bir çevre hazırlamaları şarttır. Çocuğu fazla şımartmak, onu ihmal etmek, lüzumundan fazla sert, katı ve merhametsiz olmak, onun önüne erişilmesi güç amaçlar koymak, ondan yeteneğinden çok şeyler istemek okula çeşitli problemli çocukların gelmesine sebep olur. Çocuğuna çok düşkün bir anne kendine güvensiz, her işi başkalarının yardımı olmadan beceremiyen çocuklar meydana getirir. Bu gibi çocuklarda okul fobisi olur. Her fırsatta okuldan eve kaçar. Bâzı ana babalar çocuklarını açıktan sevmezler. Onlara karşı disiplinli, sert ve merhametsiz görünürler bu çeşit ana babalar da bir çok katı kalbli, zâlım, arkadaşlarına işkence yapan, öğretmenlerini üzmekten zevk alan öğrenci tipi yaratırlar .Ana babaların da bu davranışlarına çeşitli proolemler sebeptir. Fakat biz okulu düşünmek zorundayız. Daha doğrusu elimizdeki çocukların ayrı ayrı problemlerine çözüm yolu bulmak zorundayız. Gayet tabii biz rehber öğretmenler ana baba denilen bu kart dalları istediğimiz şekilde eğemeyiz. Fakat çeşitli konuşmalar, konferanslar yolu ile en bilinçli davranışın ne olduğunu kafalarına sokmağa çalışabiliriz. Diğer taraftan da çocukların muhtaç oldukları şeyleri okulda kazandırmağa çalışabiliriz. Ana babaların

da bir çok problemleri vardır ki bütün bunlar çocuklara etki yapar. Fakat bunların hepsini burda sayamayız. Fakat bir problemli çocuğu incelerken bunun ne oranda ana baba yüzünden ortaya çıktığını araştırmalıyız. Bunun bilinmesi ve anlaşılması meselenin çözümüne hizmet eder. Bir örnek verelim. Yıllarca önce bir baba büromuza başvurdu. Çocuğundan şikâyeti vardı. Anne ile kız hiç geçinemiyormuş. Çocuk isyânkârmış, annenin hiç bir sözünü dinlemiyormuş, bu yüzden anne durmadan çocuğu dövüyormuş. Çocukla bir mülâkat yapıldı. Anne ile bir kaç mülâkat yapıldı. Sonunda şu sonuca varıldı. Bütün bu olaylar kızın gözlerinin, kayın valideye benzemesinden ileri geliyordu. Anne ile kayın valide yıllardır dargınmışlar. Annenin bilincinin altındaki kin ve öfke hep tıpkı baba annesine benziyen kızına çevrilmektedir. Anne çok mıntıklı bir kadındı. Bilincinin düzeyine çıkan bu gerçeği kabul etti. Evdeki gergin hava da düzeldi. Gayet tabii babaya mesele çocuğunun babaannesine benzemesinden çıkıyor diyemedik. Zaten baba alınan sonuçtan memnundu, başka bir şey konuşmadı.

Bâzan bir çocuk annesi veya babası tarafından ya anneye veya babaya benzediği için kötü muamele görür. Anne ile baba dargındır. Birbirlerinden nefret etmektedirler. Çocuk babaya benziyorsa anne, anneye benziyorsa baba çocuktan da nefret ederler. Fakat bu çoğunlukla bilinçli bir nefret değildir. Çocuğun her şeyi anaya veya babaya batar bu yüzden durmadan hırpalanan çocuk okula gelince arkadaşları, öğretmenleri ve idareciler için bir üzüntü konusu olur.

Bir psikiatri kitabı ana baba tavır ve hareketlerinin başhca tipleri diye bir enteresan liste yapmış, onu buraya faydalı olur umudu ile aktarıyorum 1 — Çocuğunu normal bir anlayışla seven ve onu sayılır bir kişi kabul eden ana-babanın en önemli cümlesi şudur «Doğrusu evi yuva yapan çocuktur». Bu ana babanın çocukla ilgisi okşayıcı ve sabırlıdır. Bu ana baba çocuğu ile bir arkadaş gibi oynar, meşgul olur. Bu davranışın karşısında çocuk kendini emniyette hisseder, kişiliğini normal bir yönde geliştirir. 2 — Çocuğunu daima uzağında tutan onu iten ana babanın ağzından düşmiyen söz şudur: «Aman nefret ediyorum şu çocuktan Doğrusu işimi gücümü bırakıp onunla uğraşamam». Bu ana babanın çocukla meşguliyetindeki tavırları: İhmal, sertlik, ilgisizlik, ağır ceza vermektir. 3 — Çocuğunu olduğundan daha mükemmel görmek isteyen ve ondan yeteneklerinin üstünde işler istiyen çocuğunun en ideal bir çocuk olmasını arzulayan ana babaların ağzından düşmiyen cümle şudur: «Doğrusu onun bu kadarla kalmasını istemiyorum. Onu daha mükemmel yapmalıyım». Bu ana babalar çocuk karşısında daima eleştirici, daima hata bulucu, zorlayıcı ve baskı yapıcıdır. 4 — Çocuğunu lüzumundan fazla koruyan, onun üstüne düşen ana babaların da şu söz ağızlarından düşmez «Elbette onu seviyorum. Görüyorsunuz nasıl onun için saçımı süpürge yapıyorum. Nasıl fedakârlıklara katlanıyorum». Bu ana babalar çocukları bozarlar, şımartırlar, bir hataları olacak diye dır dır söylenirler, çocuklarının dizlerinin dibinden ayrılmasını istemezler, onlara tahak-

küm ederler, onlar da tahakküm edilmiye alışırlar. Bunun sonucunda bu çocukların olgunlaşmaları gecikir, devamlı surette annenin himayesini ararlar ve şımarık davranışlara sahip olurlar.

Unutmayalım ki okula bizim elimize bu dört tip ana babanın kucağından çocuk gelmektedir. Bir taraftan onlara yeteneklerinin verdiği imkân oranında bir düzeye çıkarmağa çalışırken bu etkiler altında bir çok sosyal ve psikolojik uyarsızlıklarla uğraşacağız ve onların okula, arkadaşlarına, öğretmenlerine ve hayatın kendisine intibaklarını sağlıyacağız. Rehber öğretmenin baş ödevlerinden biri bu çeşitli çocukların intibaklarını sağlamaktır.

Görülüyor ki, bir okuldaki problemli çocuklarla uğraşan ve onlara sağlıklı düzenli ve uyarlı bir yaşantı sağlamak zorunluğunda olan rehberler evvelâ bir problemin altında ana, baba ve çocuk ilişkilerinde bir düzensizlik olup olmadığını incelemelidir. Bu konunun içine doğal olarak bir dede, bir anneanne, bir teyze, bir hala da karışabilir. Ev halkının birbirleriyle olan ilişkileri de çocuğun ruh sağlığını zedeler. Yeni bir çocuğun, yâni kardeşin dünyaya gelmesi, anne ile babaannenin veya halanın geçimsizliği, her gün yemek masasında baba ile annenin münakaşa ve kavgaları çocuğun iç dünyasını perişan eder ve bu perişanlık çeşitli kılıklara girerek onunla beraber sınıf içine girer. Dersin düzenini bozar, öğretmenin sinirini bozar, çocukların neşesini bozar, okulun disiplinini bozar. Görülüyor ki, evdeki düzensizlik, anlaşmazlık, olumsuz iliş-

kiler rehber öğretmenin ödevini güçleştirir, ayni zamanda önemini artırır.

Bütün bunları söyledikten sonra acaba iyi bir çocuk ve ana-baba ilişkisi nasıl olur sorusu akla gelecektir. Bunun için çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Bütün eğitimcilerin beraberce vardıkları sonuç bu ilişkilerin sağlıklı bir yönde olması çocuklarımızın her türlü, sosyal, psikolojik ve heyecansal yaşantılarına en önemli etkiyi yaptığıdır.

Bu ilişkilerin normal bir yönde olması, her şeyden evvel ana-babaların kendilerinin intibaklı insanlar olmalarını gerektirir. Bu ana babaların çocuklarına hiç kızmamaları, onları cezalandırmamaları muhakkak lüzumludur diyemeyiz. Yalnız kızdıkları zaman ve onları cezalandırdıkları zaman içtenliklerini elden bırakmamalı. Bir ana baba çocuğunun okuldaki davranışlarını gizli gizli arkadaşlarından öğrenmiye kalkar, gizli kapaklı işlerle çocuğunu doğru yola getireceğini zannederse onun bütün güvenini kaybeder çocuk da ana ve babanın bu davranışlarına ayni metodlarla karşılık verir. Dolayısiyle ana, baba ve çocuk ilişkileri normal gidişini kaybeder. Bunun sonucu olarak çocuğun okulda, evde ve sokakta anormal davranışlarına rastlıyabiliriz. Kendinden emin olan içten ve sağduyulu bir ana baba çocuğundan kendi hatalarını bile saklamaz, çocuğa karşı yanlış ve haksız bir tutumunu farkedense, otoritem kırılır korkusuyla yalancı nedenlerin arkasına kendisini saklamaz. Çocuğun da gerektiği zaman kendi suçlarını tanıması, kendi kendini eleştir-

mesi ve kendi kendine düşünmesi ancak ana babasından alacağı örnekle mümkündür.

Bir ana baba çocuğu ile normal ilişkiler kurarken bir zamanlar kendisinin de bir çocuk olduğunu aklından çıkarmamahdır. Kendisini çocukların yerine koyarak davranışlarını ayarlayan ana babalar daha mantıkh ve bilinçli ilişkiler kurabilirler. Onların düşüncelerini bilmek ve hissedişlerini sezmek ancak bu yolla elde edilir. Ancak bu sayede bir ana baba çocuğunu anlar ve büyümesini sağhyacak plânları kurabilir ve onun fizyolojik ve psikolojik gelişmesini engelliyen engelleri ortadan kaldırmak ustahğına sâhip olur.

İyi ilişkiler kurmakta içtenlikle hareket eden ana baba çocuklarının sordukları sorular karşısında açık kalbli ve dürüsttür. Sorulmaması gereken bir soruyu sert ve kaba bir mukabele ile karşılamaz. İyi ilişkiler kuran ana baba çocuklarının anlayış düzeylerine göre mantıkh cevaplar verir. Çocuğun soruları susturulursa onun doğal tecessüsü öldürülür. Böyle bir çocuğun gelecekte insanhğa hizmetler yapacak buluşlar yapması mümkün değildir. Böyle bir çocuğun derslerindeki öğrenme merakı da öldürülmüş olur. Dersle ilgisiz olan, anlatılanları dinlemiyen çocukların daima, susturan ana babaların çocukları olması çok ihtimal içindedir Çocuğa anlayamayacağı açıklamalar yapmakta mânasızdır Onun yaşma göre bir anlayış düzeyi vardır Bu düzeyin üstüne çıkmak faydasızdır

İyi ana babalar çocukların karşısında gösterdikleri heyecansal tepkilerde de içtenlikten

uzaklaşmazlar. En sinirli olmaları gerektiği zamanda bile çocuklarının karşısında sabırlı olmalıdırlar. Doğal olarak insan ana babadan hiddetlendikleri zaman çocuktan nefret etmemelerini onlara mantık dışı ceza vermemelerini umar. İyi bir ana baba daima öfkelerini kontrol altında tutabilenlerdir. Öfkelerinin çoğunlukla gerçek nedeni çocuk değildir. Çocuğun bir düzensiz hareketi bu öfkenin patlamasına sebep olur. Babanın eve işinden yorgun gelmesi, annenin fizyolojik bir mâzereti çoğunlukla çocuğun başında patlar. Halbuki ana ve babanın sinirsiz zamanında çocuk ayni davranışı yapmış fakat ayni tepkiyi görmemiştir. Bu farklı davranış çocuğun görüşünden kaçmaz ve onda adaletsizlik hissi meydana gelir, otoritelere itimadı sarsılır, o da ayni tepkiyi göstererek âsi, saygısız ve saldırgan olur. Bu bakımdan ana ve baba heyecansal tepkilerini özellikle çocuk karşısında kontrollu bulundurmalıdırlar. İyi ana, baba ve çocuk ilişkileri için bu şarttır. Eğer kendilerine hâkim olamıyarak böyle bir anda hatalı bir davranışta bulundularsa çocukla aralarındaki normal ilişkiyi derhal yeniden kuracak fırsatları kaçırmamalıdırlar. Fakat ana babaların çocuk karşısında öfkelerini kontrol altında bulundurmaları çok daha isabetli bir davranıştır.

Çocukların olgunlaşmamış bir küçük insan olduğu bir gerçektir. Bununla beraber iyi ana, baba onları yeteneklerinin sınırları içinde ihtiyaçların, koşulların ve fırsatların verdiği imkânlar oranında tatmin edilmek ve sayılmak istiyen bir kişi gibi kabul ederler. Onların kişiliklerinin

bütünlüğünü anlarlar. Kısacası bir ana baba çocuğunu bir kişi kabul eder ve onun kişiliğinin bütünüyle meşgul olursa iyi bir ana baba sayılır. Onların çocuklariyle ilişkileri normaldir. Kişiliği kabul edilen bir çocuğa arzularımızı zorla kabul ettirmemeliyiz. Zor onların kişiliğini uçurum kenarında gördüğümüz zaman kullanılır.

Ana sevgisi çoğunlukla bir iç-güdü kabul edilir. Şüphesiz her ana sevgisinin temelinde bu vardır. Fakat aslında bu his normal ve intibaklı bir ananın hislerinin sağlıklı bir dağılışıdır. Çocuğuna karşı şefkatli, yumuşak ve anlayışlı olmak intibaklı bir anne için doğal bir şeydir. Böyle bir anne bütün olumlu, müşfik, anlayışlı hislerini çocuğuna bütün hırçın, saldırgan hislerini yavrusuna çevrilen tehlikelere yöneltir. Bir hayvan bile çocuğu ile başbaşa kaldığı zaman onu diliyle okşıyan yumuşak bir yaratık, çocuğunu tehlikede hissettiği zaman korkunç bir vahşi hayvan olur. Bâzı analar ve babalar çocuğu açıktan sevmenin, sevgilerini onlara göstermenin hata olduğunu sanırlar, halbuki çocuk daima sevildiğini bilmek ister ve bu sevginin isbatını ister. İyi ana baba ve çocuk ilişkilerinde çocuk sevildiğini bilir, ana baba da bu sevginin belli olmasında bir sakınca görmez. Daha yirminci yüzyılın başlarında psikologlar bile çocuğa sevgimizi göstermenin yanlış olduğu kanısındaydı. John B. Watson «Psychological Care of Infant and Child» isimli eserinde (1928) şu acaip tavsiyeleri yapmaktaydı «Çocuklara karşı muamelelerimizin hissi bir yolu vardır. Onlara karsı gençlere davrandığınız gibi davranın. Onları itina ile ihtimam ile giydi-

riniz ve yıkayınız. Onlara karşı davranışlarınız objektif ve tatlı sert olmalıdır. Onları aslâ öpüp kucaklamayınız, kucağınıza almayınız. Eğer öpmeniz gerekiyorsa bir kere akşam yatağa giderken rahatlık dilemek amaciyle alnından öpünüz. Sabahleyin onlarla sadece el sıkışınız. Zor bir işi olağanüstü bir başarı ile sonuçlandırırsa sadece kafasını okşayınız».

Bu 1920 yılı anlayışını bugünki psikoloji kabul etmemektedir. Çocuğuna meme veremediği için sütü biberonla içiren anneye bugünkü psikoloji bu zamanda bile çocuğunu muhabbetle kucağında tutmasını sağlık veriyor. Bugün anlayışımız değişmiştir. Annelerin en önemli ödevlerinden biri sevgi ve şefkatlerini çocuklarına bol bol göstermeleridir. Gerçek şudur ki, çocuklarda kişiliğin gelişmesi ana-babanın çocuklariyle olan içten ilişkilerine ve onlara karşı gösterdikleri sıcak sevgiye dayanmaktadır. Bir psikolog şöyle demektedir «Bebeğin meme emmesinde, altının değiştirilerek rahata kavuşmasında ve çevresiyle ilişkiler kurmakta uyanıklık ve emniyet hissinin teşekkülünde gereken düzeni kurmak annenin işidir. Bunun uygun şekilde becerilmesi psikolojik kontrol kadar, heyecansal ve sosyal gelişme için de esastır.» R.A. Spitz terk edilmiş çocuklar yuvasında yaptığı gözlemlerin sonucunu şöyle anlatmaktadır. «Anne bakımından ve anne sevgisinden yoksun çocuklara yaptığımız zarar hesapsızdır. Bir psikolog da özet olarak şöyle demektedir: «Bir çocuğun gelişmesindeki en önemli eleman annesi ile olan ilişkileridir. Bu artık zamanımızda inkâr edilmez bir gerçek olmuştur.»

Diğer bir psikolog da şunları yazmaktadır: «Çocuk ailenin içinde ne ise öyle kabul edilmelidir. Yâni ailenin bir üyesi olmalıdır. Ailenin içindeki durumu ne yapabilmekte olduğuna göre olmamalıdır. O dünyaya getirildiği için sorumluluklar yükletilmiş çaresiz bir varlık değildir. Büyüklere itaat etmek, okuldan iyi bir karne getirmek, elbiselerini toplamak, yatağını düzeltmek gibi işleri becerdiği için sevilmemelidir. Çocuk da bunları ana babanın takdirini, sevgisini kazanmak için yapmamalıdır. Bâzı ana babalar sevgilerini bir pazarlık konusu yaparlar. (Bütün derslerinden geçersen sana bir bisiklet alırım) denildiğine çok rastlanmıştır. Sevgi pazarlık kabul etmiyen bir histir. Ana baba çocuğunu kayıtsız şartsız karşılığında hiç bir şey istemeden sevmelidir.»

Bunları yazarken sakın çocuğun lüzumundan fazla şımartılması ve aşırı bir himayeye tâbi olması gerektiğini iddia ediyoruz fikri akla gelmesin. Çocuğun yaşantının bir çok engelleriyle karşılaşması şarttır. Annesinin babasının sevgi ve himayesini kaybetme korkusu çocuğun daima içinde bulunmalıdır. Gerektiğinden fazla himaye gören çocuk olgunlaşma fırsatlarından mahrum edilmiş çocuktur. Her ana baba da kendi yaşantılarını yaşamak zorunluğundadır. Çocuğu ile uğraşırken bir taraftan da kendi rahatını düşünmiyen ana babalar çeşitli ruhsal baskılar altında kalırlar. İyi ve intibaklı bir evde çocuğa gösterilen sevgi ve şefkatte ayarı bozulmıyan bir denge bulunmalıdır. Böyle bir evde çocuğun çevresinde lüzumundan fazla bir himaye bulunmamalıdır.

Bir rehber öğretmen önüne getirilen problemli çocuğun bu ilişkilerinde ne oranda dengesizlik bulunduğunu incelemelidir. Gerçi böyle bir dengesizliği anaya babaya kabul ettirmek zordur. Fakat kabul edip de davranışlarını düzelten çok ana babaya rastlamış bulunmaktayız. Eğer ana baba ilişkilerini düzeltmekte rehber zorluk çekerse, çocuğun muhtaç olduğu korunmayı, takdiri ve şefkati başka yönlerden tatmin yoluna gitme ustalığını kullanacaktır. Bu bakımdan öğretmenlerin çocuklarına karşı gösterecekleri ilgi, şefkat ve sevgi farkına varmadan bir çok yaralı gönlü tedavi eder.

İyi bir ana baba çocuğun sevinciyle üzüntüsüyle yakmdan ilgilenir, onun sevindiği bir şeye o da sevinir. Onun üzüldüğü bir şeye o da üzülür. Çoğunlukla çocuklarm bu üzüntüleri de, sevinçleri de çocukçadır. Bir büyüğü ilgilendirmiyen olaylar bir çocuğu olağanüstü ilgilendirir. İyi ana baba bu olayları çocukça bulup ilgisiz kalmaz. Onun heyecanla anlattığı bir şeyi önemsiz bulup kulak asmıyan ana baba çocuklarını lüzumsuz yere yaralamış olur Çoğunlukla akşam babalarına anlatacakları bir çok önemli olaylar vardır, yorgun gelen babayı pek az ilgilendiren bu olayları can kulağı ile dinlemek çocuğun kişiliğine çok önemli hizmetler eder. Bir çocuk hem ananın hem babanm ilgisine ve sevgisine muhtaçtır. Buna sahip olan çocuk en iyi gelişme şansma sahip demektir. Onun için ana besliyen, koruyan, nâzik ve şefkatli bir varlıktır. Baba yaşantınm kuvvetli, zorlu, dayanıklı mücadeleci ve iradeli yönüdür. Bu karşıt nitelikleri taşı-

mayan ana babaya sahip bir çocuk dört başı bayındır bir kişiliğe kavuşmak başarısına ulaşmakta zorluk çeker.

Bütün bu söylediklerimizden ana babanın çocuğa karşı sevgisini göstermesi dizginleri onun eline vermeleri anlamına gelmemelidir. Haysiyetli bir ana baba çocuklarının kendilerini üzmelerine göz yummaz. Çocuklarının etrafı rahatsız etmelerine ve saldırgan, herkese zarar verici olmalarına müsaade etmez. Akılh bir ana baba çocuklarının kendilerini üzmelerine ve incitmelerine izin vermez. Bir çocuk kendini seven, koruyan ve gelişmesine yardım edenlere saygıh olmalıdır. Bununla beraber çocuğun karşısında ciddi olmak demek haşin, baskılı ve sert olmak demek değildir. Kendilerini emniyette hissetmiyen, kendi problemlerinin baskısı altında olan ana babalar çocuklarını bir mıktar tehdit etmeden cezalandırmadan idare edemezler. Çok gerekli durumlarda belki cezanın yeri olabilir ve bir ana baba çocuğunu cezalandırmadan korkmamalıdır. Fakat ceza genel olarak problemin görüntüsünü ortadan kaldırır ve bir daha ayni kılıkla karşımıza çıkmasını önler, fakat nedenleri tedavi edemez. Cezadan sonra hatalı davranışa sebep olan iç-tepi ve çatışma içimizde durmaktadır. Ceza menedilen harekete bir de düşmanlık, korku ve çeşitli kaygılar ekler. Belki bunlar ana babanın önlemiye çalıştığı kötü hareketten daha ciddi ve daha tehlikeli olurlar. Çocukta kendinden nasıl bir davranış beklendiğinden şüphesi ve tereddüdü olmamalıdır. Böyle bir çocuk, ana-babasının kararlarını uygulamakta objektif, fakat kararlı oldukla-

rını bilirler. Ne yaparsa ne ile karşılaşacağından şüphesi yoktur. Akıllı ana-baba çocuğun enerjisinden faydalanmak için olumlu yollar sağlamakta ustadır

Her kişinin dolayısıyle ana-babanm çocuk karşısında tutumları ayrı ayrı olur. Akıllı ana babalar kendi aralarındaki farkları ayarlamasını bilirler. Yukarda söylediğimiz gibi çocuk hangi davranışları karşısında hangi tepkilerle karşılaşacağını bilmelidir. Disiplin anlayışında devamlılık şarttır. Bu ana babalar birbirlerini sayan tip ana babalardır.

Ailenin ahlâk anlayışı ve kabul ettikleri değerler önemlidir. Bu ana babaların yaşantıları içindeki problemlere göğüs gerişleri, cesaretleri korkudan, kaygılardan, evhamlardan uzak oluşları, hareketlerinde cesur, emniyetli oluşları, ruh sağlıklarının yerinde oluşu çocuğun üzerinde önemli ve olumlu etkiler yapar. Gerçi her evde olan bâzı sıkıntılar ve sinir gerginlikleri olacaktır, fakat bunları çocuğa mümkün olduğu kadar aktarmamağa çalışmak lâzımdır. Canı başkasına sıkıldığı için evlâdına «Çekil karşımdan hiç birinizin yüzünü görmek istemiyorum.» diyen anne çocuğuna dünyanın en büyük fenalığını işliyor demektir. İyi ana baba en büyük üzüntüler karşısında bile çocuğuyla olan sağlıklı ilişkilerin dengesini bozmayan insanlardır. Çocuklar kendilerine daima ana babalarını örnek alırlar. Onların üzüntülerini, bunalımlarını, sıkıntılarını, ruhsal gerginliklerini aynen kendi ruhlarında yansıtırlar. Ana baba kuvvetli, itidalli, toleranslı ise

onlar da yaşantılarının çeşitli anlarında kuvvetli, itidalli ve toleranslı olurlar. (Tahta Çanaklar) isimli piyesin sonundaki olayı ana babalar hiç akıldan çıkarmamalıdır. Görenler bilir. Piyesin sonunda ana türlü dalaveralarla kayın babasını düşkünler evine gönderir. İhtiyara sofrada daima yemeğini bir tahta çanakta vermektedir. İhtiyarı götürürlerken, gelin hemen tahta çanağı getirir. Fakat evin küçük çocuğu tahta çanağı annesinin elinden kapar ve annesine, (Siz de bir gün dedem gibi ihtiyarladığınız zaman bu tahta çanak lâzım olacak) der. Çocuklar etraflarında olup bitenlerin farkındadır ve bu olayların yargısını en tarafsız bir şekilde yapmaktadır.

Ana babanın çocuğa sağladığı ev içi yaşantısı düzenli ise çocuk daha iyi çalışır ve daha uyarlı bir çocuk olur. İyi ana baba çocuklarına düzenli ve güvenli bir yaşantı sağlarlarsa onların içinde yaşadıkları çevreye güvenleri artar, dolayısiyle kendilerini emniyette hissederler. Çocuklar ana ve babalarına o kadar çok güvenmelidirler ki, içlerinde yarınlarına ait en ufak bir korku olmamalıdır. Her tehlike karşısında ana ve babasının kendilerini koruyacaklarına dair sarsılmaz bir inançları olmalıdır. İyi ana baba çocuğa karşı takındıkları tavırda ve ondan istedikleri davranışlarda devamlılığa dikkat etmelidirler. Onlardan bir gün bu hareketi, ertesi gün tamamiyle değişik bir hareketi isterlerse çocuk düzensiz bir yaşantının içinde kalır ve ne yapacağını şaşırır. Ne yapacağını şaşıran çocuk her şeyi yapar, yâni ondan düzensiz ve karmaşık davranışlar bekliyebiliriz. Ellerindeki çocukların davranışların-

daki devamsızlığı, karmaşıklığı ve acaiplikleri gözliyen rehber öğretmenler bunun nedenini davranışlarında devamlılık olmıyan, hareketlerinde düzensizlik olan ve çocuktan devamlı surette zıt hareketler istiyen, birbirine karşıt tavırları olan ana babalarda aramalıdırlar. Çocukların okuldaki düzenleri, arkadaşlariyle iyi geçinmeleri kısmen evde ana ve babanın birbirlerine karşı takındıkları, düzenli, dengeli ve geçimli tavırlara bağlıdır. Evde çocuğun önünde devamlı surette dır dır eden ana babaların çocukları okulda kavgacı ve diğer arkadaşlarının canını yakan çocuk tipleri olurlar. Bu gibi çocukların sanki yaradılıştan böyle oldukları kanısına varmak yanlış bir eğitim anlayışı olur. Rusoya hak vermek gerekir. Onlar doğuştan iyidirler, doğuştan bu gibi çarpık davranışlara sahip değildirler. Onlar daima kendilerine en yakın çevrelerini örnek yaparlar. Devamlı surette birbirini kıran, birbirine ağır laflar söyliyen ana babalar çocuklarının melek gibi olacağını umamazlar. Düzenli ailelerde aile kişilerinin her biri birbirine karşı saygılıdır. Onların ev içi yaşantılarında kabul ettikleri âdetler, gelenekler vardır. Bayram günlerinde el öpme, önemli günlerini beraberce kutlama sevinçleri ve üzüntüleri beraberce paylaşma alışkanlıkları evin özelliğini sağlar. Bütün bu nizam ve düzen katı bir sıkılık ve aşırı bir intizam içinde değildir. Her şey sevgi ve saygının insaflı sınırları içinde olur. Herşeyi şaşmaz bir düzene bağlıyan ve her şeyin kusursuzunu mutlaka istiyen lüzumundan fazla programlı olan ailelerden yetişen çocuklar ilerde gerek evlenme, gerek iş yaşantılarında ve

vatandaşlık ilişkilerinde uyarsız insanlar olurlar. Bu bakımdan ev yaşantısı içinde düzenin yanında muhakkak tolerans şarttır. İyi ana baba zamanında gerekli yolu gösterdikten sonra affetmesini bilen insanlardır.

Ana babalar çocuklarından daima mantıklı ve bilinçli şeyler istemelidirler. Çocuktan yapamıyacağı şeyleri istemek çocuğu işyankâr yapar. Otoritelere karşı şüphe, adalet hissinden mahrum olmak bu çocuklar da rastlanan sakat hislerdir. Çocuktan yapamıyacağı şeyleri istemek yalan, hırsızlık, hilekârlık gibi çarpık davranışların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bir çok tiklerin nedenleri bu baskı ile kendisinden yapamıyacağı şeyler istenmesidir. Bir rehber öğretmen birden bire kaşını, gözünü, burnunu oynatmağa başhyan çocuklarda böyle bir baskı aramalıdır

Ana babalar kendi kendine bir şey yapmağa çalışan çocuklara mâni olmamalıdırlar. Onlara yavaş yavaş bağımsızlıklarını kazanmak için fırsat vermek gerekir. Müdaheleler bir zarar yapacakları zaman yardım eder gibi yapılmalıdır. Çocuğun merak hissini baltalamazsak, kendi kendilerine bir işi başarmaya teşvik edersek o zaman geleceğin bilim adamları, icatçıları ortaya çıkar. Her hareketleri engellenen çocuklardan tenbel ve beceriksiz insanlar türer

Bununla beraber ana babalar çocukların olgunluklariyle ayni düzeyde olmıyan işleri onlardan istememelidirler. Bu hataya düşülürse bu çocuklarda kendilerine karşı güvensizlik hissi meydana gelir. Böyle çocuklara rehberlerin başaracakları işler sağlamak suretiyle kendilerine

güven hissini geri vermelidirler. Bunu rehber öğretmen okul idaresi ve öğretmenleriyle temas sağlamak suretiyle yapabilir. Bazen çok erken yaşlarda ailenin korumasından mahrum etmek ve onu kendi kendini geçindirmeğe zorlamak çocukta güvensizlik hissi yaratır. İyi ana babalar çocuğun yeni karşılaşacağı bir duruma onu evvelden hazırlar. Yeni okula başlayacak bir çocuk karşısında ana baba çocuğa okumaktan, bunun meydana getireceği zevkten ve kazanılacak zevkten ve prestijden, büyük olmanın avantaj ve tatlarından, faydalarından onun anlayacağı şekilde bahseder.

Çocuklar daima ana ve babaların yanında ve himayesinde kalmayacaklardır. Sokaktaki çocuklarla oynayacak, okulda arkadaş edinecek, çeşitli öğretmenlerle ilişkiler kuracak ve büyüdükçe dışarda sosyal temaslar kuracaktır. Çocuklarımızın büyükler gibi kendileriyle oynamağa gelen ziyaretçileri olacaktır O da arkadaşlarının evlerine gidecektir. Çocuğuna bu sosyal ilişkileri kurmasına izin vermiyen ana baba hata içindedir. Çocuğun üstü başı kirlenecektir, arkadaşlariyle geçinmediği kavga ettiği zamanlar olacaktır Onlara doğruyu ve haklıyı göstererek rehberlik etmek büyüklerin ödevidir. Bunu söylerken çocuğu başı boş bırakacağız anlamı çıkmamalıdır. Ana ve babanın daima çocuğun üzerinde belli olmıyan, hissedilmiyen bir kontrolu bulunmalıdır. Çünki onlar bütün güvenimize rağmen güvenimizi sarsacak davranışlara sapıverirler. Onların bütün hataları bizim rehberliğimizi iyi yapamayışımızdan ileri gelir. Halbuki biz onlar ha-

ta yapınca sadece onları ve toplumu suçlar bir çok sosyal faaliyetleri menetmiye çalışırız. Bir futbol kulübü ile ilgili bir hata duyarsak, hemen «Kapamalı bu kulüpleri.» okullar arası maçta tatsız bir olay olursa «menetmeli okullar arası maçları» der çıkarız. Olaydaki sorumluluklarımızı önümüze serip ne oranda suçlu olduğumuzu düşünmekten korkarız.

Çocuk telkine çok müsait bir varlıktır. Onun bilincine çok olumlu ve güzel şeyler telkin edilebileceği gibi, en kötü alışkanlıkları bile telkin etmek mümkündür. Bir insana kırk defa deli deyince deli olacağını anlatan atasözü bize kırk defa iyi deyince iyi olur insan demek istiyor asıl. Bir ana baba çocuklarına her şeyden evvel iyi çocuklar olduklarını kabul ettirmeleri gerekir. İyi olduğunu kabul eden çocuk kendiliğinden kötü davranışlardan kaçınır. Bir insan kendisi başkalarının tavırlarında nasıl yansıyorsa öyledir İyi kabul edilen, cesur kabul edilen çocuk devamlı surette anası ve babasından cesur ve iyi olduğunu duyarsa öyle olmakta devam eder. Halbuki biz bunun aksini yapar mütemadiyen kızdığımız çocuğa (Sen adam olmazsın) deriz. Bir çocuk mütemadiyen büyükleri tarafından fena ve yaramaz kabul edildiğini duyarsa öyle olur çıkar. Bir ana baba çocuğa iyi örnek vereceğim diye durmadan başkalarının veya akrabaların çocuklariyle mukayese ederse çocuğun kendine güvenini yıkar ve onu bir aşağılık duygusu içine atar. Özellikle kardeşler arasında mukayeseden sakınılması gerekir. Bu şekilde bir mukayeseye kurban olan çocukların çok korkunç davranışları

olur. Çoğunlukla evin yüzkarası olan bâzı çocuklar bu çeşit kardeş mukayesesinin ziyan ettiği çocuklardır.

Akıllı ana babalar kendilerince halli güç problemlerle karşılaştıkları zaman dışardan yardım istemekten çekinmezler. Yardım istemek utanılacak bir şey değildir. Zaten her ana babanın daima daha iyi davranmak için yardıma ihtiyacı vardır. Bir okulun rehberlik bürosu daima ana babalara çeşitli çocuk problemlerini anlatan konferanslar temin etmelidir. Onları bu işin ustası olanlarla sık sık karşı karşıya getirmelidir. Bir ana bu işin uzmanından çocuğunun her hangi bir müşkülü için yardım istiyorsa o cesur, iradeli ve akıllı bir kadındır.

Ana baba arasındaki ilişkilerin çocuk üzerindeki etkisi çok büyüktür. Onlar birbirlerine karşı saygılı ise, onlar birbirlerini çok seviyorlarsa çocuklar mutlu olur, emniyetleri, ruhsal ve ekonomik durumları emniyet altında olur böyle çocuklar da problemli, rahatsız edici, acaip çocuklar olmazlar. Onlar daima anne ve babalarını örnek aldıkları için ilerdeki izdivaç yaşantılarında onlarda anne ve babaları gibi eşlerine saygılı ve muhabbetli olur. Gayet tabii her iki çiftin de ayni ortamdan gelirlerse böyle olur. Ama böyle bir çocuğun mutlu olma şansı daha fazladır. Karı koca daima birbirlerine güvenmeli ve birbirlerine hayran olmalıdır. Bir anne her fırsatta babasının asil, kuvvetli ve güvenilir taraflarını çocuğa anlatmalıdır. Baba da çocuğa daima annesinin hayran olduğu taraflarını belirtmelidir. Anası babası tarafından kabul edi-

len dolayısiyle sevilen bir çocuk sosyal bir çocuktur. Bu çocuk kendini emniyette hissettiği için rahat, sevimli, mutlu ve işbirliğinden hoşlanan bir varlıktır. O gelecekteki menfeatlerini, ilksel ve çabuk elde edilen geçici heveslere feda etmez. Böyle çocuklar okullarda problem değildirler. Bunlar derslerini muntazam çalışırlar, kaçmazlar, saygılıdırlar. Böyle bir çocuğu daima metheden teşvik eden, takdir eden çıkar. Kendini emniyette hisseden çocuk karakter niteliklerini geliştirmesi için verilen fırsatı değerlendirir. Bu çocuklar kimseyi aldatmadan, suç işlemeden, dürüst şerefli ve güvenilir bir insan olmak eğilimindedirler. Kendini emniyette hisseden çocuk iyi ahlâklıdır. Hangi işi üzerine alırsa onu canla başla sonuçlandırmağa çalışır. Bu çocuklar nadiren hayale dalarlar. Kolayca araştırıcı, yapıcı ve artistik yeteneklerini geliştirmek isterler. Emniyette olduğuna inanan çocuk davranışlarına göre düşünür ve hisseder. Bu çocukların heyecanları zikzaklar çizmez. Bir engelle karşılaştığı zaman heyecansal telâşlara düşmez. Bu çocuklar çabucak telâşlanmazlar, düşmezler, kendilerinden emindirler. Hiç bir zaman marazi üzüntülere kapılmazlar. İyimserdirler, her şeyin aydınlık tarafını görürler. Kısacası kendini emniyette hisseden çocuk hâlinden memnundur.

Çocuğun ilk eğiticileri ana babalardır. Bu bakımdan ana babaların eğitimi çok önemlidir. Okullarımızda çocuk bakımı dersleri ayni zamanda bir iyi anne olma dersi olmalıdır. Bir çocuğun sevgiye susamış gönlünü sevgiyle sarmasını öğrenmek, onu kundaklamasını ve altını de-

ğiştirmesini öğrenmek kadar önemli sayılmahdır. Ana baba olmakta başarısızhk bir insanın ruhsal ve sosyal mutluluğunu etkiler. Böyle ana babaların çocukları problemli olur. Çocukları problem olmaktan kurtarmanın tek ve en başta gelen yolu ana baba olacakları iyi ana baba olarak yetiştirmek ile mümkündür. Alois Jalkotzy isimli bir yazar (School For Parents) isimli kitabında ana babalar için bir okul kurulmasını tavsiye ediyor ve bu okulda ilk yıl şu yedi konu üzerinde durulmah diyor

1 — Çocuğunu gerçekten seveceksin.

2 — Onun karşısında sabırh olacaksın.

3 — Onu anlayışla eğiteceksin.

4 — Ona intizamh olmayı öğreteceksin.

5 — Yaşantının çeşitli problemleri karşısında ona cesaret vereceksin.

6 — Çocuğuna iyi örnek olacaksın.

7 — İyi ana baba + İyi çocuklar = Mutlu insanlar, formülünü unutmıyacaksın.

İyi bir ana baba çocuğunun gıdasiyle ilgilidir. Çocuğun mutlu bir atmosfer içinde gerekli gıdayı alması özellikle ananın dikkat edeceği bir iş olmalıdır. Gıdasını iyi almış, iyi beslenmiş bir çocuk çoğunlukla daha az sinirli ve okul yaşantısında daha başarıh ve daha uyarh olur. Bu sadece ailenın maddi durumu ile ilgili değildir. Belirli yaşlarda çocuğun hangi gıdalara muhtaç olduğunu bilmek işidir.

Çocuğun uykusu ve yorgun oluşu önemli bir meseledir. Yaramaz, aksi, yerinde duramıyan, idaresi güç çocukların fiziksel bir dertleri, sinir

yorgunluğu, uykusuzlukları bahis konusu olabilir. Uykuları ayarlı olmalı, çalışmaları düzenli bulunmalıdır. Çocuklarımıza intizamlı bir çalışma alışkanlığı veremediğimiz için çalışma usulleri sağlıklarını ve sinirlerini bozacak durumdadır. Derslerini ihmal edip edip de yoklamalar yaklaşınca gece ikilere kadar çalışan öğrenci örnekleri çoktur. Son zamanda bir de uyumamak için ilâç alma modası çıktı. Geçen günü bir anne Ankara'dan İstanbul'da Robert Kolejde okuyan çocuğuna bu ilâçlardan gönderdiğini söyledi. Çocukların her yaştaki uyku ihtiyacını bilim tesbit etmiştir. Bundan az uyku çocuğu ve genci hem bedenen hem ruhen perişan eder. Yatmadan evvel hafif müzik dinlemek, yattıktan sonra bir iki dakika yumuşak ve tatlı bir sohbet uykuyu tatlılaştırır. Çocuğun yatağı rahat ve odası temiz havalı olmalıdır. Havasız ve rahatsız bir yatakta yatan çocuk sinirli ve aksi olabilir. Kimse de çocuğun sinirinin nedenini anlamaz. Çocuk karanlıkta yatmaktan korkmamalıdır. Korkuyorsa bu güvensizliğin ve korkunun nerden geldiğini çocuğun farkına varmasına imkân vermeden incelemek gerekir.

Çocuğa evde sorumluluklar vermek onun ruh sağlığı için şarttır. O, kendini evin önemli bir üyesi kabul etmelidir. Çocuğun yüklendiği sorumluluklar, yetenekleri ve yaşiyle orantılı olmalıdır. O, kendine verilen bir işi kusurlu yaptığı zaman kırılmamalı bilâkis cesaretlendirilmelidir. Çocuğa ev işleriyle ilgili ödevler vermek onu kendi arzusu ile sorumluluk yüklenmiye alıştırmalıdır. Bu işleri yaparken hatalar yapacaktır.

Yukarda söylediğimiz gibi ona güven veren bir yolda yardım edilirse bu hataları kendisi düzeltir. Yaptığı iş ne kadar küçük, ne kadar önemsiz olursa olsun başarı onu memnun ve mutlu yapacaktır. Onları yavaş yavaş sorumlu bir insan yapmak ana babanın başta gelen ödevleri arasmdadır.

Çocuk nasıl bir bisiklete binmeyi öğreniyorsa, para sarfetmesini de öğrenecektir. Onun her gün veya her hafta belirli bir harçlığı olması eğitimi için şarttır. Onun kimsenin karışmadığı bir parası olması kişiliğinin gelişmesinde önemli bir faktördür. Bu para onun olacaktır. Kaybederse kendi üzülecektir, faydalı bir şeye sarfederse kendi faydalanacaktır. Aburcubura sarfederse kendi miğdesi bozulacaktır. Belki kendi kafasında bir bütçe anlayışı teşekkül edecektir. Bu vesile ile ana ve babanın çocuğa olumlu telkinler yapması imkânı olacaktır. Ona paranın bir kısmını biriktirmesi tavsiye edilecek iktisat fikri verilecek, biriken para ile kendisini daha çok memnun edecek şeyler alınabileceği anlatılacaktır. Çocuğa vereceğimiz bu harçlığın ihtiyaçlarına ve yaşına göre olması çok önemlidir. Çocuk büyüdükçe bu miktarın orantılı olarak artırılması icap eder. Bu yüzden büyük problemler içine düşen çocuklara ve gençlere rastlanmıştır. Bir lise öğrencisi gerektiği zaman bir kız arkadaşını sinemaya götüremediği için, bir muhtelit sınıfta okuduğu için sık sık traş olma imkânını bulamadığı için garip bir ruhsal gerginlik içine düşmüş ve bu yüzden kendini öldürmeğe kalkmıştı. Eğer imkânlarımız gence ihtiyaçlarını karşılayacak

harçlığı vermeyi imkânsız kılıyorsa, o zaman çocuğa boş zamanlarında büyük tatilde çalışıp para kazanmak çarelerini aramalıyız. Bu durum karşısındaki ilgisizliğimiz çocuğu hırsızlığa, başkalarının ensesinden geçinme huyuna sürükliyebilir. Bir çok erkek ve kız çocuklarını ahlâksızlığa sürükliyen kötü insanlar hep bu para, harçlık ihtiyacından faydalanarak tuzak kurarlar. Kendi ve aile bütçesi hakkında bilgisi olan ve parayı bilinçli olarak sarfetmesini öğrenen gençler ev içindeki ilişkileri mutlu yapmakta da anlayışlı olurlar.

Çocuklara boş saatlerinde eğlenmelerini sağlamak ve eğlenceli merakları olmasını sağlamak ana babalara düşer. Çocuklarını çeşitli koleksiyon merakları teşvik edilmeli ve ilgi görmelidir. Çocuklar ve gençler güzel sanatlara eğilimli oldukları zaman ana ve babalarından çok teşvik görmelidirler. Müzik, resim, spor çocukların problemlerini çözmekte, üzüntüleri teselli etmekte ve yeteneklerini geliştirmekte en olumlu yollardır. Yaptığı başarılı ve mantıklı olmasa bile bir çocuğun bir şiir denemesi, bir resmi daima takdir edilmeli ve teşvik görmelidir. Diğer taraftan bir ana baba çocuklarının ilgi gösterdikleri şeye ilgi göstermelidirler. Bu ilgi çocuk, ana-baba ilişkilerini çok kuvvetlendirir. Futbola meraklı bir çocuğun babası ara sıra onunla maça giderse çocuğu ile arasında çözülmez bağlar meydana getirir. Onlarla beraber bir gezintiye çıkmak, onların ilgilerine katılmak onları mutlu kılar ve ana babalarına karşı itimatları ve saygıları artar. Boş zamanlarda ne yapmağa karar vermek

büyüyen çocuğun eğitimi için çok önemlidir. Eğer boş zamanlarını değerlendirmekte onlara yardımcı olmazsak, imkânlar sağlamazsak onlar kendilerini oyalayacak, duyduğumuz zaman bizi üzecek olumsuz meşguliyetler bulurlar. Rehber öğretmenler okul dışında olumsuz meşguliyetler bularak problem olan çocukların bu yola girmelerinin olumlu ilgileri ve eğlenceleri olmadığını anlamalı böyle çocukların durumunu resim, müzik özellikle izcilik ve beden eğitimi öğretmeniyle konuşup bir hal çaresi aramalıdır. Resim, müzik ve sporla meşgul çocukların ana babalarından şikâyetler duyulduğu vakidir. Halbuki bu çocuklar kendilerine olumlu bir eğlence yolu bulmuşlardır. Onların bu yönlerini hiç çevirmemek, şevklerini kırmamak gerekir. Aşırı bir durum varsa bunu ustalıkla itidale getirmek akıllıca bir harekettir.

Bir ana baba çocuğun yaşını daima göz önünde bulundurmalıdır. Onların bâzı davranışları sadece yaşları icabıdır Gelişmelerinin ortaya çıkardığı problemlerdir. Erginlik çağına giren oğlan çocuklar da ,ilk defa ay hali görmeğe başlıyan kız çocuklarındaki davranış değişiklikleri büyük problemlerin işareti değildir. Bunlar geçicidir. Belli bir yaşta erkek çocukların kavgacı olmaları, belli bir yaşta kızların ayna önünde durmadan saç düzeltmeleri tabiatın işidir. Bunlar olacak ve geçecektir. O bu yaşlarda etrafındaki dünyaya ve kendinde meydana gelen fizyolojik değişikliklere uymağa çalışmaktadır. Onlara üzerlerine varmadan, endirekt telkinler yapmamız isabetli olur. Bir kız çocuğuna bir elbisenin yakıştığını

bir makiyajın onu güzel yaptığını söylememiz, yakışmayanı söylediğimiz zaman bize itimat etmelerini sağlar. Bir haksızlığa uğradığına inanan bir erkek öğrenciye haklı olduğu tarafları kabul ettikten sonra haksız olduğu tarafları söylemek akıllıca bir davranıştır. Onların gayet sert asabi, hırçın olduğu devirler olacaktır. Onların yolda kavga ettiklerini duyacaksınız, onların hiç bir zaman haklı bulamayacağınız davranışlarını duyacaksınız. O zaman muhakkak onları dinleyin, muhakkak haklı oldukları noktaları ayırın, bu olayda ne oranda suçun bize düştüğünü düşünün cndan sonra çocuğunuz hakkında bir karara gidin. Ondan sonra cezalandırın, ondan sonra azarlayın, ondan sonra ne yapacaksanız yapın. Onlar bir büyüme çabası içindedirler, onlar bir bağımsızlık savaşı yapmaktadırlar. Onların hızını kesmeğe hakkımız yoktur. Onlara doğru yolu göstermek ve onlara yardımcı olmak ödevimizdir.

Gençler ilerde girecekleri yaşantının içinde en doğruyu ve en güzeli seçmesini okul sıralarında öğrenmelidirler. Dışarda kızdıkları zaman yumruklarını sıkıp bir insanın üzerine saldıramayacaklarını bilmelidirler. Bu bakımdan disiplin şarttır. Fakat önleyici, eleştirici ve yol göstereceği bir disiplin, tedavi edici bir disiplin muhakkak lâzımdır. Toplum içine karıştıkları zaman işleyecekleri her suç için bir ceza bulunduğunu okulda öğrenmelidirler. Yalnız okullarda ceza kişiliği zedeleyen haysiyeti kıran bir nitelikte olmamalıdır.

ÖĞRETMEN — ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ

Öğretmen sınıfın en önemli kişisidir. O çocukların kafalarını bilgi ateşiyle ısıtacağı ve aydınlatacağı gibi, gönlünü de sevgi, mutluluk, fedakârlık, bağlılık hisleriyle de zenginleştirecektir. Kısacası öğretmen çocuğun hem kafasını, hem gönlünü doyuracaktır. Bir sınıfın içindeki arkadaşlık anlayışı, iyi geçim, disiplin, düzen, otoritelere karşı sevgi ve saygı hep öğretmenin yada öğretmenlerin kişiliklerinin bir yansımasından başka bir şey değildir. Bir okulda bir sınıfın diğer bir sınıftan daha tenbel, yada daha disiplinsiz olması tamamiyle olmasa bile kısmen öğretmen veya öğretmenlerin elindedir. Gayet tabii araya başka faktörler de girer. Öğrenci öğretmeninin o kadar etkisi altındadır ki, onun bir sözü yıllarca sonra memleketin sorumluluklarını üzerine almış bir insanın kafasında aydınlık ufuklar açabilir.

Atatürk'ün Mustafa Kemal olduğu zamanlarda Samsun'da bir okulda öğretmenlerle sohbeti sırasında, bir öğretmen bu kadar ilhamı nerden aldığını sormuştu. Atatürk de en ön sıralarda oturan bir yaşlı öğretmeni göstererek «Bu zat-ı muhteremden» diye cevap vermişti. Bu sayın öğretmen yıllarca evvel Atatürk'e öğretmenlik yapmıştı. Atatürk tarihimizin en mükemmel, (Kemal sahibi) bir kişisiydi. Acaba onun bu kadar mükem-

mel bir insan oluşunda, matematik öğretmeninin ona (Kemal) ismini münasip görmesinin etkisi olmamış mıdır? Bunun acabası yoktur. Muhakkak mükemmel bir insan olması için bu isim değiştirme Atatürk'e yaşantısında yapılan en etkili bir telkin olmuştur.

Bir sınıfın okul idaresinin başına dert olmaması için o sınıftaki öğretmen ve öğrenci ilişkilerinin sağlıklı bir hava içinde olması gerektir. Sınıf atmosferi bu iki elemanın iyi anlaşmasına bağlıdır. Öğretmen sınıfta aranan, beklenen bir varlık olmalıdır. Öğretmenin hasta olup gelmeyişinden sevinen bir sınıfta bu hava bir az bozuk demektir.

Sınıf atmosferi doğrudan doğruya öğretmenin kişiliği demektir. Sınıfın ruhu, heyecanı, canlılığı, uyanıklığı, çalışkanlığı, işbirliği, sevgi saygı hep öğretmenden smıfa sirayet eder. Bitkiler nasıl güneş, hava, su gibi elemanlarla karşılaşınca renklenir, dirilir ve açarsa insan ruhu da özellikle çocuk ruhu da neşe, itimat, sevgi, arkadaşlık karşısında bitkiler gibi yeşillenir, çiçek açar. Böyle bir sınıfta çocuk ruhu için güneş de, hava da, su da öğretmenin neşesi, sevgisi ve arkadaşlığıdır. Sınıf atmosferinin küçücük ruhlarda çiçekler açtırması için bir çok koşullara ihtiyaç vardır.

Öğretmenle öğrenciler arasında karşılıklı saygı sağlıklı bir sınıf atmosferi için lüzumludur. Böyle bir sınıfta çocuklar öğretmenlerini hem severler hem sayarlar Çünki öğretmenlerinin kendilerini sevdiğinden emindirler, ayni zamanda öğretmen onların kişiliklerine karşı saygılıdır. Bir öğretmen sınıfındaki bir çocuğun zaif tarafı-

nı gidip öğretmen odasında diğer öğretmenlere ilân etmez, sınıfındaki her küçük olayı müdüre duyurmaz. Duyurmada çocuğun lehine bir sonuç umulursa olay ancak o zaman müdüre intikâl ettirilir. En ufak bir meselede, disiplin kurulu diye tutturan bir öğretmenin sınıfında arzu edilen sağlıklı atmosfer yoktur. Bir öğretmen öğrencilerinin sır ortağı olmalıdır. Bu sır memleketin, okulun ve çocuğun ruh sağlığının menfaatine olmadıkça daha yüksek makamlara, kişilere açılmaz. Amerika Öğretmenler Federasyonunun yayınladığı Öğretmenlerin Ahlâk Düsturu isimli bir bildiride şöyle denilmektedir :

Öğrenci ve Aileleriyle İlişkiler - Madde 3 — Öğretmen öğrencisi ile meslek icabı olan ilişkilerinde kendi arkadaşları ile olan ilişkilerindeki titiz dikkate sahip olmalıdır. Bu bakımdan öğrencisinin kendisine çok gizli olarak verdiği sırları, bilgiyi, memleketin yada çocuğun çıkarı bahis konusu olmadıkça açığa vurmamalıdır

Bu bir ahlâk kuralıdır ki çocukla öğretmen arasındaki en kuvvetli bağlantıyı kurmaktadır. Öğrencisine bu inancı ve güveni veren bir öğretmen çocuğun problemlerini hallederken kolaylıklı ipuçları yakalayabilir. Bu bakımdan bu içdenlik içine giren çocuğun üzüntülerini halletmek kolay olur. Geçen günü Ankara liselerinden birinde öğrencilerine içdenliğini kabul ettirmiş bir öğretmene bir öğrenci gelmiş, (Ben sizin dersinizden kaçıyorum. Çok üzülüyorum. Evde babamla aramızdaki bazı olaylar derslerime engel oluyor. Sizin dersinizi bilmeden derse girmek istemiyorum. Ve kaçıyorum.) Bu içden itirafla öğrenci en çok

güvendiği öğretmenden yardım istiyordu. Bu okulda bir rehberlik kurulu olsaydı çocuk elbette oraya başvuracaktı. Öğretmen çocuğu benimle temas ettirdi çocukla uzun ve içden bir konuşmamız oldu. Çocuğun sınıf dışı merakları vardı. Çok güzel futbol oynuyordu, tiyatroya meraklı idi, okulun tiyatro temsil kolunda çalışıyordu. Edebi kitaplar özellikle tiyatroya ait eser okumasını seviyordu. Fakat onun bütün bu ilgileri karşısında baba katı ve anlayışsızdı. Ona göre çocuğu bu ilgilerinden vazgeçmeli oturup dersini çalışmalıydı. Babasını görmek istedim. Çocuk hemen babasına söylemiş. Ertesi gün baba geldi. Ona cocukların bu yaştaki bunalımlarını anlattım. Kendisine çok faydalı olacak işlerle meşgul olan oğlunun bu meşguliyetlerine engel olmamasını sağlık verdim. Bunların asıl çocuğun çalışmalarına engel olacak kötü alışkanlıkları önleyeceğini anlattım. Yalnız ifrata gittiği zaman itidale gelmesi için içden tavsiyeler yapmamız gerektiğini söyledim. İyi anlaştık. İşte bu bir rehberlik olayıdır. Buna benzer yüzlerce örnek verilmesi mümkündür.

Sınıf havasının temiz olması için öğretmen ile öğrenci arasında içden bir ilişki şarttır. Çocuk, genç muhakkak öğretmeninin içdenliğine inanmalıdır. O zaman çocuğun karşısında rehberlik ödevimizi rahatlıkla ve ustalıkla yapabiliriz.

Bir sınıfta durmadan gözle görülmiyen bir kişilik alışverişi vardır. Bu alışverişte müşteri ayni zamanda satıcı, satıcı ayni zamanda müşteridir. Öğretmenin kişiliğinin çeşitli nitelikleri durmadan çocukların kişiliklerine etki yapmakta, onların çeşitli davranışlarından da kendisi etki-

lenerek yolunu çizmektedir. Bir öğretmen hakkında «tecrübeli öğretmendir» sözünün anlamı her halde çocuklarla ilişkilerinin olumlu sonuçları demektir. Bu karakter alışverişindeki bazı sürtüşmeler, öğretmenlerin çocuk problemleri karşısındaki anlayışsızlıkları rehber öğretmenin önüne üzüntülü çocuklar getirir. Rehber öğretmenin en zor görevi öğrenci ve öğretmen ilişkilerinin aksamasından çıkan problemlerle uğraşmaktır. Çünki öğretmenler kendilerinden gelen bir aksaklığı nadiren kabul ederler. Aslında anlayışlı, çocuk davranışları hakında bilimsel görüşü olan bir öğretmenin sınıfında rehberlik bürosunu ilgilendirecek olay olmaz, küçük olayları öğretmen kendisi çözer, rehberliğini yapar, kendisinin uzanamayacağı noktada bulunan nedenlerle uğraşılmasını rehber öğretmenlere bırakır. Çoğunlukla rehberlik örgütü kurulmuş okullarımızda en büyük tepki, en büyük direnme öğretmenlerden gelmektedir. İstanbul Deniz Ticareti ile ilgili bir okulda bir psikoloji öğretmeninin kurmakta olduğu rehberlik ve psikoloji servisine karşı öğretmenlerin direndiği şikâyetini duymuştum. Ayni acı denemeyi ben de Ankara Kolejinde yapmış bulunmaktayım. Halbuki bu gibi servislerin en büyük hizmeti öğretmenedir. Onun yükünü hafifletmek ve bu suretle çocukların öğretim ve eğitimleriyle meşgul olmaları için daha geniş zamana sahip olmak ancak çocukların ruhsal, sosyal, hattâ fizyolojik problemleriyle başkalarının uğraşması ile mümkündür. Bu suretle öğretmenin hazırladığı sağlıklı sınıf atmosferinin içine ruh sağlıkları korunmuş çocukların gelmesi mümkündür. Bu ba-

kımdan öğretmenler okullarımızdaki rehberlik örgütlerine kendi işlerine yardımcı birer örgüt gözüyle bakmaları gerekir. Kendisi elbette ayni zamanda okuttuğu çocukların bir rehberidir. Zaten bu böyle olmazsa rehber öğretmenle ders öğretmeni elele vermezlerse başarı beklemek doğru değildir.

İyi öğretmen - öğrenci ilişkilerinde karşılıklı güven şarttır. Yalnız bu güven öğretmenden öğrenciye yönelmiş olmalıdır. Çocuklarına, öğrencilerine güvenen ve her vesile ile bu güvenini açıklıyan bir öğretmenin sınıfında pek az yalan, pek az aldatma ve pek az kötü davranışlar olur. İzmir Kolejinde öğrenci iken en çok Prof. Seylaz'ın Fransız Edebiyatına ve Esat Çınar'ın Türk Edebiyatına çalışırdım. Çünkü onların bana güvenleri olduğunu bilirdim. Bu güvenin sarsılmasından çok korkardım. Öğretmen sınıf içindeki sorumlulukları sık sık değiştire değiştire öğrencilere bölüştürmelidir. Onlara her fırsatta güvendiklerini ifade etmelidir. Bu suretle derhal öğrencilerin olumlu tepkileri ortaya çıkar. Onlar da öğretmenlere güvenirler. Bu karşılıklı güven havası sınıf atmosferinin sağlığı için lüzumludur. Karşılıklı güveni olan bir sınıfta disiplin olayı nadiren olur, kopye olayı çok az olur, dersten kaçma diye bir konu bulunmaz. Bu güven çocuklarda kendi nefislerine itimadı sağlar, böyle bir sınıfta aşağılık ve başarısızlık duygusu gibi çarpık hisler bulunmaz. Özellikle ilkokullarda sınıf öğretmenini bu güven çok ilgilendirir. Sınıfında bu güveni sağlıyan öğretmenine küçükcük gönüller isterlerse canlarını verirler. Orta ve lise sınıfla-

rında öğrencilerin çeşitli öğretmenler karşısındaki çeşıtli tutumları bu yüzden ileri gelmektedir. Bakarsınız bir öğretmene göre bir sınıf berbattır, âsidir, edepsizdir. Bakarsınız diğer bir öğretmene göre ayni sınıf tamamiyle ayrı niteliktedir. Çalışkandır, saygılıdır, disiplinlidir. Birinci tip öğretmen o smıftaki çocuklara karşı içden davranmamaktadır. Onlara güveni olmadığını daima belirtmektedir. Her fırsatta tehdit etmektedir. Öte yandan diğer öğretmen onların kişiliklerine saygı göstermektedir. İçdendir, onların zayıf taraflarını yakalamak için pusuya yatmamıştır. Onlara güvenini daima belirtmektedir. Üzüntülerini dertlerini dinlemekte onlara rehber olmakta, dert ortaklığı yapmaktadır. Birinci tip öğretmenin okuldaki rehberlik bürosuna itimadı yoktur. Onun sınıfında öğretmen ve öğrenci ilişkileri en kötü durumdadır. Öğrenciler öğretmeni dövmüşler, bir öğrenci öğretmeni bıçaklamış gibi eğitim tarihimizin yüz kızartıcı ve üzüntüyle hatırlanacağı kötü olayları hep bu çeşit öğretmenlerin sınıflarında olur veya bu çeşit öğretmenler bu çeşit problemlere sebep olurlar. Öğrencileri tarafından sert olsa bile güven veren ve çocukları sevdiğini çeşitli vesilelerle isbat etmiş olan öğretmen sevilir. Öğrenci severse fedakârdır, anlayışlıdır. Öğretmen, öğrenci ilişkilerine muhakkak karşılıklı sevgi ve saygı hâkim olmalıdır. Çocuğun okul çağlarında kazandığı güven ve etrafını çevreliyen sevgi onu gençlik çağlarında ve büyük bir insan olduğu zaman muhtaç olacağı ruh sükunetine ve her türlü intibaka kavuşturacaktır. Çocuğa bunu daha ilkokul sıralarında öğretmeni kazandırabi-

lir. Bir öğrencinin evinden şikâyet gelmektedir. Aklı fikri resim yapmakta, resimden başka bir şeyle meşgul olmuyor. Bu yüzden derslerini ihmal ediyormuş. Bu çocuğa sınıfı süsliyecek bazı resimler yaptırmak, istatistikler çizdirmek, buna benzer sorumluluklar verecektir. Onun bu olumlu yeteneğini teşvik edecek, ondan sonra diğer derslerini de ihmal etmemesini onları da bu mükemmeliyette ilerletmesini istiyecektir. Sonuç daha verimli olacaktır. Yetenekleri engellenen çocuk ertafına düşman olur, teşvik gören çocuk güven hissi içinde daha başarılı ve daha çeşitli işler yapar. Öğretmen çocuk yanlarında iken ana baba ile konuşursa, çocuğun evvelâ beğendiği taraflarını anlatmalı ve öğrencisinin kendisine karşı olan itimadını sarsmamalıdır. Öğrenci öğretmeninin daima kendisinin iyiliğini istediğine inanmalıdır. Çocuk akşam eve geldiği zaman annesi ve babasından öğretmeninin kendisinden şikâyetçi olduğunu duyarsa güven hissi çok sarsılır. Çocuk, anne ve babasına intikâl ettirilen zaaflarını kabul etmeli ve bunun kendi iyiliği için olduğuna inanmalıdır. Bunu yapmak öğretmenin ustalığına bağlıdır. Öğretmen ve öğrenci ilişkilerinin tehlikeye düşmemesine ve öğrencinin itimadının sarsılmamasına öğretmenler dikkat etmelidir. Böyle bir sarsıntı sırasında ilişkileri normale getirmek için öğretmenlerin ellerinde sayısız fırsatlar vardır. Bu fırsatlardan faydalanmak öğretmenliğin ustalığıdır.

Öğretmen öğrenci ilişkileri sıhhatli ve mutlu bir hava içinde olursa, sınıfta rahat, korkusuz, kuşkusuz bir hava esmektedir ki bu çocukların

her türlü bilgiyi kolayhkla öğrenebilecekleri en uygun zamandır. Bu hava içinde çocuk, genç öğretmehi can kulağı ile dinler. Öğrencileriyle güzel ve sağlıkh ilişkiler kuran öğretmen çocukları ile şakalaşmaktan çekinmez, kendi iyimser yaşantı felsefesini onların kafasına da sokar. Okul dışındaki bir çok faydah tecrübelerini onlarla paylaşır. Gördüğü güzel bir piyesi, gezdiği güzel bir resim, heykel sergisini hemen onlara sağhk verir. Boş zamanlarda yerine göre erkeklerle spor maçlarını, kızlarla modayı konuşur. Onların ilgilendikleri şeyleri çocukca bulup aldırmamazhktan gelmez. Radyoda olan önemli konserleri veya önemli bir ajans haberini dinleyip dinlemediklerini eleştirmeden kontrol eder. Sınıfa girdiği zaman bir maç yüzünden onları heyecanh bulursa bu heyecanı çocukça bulup, derhal derse başlamak gafletine düşmez. Çok kısa bir an için de kendisi de ilgilenmiş görünür. Böyle bir öğretmen kendi sinir gerginliklerini, kendi problemlerinin ve üzüntülerini mümkün oldugu kadar sınıfa getirmez. Bu yüzden öğrctmenlik muazzam bir irade mesleğidir En üzüntülü gününde bile güleryüzle dersini yapabilen bir öğretmen, muhteşem bir insandır, muazzam bir insandır, kuvvetli bir insandır Öğretmenlik mesleği bu çeşit olağanüstü insanlarla doludur.

Görülüyor ki öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde öğretmene çok ağır ödevler düşmektedir. Fakat böyle olan bir öğretmen çocuklarından daima mutlu tepkiler görecektir. Onların uyarh, sosyal, başarıh bir yetişkin olduklarını görmek mutlulukların en büyüğüdür. Hiç bir meslekte bu tad,

bu mutluluk, bu gönül ve vicdan rahatlığı yoktur. İyi öğretmenliğin, iyi ve intibaklı insan yetiştirmenin en önemli koşulu iyi öğretmen ve öğrenci ilişkisidir. Bu ilişkinin karşılıklı bir kişilik alışverişi olduğunu asla aklımızdan çıkarmamalıyız. Bir öğretmenin bir davranışı, bir sözü yıllarca sonra bir insan kalbinde aydınlık hislerin, bir insan kafasında aydınlık fikirlerin nedeni olabilir.

Bir öğretmen öğrencileriyle olan ilişkilerinde onlara daima asil duygular zarif hareketler öğretecek, telkin edecektir. Bir Amerikan filozofu, düşünürü (kültür zarif hareketler ve asil davranışlarla beraber olmalıdır.) diyor. O halde çocuklarımızın kafasına çağımızın ve bağlı olduğumuz ulusun kültürünü aktarırken onların asil ve zarif davranış ve hareketlere sahip olmasına dikkat etmeliyiz. Bu bakımdan kendisinin böyle olması gerekir. O halde öğretmen ve öğrenci ilişkilerinde zarif hareketlere ve asil davranışlara bol bol yer vermeğe önem vereceğiz. İnsan ruhunun karanlık noktalarını aydınlığa kavuşturmak, insanların her türlü ıztıraplarını hiç olmazsa rahata ve sükünete kavuşturmak, yolunu şaşırmışa yol göstermek öğretmenin kutsal ödevleri arasındadır. Hapishanelerdeki mutsuz insanları hor görenler böyle bir öğretmenin rehberliğinden mahrum oldukları için doğru yolu bulamadıklarını anlıyacaksınız. Öğretmen haksızlıkla mücadele edilmesi gerektiğini bu körpe kafalara sokacak ki memleketin geleceğinde haksızlıklar mümkün olduğu kadar az olsun. Öğretmen çocuklarına sevmeği, yardımı, iyi kalbliliği öğretecek ki gelecek kuşaklar kin ve nefret hislerinden uzak kalabil-

sinler. Bu karışık kin dünyasında çocuklarına insanları sevmeyi o öğretecek ki dünya yüzünden fenalıklar kalkabilsin. O çocuklarına gerçek demokrasiyi anlatacak ki, ilerde demokrasiyi yozduran eller kırılabilsin. Öğretmen öğrenci ilişkilerinin sağlıklı temeller üstüne oturmuş olması, kişilerin, toplumların ve ulusların yararına bütün insanlığın hayrına olsun.

Prof. Gilbert Highet (The Art of Teaching-Öğretme Sanatı) isimli kitabının öğretmen bölümünde Öğretmenin yeteneklerini (Hâfıza, İrade ve Şefkat) gibi bölümlere ayırmaktadır. İyi bir öğretmenin niteliklerini de (Okuttuğu konuyu tanıması, sevmesi. Öğrencilerini sevmesi ve tanıması) diye ayrıntılara ayırmaktır. Gilbert'in de kitabında dediği gibi bir öğretmenin evvelâ çocuğu tanıması lâzımdır. Onları kendimiz veya etrafımızda diğer büyükler gibi kabul edersek hata ederiz. Onların her birinin kendine özge davranışları, düşünceleri ve heyecanları vardır. Onlarda bazan anlayamadığınız, kendi kendinize açıklıyamadığınız davranışlar vardır. Fakat onlara yanaşır, onları anlamağa çalışırsanız, anlaşılmaz gibi olanları anlar, affedilmez gibi olanları affedersiniz. Bir öğretmenin zaman zaman görev dışında onların arasına karışmalıdır. Onların oyunlarına karışmalı, onları çaya çağırmalıdır. Onların zevklerini, heyecanlarını, birbirlerine davranışlarını, önem verdikleri konularını hükümlerini tanımalıdır. Eğer bir öğretmen öğrencilerine olumlu etkiler yapmak isterse, onları birer kişi olarak tanıdığını ve onların kişiliklerine sayıgılı olduğunu onlara inandırmalıdır. Bu inandırma

ancak onları çok iyi tanıdığınızı isbat etmekle mümkündür. Onlara ait bir iki hatırayı hatırlamak, isimlerini bilmek, özelliklerini tanımak öğrenciyi öğretmenine bağlar.

Prof. Gilbert (Öğretme Sanatı) isimli kitabının bir köşesinde şunları söylemektedir: Aslında çocukları veya gençleri sevmiyorsanız vazgeçin şu öğretmenlikten. Genç oldukları için onları sevmek kolaydır. Onlar suçsuz varlıklardır. Sadece bilgisiz, tecrübesizdirler.

Öğrenci - Öğretmen ilişkilerinde büyük sorumluluk öğretmene düşmektedir. Karşımızda her şekle girmeğe eğilimli yumşak bir kişilik durmaktadır. Öğrencileri bir ayna gibi kabul etmeli öğretmen. Onlarda görülen şeylerin çoğu kendinden aksetmiş olabilir. Bu bakımdan eğitimciler öğretmenlerin nitelikleri üzerinde bir çok incelemeler yapmışlardır. Başarısız öğretmenlerin niteliklerini uzun uzun araştırmışlardır.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, incelemeler, denemeler, öğretim ve öğrenim hakkında yazılmış kitaplar öğretmenin sadece bir öğretici olmadığına işaret etmekte, onun herşeyden evvel bir eğitici, bir rehber olduğunu anlatmaktadır. O, a — Bir öğreticidir, b — O, Öğrencilerinin bir arkadaşı, bir danışmanı, bir dert ortağıdır, c — Öğretmen mesleğinde çalışanların bir üyesidir, d — Mahalli ulusal ve miletlerarası toplulukların çeşitli kısımlarındaki çalışmalara katılan bir vatandaştır.

Sh. Littler ve F. Buclles isimli iki eğitimci öğretmenlerin yukarıdaki açıklamalara uyamaya rak başarısızlığa düşen öğretmenler üzerinde in

celemeler yapmışlardır. Bu inceleme sonunda başarısız öğretmenlerin niteliklerini, başarısızlık nedenlerini araştırmışlardır. Aldıkları sonuçları şöylece sıralamışlardır

Başarısız Öğretmen :

1 — Öğretim tekniğini iyi kullanamamaktadır.
2 — Sınıf içi disiplini sağlıyamamaktadır.
3 — Okuttuğu derse hâkim değildir.
4 — Zeki değildir.
5 — Başarılı olmak için çaba sarfetmemektedir.
6 — İnisiyatifini kullanamamaktadır.
7 — Sosyal, heyecansal uyarsızlık içindedir.
8 — Sağ duyudan yoksundur
9 — Fizik bakımından dayanıksızdır.
10 — Öğretim metodlarının standartlarına sahip olamamaktadır.
11 — Bir işi sonuna kadar yörütememektedir. Sebatsızdır.
13 Öğrencilerini sempatik bir açıdan tanımağa yanaşmamaktadır.
14 — Geçmişlerindeki sosyal yaşantıları problemlidir.
15 — Bir öğrencinin yeteneğinin ne olabileceğini kestirmekten yoksundur. Öğrencileri hakkında bilgileri yoktur.
16 — Belirli bir kişilikleri yoktur.
17 — Ahlâksal standartlara sahip değildir.

Diğer taraftan P. A. Witty isimli bir eğitimci (Evaluation of Studies of the Characteristic of Effective Teacher) isimli kitabında 3300 öğrenciden aldığı cevaplara göre en etkili ve faydalı öğretmenin niteliklerini öğrenci gözüyle şöyle sıralamaktadır

1 — Öğrencilerine daima yardım eder, demokratik davranışlıdır.
2 — İyi kalblidir. Kişileri ayrı ayrı dikkate alır.
3 — Sabırlıdır.
4 — İlgileri geniştir.
5 — Kişisel görünüşü hoştur, davranışları tathdır.
6 — Dürüsttür, tarafsızdır
7 — İyi tavırlıdır, davranışlarında devamlılık vardır, boyuna huy değiştirmez.
8 — Esprili ve şakacıdır.
9 — Öğrencilerin problemleriyle ilgilenir.
10 — Olaylara göre eğilmesi, hoş görürlüğü ve yumuşaklığı vardır.
11 — Öğrencilerinin başarısını takdir etmesini ve övmesini bilir.
12 — Öğretme ustalığı vardır.

Öğrencilerin beğendikleri öğretmenler hakkında verdikleri bu cevaplar çok enteresandır. Bir öğretmen öğrencileriyle olan ilişkilerini yukardaki maddelere göre ayarlıyabilse bir çok sınıf içi problemler hallolur ve öğretmenin öğretmek için muhtaç olduğu sağlıklı sınıf atmosferi ortaya çıkmış olur. Öğrenme ve öğretme eğitim faaliyetinin

esasıdır. Öğrenme çocuğun büyümesiyle, olgunlaşmasiyle ve heyecansal gelişmesiyle paralel gider. Öğrenme, olgunlaşmada daha çok kafa faaliyetleriyle ilgilidir. İnsan kafası ve ruhu öğrenme ile yakından ilişkilidir o halde öğretmen öğrenme psikolojisini, çocuğun gelişmesini onun yeteneklerini, davranış nedenlerini, hünerlerini hoşlandığı şeyleri hoşlanmadığı şeyleri, motivasyonlarını, ihtiyaçlarını, fikir yeteneklerini ve faaliyetlerini bilirse daha çok başarılı olur, öğretmen ve öğrenci ilişkileri daha olumlu bir yola girer.

Görülüyor ki öğrenci, öğretmen ilişkilerinde en önemli rolü öğretmenin nitelikleri oynamaktadır. Sınıfın disiplini, okulun düzeni, öğrenme, öğrenme faaliyetleri, evinden okula çeşitli problemlerle gelen çocuğun rahata kavuşması hep öğretmenin öğrencisiyle olan olumlu ilişkilerine dayanır. Bu öğretmene bir daha şöyle genel olarak göz atalım. Bir öğretmen her şeyden evvel bir eğitmendir, bir eğiticidir. Onun mesleğinin bir tek konusu vardır. O da çocuktur Öğretmen çocuğu psikolojik, sosyal, biolojik bir varlık olarak kabul eder. Çocuğun bu üç yönünün dengesi eğitimin amacıdır. Öğretmen öğrencisinin bu üç yönünü iyice bilmeden çocuğu tam tanımış sayılamaz. Bu üç yönün sağlıklı bir şekilde dengede olması, öğretmenin, öğretim ve eğitim için arzuladığı ortamı sağlar.

Öğretmen eline verilen öğrencisinin psikolojik durumunu iyice gözlem altında bulundurmalıdır. Çocuk sinirli midir? Sakin midir? Yalancı mıdır? Sert midir, yumuşak mıdır? Oyunlara katılır mı, yoksa bir kenara çekilir, sessizce durur

mu? Oyunlarda kırıcı mıdır, kendisinden küçüklere karşı zâlim midir? Derste mütemadiyen konuşmak istiyor mu, yoksa mahçup mudur, hitap edildiği zaman kızarır mı? ve buna benzer yüzlerce davranışın karşısında iyi bir öğretmen, rehber bir öğretmen duygusuz kalamaz. Fakat bu davranışlar karşısında hiç bir zaman erken bir yargıya gitmez, heyecansal tepkilerden sakınır. Bu davranışların nedenlerini ararken muhakkak varsa okulun rehberlik servisi ile işbirliği yapar. Sosyal hizmet uzmanlarından faydalanır. Çocuğun velisiyle olumlu ilişkiler kurar. Bugünün öğretmeni her davranışın bir nedeni olduğunu bilir ve kabul eder. Davranışların görüntüleriyle değil, nedenleriyle uğraşır. Bir rehber öğretmen bir hırsız çocuk karşısında hiç bir zaman evvelâ çocuğun ahlâksızlığını düşünmez, böyle bir davranışın altında bir küçük kardeş kıskançlığı, bir ana baba ayrılığı veya buna benzer nedenler arar, ona yardım elini uzatır. Kısacası öğretmen çocuğun psikolojik dünyasını da kontrolu altında tutar. Heyecansal tepkilerden ve erken yargılardan çekinir. Davranışların nedenlerini arar ve onları düzeltmek için çocuğa elinden gelen yardımı yapar. Bu bakımdan öğretmen bir rehberdir ve rehberlik bürolarının en büyük yardımcısıdır.

Öğretmen öğrencilerinin sosyal durumları ile de yakından ilişkilidir. Çocuğun çeşitli sosyal uyarısızlıkları sınıfa kıyafet değiştirerek birer kumarcı gibi girdiğini ve sınıfın normal atmosferini bozduğunu çok iyi bilir. Çocuğun çevresi onun sosyal dünyasını meydana getirir. Bu dünyadaki yeri çocuğun psikolojik dünyasına etki ya-

par. Çocuğun temasta olduğu üç çevre vardır. Çocuğun bu üç çevredeki durumunu bilmeden öğretmenin, danışmanın çocuğu tanımasına imkân yoktur. Bu çevreleri şöylece sıralayabiliriz. 1 — Aile çevresi, 2 — Akran çevresi ve 3 — Sınıf çevresi. Bu çevrelerdeki herhangi bir bozukluk diğerlerini etkiler. Öğrenci aile çevresinde, akran çevresinde rahat ve mutlu olmadığı zaman en büyük teselliyi sınıf çevresinin en önemli kişisi olan öğretmende bulur. Eğer öğretmen ve öğrenci ilişkileri içden ve normal bir durumda ise çocuk bir problem olmaktan kurtulur. Anlayışsız bir öğretmen elıne düşen öğrenci evinde, arkadaşları arasında ve sınıfta problemli bir çocuk olur. İyi bir öğretmen çocuğun ev yaşantısını evdeki insanların birbirleriyle ve çocukla olan ilişkilerini, çocuğun arkadaşları ile olan ilişkilerini daima inceler, gözler, bilgi edinir. Bu ilişkilerdeki aksaklıkların meydana çıkardığı ruhsal tıkanıklıkları tanır, bunların karşısında anlayışlı davranır. Çocuğa bu alanda yardım eder, okulun rehberlik servisini aydınlatır.

Bir öğretmen çocukların biolojik gelişmelerini takip eder.İlkokullarda sınıf öğretmeni elindeki dosyadaki büyüme ve ağırlaşma, uzama oranlarını takip eder, bunlardan durma veya anormal bir gelişme varsa okul doktoruyla ilişki kurar. Orta ve liselerde rehber öğretmen veya her sınıfın sınıf öğretmeni idarede duran dosyalardaki uzama ve ağırlaşma oranlarını daima göz önünde tutmalıdır. Çünkü bir çocuk anormal şekilde uzarsa, şişmanlar veya zayıflarsa çeşitli davranış bozuklukları gösterebilir. Bu anormallikler çeşit-

li bezlerin fonksiyonlarını yapamamaktan ileri gelebilir. Belki bir tıbbi müdaheleyi gerektiren haller olabilir. Bir öğretmen biolojik gelişmelerin bütün safhalarını bilir. Çocukların büyürken özellikle ergenlik çağma girerken meydana gelen fizyolojik ve psikolojik değişmeleri tanır. Onların sinirli, atılgan, alıngan, mütecaviz, kırıcı, solgun, düşünceli, dalgın olmalarına vücutlarındaki fizyolojik değişikliklerin sebep olabileceğini iyi bir öğretmen, iyi bir sınıf öğretmeni ve iyi bir rehber bilir. Bu öğretmen veya rehber çocukların büyümeleri sırasında muhtaç oldukları gıdaların neler olduğunu, bunların eksikliklerinin ne gibi arızalar yapacağını tanır.

Kısacası öğretmen öğrenci ilişkileri çocuğun problemli olup olmayışında en büyük etgendir. Bir rehber öğretmen, bir danışman, bir okul psikoloğu eline verilen mutsuz ve problemli çocuğu incelerken muhakkak öğretmenleriyle olan ilişkisini de gözden geçirmelidir.

İLKOKULDA REHBERLİK VE UYUM PROBLEMLERİ

İlkokul çocuklarının uyarlık problemleri orta ve lise düzeyindeki çocuklardan farklıdır. Altı yaşma girmiş çocuğu bir çok fizyolojik ve psikolojik gelişmesini yapmış kabul ederek, onları okuma, yazma ve çeşitli çevre, sosyal keşifleri yapmış ve bilgi edinme olgunluğuna kavuşmuş olduğuna inanırız. Artık okul çağı başlamıştır onları ilkokulların birinci sınıfına oturturuz. Bazı ana babalar akıllıca bir hareketle ve gerekli imkânları buldukları için küçükleri ana okullarına yollamışlardır. Bu çocuklar okul öncesi bir eğitime tâbi tutuldukları için ilkokul için lüzumlu bazı davranışlara sahip olmuşlardır Bunlar yeni arkadaş guruplariyle uzlaşmayı öğrenmişlerdir. Bir gurup halinde oturmayı, oynamayı ve beraberce bir iş yapmayı tanımışlardır. Bazı eşyaların kişisel bazı eşyaların herkese ait olduğunu anlamışlardır. Kendine ait bir eşyanın, bir resimli kitabın arkadaşlariyle mülkiyeti kendinde kalmak şartiyle paylaşılmasına alışmışlardır. Fakat böyle bir eğitime tâbi olmadan ilkokul birinci sınıfa gelen çocuk kalabalıktan korkabilir, işbirliğini reddedebilir, elindeki bir kitabı başkalarıyle paylaşmayı rededebilir, annesinin yanından hiç ayrılmamış, ondan ayrı kalmağa alışmamış olabilir. Bütün bunlar ve buna benziyen alışkanlıklar çocuğu bu

yeni girdiği çevrenin içinde uyarsız bir çocuk yapar. Bazan bu yarsızlık bir heyecansal gerginliğe kadar gider. Çocuk ağlar, tepinir, okula gelmek istemez, fırsat bulunca okulu bırakır kaçar. Bu bakımdan bu yaştaki çocukların sadece fizyolojik bakımdan okula gelmeğe hazır olmaları yeterli değildir. Onların zekâ ve heyecansal bakımdan da hazır olmaları icap eder. Okula gelmeden evvel bir çocuğun böyle bir rehberliğe ihtiyacı vardır. Bu yukarda söylediğimiz gibi ya ana okuluna gitmekle veya çocuğun ev içi yaşantısında çocuğun okula başlaması için hazırlık yapılması mümkündüra. Bu devrede çocuğu bir ana kuzusu gibi yetiştirmek, ananın aşırı düşkünlüğü, mikrop alır, huyu bozulur diye başka çocuklarla ilişki kurmasına engel olmak ilkokula problemli bir çocuk hazırlamaktan başka bir işe yaramaz. İlkokulların açılış günlerinde ağlayan, tepinen çocuklar, annesinden ayrılamadığı için annesini de bir kaç ders derse sokan çocuklar hep bu aşırı düşkün anaların hatalı eğitimlerinin sonucudur.

İlkokul birinci sınıf öğretmeninin karşısına bu heyecansal uyarlıklarını yapmamış çocuklarla, okul öncesi eğitime tâbi tutulmuş çocuklardan meydana gelen iki tip çocuk gelecektir. Bu çocukların bir kısmı fizyolojik anlamda gelişmiş veya gelişmemiş olacaktır. Bu da ilkokul birinci sınıf öğretmeninin önüne değişik çocuk tipleri çıkaracaktır. Bu çocukların doğuştan zekâ yetenekleri değişik olacaktır. Bir kısmı süratle kavrayan, bir kısmı da ağır öğrenen çocuklardır. Bunların zekâ yaşları değişiktir, görmeleri işitmeleri, âri

zalı olanlar bulunacaktır. Özel öğretime tâbi olmaları gerekenler çıkacaktır aralarında. Bütün bunlar ilkokul birinci sınıf öğretmeninin büyük üzüntüleridir. Rehberlik servislerinin bu bakımdan işi önemli olacaktır. Ağır öğrenen çocuğun bu ağırlığına hangi nedenler etki yapmaktadır. Bu nedenlerin hangilerini ortadan kaldırabiliriz, hangilerini hafifletebiliriz, bunları tâyinde öğretmene en büyük yardımı rehberlik servisleri yapacaktır. Ağır öğrenen ve ilerliyen bir çocuğa hemen abdal damgasını basmak kötü bir eğitim anlayışı ve hatâlı bir yargı, yanlış bir pedagojidir.

Eğer ilkokula yeni girmiş bir öğrenci başarılı ise ve çevresine kendini uydurmuşsa, o çocuk sosyal ve heyecansal bakımdan okula hazır bir çocuk demektir. Bu uyarlığa sahip olmıyan çocuğun diğer çocuklardan daha başarılı olma şansları noksandır. Bunlar sınıfta yeni teşekkül etmiş küçük topluma kendilerini uyduramazlar. Onlar bir çok değerli şeylerini kaybettiklerini sanırlar. Annelerinin sevgisi, şefkâti, himayesi, toleransı ve her şeyi diledikleri gibi yapma özgürlüğünü kaybederler. Bu çocuklar ilk gün okula gitmemek için direnirler, tepinirler, ağlarlar. Çocuklarının bir damla gözyaşı akıtmasına tahammül edemiyen anne durumu daha da kritik bir hâle getirir. Bu çocuklar ya annelerini memnun etmenin etkisi altında okula gelmiye razı olurlar, bunlar ya duvar diplerine büzülüp hiç bir faaliyete katılmazlar, yada öğretmenin eteğine yapışıp ayrılmazlar. Bunların hepsi de ergeç okula alışacaktır. Çünkü ortaya ikinci bir tehlike çıkmıştır. Eğer böyle yapmazsa sevgi ve şefkâtin sembolü

annenin, kuvvet, güvenine ve korunmanın sembolü babanın ve her türlü sıkışık durumda sığınak olan diğer aile büyüklerinin takdirini, sempatisini kaybetmek tehlikesi. Bu yüzden bir müddet sonra herşey normalleşmiş görünür. Okula muntazam devam başlamıştır. Fakat sosyal uyarlığı ve emosyonel gelişmesi tam olmıyan çocukların bilıncinin altına sığınan umacılar birer birer başka kılıklara bürünerek ortaya çıkmağa başlar. Evvelki sayfalarda örneğini verdiğimiz kusmalar bunlardan biri olabilir. İlkokul birinci sınıftaki bir çocuk miğdesini bozduğu için, üşüttüğü için, kardeşini kıskandığı için, annesini özlediği için kusabilir. En ufak bir kusma olayında eve gönderilen çocuğun bilinçaltı, kusmalarda anneye kavuşma başarısını görünce, her anne özleminde kusma olaylarının tekrarlamağa başlar. Aslında soğuk algınlığı olan kusma, ikinci seferinde bir eve gitme, bir anneye kavuşma vesilesi olur. Çocuk da bunun farkında değildir. Fakat içindeki özlem depreştikçe bilinçaltı bu hileye başvuracaktır. Bu bakımdan çocuk kusmaları bir problemin habercisi olabilir ve yanlış tutumlara yol açabilir. Bu sadece bir örnektir bu sınıftaki küçük çocukların çeşitli fizyolojik rahatsızlıkların ve davranışların altında akla fikre gelmiyen nedenler bulunabilir. Öğretmen ve rehber öğretmen bu çocukların karşısında çok dikkatli olmaları gerekir. Bir çok insanlarda olduğu gibi bu çocuklardaki bir çok cilt rahatsızlıkları, çıban çıkarmalarının nedenleri hep bu çeşit ruhsal sıkıntılardandır. Üniversitenin Cilt Hastalıkları kliniğinin bir türlü tedavi edemediğibir mantar hastalı

ğına tutulmuş çocuk bir vesile ile babası tarafından bize intikal ettirildi. Belirli günlerde okula gelmek istemiyen bu çocuğun bir de son zamanlarda vücudunu siyahımsı bir mantarın sarması vardı. Öğrencinin resim öğretmeniyle arasmda bir anlaşmazlık olmuştu. Cilt rahatsızlığı o günden sonra başlamış ve programda o dersin bulunduğu günler çocuk okula gelmek istememektedir. Başka bir kitapta da tafsilâtını verdiğimiz bu vakada evvelâ çocukla öğretmen arasındaki anlaşmazlık kaldırıldı. Çocuk öğretmeni tarafından sevilmediği zannı içindeydi. Bu zan öğretmenin gösterdiği büyük bir anlayışla kaldırıldı. Sonra ben şakalaşarak cildindeki bu rahatsızlığı geçirebileceğimi söyledim, çocuk çok inandı ve sevindi. Yine şaka olarak «Her akşam radyonun ajans saatinde beni düşün bütün bunlar geçer» dedim. Bir hafta sonra cildinde bir leke bile kalmamıştı. Bunun tek sebebi çocuğun kafasını durmadan üzen öğretmeniyle olan anlaşmazlığının ortadan kalkmasıydı. Bu çeşit psikolojik nedenlere dayanan fizyolojik rahatsızlıklar, psikolojik neden ortadan kalkmadan geçmez. Bir ilkokul öğretmeninin, bir rehber öğretmenin buna çok dikkat etmesi gerekir. Öğretmeniyle ilişkisi normal olmayan bir ilkokul çocuğunda yalnız ruhsal sıkıntılar olmaz, fizyolojik rahatsızlıklar bile olur. Bu bakımdan ilkokulda öğretmen ve öğrenci ilişkileri çok hassas ve titiz bir dikkatle gözönünde bulundurulmalıdır.

İlkokullarımızın ilk üç sınıfı çocuğa öğrenmenin ilk alışkanlıklarını, ilerdeki sınıflarda lâzım olacak yetenekleri verir. Çeşitli davranışlar, ta-

vırlar edinmesine yardım eder. Çok basit ve az miktarda olsa bile onları sosyal uyarlığa hazırlar. Bu devrede gurup halinde yaşama, malını paylaşma, malını tanıma ve sahip olma, sorumluluk yüklenme gibi alışkanlıklar edinme başlar. Çocuğa bunları kazandırmada kusurlu olan bir okul bu çocuklardan ilerdeki sınıflarda çarpık davranışlar bekliyebilir. İlkokulda rehberlik servisinin başı sayılan başöğretmen özellikle birinci sınıfların okumayı söküp sökmediklerini kontrol ederken çocukların yukarda bir kaç tanesini saydığımız yetenekleri edinip edinmediklerini de kontrol etmelidir. Bu smıflarda çocuk öğretmen ve ailenin işbirliği ile evde, sokakta, oyun alanında, okulda, sınıfta edineceği fizyolojik ve ruhsal alışkanlıklar, davranışlar çocuğun geleceği için, fiziksel ve ruhsal sağlığı için çok önemlidir. İlkokuldaki rehberliğin önemli safhası bu alışkanlıkları ve davranışları edinirken karşılaşacağı engeller ve sıkıntılarla uğraşmak ve bunlardan ortaya çıkan bunalımları ele almaktır. Onlarm bu smıflarda gittikçe gelişen akıl ve ruh yetenekleri devamh tahrik, faaliyet ve imkânlar arar. Bu bakımdan bu sınıflarda hazırlanacak müsamereler, kutlamalar çok önemlidir. Bu faaliyetlerde sınıfm bütün üyeleri sorumluluk ve ödev almalıdır. Ankara Kolejinde yapılan bir ilkokul birinci smıf müsameresinde, açış konuşmasmı yapan smıf öğretmeni «Bu müsamerenin en önemli tarafı, müsamerede bütün smıfm ödevli olmasmdadır.» demişti. Bu öğretmen iyi bir rehberdi. Okul müsamereleri smıfm bir kaç kabiliyetli çocuğunu sahneye çıkararak alkış toplamak değildir. Bah settiğimiz öğretmen bunu çok güzel kavramıştı

Çocuk daha büyük sınıflara geçtikçe ihtiyaçları değişmez ama, bu ihtiyaçlar çeşitleşir, daha baskılı bir hal alır. Çocuğun yakınlarından istediği yardım daha bilinçli olur. Dördüncü ve beşinci sınıflarda çocuk daha belirli bir kişi olur ve kişiliğini herkesin kabul etmesini büyüklerinin de bu kişiliğe saygılı olmasını ister. Bu alanda çevresinin anlayışsız ihmali onun hırçın, isyankâr, otoriteleri reddeden bir âsi yapabilir yada bütün topluma küsen içine kapanık bir çocuk yapar. Artık onun dünyası genişlemektedir. O kendinin zayıf ve kuvvetli taraflarını görmeğe başlamıştır. İçinde bulunduğu akran gurubuna kabul edilmek, şöhret yapmak arzusundadır. Bu sırada rehber öğretmen, daha doğrusu rehberlik yönü kuvvetli öğretmen çocuklarının zayıf taraflarını örtecek ve onu bir aşağılık ve başarısızlık duygusundan kurtaracak çareler arayacaktır.

Prof. Morgan (İntibaksız Öğrencinin Psikolojisi) isimli eserinin bir yerinde şöyle demektedir: «Bir yenilgenin acısı, yenilmiş olmanın başarısızlığı bir başariyle karşılanmağa muktedir olunduğu zaman kısmen hafifletilmiş olunabilir. Futbol takımına girememiş olmanın üzüntüsünü, sınıfta başmümessil seçilmenin gururu karşılıyabilir. Bir çocuğun bir hareketiyle alay edilişinin etkisi, diğer çocukların takdiri karşısında kuvvetini kaybeder. Bir fiziksel sakatlık derslerinde büyük başarılar sağlayan çocuğa fazla üzüntü vermez. Maaşı az olan bir insan meslek başarısiyle ün vaparsa para durumunu o kadar düşünmez. Başarı ve başarısızlık dengesinin etkili surette kul-

lanmanm yolunu çocuğa öğreteceğimiz en uygun zaman çocukluk devresidir.»

Çocuklarının zayıf yönleri karşısında, onların bir başarısızlıkları halinde öğretmenin özellikle ilkokul öğretmeninin yapacağı iş onun mevcut yeteneklerinden faydalanarak ona başarı hissini tattırması olmalıdır. Başka bir alanda başarıyı tadan çocukta nefsine itimadı sağlar ve bu itimadla ya başarısız olduğu yönde büyük bir çaba sarfeder ve başarıya ulaşır. Yada başarısızlığın ruh sağlığında açtığı yarayı tedavi eder, uyarsız bir insan olmaktan, herkesi rahatsız eden nörotik bir insan olmaktan kurtulur.

Bu çocukların kişilikleri ya dışarıya doğru bir gelişme gösterir, etrafındaki dünyaya ve insanlara karşı kişiliğinin gerektirdiği oranda ilgi gösterir, ya kişilikleri içeriye yönelir içlerine kapanık çocuklar olur. İkinci tipleri dış dünyalariyle ve etrafındaki insanlarla ilişkiler kurmağa yöneltmek öğretmenlerin rehberlik ödevlerindendir. Bu durum devam edip de içine dönük çocukların boşalmaları ve sosyal uyarlıkları sağlanmazsa çocukların problemleriyle kişi kişi uğraşan rehber danışmana, varsa okul psikoloğuna ve psikiatristine çok ağır işler düşer. Bu çocukların dışardan aileden getirdikleri çeşitli uyarsızlıklar ya olumlu ve sağlıklı yollara yöneltilir, yada iyi idare edilemedikleri için, rehbersiz kaldıkları için eski uyarsızlıkları daha yoğunlaşır ve yeni yeni uyarsızlıklar ortaya çıkar. Biraz büyümüş olan çocuğun güven hissi, kendini ifade edişi ve kendine sosyal bir çevre hazırlaması eğer okul ve aile çevreleri sıhhatlı bir çevre ise çok kolay olur.

Uyarlık bir çok bu yaşta itimat telkin eden herkesle iyi geçinen bir çocuktur. O etrafındaki insanların ve arkadaşlarının sevgisini kazanmıştır ve bu sevgiye güvenmektedir. Eğer iyi idare edilirse kendisine sunulan bütün olumlu eğitimlere olumlu tepki gösterir. Mutludur, neşelidir. Böyle bir çocukta bilinçli bir güzel sanatlar merakı, estetik bir zevk teşekkül eder, otoritelere karşı saygılıdır. Kimseyle hiç bir otoriteyle anlaşmazlığı yoktur. Devamlı surette şüphe içinde değildir. Başaramazsam, yapamazsam, beğendiremezsem endişeleri yoktur. Gerçi henüz bu sınıflardaki yargı kuvveti, takdirleri, değer hükümleri çocukcadır ama o bu kadarcıkla kişiliğini tatmin etmektedir.

Bu sınıflardaki çocuğun her yaştaki insanın yakın dostluğuna ihtiyacı vardır. Bu yaşta çocuk kendi akranlarından meydana gelmiş topluluklara mensup olma ihtiyacı vardır. Bu yaşta onlar kulüpler kurarlar, toplantılar yaparlar ve iyi idare edilmezlerse çeteler kurarlar. Hiç akılda fikirde yok iken bir iki arkadaş dünya seyahatına çıkıverirler. Fakat bunlar daha çok orta okul çağında patlak verir. Fakat ilk belirtiler ilk okulun büyük sınıflarında ortaya çıkar. Çocuğun bu guruplaşma kulüp kurma eğilimi olumlu yola yöneltilirse çok olumlu sonuçlar alınır. Çünkü bu eğilimde arkadaşlık, sadakat, tolerans, kendini ifade, sosyalleşme gibi olumlu hislerin ve davranışların gelişmesi vardır. İyi idare edilip çocukların bu çete kurma yaşlarına olumlu istikamet verilmezse çok büyük facialar ortaya çıkabilir İkide birde gazetelerde okuduğumuz çocuk çete-

leri hep bu rehberlikten mahrum ilkokulların kurbanlarıdır. Sosyal dayanışmayı, karşılıklı sorumlulukları, sosyal ilişkileri hep bu çete kurma yaşında edinecektir. Bu bakımdan bir rehberlik anlayışı olan ilkokul öğretmeni için işlenmeğe hevesli ve hazır malzeme elindedir. Onu istediği gi bi şekillendirebilir. İsterse ondan bir şaheser yaratabilir.

Dikkat edilirse ailenin çeşitli çizgilerini ruhunda taşıyarak ilk okula gelen çocuğun her çeşit uyarlığını ilk okul öğretmeni sağlıyacaktır. Onun uzanmasına imkân olmıyan kişisel problemlerle de okulun rehber danışmanı meşgul olacaktır. Orta ve lisede ortaya çıkacak bir çok uyarsızlıkların bütün günahı ilkokul öğretmenine yüklenecektir.

Aslında aile çocuğun ilk uyarlıklarını yapacağı yerdir. Fakat aile toplumumuzda bu fonksiyonunu hakkiyle yapmaktan uzaktır. Aksine yanlış yolda olan aileler çoğunluktadır. Bu bakımdan bütün uyarlık problemlerini okul ele almak zorunluğundadır. Gelecek kuşakların bütün uyarlıkları ve uyarsızlıkları ilkokulda çocuğun alacağı anlayışlı eğitime dayanmaktadır.

Çocuğun ilk doktor elinden geçmesi, dişleriyle ilgilenilmesi, ilk sağlık alışkanlıkları, hattâ elini yüzünü yıkama, tırnaklarını kestirme alışkanlıkları ilkokul öğretmeninin sabah kontrolları, okul muayeneleri ile başlar. Mendil kullanma alışkanlığı bile ilkokulun verdiği alışkanlıklar arasındadır. Bir sofrada toplu olarak derli toplu yemek yeme, beraberce oynama, hep birlikte bir iş başarma ve buna benzer yüzlerce sosyal dav-

ranış ilk okulun rehberliği ile elde edilecek ve geleceğin hayır işlerine koşan, memleketi için her türlü fedakârlığı göze alan sosyal, vatansever insanları yaradılacaktır. Bütün bunlar müfredatın katı anlayışı dışında olacaktır. Derslerde bütün bunların önemi anlatılacaktır, fakat uygulamaları okulun çocuklar için hazırlayacağı sınıf dışı, daha doğrusu müfredat dışı fırsatlarda elde edilecektir.

Çocuklarımıza kendi kendilerini meşgul etme, boş zamanlarını faydalı ve eğlenceli meşguliyetlerle kıymetlendirme alışkanlığı da ilk okulun rehberlik sorumlulukları arasındadır. Bir çocuk derslerindeki başarısızlığı yüzünden hiç bir zaman okulun oyunlarından, sınıf dışı faaliyetlerinden mahrum edilmemelidir. Cezayı ilkokulda tamamiyle kaldıran ve hiç bir maddesinde disiplin kurulundan bahsetmiyen yeni İlkokul Yönetmeliği, dikkat edilirse davranışları yüzünden cezalanması gereken çocukların bir müddet için bazı faaliyetlerden mahrum edilmesini tavsiye etmekte bu suretle eski ceza anlayışını ortadan hiç olmazsa yönetmelikler kaldırmış olmaktadır. Bunun anlamını cezanın olumlu etkileri yanında kişiliği zedeleyen, kendi kendini idare yeteneğinin kötülüklerini her vesile ile yüzüne vuran olumsuz tarafını karşılaştırmakta bulmalıyız. Ceza tabiatte, toplumda mevcuttur. Fakat okul çocuğu ilerde gireceği toplumsal yaşantı içinde falsosuz bir ömür sürebilmesi için hazırlayacak ve ona gerekli davranışları kazandıracak bir yol tutmalıdır. Zedelenmiş kişilikle çocuğu toplum yaşantısına atmamız hatalıdır. Bu bakımdan okulda ki ceza

anlayışı ile toplumdaki ceza anlayışı ayrı ayrı olacaktır. Zaten toplumdaki cezanın amacı da bir taraftan okulununkine yanaşır. Okulda ceza can yakıcı, kişilik zedeleyici değil, doğrultucu ve önleyici olmalıdır.

Okullarda en yanlış anlaşılan şeylerden biri de disiplin anlayışıdır. Disiplin kişinin olumlu ideâllerine ve toplumun kurallarına göre olan davranışlar demektir. Kişi olumsuz ideâllere yöneldiği ve içinde bulunduğu toplumun kuralları dışına çıktığı zaman disiplin bozuldu demektir. Okul kişisel ve toplumsal disiplinin bozulmasından ortaya çıkacak zararlardan yeni yetişen kuşakları önlemek zorundadır. Bu bakımdan okulun disiplin anlayışı önleyici ve tedavi edici olmalıdır. Bunu da eski ceza anlayışı sağlayamaz. Bu bakımdan yeni İlkokul Yönetmeliğini olumlu karşılamaktayız ve bu anlayışı öğretmenin anlayışına ve relıberlik tutumuna sokabilmeliyiz. Çocuğun okul yaşantısı içinde sosyal uyarlığını sağlıyabilirsek disiplin tamamiyle sağlanmış olur. Sosyal uyarlıkta çocuğun arkadaşlarına, öğretmenine ve okul idaresi ve düzenine karşı tutumu ama olumlu tutumu balıis konusudur. Böyle bir sosyal uyarlığa ayağını uydurmuş öğrenci disiplinli bir öğrencidir. Bu da evvelâ ilkokulda başlar. Bir relıberlik çalışmasında ilkokulun çocuklarına sosyal bir eğitim vermesi başta gelir. Çocuk yakınlarını taklit eder ve en sevdiğini kendisine örnek yapar. Bu ilkokul çocuklarında dalıa fazladır. Onun için çocuğa lıerşeyden evvel öğretmeninin örnek olması baş koşuldur. O, olumlu davranışlarının takdir edildiğini görmek ve duymak ister.

Bu çocuklara zaman zaman davranışlarını beğendiğimizi ve takdir ettiğimizi söylemeliyiz ve böyle fırsatları hiç kaçırmamalıyız. Çocukların bazı kötü hareketlerini, beğenilir davranış haline çevirmek rehberliğin ustalıklarındandır. Durmadan sırasını çakı ile kazıyan bir çocuğa iş dersinde tahta oyma işleri yaptırarak onun içindeki bu olumsuz dürtüyü bir güzel eserler yaratmak arzusuna çevirmek iyi bir rehberliktir. Bazan kişiler içindeki bu olumsuz dürtüleri güzel sanatların tedavi edici yeteneğinde yıkarlar, temizlerler ve insanlar için faydalı iftihar edecekleri birer şaheser haline çevirirler. Van Gog bir ressam olup insanlığın iftihar ettiği eserler ortaya çıkarmasaydı ne olacaktı. Sadece kulağını kesen tımarhanelik bir deli. Baudlaire o güzel şiirlerini yazmasaydı, kendisini edebiyatın kollarına teslim etmeseydi sadece bir serseri kalacaktı. İçimizdeki kötü dürtüleri yaradıcı bir yeteneğe çevirmemiz özellikle bunu çocuklara daha kötü dürtüleri çocukça suçlarken uygulamamız başarılı bir rehberlik çalışması olur. Her tarafa saldıran bir çocuktan, herkesin yardımına koşan ve okulun yardım kollarında çalışan canlı enerjik, faal bir öğrenci, sınıfta durmadan arkadaşlarını güldüren bir maskaradan okulun tiyatro kolunu yöneten bir sanatkâr lider, boyu uzadığı kasları kuvvetlendiği için önüne gelenle güreş eden bir azgından beden eğitimi dersinin en faydalı öğrencisi, okulun iftihar ettiği sporcusu yaratılabilir.
Rehber öğretmenin gözü devamlı surette olumsuz hareketler yapan çocuğun üzerinde kafası da bu olumsuz davranışı hangi olumlu yola sokabilirim konusunda olmalıdır.

Bu bakımdan bir sınıf öğretmeninin ve rehber öğretmenin eline verilen çocukların sosyal uyarlığı, çalışma alışkanlıkları ve çeşitli yetenekleri hakkında bilgisi ve bu bilgiyi değerlendirecek pedagojik, psikolojik ve doğal bilgi ve yeteneği olmalıdır.

Son zamanlarda yeni ilk okul programlarının ışığı altındaki çocuğu gözleme işi öğrenci karnelerine yansıtılma ve veliye duyurulma yoluna gidilmiştir. Bir ilkokul karnesini ele alalım. Bu karnenin birinci bölümünde çocuğun ders başarı veya başarısızlıkları kaydedilmektedir. İkinci kısımda çocuğun davranışları ele alınmıştır. Çocuğun Sosyal intibakı 8 madde halinde, Yetenekleri 5 madde halinde, Çalışma alışkanlıkları 10 madde halinde, Diğer alışkanlıkları 3 madde halinde Ders dışı çalışmaları 6 madde halinde sıralanmıştır. Bu karne eğitim anlayışımızda ve rehberlik çalışmamızda eğer iyi kullanılırsa ve iyi değerlendirilirse oldukça umut verici bir adım sayılmalıdır. Yalnız karnede bir süs gibi kalacaksa hiç bir değeri yoktur. Buna örnek olarak ayni düzeydeki okulların öğrenci dosyalarını verebiliriz. Aslında bir toplu dosya yapmak maksadiyle düzenlenmiş, öğrencinin her yılki sınıf başarısı ile beraber, sağlık boy, kilo, ruhsal ve sosyal gelişimini yıl yıl izleyen ilkokul dosyalarını takip ediniz. İçinde nüfus kâğıdı örneğinden başka bir şey bulamazsınız. Ağırlıkları ve kiloları okul hemşiresi tarafından kaydedilmiştir. Bu listelere kimse göz atmaz. Çocuğun normal büyümesi ve kilosunun normal olması çok önemlidir. Bunun dışında kalan çocukların dikkatle takip edilmesi gerekir.

Ruhsal bölüm her dosyada bembeyaz durmaktadır. Sosyal durumdaki değişiklikler kaydedilmemiştir. Halbuki bu dosyayı akıllı bir insan bu maksatla çocuğun sosyal, ruhsal ve sağlık durumunun onun normal bir insan olarak büyümemesini takdir ettiği için düzenlemiştir. Şimdi diğer iyi gören insanlar bize eğitim mesleğimizde yol gösteren ışığı tutmaktadırlar. Bu dosyalardaki bilgilerin değerlendirilmesi çok önemlidir. Başta gelen bir rehberlik çalışmasıdır ve başöğretmenlerle öğretmenlerin mesleklerindeki başarının birinci şartıdır.

İlkokuldaki rehberlik işlerinin yine en önemli kişisi sınıf öğretmenidir. Herkes, hattâ başöğretmen bile onun sınıfındaki çocukları yetiştirmesinde ona yardımcı bir elemandır. Şimdi yeni yönetmeliğin 94 üncü maddesinde rehberlik işlerini üzerlerine alacak öğretmenler de diğer sınıf öğretmenlerinin başarılarını engelliyecek pürüzleri ortadan kaldırarak onlara yardımcı olacaktır. Bütün amaç çocuktur. Çocuğun bütün sorumluluğu da öğretmenin omuzlarındadır. Bir sınıf öğretmeni de rehberlik servisinin en önemli elemanıdır. Öğretmen aşağıda sayacağımız önemli noktalara dikkat etmek suretiyle pekalâ rehberlik işini başarmış olabilir:

a) Her ders programının bir sosyal, birde öğrenim yönü vardır.

Her ders sevimli bir konuşma, karşılıklı saygı ve sevgi gösterisi ve güzel davranışlar vesilesi olmalıdır. Baş taraflarda söylediğimiz gibi bilgi asil hareketler ve zarif davranışlarla beraber olmadık-

ça gerçek bilgi sayılacağını ögretmen özellikle ilkokul ögretmeni akıldan çıkmamalıdır. İlkokul ögretmeni bütün okul gününü çocukla beraber geçirdigı için bu çok önemlidir. Derse kalkan çocuğun ister dersini bilsin isterse bilmesin arkadaşlarının alaylarından korumak ve buna imkân vermemek ögretmenin rehberliğini gerektirir. Kendisi de öğrenciyi hiç bir zaman diğer öğrencilerin önünde mahçup duruma sokmaması lâzımdır. Sıfır atarken bile hiç olmazsa «Gelecek sefere muhakkak iyi bir not alacağından eminim» demesi rehberliğinin ve öğretmenlik ustalığının icabıdır.

Çocuklarını sınıf içinde oturtması da öğretmenin rehberlik ödevlerindendir. Eski okulun çocukları rejimanter bir anlayış içinde sıraya sokması artık yerini yeni bir anlayışa bırakmıştır. Çocuğun gözünün zayıflığı kulağının ağır işitmesi çocuğun oturacağı yeri tâyinde en önemli faktörlerdir.

Çocuğun anlayışı, zekâsı, uyarsızlık içinde olması, sosyal durumundaki üzüntüleri hep öğretmenin ders verirken, ödev verirken, ders alırken dikkat edeceği noktalardır. Öğretmen kekeme çocuğunu, mahçup çocuğunu, yalnız antisosyal çocuğunu, alıngan, çekingen, mahçup çocuğunu tanıyacak (Her öğrenci benim gözümde eşittir. Ayrı muamele yapamam) gibi mânasız bir eşitlik anlayışını bir kenara atacaktır. Bu çocukları öğretmenliğinin verdiği ustalık oranında ürkütmeden normal sınıf havasına ve çalışmasına sokacaktır.

Geri kalan çocukları, yetişselerdi gibi budalaca bir yargı ile kenara atmamaları, onlara özel

bir ilgi göstererek yardım etmeleri bir rehber öğretmen olduklarını gösterir. Zor öğrenene, geri kalana, zekâca bir az geriliği olana bir şeyler öğretmek ustalıktır. Zekâca normal, sosyal uyarsızlığı olmayan, heyecansal üzüntüleri bulunmayan çocuğa bir şeyler öğreterek gururlanmak boş bir gururdur. Öğretmeni tatmin etmiyen, tatmin etmemesi gereken bir başarıdır bu.

b) Sınıf içindeki ve oyun alanında faaliyetleri düzene sokmak rehberlik anlayışı içinde olan bir öğretmenin diğer bir ödevidir. Bir rehber öğretmen sınıfındaki hareketlerden korkmaz, çünki o her kımıldanışı olumlu bir yola sokmak ustalığına sahiptir. Bir Amerika'lı eğitimci sessiz bir sınıf kadar korkunç hiç bir yer yoktur» diyor. Öte yandan içerden amaçsız ve düzensiz gürültüler gelen bir sınıf da o kadar korkunçtur. Normal bir sınıfa kulak verdiğiniz zaman arada sırada öğretmeni ve sık sık öğrencilerin siesini duyarsınız. Arada sırada ya öğretmenin veya bir öğrencinin yaptığı esprinin yarattığı neşeli fakat aşırı olmayan gülüşmeler de böyle bir sınıfta duyulabilir.

Sınıfı neşeli, mutlu yapıcı ve dinlendirici yapmak böyle rehberlik anlayışı olan bir öğretmenin işidir. Böyle bir sınıfta çocukların inisiyatifi ellerindedir. Burda onların liderlik niteliklerini geliştirecek imkânlar mevcuttur. Böyle bir sınıfta çocuklar daima kendilerini gösterme fırsatına sahiptir. Her çocuk her gün küçük veya büyük bir başarıyı tadarlar. Bu öğretmen onlar için bu fırsatı daima hazırlar. Bu sınıftaki rehber nitelikli öğretmen çocukların ilgilerini ilgiy-

le izler. Onların neye merak sardıklarını görür, işaret eder. Onların yaradıcı niteliklerini göstermeleri için imkân ve fırsat sağlar. Çocukların okuma arzu ve heveslerini ilgilerine ve ihtiyaçlarına göre doyurur, doyuracak imkânları onların önüne getirir.

c) Sınıfın iç görünüşünün öğrenmede büyük rolü ve teşviki vardır. Sınıfının temiz, süslü, güzel, aydınlık ve neşeli bir atmosfer içinde olması sınıfı öğretmenin ödevidir. Bu sınıf çocukların ilgisini ve dikatini çekecek şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Monotonluktan, aşırı süsten, dikat dağıtıcı olmaktan sakınılmalıdır. Sınıfın düzeni, dengesi bir öğretmen öğrenci işbirliğinin belirtilerini taşımalıdır. Öğretmen sınıfa gösterdiği titiz düzeni kendi kıyafetinde de çocuğa göstermelidir.

d) Bir öğretmen sınıfındaki çocukların her şeyleriyle yakından ilgili olmalıdır. Bir çocuğun o günkü durgunluğu, yüzünün sarılığı, neşesizliği derhal dikkati çekmelidir. Okula gelmemiş bir öğrenciyi mümkün olursa telefonla veya bir arkadaşı yolu ile aratması ve sorması çok etkili olur. Hasta ise geçmiş olsun denmesi onu bahtiyar eder ve öğretmene bağlar. Uzunca müddet hasta olan bir öğrencisi aranması ve arkadaşlarından bir gurup yaparak ziyaretine yollaması öğretmen ile öğrenci arasında çok içden bağlantılar kurulmasına sebep olur.

e) Sınıf öğretmeni öğrencilerinin sosyal, heyecansal ve fizyolojik problemlerini ilgililerle konuşur. Bu problemlerin hallinde gerek çocu

ğa doğrudan doğruya, gerek ilgililere yardımcı olur. Çocuğun çeşitli problemleriyle ilgili okul hemşiresi, okul doktoru, rehberlik danışmanı varsa okul psikoloğu ve psikiatristi ile devamlı temas halindedir. Öğrencinin dosyasına işlenenleri örneğin, okul doktorunun sağlık kısmı ile boy ve ağırlık ölçülerini dikkatle takip eder. Çocuklarının bir büyüme ve ağırlaşma grafiğini yapar, Süt rejimi yapılan okullarda süt için çocukların büyümelerindeki farkı takip eder. Onların her yıl fizyolojik gelişmelerinin oranını yapar. Büyüme ve uzamasında anormallik olan çocuklarla meşgul olur, okul doktorunun tavsiyelerini ister. Bu çeşit çocukları okul doktorunun gerekirse dış otoritelerin muayenesini ister. Çocuğunun böyle bir durumundan endişelenen bir öğretmen çocuğu ciddi bir kontroldan geçirtmiş ve derhal sanatoryuma kaldırılmasını sağhyarak çocuğun hayatını kurtarmıştı. Çok alçak gönüllü bir arkadaşım olan bu öğretmenin incinmeyeceğini bilsem burda ismini vermekten zevk duyardım.

f) İyi ve rehber bir ilkokul sınıf öğretmeninin ana - babalar ile olan ilişkisi yapıcıdır. Okullarımızda çoğunlukla bu bir çatışma halindedir. Okul - aile birliği genel toplantısı olumsuz çatmalar ve gereksiz savunmalar halinde geçmektedir. Öğretmen kendisi sınıfındaki çocukların ana babalarını okulun eğitim felsefesini ve ruh sağlığı anlayışını ve ana babaya düşen ödev ve görevleri incitmeden, üstünlük iddia etmeden anlatır. Ana baba, çocuklarının aldığı notların değerini ve sebebini bilir, anlar ve takdir eder, du-

rum karşısında kendine düşen işlerin ne olduğunu net ve açık bir şekilde bilir. Sınıfındaki çocukların ana babalarını okulun işlerine yardım etmiye zorlamadan teşvik eder.

İyi bir sınıf ve rehber öğretmen okul - aile birliği çalışmalarına katılmaktan zev duyar. Kendine verilen işleri memnunlukla yapar. Ana babalara karşı dost ve içdendir. Onlarla olan ilişkilerde gergin bir hava yaratılmasından çekinir.

g) Bir sınıf öğretmeninin çocuklarının yararına okul dışı ile devamlı ilişkisi vardır. Bulundukları şehirde rehberlik servisleri, ruh sağlığı dispanserleri varsa onlarla nasıl ilişki kurulacağını, problemli çocuklarına bu yoldan nasıl yardım edeceğini bilir. Çocuklarını çeşitli sosyal kurumlarla temasa getirir. Fakir ve muhtaç durumda olanlara yardım sağlar. Okuldan sonra çocuklarının nerelerde nelerle meşgul olduğunu bilir ve tâkip eder. Çocuklarını okul dışı faaliyetlere teşvik eder. Onlarla beraber gezintilere gider.

Bir ilkokul sınıf öğretmeni işlediği konuyla ilgili olarak İtfaiye komutanlığını, polis müdürlüğünü, bir karakolu, postaneyi, varsa genel kitaplıkları, istasyonu, hastaneleri, çeşitli laboratuvarları, gazete idarehanelerini, süthaneleri, fabrikaları, belediyeyi, adliyeyi ve buna benzer yerleri öğrencileriyle beraberce gezmiş olmalıdır. Bulunduğu yerde böyle bir yer yoksa mektupla bilgi almalarını teşvik etmelidir. Ben Amerika'da Öğrenci Müfettişi iken her yıl yüzlerce

ilkokul çocuğunun mektupla Türkiye hakkında sordukları sorulara cevap verirdim.

Örneğin İsviçre'yi işleyen bir sınıf İsviçre Büyük Elçiliğinden arzu ettikleri soruları sormağa ve ordan gelecek resim ve broşürlerle arkadaşlarına bir sergi yapmağa veya bir konferans vermeğe teşvik edilmelidir.

Çocuklarını mezun ederken bir ilkokul sınıf öğretmeni onları yeni gidecekleri okul hakkında aydınlatır. Çok öğretmenli bir okul içinde karşılaşacakları muhtemel problemlerle tanıştırmalıdır. Orta birinci sınıf öğrencilerinde rastlanan uyarsızlık problemleri, ders çalışmamak illeti, okuldan kaçma olayları hep bu iki okulun tutumundaki farktan ve bu çocuklara yeni okulları hakkında uyarıcı bilgi verilmeyişindendir. İlkokul çocuğu beş yıl ayni öğretmenin elinde büyümüştür. Onlar birbirlerine ana evlât veya baba evlât gibi alışmışlardır. Pek az istisnası ile ilkokul öğretmeni çok küçük çocuklarla meşgul olduğu için daha şefkatli, daha anlayışlı ve daha cana yakındır. Halbuki orta okula geçer geçmez çeşitli tabiatte, çeşitli anlayışta öğretmenlerle karşılaşacaktır.

94 üncü madede bahsi geçen okulun rehberlik işleriyle uğraşacak öğretmenin, bütün okulun çocuğa karşı olan tutumundan ayrı bir fonksiyonu olacaktır. Sınıf öğretmeninin ayrıca üzerinde uzun uzun duramıyacağı problemler bu rehbere aktarılacaktır. Sınıf öğretmeni çeşitli belirtilerden çocuğun sosyal, heyecansal veya fizyolojik bir derdi olduğunu tahminlediği çocuğu bu rehber

danışmana aktaracaktır. Bu rehber danışmanın diğer öğretmenlerden daha çocuk gelişimi hakkında, çocuk psikolojisi ve çocukların ruh sağlıkları hakında bilgisi olacaktır. Bu işe gönüllü olarak veya okulun başöğretmeni tarafından seçilerek getirilen rehber öğretmenin okulda çocuklar tarafından en çok sevilen bir öğretmen olması şarttır. Bu öğretmene başvuracak veya gönderilecek olan çocuğun bu öğretmene itimat etmesi şarttır. Çocuk itimat ettiği insana içini dökebilir, detlerini anlatabilir, aile sırlarını verebilir. Böyle bir çocuk hakkında rehber öğretmen sınıf öğretmeninden bol bilgi alabilmelidir. Onun zekâsı, alışkanlıkları, yetenekleri ve çeşitli davranışları, şikâyete ve ya incelemeğe sebep olan çarpık davranışları bu bilgilerin arasında olacaktır. Rehber danışman çocuğun ana veya babasiyle de gerekirse görüşecek çocuğun sosyal durumunu inceleyecek, evdeki yakınların çocukla olan veya birbirleriyle olan ilişkilerini gözden geçirecek ve çocuğun yanlış ve çarpık davranışının nedenlerini keşfedecektir. Sonra çareyi sınıf öğretmeni gerekirse ana baba ile konuşacaktır. Bâzan konuşmalar çocukla rehber arasında sır kalacak, bazan ana ile ilgili bir konu sadece ana ile konuşulup babadan konu gizlenecek bazan da bunun tersi olacaktır. Bazanda rehber öğretmen, sınıf öğretmeni ve ana - baba bir araya gelerek konuyu tartışacaklardır.

Çocukla ilgili bir konuyu anadan veya babadan saklamak olur mu? diye bir soru akla gelebilir. Rehber danışmanla konuşan ana veya baba da rehber danışmana duyulmasını istemediği bâzı sırlar verebilir ve bunun -kendisinden başkasını

bilmesini istemez. Onların da çocuk gibi rehbere güvenmeleri şarttır. Rehberlik bürolarında tam bir sır saklama havası olmalıdır. Erkek çocuk isterken kızı olan bir annenin bilinçli dünyası kıza karşı düşmanlık beslediğini meydana çıkaran ve çocuğa bu yüzden bilinçaltı bir kini olduğunu anneye kabul ettirerek onun çocuğuna karşı davranışlarını değiştirten bir rehber, bir psikolog, bir psikatris bu buluşunu elbette kocasına veya çocuğa belli etmiyecektir. Ana baba ve Çocuk ilişkileri bölümünde gözleri kaynanasına benzediği için farkına varmadan çocuğunu hırpalayan anne bu gizli hissi ortaya çıkınca düzelmiş ve çocuğa karşı olan eski davranışlarını düzeltmişti. Şimdi babanın karşısına gecip «Çocuğunuzla annesi arasındaki geçimsizlikler karınızın annenize karşı duyduğu nefrettenmiş» dememiz mantıklı bir hareket olur mu? Bir problemi halederken eve yeni problemler sokmak yerinde bir hareket midir?

Rehber danışman öğretmen, sınıf öğretmenine çeşitli problemlerin hallinde yardımcıdır. Sınıf öğretmeni sınıfında durmadan hırçınlaşan çocuğun bu hırçınlık nedenini uzun boylu inceleyemez. Belki çocuğun dış kuralların yardımına muhtaç olacağı derin üzüntüleri vardır. Buna yardımcı rehber öğretmen olacaktır. Bâzı okul idareleri bu çeşit bir kurulu her türlü disiplin olaylarına dava zannederek disiplinsiz bir çocuğu ilk iş olarak bu büroya yollamağa kalkar. Bu böyle olursa cin gibi zeki çocuklar hemen bir kabahat yapınca kapağı rehberlik bürosuna atar-

lar Buna meydan vermemek gerekir. Fakat maalesef bu anlayış eğitimci olmaları gerekenlerde bile mevcuttur. Rehberlik bürosunu kurmuş bir özel Kolej teftiş eden bir Bakanlık Müfettişi tenkitlerinde şöyle bir cümle kullanmıştır Okulun Rehberlik Bürosu bulunduğu halde disiplin olaylarına rastlanmaktadır.»

Bu yanlış bir anlayıştır. Ankara'da da en kuvvetli polis teşkilâtı olduğu halde, hırsızlık olayları mevçuttur. Rehber öğretmen her yanlış davranışlar, her disiplin olayı, her okuldan kaçan çocuklar, her sınıfta yaramazlık yapanla uğraşmaz. Çocuğun çarpık davranışı devamlı ise, sık sık tekrarlıyorsa o zaman bu devamlılıkta ve ısrarda çocuğun ruh sağlığını bozan nedeni aramak ve çare bulmağa çalışmak onun ödevidir. Rehber öğretmen sadece nedeni arayan ve bu nedene bir çare arayarak öğrenciye yardım edendir. Rehber öğretmen çocuklara öğüt veren bir insan değildir. Böyle yaparsa hem çocuğun itimadını kaybeder, hem ödevini yapamaz. Rehber öğretmen durumu çocukla beraber incelerken bâzan çocuğu hatasını kendisine buldurur ve çocuğu kendi kendine yardım etmesine hizmet eder. Rehber öğretmen çocuk hakkında karar vermez problem bir kararla hallocak cinsten ise bu kararı çocuğa verdirtir Çocuğun bazı problemlerini kendi kendine halletmesine yardım eder. Çözüm yolu çocuğunun yetenekleri dışında ise o zaman rehber gerekli ilişkileri yapar, dış çevre ile temasa geçer. Rehberlik de öğrenim faaliyetinin başka bir yönüdür Bu öğrenimde ders okunmaz ama çocuk kendi kendini idare etmeyi, kendi

problemlerini çözmeyi ve kendini çevresine uydurmayı öğrenir.

Çocuklarla toplu olarak onların müşterek problemlerini tartışmak onların müştereken cevaplandıramadıklarını konuşmak da rehberliğin bir yönüdür. Bu kısmı Orta ve Liseler kısmında tartışacağız.

Rehber öğretmen eline gelen problemli çocuk hakkında bir çok bilgiye sahip olmalıdır

1 — Çocuğun adı soyadı, yaşı, fotoğrafı, cinsiyeti, doğum yeri, ana babanın sağ olup olmadığı, üvey olup olmadığı, kardeşleri, yaşları, evin dini anlayışı, müteassıp olup olmayışları, ailenin geçim durumu, sosyal durumu, oturdukları semt, ana babanın doğum yerleri, milliyetleri, ana babanın öğrenim durumları, ana babanın boşanmış olup olmayışları, çocuğun sınıf içi durumu, notları, başardığı, başaramadığı dersler, arkadaşları ile geçimi, sağlık durumu, küçükken geçirdiği hastalıklar, başka okullarda okuduysa isimleri ve yerleri, çocuk okulda hiç bir teste tâbi tutulduysa bunların sonuçları, ilgileri, merakları, öğretmenin tuttuğu veya aklında olan çeşitli tipik davranışları veya uyarsızlıkları, sınıf dışı ilgileri, ev içindeki davranışları, kıskançlıkları, kaç yaşında altını temiz tutmağa ahşdığı, arada sırada gece altını ıslatıp ıslatmadığı, böyük ab destini ısrarla tutup tutmadığı, buna benzer bağırsaklarını boşaltma alışkanlıkları öğretmen çocuklar hakkında günlük notlar tutuyorsa bunlarda tekrarlanan davranışlar bütün bunlar evvelce tertiplenmiş bir forma geçirilmelidir.

Bir çoklarına lüzumsuz gibi görünen bu olayların ve vakıaların rehber öğretmene ışık tutacağı inkâr edilemez. Bir çocuğun hırçınlığına annesinin babasının ayrılığı sebep olabilir, bir çocuğun okuldan kaçmasına ana ve babasının memleketinin şivesini düzeltmediği için arkadaşlarının alayı sebep olabilir. Bir çocuğun altını ıslatmasına evdeki bir küçük kardeşin mevcudiyeti sebep olabilir. Bir çocuğun böyük abdestini tutmasına evdeki ana babanın tam sabahleyin durmadan münakaşa ve kavga etmeleri sebep olabilir. Çocuğun şaşkınlığına derbederleğine ananın ayrı babanın ayrı tutumu sebep olabilir, Bu çeşit kavramlara çoğunlukla ana ve baba arasındaki öğrenim farkı sebep olabilir. Bu bakımdan hiç de lüzumlu sanılmıyan bir çok bilgiden rehber öğretmen ipuçları yakalayabilir.

Rehber öğretmenin ilgili çocuk hakkında toplaması gereken bilgileri şöyle bir sıraya koyabiliriz

a — Çocuğun geçmişine ait bilgiler.

b — Çocuğun şimdiki sağlık durumu, küçük iken geçirdiği hastalıklar. Bugünki fiziksel durumu. Büluğ devresinin evvelinde mi, içinde mi? çıkmış durumda mı?

c — Psikolojik durumu, çeşitli testlere tâbi olmuş mudur?

d — Sosyal durumu, ana baba, akran, komşu, ev çeşitli yaşantı ilişkileri.

e — Çocuğun okul çalışmaları, başarıları, sınıf dışı ilgileri.

Bunlar evvelden hazırlanmış ve bastırılmış formlara geçirilerek çocuk hakkında ilk bilgiler toplanmış olur. Ankarada Milli Eğitim Bakanlığının Hürriyet Okulunda bulunan Rehberlik bürosunun kendilerine gelen çocuklar için tertiplenmiş çocukları tanıma fişleri bu işin uzmanları tarafından hazırlanmıştır. Başı sıkışan okul rehber öğretmenin bu bürodan akıl danışması yerinde olur.

ORTA DERECELİ OKULLARDA REHBERLİK VE UYUM PROBLEMLERİ

Orta dereceli okullarda bizim zannımıza göre rehberlik çok daha önemli ve çok daha zor bir eğitim çalışmasıdır. Çocuğun orta birden lise son sınıfa kadar olan, psikolojik, sosyal ve fizyolojik durumu çok karmaşık ve ihmal kabul etmez kritik bir dönemindedir. Evvelâ çocuk aileden gelen alışkanlıklar, huylar ve problemlerle yüklüdür. Bunların ilkokulda beş yıl ayni öğretmeninin elinde ne gibi değişikliklere mâruz kaldığı mechuldür.

İlkokullarımızdaki ileri eğitim anlayışı ile orta ve liselerimizdeki skolastik anlayışın meydana getirdiği boşluk da çocuklarımızın başını döndürmektedir. Dikkat edin gazetelerde (Kayıp Aranıyor) diye ilân edilenler hep ortaokul daki çocuklardır. Öğretmenini vuran, dünya yolculuğuna çıkıveren, matematikten kırık aldığı için kendini öldürmek istiyen hatta öldüren bu okuldaki çocuklardır. Onlar sosyal, psikolojik ve fizyolojik bunalımlar içindedir. Onlara âsi gençlik deyip işin içinden çıkıyoruz. Bu yaştaki gençler bu bunalımlarına çare bulamayınca başlarını alıp çıkıveriyorlar. İçkiye de, afyona da, bütün kötü şeylere alışıveriyorlar. Bu çocuklar serseri oldukları için serseri olmamışlardır. Bu gençler çözüm yolu bulamadıkları ve kendi küçük kafa-

larının izah edemediği bunaltıcı problemlerin baskısı altında bunalmışlardır ve o yüzden serseri olmuşlar ve âsi gençlik adını almışlardır.

Orta okula gelen öğrencilerin beraberlerinde getirdikleri sosyal ve heyecansal problemlerin yanında bir de yeni okula uyarlık problemi vardır. Artık onu sınıfında karşılayan güler yüzlü sınıf öğretmeni yoktur. O her gün sınıfına girerken günaydın demeğe alışmıştır. Beş yıl beraber okuduğu arkadaşlarından ayrılmıştır. Beş yıl yanından ayrılmadığı öğretmeninin bütün huylarını öğrenmişti. Onun neye kızdığını, neye kızmadığını bilirdi. Bütün davranışlarını onun istediği gibi ayarlamıştı. Fakat şimdi her derse başka bir öğretmen gelmektedir. Bunların kimisi güleryüzlüdür, kimisi asık suratlıdır. Kimi daha ilk derste din adamlarının cehennemden laf açması gibi hemen sınıfta kalmaktan, sıfır almaktan bahseder. Kimisi yardımcıdır sorulan soruları anlaşılır şekilde cevaplandırır, kimisi aksidir anlamadığı için soru soran çocuğu haşlar ve abdallıkla suçlar Eğer bu çocuğun bir de evden veya çeşitli fizyolojik rahatsızlıklardan gelen bunalımı varsa bu yeni durumdan kurtulma çareleri aramağa başlar. Bu kaçamak yollar çeşitlidir. Çocuk ya dersleri ilk günden asar Çünki daha ilk günden onun küçücük bilincine sınıfta kalmak, sıfır almak sokulmuştur. Ya okuldan kaçmağa başlar, tabii bu kaçmalar sonunda bir fasit daire ortaya çıkar, yeni yeni problemler meydana gelir. Kaçtığı için kayveye alışabilir. oyun yerlerine gider, daha kötü alışkanlıklar edinir, serseri ruhlu arkadaşlar edinir. Yada sınıfın

içinde gürültü yapar, öğretmeni kızdırır, içine çekilir, dalgın, hayal kuran bir çocuk olur. Bütün bunlar orta okulun rehberlik bürosu varsa ordaki danışmanı uğraştıran meseleler olur. Ortaokullarda yeni öğretmenlere, yeni arkadaşlara, yeni derslere, yeni not sistemine ve sınav şekillerine uyması okulun en önde gelen rehberlik konusudur. Çocuğu yeni okula alıştırmak ve ısındırmak çok önemlidir. Ben İzmir Kolejinde okurken okulun böyle bir programı vardı. Yeni gelen öğrencileri okula alıştırmak öğrenci Derneğinin ödevi idi. Bunun için güzel bir program hazırlanır ve okul bir bayram yerine dönerdi. Bu programa şöyle bir göz atalım. Evvelâ kapalı jimnastik salonunda bir basketbol maçı düzenlenirdi. Bu maça sadece okula yeni gelen öğrenciler davet edilir ve balkon yalnız onlara ayrılırdı. Maç ya gündüzlülerle, yatılılar arasında olur, yada öğretmenlerle öğrenciler arasında yapılırdı. Özellikle öğretmenlerle olursa maç çok heyecanlı geçerdi. Maç esnasında kötü bağırmalar müştesna her türlü gürültü serbestti. Maçtan sonra son sınıf öğrencilerinden bir ağabey yeni öğrencilere (Hoşgeldiniz.) der ve onlara okul hakkında açıklamada bulunur ve sıkıntıları olduğu zaman muhakkak kendisine gelirlerse yardım edeceğini söylerdi. Son sınıftaki ağabeyler onlara okulda söylenen marşları söylerler ve okul yaşantısını canlandıran komiklikler, taklitler yapardı. Daha bir çok eğlenceden sonra limonatalar içilir, pastalar yenirdi. Orta okula gelen yeni öğrencileri okula alıştırmak için yapılan bu gibi seremoniler rehberlik anlayışının başında gelirdi. Ortaokul

ıkide ve üçte çok değişik psikolojik ve fizyolojik değişme içine giren çocukta etrafın dikkatini çekecek davranış farkları belirmeğe başlar. Bâzılarında durgunluk, kenara çekilip hayale dalmalar, hatta erkek çocuklarda öğretmen kadınsa dersi dinlemeden öğretmenin şurasına, burasına gözünü dikip garip bir rüyaya dalma, soru soruluverince kızarmalar, aşırı bir alınganlık hırçınlık, kafa tutmalar, evdekilerle çeşitli anlaşmazlıklara girme oğlanın baba ile, anlaşmazlıkları hep büluğ devresinin belirtileri ve habercileridir. Bu sınıftaki erkek veya kadın öğretmen bu yaştaki çocukların karşısında toleranslı, anlayışlı ve sabırlı olmalıdır. Onları kırmadan, haysiyetlerini zedelemeden, kişiliklerine saygı göstererek doğru yola getirmeğe çalışmaları rehberliklerinin esası olacaktır. Başka faktörlerle, örneğin bu devreyi takdir edemeyen evdeki kişilerin meydana getirdiği problemler bu devre çatışırsa, rehberlik bürosu ortaya çıkan problemlerin nedenlerini bularak hem çocuğu uyaracak hem de ilgilileri uyaracaktır.

Bir Fransız yazar bu devreyi fizyolojik ve psikolojik şaşkınlık devresi diye ifade etmektedir. Bu devrede çocuk hayal âleminden gerçek âleme geçmektedir. Anne veya baba olma yeteneğini kazanma çabası içinde olan fizyolojik dünyasının yanında psikolojik dünyası onu bir adam veya bir hanım gibi düşünmeğe zorlamaktadır. Karşıt cinse karşı açıklayamadığı hisler duymaktadır. Rüyalarının konuları değişmiştir. Bilinci uyanmaktadır. Henüz bir ayağı hayal dünyasında bir ayağı gerçek dünyadadır. Artık iyi ile kötüyü,

güzel ile çirkini ayırmağa başlamıştır. Bir ukalalık yaşma girmektedir. Ama kimse büyüdüğünü kabul etmemektedir. Fakat o hiç olmazsa büyüdüğünü kendisine isbat etmek zorundadır. Büyükler gibi sigara içecektir, cadede dakikalarca bir güzel kadının arkasmdan bacaklarını seyrederek yürüyecektir. Kızlar da hoşlarına giden delikanlıları çıldırtacak hareketler yaparak dikkati kendi üzerlerine çekecektir. Bunları yapamayanlar bir kenara çekilerek susacaklar, yapamadıkları bütün günahları tasavvur edecekler ve bir gün belki hiç kimsenin kendisinden ummadığı işleri yapıvereceklerdir. Bâzıları da psikolojik bir geri çekilmeğe tutulacaklar, çocukluk devresine dönmenin anormal hevesine kapılacaklar fakat herşeye rağmen fizyolojik gelişmeleri devam edeceğinden çocuk ruhlu, veya nöratik yetişkinler olacaklardır.

Bu bakımdan bu yaştaki çocukları rehberlik büroları sosyal bir yaşantıya sokmalıdır. Erkek çocuklarla kız çocukların müşterek bir yaşantı içinde büyümelerini sağlamalıdır. Onların beraberce eğlenmelerini, bir arada iken birbirlerine saygıh ve yardımcı olmalarını öğretmelidir. Yalnız bütün bunları onları başbaşa bırakıp çekilivermekle yapmamalıyız. Bu yaşta ki çocuklar muhakkak belirsiz bir kontrol altında olmalıdır. Bu yaştaki çocukların yeni yeni başlayan cinsiyet problemleriyle rehberlik servisleri okul aile birlikleri, okul idareleri ve sınıf öğretmenleri yakından ilgilenmelidirler. Bu arada ana babalar da uyandırılmalı konferanslar verilmelidir. Evinde hâlâ küçük çocuk muamelesi görerek baskı

altında tutulan çocuklar akla fikre gelmiyen üzüntülerle etrafı meşgul ederler. Yakından tanıdığım iki orta okul öğrencisi biri ikinci sınıfta, biri üçüncü sınıfta iken evlerini bırakıp kaçıverdiler. Bu kaçma olayları bu yaşlarda çok olur. Çocuk gerçek ile hayalin eşiğindedir. Dünyayı tanımamaktadır, fakat tanımak için arzuludur ve cesurdur. Bunlardan bir tanesine evde hep ekonomik durum anlatılmıştır. Fakat sakat bir yol tutmuşlardır. Bütün söylenen söz şudur (Sen babana hiç acımıyorsun, senin için avuç dolusu para döküyor,) ve buna benzer sözler. Bu çocuk bir gün (Babama yük olmak istemiyorum,) diye evi terk edip gidivermişti. Diğer bir çocuğa da babası her iftihara girdiğini gösteren bir teşekkür mektubu ile okuldan gelişinde (Otuz kişinin arasında iftihara girmek marifet değil, asıl büyük kitleler arasında ismini duyurmak marifet) diye çocuğun anlamayacağı bir dille konferanslar çekmekteymiş. Çocuk da Afrika'da aslan avına gidiyorum, diye çıkıp gidivermişti. Polisin geri çevirdiği zaman bana uzun uzun ağlayarak dert yanmıştı. Bu yaştaki çocukların başarılarını küçümsememek ve muhakkak takdir etmek gerekir. Ortaokulların rehberlik servisleri bu bakımdan ana babaları daima uyarmalıdır. Öğretmenler de sınıflarındaki başarısız ve tenbel çocuklara her fırsatta başarının tadını tattırmalı, onların takdir toplama eğilimlerini olumlu yollara yöneltmelidir. Mutluluklarını tehdit altında gören bu yaştaki çocuklar kendi değer hükümlerine göre yeni mutluluklar peşine düşerler ve çoğunlukla bu da çarpık ve olumsuz amaçlardır.

Bu ortaokul devresinde çocukların ruh sağlığını çeşitli tehditlerle küçümsemelerle bozmamağa dikkat etmeliyiz. Özellikle bu yaşlarda onun kişiliğine saygı göstermeliyiz.

Kızlar orta bir ve ikide, erkekler de orta iki ve üçte erginlik çağına girmeğe başlamışlardır. Vücut yapıları değişmekte, duyguları değişmekte her şeyleri değişmektedir. Fransız doktorun bahsettiği fizyolojik ve psikolojik devre başlamıştır. Bir öğretmenin bu devrelerinde gösterecekleri anormal davranışları anlayışla karşılamalı ve onları tam bir rehberlik anlayışı içinde idare etmelidir. Bu yaşın başlangıcında çocuk dalgın olur, sık sık hülyaya dalar, sorulan sorulara kızararak cevap verir. Kısacası bütün davranışlarında bir şaşkınlık vardır. Bu sınıflarda kız ve erkek çocuklar arasında çok büyük fark vardır. Erkek çocuklar daha küçük ve çelimsiz, kız çocukları daha gelişmiş ve cinsel bakımdan daha uyanmıştır. Çoğunlukla kız erkek ilişkilerinde orta iki ve üç kızları lisedeki erkek çocuklarla ilişkiler kurarlar, kendi sınıf arkadaşlarını böyle ilişkiler için henüz küçük ve toy bulurlar.

Az olmakla beraber bu yaştakı kız ve erkek çocukların bazı fizyolojik gelişmelerdeki gecikmeler veya erken gelişmeler çocukta garip hırçınlıklar ortaya çıkarır. Kız çocukları, özellikle annesi tarafından uyarılmamış çocuklar kendi akranlarından evvel aybaşı halini görmeğe başlarsa, veya göğüsleri arkadaşlarından daha geç gelişirse, erkek çocukları akranlarından duydukları hallere, fizyolojik boşalmaya, rüyalar gör-

meğe geç kavuşursa telâşlanır ve garip, kendinin de farkedemediği bir hırçınlık devresine girer.

Biz büromuzda böyle bir iki vaka ile karşılaştık. Bunlardan bir tanesi, evvelden annesi tarafından aydınlatılmamış bir kız çocuğu, akranlarından evvel bu devreye girmişti. Kendisinden ve insanlardan tiksinme, kendini öldürme eğilimleri, dağınıklık, ödevlerini perişan ve pis bir şekilde yapma bu sıkıntılarının acaip belirtileri olmuştu. Anne ile işbirliği yapılarak, başına gelenlerin normal bir olay olduğu, her genç kızın böyle olacağı, bunun büyüme alâmeti bir hanım olma işareti olduğu anlatıldı. Çocuk düzeldi okulun en intizamlı bir çocuğu oldu. Şimdi mutlu bir annedir. Diğer bir vakada bir erkek çocuk orta üçte bütün arkadaşların zaman zaman anlattığı şeylerin kendisinde olmayışının bir kompleksi teşekkül etmişi .Arkadaşları ona «Haydi sen de erkek mişin?» diyorlarmış. Bu çocuğa da okul doktoru yolu ile herkesin aynı yaşta erginlik çağına girmediği anlatıldı. Bu gecikmenin kendi lehine olduğu açıklanması yapıldı. Babası sağ değildi. Anne çok müşkül durumda idi. Ona da çocuğu ile konuşmaktan çekinmemesi anlatıldı. Bu konuşmalardan sonra sınıfta durmadan problem çıkaran, gürültücü çocuk bir az sükûnete kavuştu.

Orta okullardaki bir çok disiplin olaylarına erginlik çağı sebep olmaktadır. Bu yaştaki çocukların psikolojik ve fizyolojik üzüntülerine sebep olan bu devre sınıflara çok değişik kılıklarda sokulur. Öğretmenin en ufak ikazından alınıvermeler, otoriteye kafa tutmalar, kıpkırmızı o-

lup bildiği soruya bile inatla cevap vermemeler ısrar edilince kabalaşmalar bir fâsit daire halinde öğretmenle, idareyle anlaşmazlıklara yol açar. Bu çocuklardaki fizyolojik değişmeler utanmalar ve bu yüzden sinirlilikler meydana getirir. Ses kalınlaşmaları, yüzde acaip ve intizamsız çıkan kıllar, kolların ve ellerin vücutla orantısız uzaması, göğsün diğer çocuklara nazaran çok büyümesi derse kalkan çocuğun dikkatini dağıtır ve sinirli olmasına ve dolayısı ile sorulan soruları derli toplu cevaplandıramamasına sebep olur. Bu çocuklar ya çok heyecanlıdırlar, ya da mahçup ve çekingendirler. Onların bu heyecanlarının ve mahcubiyetlerinin nedenlerini anlamıyan bir öğretmen bir çok disiplin olaylarına sebep olur. Bu yaşta çocukların cinsel merakları çok artmıştır. Fizyolojik baskının altında bâzan ders bile dinleyemezler, ya hayallerinde hep cinsel konularla meşgul olurlar, ya öğretmen kadınsa gözlerini öğretmeninin çeşitli yönlerine dikerler. Kızlar da erkek öğretmeni kendine göre beğenirse dalgın dalgın onu dinlemeden seyrederler. Bu derhal uyanık bir öğretmen tarafından farkedilir. Belli etmeden soruların bu çocuklara çevrilmesi, kafalarını ders konularına yöneltilmeleri en anlayışlı bir rehberliktir. Utandırmak bu devrede en kötü bir usul, en tehlikeli bir metoddur. Bu çocukların izzet-i nefisleri çok tetiktedir. Özellikle karma eğitim yapan okullarda bu hususa çok dikkat edilmelidir. Bu çocuklar bir yandan büyüdüklerini kabul ettirmek isterler, bir yandan çocukturlar.

Artık yavaş yavaş ana baba baskısından kurtulmak isterler. Dışarda ilişkileri vardır. Onların da çayları, dansları olacaktır. Doğal olarak ana baba bu yaştaki çocuklara onların istediği oranda bir bağımsızlık ve özgürlük vermek istemiyecektir, okul da onların dış yaşantılarına kabil olduğu kadar karışacaktır. Bu hal, bu yaştakı çocuklarla ana, baba ve okul idaresi arasında bir gergin hava yaratacaktır. Onların davranışlarındaki bu büyük farkı «bu çocuk bu yıl çok edepsiz oldu» basit formülü ile açıklamak çok hatalıdır. Onlar fırtınalı bir denizden geçmektedirler. İstedikleri sadece yardımdır.

Bu yaştaki çocukların karşısında öğretmenin tutumu kadar ana babanın da tutumu önemlidir. Onların bu yaşta her zamankinden çok ilgiye, şefkate ve sevgiye ihtiyaçları vardır. Fakat anneden veya babadan gelen inhisarcı bir sevgi onları rahatsız eder. Onlar yavaş yavaş anne ve babalarından arkadaş muamelesi görmek isterler. Bu bakımdan rehberlik servisleri ana babaları uyaracak, konferanslar tertiplemeli ve broşürler yayınlamalıdır. Bu devrede babalara da çok önemli fakat daha kolay ödevler düşmektedir. Baba haşın ve katı durumunu muhakkak yumuşatacak ve onların kişiliğine saygı gösteren bir tavır takınacaktır. Özellikle ana baba birbirlerine karşı takındıkları tavıra ve çocuğa karşı tutumlarına dikkat edecektir. Ana baba ilişkileri yukarda da belirttiğimiz gibi çocuğun ruhsal durumuna çok etki yapar.

Orta okul üçüncü sınıftaki ve orta ikinci sınıftaki çocuklarda bir horozlanma devresi baş-

lar. Sık sık kavga ederler ve kuvvet gösterisine kalkarlar. Bu kavgacı yaradılış daha yukardaki sınıflara doğru giderse de konular değişir. Lise bir ve ikinci sınıflardaki kavgaların altından daima bir kız ilişkisi göze çarpabilir. Bu kavgalar çoğunlukla sadece çocuğun kötü davranışlar edinmesinden ileri gelmez, onların normal gelişmeleri bu kavgacı tartışmacı davranışların nedenlerinin başındadır. Elbette onların kafa göz yarmalarına müsade etmiyeceğiz, fakat bu doğal olayların karşısında büyük endişelere düşmememiz gerekir. Bu yaştaki çocuklarda bâzan çok aşırı bir öfke gözlenebilir. Buna çocuğun büyümesi, ailede gördükleri, çeşitli üzüntüler, uykusuzluk sebep olur. Bir aralık Ankara Kolejinde orta ikinci sınıf öğrencilerinden bir çocuğu idare (Katil olacak kadar asabi) diye rehberlik bürosuna gönderdi. Çocuk yatılı idi, ana baha ihtimamından ve şefkatinden uzaktı. Karadeniz bölgesinden gelmişti. Ailede herkes asabi olduğunu iddia ederdi. Evin büyüğüne itiraz edilmez, lâf söylenmezdi.

Geceleri evden uzak olduğu için uyuyamıyor, annesini ve kardeşlerini düşünüyordu. Sabahleyin uykusuz uykusuz derse giriyor, çok sert olan muavinine kızıyor, öğretmenlerine kafa tutuyor, diğer arkadaşlarından bir az daha erken gelişmiş olduğu için onlara tahakkum ediyor, kendisine karşı gelen olursa evden edindiği büyüklük anlayışı ile saldırıyor, dövüyor, gerçekten katil olacak gibi oluyordu. O zaman büroda bulunan psikiatristin anlayışı, işi tutuşu ve geceleri iyi uyuması için verdiği ilâçlarla katil olaca-

ğı iddia edilen bu çocuk normale döndü. Doğal olarak böyle bir çocuğun derslerinde de başarılı olması mümkün değildi. Çocuğa sadece tenbel demek bir mârifet değildi. Evvelâ çocuğun bu sıkıntılarını en aşağı hafifletmek gerekirdi. İşte bir rehberlik servisinin ve bir okul rehber danışmanın dikkat edeceği nokta. Bu yaştaki çocuklar evdeki ve çevrelerindeki büyüklerin davranışlarını taklit ederler. Çevrenin de bu bakımdan çok büyük etkisi vardır. Bir sınıfın içinde çeşitli bölgelerden gelen çocuklar derhal farkedilir. Örneğin Adanalı öğrenciler çoğunlukla hırçın ve kavgacı, fakat çeşitli yüksek ahlâk değerlerine önem veren, arkadaş canlısı çocuklardır. Bir rehber öğretmen bir Adanalı çocukla meşgul olurken onun kabadayılığına, arkadaş severliliğine özelikle mahalli hislerine hitap ederek çok olumlu yollar sağhyabilir.

Yukarda söylediğimiz gibi çocukların özellikle ortaokul çağındaki çocukların sert, katı, kavgacı devreleri vardır. Bu genel olarak fizyolojik gelişmelerinin doğal bir sonucudur. Onlar kuvvetlenmekte ve kuvvetlerini denemek istemektedirler. Kendilerine bir önemli yer sağlamak için kaslarının kuvvetini denerler. Onlar bu suretle önemli bir kişi olmak yolundadırlar. Onları bu mücadeleci davranışlardan alıkoymak onların sosyal gelişmelerine engel olmak demektir. Bu yüzden beden eğitimi öğretmenlerine büyük işler düşmektedir. Bu okullarda rehberlik servislerinin en önemli yardımcısı beden eğitimi öğretmenleri olmalıdır. Bu yaştaki çocuklara jimnastik salonlarında, oyun alanlarında bol bol

idman yapmak imkânları sağlanmalıdır. Eğer bu olumlu imkânların sağlanmasından sonra da çocuk aşırı kabadayılık hevesinde olursa o zaman ortada ciddî bir problem olduğunu kabul ederek işi rehberlik bürosuna, varsa psikiatriste aktarmamız gerekir.

Bu sınıflardaki çocuklara iyi alışkanlıklar edindirecek bir disiplin şarttır. Yalnız yukarlarda söylediğimiz gibi bu disiplin önleyici ve tedavi edici olmalıdır. Daima kırıcı, kişilik öldürücü, utandırıcı bir disiplin anlayışından uzak durmalıyız. Ortaokullarda daima çocuğu oyalayacak, enerjisini olumlu yollara yöneltecek çalışmalar bulunmalıdır. Okulun nesi varsa, jimnastik salonu, lâboratuvarları, kitaplığı, iş atelyeleri büyük teneffüslerde öğrencilere açık bulunmalıdır. Salonu varsa her öğle teneffüsünde filim gösterilmeli, futbol alanında alanın etrafını dolduran çocukları oyalayan bir maç oynanmalı, voleybol, basketbol alanları daima meşgul bulunmalıdır. Böyle bir okulda disiplin olayları azalır. Rehberlik bürolarının okulun bu faaliyetleriyle yakından ilgileri bulunmalıdır. Disiplin olaylarında çocuğa verilen ceza mantıklı olmalı, olay iyi yargılanmalı, ceza ile suç arasında mantıklı bir bağlantı bulunmalıdır. Adalet bu yaştaki çocukların çok dikkat ettikleri bir husustur. Âdil olmayan otoritelere karşı bu yaştaki çocuk daima isyân halindedir. Orta okullarda ve evde her şeye itiraz eden, söz dinlemiyen büyüklere kafa tutan çocuklar böyle bir adaletsizlik konusuna karşı direnme davranışı içindedirler.

Bu okul çağındaki çocukların bir de ev de kendinden küçük veya büyük kardeşleri varsa onlara kendilerini kabul ettirme çabaları vardır. Kıskançlık kardeşler arasındaki anlaşmazlıkların baş nedenlerinden olabilir. Evde ağabey, abla varsa onların otoritelerinden çıkıp bağımsız olmak, kendinden küçük varsa onlara kendi büyüklüğünü kabul ettirmek çeşitli problemlere yol açar. Bu problemlerin okula, sınıfa intikal edeceğinden hiç şüphemiz olmasın. Bir rehber öğretmen, danışman problemli çocuklarla meşgul olurken onların evlerindeki kardeş ilişkilerine ve bu ilişkiler karşısında ana ve babanın tutumuna dikkat etmelidir.

Ortaokul çağındaki çocukların problemleriyle meşgul olan rehberin ilk sayfalarda söylediğimiz fizyolojik, sosyal ve psikolojik problemlerle yakından ilgilenecektir. Onların hepsi de bu üç bunalımın eşiğindedirler. Onlara bu bunalımlardan en az zararla çıkmak ve bu sıkıntılarını yapıcı ve yaradıcı yönlere çevirmek için yardım rehberlik servislerinin işidir. Bu yaştaki çocuklar yaradıcı bir muhayyileye sahiptirler. Onların bu olağanüstü merakları, sanat zevkleri çok faydalı işler görebilir. Resim ve iş atelyeleri varsa küçük bir matbaa onlara imrenilecek, takdir edilecek işler yarattırır. Beden eğitimi öğretmeni gibi, resim ve iş öğretmenleri de çocukları bu bunalım yaşından feraha, aydınlığa ve yaradıcılığa çıkaracak öğretmenlerin başında gelir.

Orta okul öğrencisi liseye geçtiği zaman yep yeni bir uyarlık devresi başlar. Bunun en açık belirtisi orta okulu bitirmekle kendilerini daha

yukarı bir öğrenim düzeyine çıkma başarısına ulaştırmalarıdır. Sınavlarını vermişler, kendilerini bir lise öğrencisi olmağa götüren bütün hazırlıkları yapmışlardır. Halbuki okulların disiplin kurulları bu öğrencilerin yarattığı problemlerle meşgul olmağa başlamıştır. Sigara içme olayları fazlalaşmış, okuldan kaçmalar çoğalmış, gurup halinde başka okullarla kavgaya gitme düzensizlikleri çoğalmış bir taraftan da kişisel üzüntüler ve uyarsızlıklar artmıştır.

Üç bin beş yüz öğrencili bir okulun disiplin defterinde yaptığımız bir incelemede disiplin olaylarının şöyle bir eğri izlediğini gördük. Orta birden başlattığımız eğri çizgi evvelâ orta ikiye, sonra orta üçe yükselmiş, lise birde en yükseğe çıkmış ve lise ikiden itibaren aşağıya doğru bükülmüştür. Bu grafiğin çocuğun büyüme büluğa erme çizgisiyle paralel gittiğine hiç şüphe yoktur. Bunun bir rehber öğretmen tarafından incelenecek daha bir çok yönleri vardır. Belki çok sıkı bir disiplinle bu başka okullarda böyle olmaya bilir. Fakat baskı altında tutulan eğilimler ilerde daha korkunç olaylarla ortaya çıkabilir. Lise birinci sınıf öğrencilerinin problemli ve disiplinsiz olmalarına kendi sosyal, kişisel problemleri yanında şunlar neden olabilir

1 — Bir evvelki okulda okulun en büyükleri iken, birden yeni okulun en küçükleri arasına girmeleri ve küçük muamelesi görmeğe başlamaları.

2 — Lise öğretmenlerinin daha katı, daha sert ve daha çok müfredatı düşünmeleri.

3 — Derslerin birden ağırlaşması ve bazı öğretmenlerin bu uyarlık devresinin şaşkınlığına önem vermeden çocuğa yüklenmiş olması.

4— Bu okullarda rastlanan isim yapmış sıfırcı diye şöhretli bazı öğretmenlerin cesaret kırıcı davranışları,

5 — Bu okullarda hâlâ özelikle lise bir öğrencilerine hafiften de olsa dayak atılması, hatta ağır lakırdı söylenmesi.

6 — Çocuğun bu sınıfta büyüme çağının en buhranlı devresi olduğunu özelikle müdür yardımcılarının bilmemesi.

Yeni girdikleri okulda bu yeni öğrencilerin davranışlarındaki değişiklikler için bir çok nedenler bulabiliriz. Bu sınıflar için özellikle kişisel rehberlik yanında gurup rehberliğine büyük ihtiyaç vardır. İlerde gurup rehberliği denemelerinden bahsederken bu noktaya tekrar deyineceğiz.

Lise öğrencilerinin çeşitli kişisel ve aile problemleri vardır. Onlar şimdi olaylara çok ciddî bir açıdan bakmaktadırlar. Küçük olayları kendi açılarından çok büyütmektedirler. Onurları çok hisli bir düzeydedir. Alınganlıkları tehlikeli bir haldedir. Bütün kişisel ve sosyal üzüntüleri okula kendileri ile beraber gelmiştir. Artık ailenin ekonomik durumu, babanın sosyal statüsü, kız kardeşinin dış yaşantısı, hatta annesinin fazla süslenmesi onu düşündürmekte hisliliğini artırmaktadır. Gelecek endişeleri de onları meşgul etmekte bir meslek ve eş seçme konuları yavaş

yavaş zihinlerini kurcalamaktadır. Hepsinin de gönlünde bir aslan yatmağa başlamış, erkeklerin rüyalarını sevdiği kızlar süslemeğe başlamıştır. Bu kritik devresine giren çocukların karşısma anlayışlı bir eğitimle çıkmak zorundayız. Lise idarecileri odalarına giren öğrencilere suçlu bile olsalar dikkatli olmak zorundadırlar. Onların hisleri, mantıkları, yargıları harekettedir. Belki hepsini baskılı ve korkutucu bir şiddetle susturabilir, kişiliğini kaybetmiş, yargı gücünü yitirmiş, mantığını kullanamayan, kendini savunamayan, sözü dinlenmez acaip her emre kafasını kullanmadan boyun eğen sessiz insanlar yapabiliriz. Fakat eğitim bu mudur? Sonra demokrasimizi kimin ellerine bırakabiliriz. Bize her türlü doğru yolu göstermiş olan Atatürk eğitimle ilgili bir konuşmasında «Şiddete dayanan fazilet değildir» diyor. O halde lisede rehberlik çocukları gelecekte eli ekmek tutan, kimseye minnet etmeden yaşantısını sağlıyan, iyi bir aile üyesi, iyi bir vatandaş ve insan olmak yollarını göstermek ve öğretmektir. İyi matematik bilmek iyi insan olmak kadar önemli değildir. İyi insan ruh sağlığı, fiziksel sağlığı olan insan geleceğinin gerektirdiği kadar lisedeki derslerden faydalanır. Yoksa sadece dersi ilgi noktası yapmış, çocuğun kişiliğini bir kenara atmış bir okul eğitim işini beceremememektedir.

Lisede bu çocuklarm kişisel, sosyal ve fizyolojik problemleriyle uğraşırken, onlara yardımcı olurken bir de onlarla toplu dertleşmeler yapılması; kafalarını meşgul eden konuları beraberce tartışılması onlara toplu olarak deşarj yapma

fırsatı verilmesi şarttır. Bu okullarda onların izzeti nefislerine çok saygı gösterilmeli, kendilerine bol bol sorumluluk verilmelidir. Dayaktan ve kötü lâftan sakmılmalıdır. Bir lisede yaptığımız ankete verilen cevaplarda bu yaştaki çocukların en utanılacak suçun hırsızlık ondan sonra öğretmene saygısızlık olduğunu görüyoruz. Buna rağmen lisenin disiplin kurullarındaki olayların çoğunluğu öğretmene saygısızlıktır. Bunun nedenini bir rehberlik servisi ve okul idareleri iyice incelemelidir.

İki olay anlatayım. Bir lisenin muavin odasında oturuyordum. İçeriye bir öğretmen lise bir öğrencilerinden bir çocuğu iterek soktu ve «Bunu disiplin kuruluna veriyorum. Bana karşı insanlara yakışmıyacak şekilde davrandı. Öğretmenine karşı geldi.» dedi. Çocuk da hiç pişmanlık ifade etmiyen bir inadla mukabele etti «Durmadan bize (eşekler) diye bağırıyorsunuz. Sonra bizden insan davranışı istiyorsunuz.» Gerisini anlatmak gerek mi bilmem. Bu yaştaki çocuklara bu şekilde hitap etmek çeşitli komplikasyonlara yol açar. Diğer olay da bana bir öğretmen arkadaşım tarafından anlatıldı. Gürültü yapan bir sınıfın kapısından müdür yardımcısı kafasını sokmuş ayakta bir arkadaşına bir şey soran bir öğrenciye «Ulan hayvan ne dolaşıp duruyorsun.» demiş. Çocuk aldırmamış ve konuşmasına devam etmiş. Bunun üzerine çocuğa «Neye cevap vermiyorsun.» diyen müdür yardımcısına, çocuk «Ben hayvan değilim de ondan üzerime almadım.» demiş. Müdür yardımcısına karşı saygısızlıktan bu çocuğa üç gün okuldan uzaklaş-

tırma cezası verilmiş. Bu çocuğa hak vermek gerekirse sadece hayvan olmadığını iddia ettiği için ceza almıştır. Bu bakımdan bir kaç problem ortaya çıkmaktadır. Bunun halli bir az güçtür. Öğretmen yetiştiren okullarımızın üzerinde titizlikle duracakları bir iştir bu. Rehberlik konusunda rehberlik servislerinin liselerde işleri çok zordur. Smıf öğretmenlerine okul idarecilerine ve öğretmenlere büyük sorumluluk ve ödevler düşmektedir. Bu sınıflarda çocuklar artık birer büyük adamdırlar. Onlara karşı kendi davranışlarımızı çok ayarlı bulundurmak zorunluğundadayız. Bir lisede yapılan bir ankette bakm gençler nelerden yakmmakdır. Ankete katılan çocukların % 78'i dersler çok yüklü uykusuz kalıyorum diyor, % 71'i ödevler çok fazla yetiştiremiyorum, diyor, % 87'si bâzı öğretmenlerden faydalanamıyorum, diyor, % 72'isi bâzı öğretmenler dersten başka hiç bir şeyimizle ilgilenmiyorlar, diyor, % 56'ısı okulda maddî ve manevî üzüntülerimiz için akıl danışabileceğimiz kimse yok diyor. Bu anketin sonuçlarını başka bir kitabımızda ayrıntıları ile çıkaracağız. Fakat yukardaki bir iki nokta onların okuldan istedikleri bâzı anlayışlar olduğunu göstermektedir. Okulda üzüntülerini paylaşacak bir insan aramaları çok mânalıdır ve bize rehberlik servisinin ve rehber danışmanın ödevini hatırlatmaktadır.

Böyle bir anketi bir rehberlik bürosu kendi okulunun çerçevesi içinde muhakkak yapmalı ve gençlerin çeşitli kişisel, sosyal ve psikolojik bunalımlarını tesbit etmelidir. Bunun için Hastanesinin psikoloğu Dr. Feriha Baymurun lise öğren-

cileri, Orta Doğu Üniversitesinin Psikoloji departmanının başı Dr. Hasan Tan'ın ortaokullar için tertiplemiş oldukları Gençlik Problemleri Envanterini her okulun rehberlik bürosu adı geçen kişilerin müsadeleriyle tatbik etmelidirler. Anketin cevaplarını değerlendirirken yukarda bir kaç tanesinden bahsettiğimiz yüksek yüzdeli cevapların yanında düşük yüzdeli cevaplara da çok önem vermelidirler. Örneğin bizim yaptığımız ankette küçük yüzdeli çok önemli bir rehberin üzerine eğileceği cevaplar vardır. Örneğin cevaplarda öğrencilerin % 6'sı ellerimin titremesine üzülüyorum, diyor. % 4'ü iyi işitemiyorum diyor. % 6'sı iyi gıda alamıyorum, diyor ki bizim anketimiz sosyal durumları yüksek öğrenciler arasında yapılmıştır. % 8'i ağızmm kokusundan yakınmaktadır. % 19'u cinsel gelişmesinden şüphe ediyor. % 8'i arasıra baygınlık hissediyorum, diyor. % 5'i başarısızlık korkusu içinde olduğunu söylüyor. % 18'i bedbaht ve neşesizim diyor. % 19u' bâzan intihar etmeyi düşünüyorum, diyor. % 33'ü bâzı ahlâk meseleleri kafamı karıştırıyor, diyor. % 11'i karşı cinsle arkadaşlık etmekten çekiniyorum diyor. İşte bir çok fizyolojik, psikolojik ve sosyal problemler ki karşımızdaki sıralarda oturan çocukların kafalarını durmadan meşgul ediyor, geceleri uygularını kaçırıyor. Belki biz ders anlatırken sadece bunları düşünüyor. Bütün bu problemlerle kafaları karışan çocuklar bizden akıl, cesaret ve yardım istiyorlar ve yukarda söylediğimiz gibi maddî ve manevî üzüntülerimizi anlatacak kimse bulamıyoruz diye bulamıyoruz diye sızlanıyorlar. İşte sınıf öğ-

retmenlerinin gurup rehberliğinde ve işte rehber danışmanın kişisel rehberlikte uğraşacakları ve gençlere yardım edecekleri, yol gösterecekleri binlerce problem ve konu. Bir okulumuzda kurulan ve gurup rehberliği için kullanılan rehberlik saatleri çocuklarla konuşacak konu bulamıyoruz gerekçesiyle kaldırılmış bulunuyor, çocuğun saydığı bir sürü endişenin, bunalımların ve üzüntülerin karşısında öğretmenlerin konu bulamıyoruz demesi ne kadar acı bir olaydır.

Eğitimci Orhan Çaplı Ankara okullarından birinde yaptığı bir konuşmada Türkiye'de Âsi Gençlik yoktur. Türkiye'de problemlerine bir çıkış noktası, bir boşalma imkânı sağlamadığımız için bunalım içinde olan gençler var demişti. Bu ne kadar haklı bir görüştür. Avrupadaki duyduğumuz ve zaman zaman memleketimizde rastlanan yolunu şaşırmış gençler bu yüzyılın geçirdiği çeşitli sosyal, politik düzensizlikler ve bu yüzden meydana gelen haksızlıklar, zulümler, fâcialar yüzünden en büyük değerlerin sıfıra inivermesinden ortaya çıkmaktadır .Son Dünya Savaşında Almanya gibi uygarlığımızın en yüksek noktasına ulaşmış bir bölgesinde milyonlarca insan gaz hücrelerinde boğularak öldürüldü. Binlerce subay, asker elleri bağlı enselerinden kurşunla vurularak bir ormana gömüldü. Bütün bunları duyan, gören bir gençliğin adam öldürmekten çekinmesine ve onlara adam öldürmenin günah, suç olacağına inandırılması mümkün mü? Bu olaylardan sonra bütün dünyada cinayetlerin anormal şekilde artması doğal bir olay olmaz mı? Bir memleketin Millet Meclisinde

yumruklaşma olursa bu, gençlerin yumruklaşmasına bir neden teşkil etmez mi? Bir memlekette memleketin büyüklerine haksız ve lüzumsuz yere dil uzatılırsa, öğretmenine saygısızlık eden bir öğrenciye ne diyebiliriz? Bir rehberlik servisi, rehber öğretmenler, varsa rehberlik saatlerinde çocuklara bu değersiz hareketlerin eleştirilmesi yapılmalı uygarlıkların olumlu tarafları gösterilmeli, tarihte yıkılan uygarlıkların yıkılma nedenleri tartışılmalıdır. Bir ulusun yaşantısında, bir toplumun gelişmesinde ve bir kişinin kişiliğinde olumlu ve devamlı olanlar gençlere gösterilmeli inandırılmalıdır. Yoksa âsi gençlik yarın başımıza geçtiği zaman ne yapacağız. Gençlerin çeşitli bunalımlarına yol gösterici olmalıyız. Onların çeşitli fizyolojik, sosyal ve psikolojik bunalımlarına çare aramalıyız. Kısacası kendi problemlerini kendi kendilerine çözebilmelerine yardımcı olmalıyız.

Ortaokul ve lise öğrencileriyle rehberlik konusunda iki yoldan uğraşmamız gerekir. Bunlardan biri gurup rehberliği, diğeri kişisel rehberliktir. Gençler bir çok konuları büyükleriyle tartışmak isterler. Bu konular hakkında kendi kendilerine edindikleri kanılar vardır. Doğal olarak bu kanılar çoğunlukla ailenin dinsel, sosyal davranışlarından, akran çevresinden edinilir. Genç ya bunu kendi yargısından geçirir, kendi menfaatleriyle karşılaştırır ve kendine özge fikirler ortaya çıkarır ve bunun tartışmasını ister, yada kişiliği zayıf olduğu için aynen o fikirlerin etkisi altında kalır. Gençlerin arkadaşlık, toplum sevgisi ve topluma faydalı olma duygusu, vatan sev-

gisi ve insanlık sevgisi bu yaşlarda yön almak eğilimindedir. Bu okullarda çocuklar ve gençler istenirse memlekete hâkim olan asil duygulara, yüksek ideallere göre yetiştirilir. Ben matematik öğretmeniyim, ben coğrafya öğretmeniyim diye çocuğun bu yanını ihmal etmemiz çok büyük bir hatadır. Eğer biz Türk Gençlerini Atatürkçü yetiştirmek istiyorsak bu okullarda yapacağımızı yapmalıyız. Fakat bu hiç bir zaman bir telkin yapıldığı hissi içinde yapılmamalıdır. Rehberlik saatlerinde istediğimizi çocuğa, gence söyletmek suretiyle sokratik bir yoldan öğretmeliyiz. Gençlerimizin bu yönlerini ihmal ettiğimiz için üniversite yaşantılarında hiç bir ön yargıları olmadan karşılarına çıkan siyasal ve sosyal ceryanlara kendilerini kaptırıvermektedirler. Vatan, bayrak ve buna benzer sevgiler sadece haftada bir defa yapılan ve monoton bir hale gelen bayrak törenleriyle sağlanamaz. Bu törenlere gençlerimizin zorla katılmaları, hatta sinema biletini erkenden alayım diye kaçmaları, ve istiklâl Marşının son mısralarında sıralarını bozup dağılıvermeleri bu monotonluktan ileri gelmektedir. Gurup rehberliğinde içine neşe ve hikâye ve sohbet karıştırarak vatan ve bayrak sevgisini işlemek ve bunu onlara söyletmek yerindedir. Cumartesi günlerini bayrak töreni için beklenilen bir gün yapmamız icap eder. Bu törenler de okulun bir spor başarısını ilân etmek, başarıyı sağlayan bir basketbol takımını alkışlatmak, onları takdim etmek böyle bir töreni zenginleştiren ve ilgili yapan olaylardandır.

Okullarımızın sınıf öğretmenlerine ayrılan haftada bir boş saati olmalıdır. Bu boş saatte ço-

cukları ilgilendiren, onların problemlerine değinen konular tartışılmalı hiç kimse kastedilmeden bir çok problemler tartışılmalı, tarihte bir çok problemlerini kendi iradeleriyle yenen insanların yaşantıları anlatılmalıdır. Hiç kimse kasdedilmeden örneğin bir okul kaçağının başına neler gelebileceği, konuşulmalı en doğru davranışın nasıl olması gerektiği onlara buldurulmalıdır. Ankara Kolejindeki bir zamanlar mevcut olan rehberlik saatine staja gelen Orta Doğu Psikoloji öğrencileri (Arkadaşlık) konusunu işlemişler ve gençlere gerçek arkadaşlığın, olumlu arkadaşlığın niteliklerini buldurmuşlardı.

Gurup Rehberliği bu suretle görüldüğü gibi bir sınıfın sınıf öğretmenleriyle beraber hep beraber yaşlarına göre çeşitli eğitsel, mesleki, sosyal, memleket, isim bahis konusu olmadan kişisel, aileyi ilgilendiren, okulun daha iyi olması için yapılması gereken işler hakkında kişileri ve bütün gurubun menfaatini içine alan, öğrenci davranışlarına değinen yüzlerce konuları tartışmaları ve bir nevi deşarj yapmaları ve büyük insanlar gibi fikirlerini söylemeleri demektir. Öğretmen onlara sadece yol göstericidir ve kendi yönünden bu tartışmaları açığa vurmadan değerlendirici bir insandır. Bu tartışmalarda çocukların kafalarını kurcalayan problemler ortaya çıkar. Ayni zamanda hırçın, alıngan, çekingen, baş olmak istiyen, başkalarının fikirlerini hiç bir yargıdan geçirmiyen çocuklar ortaya çıkar. Öğretmen bunları kıymetlendirmek üzere değerlendirir. Sınıfın sevilen çocukları, sevilmiyen çocukları, sınıfın itilmiş, yalnız bırakılmış çocukları

hep burda rahatça belli olur. Bu davranışların altında bir sürü neden yatmaktadır. Bu tartışmalarda öğretmen hiç bir zaman baskılı olmayacaktır. Genç rahatça fikrini söylemek özgürlüğü içinde olmalıdır. Onların kafalarını meşgul eden fikirler atılmaz.

Gençler böyle toplantılarda daha doğrusu böyle bir rehberlik saatinde içlerini rahatsız eden konuları ortaya atarlar ve onlar hakkındaki kanıları için ortak ararlar veya kendilerinin açıklayamadıkları noktaların açıklanmasını isterler. Çeşitli derslerdeki ifadeler ve davranışlar rehberlik servislerine çok yardımcı olur. Benim (Problemli Çocuklar ve Problem Sebepleri) isimli bir kitabımda bahsettiğim bir çocuk vardır. Bu çocuk ana baba ayrılığı yüzünden büyük üzüntüler geçirmiş, hatta kendine, «Annen öldü». diye bir mektup yazmış ve postadan mektubu alınca gerçekten annesi ölmüş gibi ağlamıştı. Bir gün, bu olaydan evvel bu öğrencinin öğretmeni bana bu çocuğun bir kompozisyon ödevini getirdi. Bu ödevde küçük öğrenci şöyle diyordu «4 yaşıma kadar çok mutlu idim. Ondan sonra çok mutsuz bir çocuk oldum» Nedenini inceledik. Meğer ana ve baba çocuk dört yaşında iken ayrılmışlar. Çocuğu okul yaşı gelince baba bir yatılı okula koymuş. Bir müddet sonra kendisine yazdığı mektup olayı çıkınca bu garip davranışın açıklamasını yapabilmiştik. Fakat bu çocukla gerektiği gibi uğraşamadık. O sınıflarını topallıya topallıya geçti. Güzel bir genç kız oldu. Artık üzüntüleri bitti. Bu duruma alıştı diyorduk. Hiç bir problemi yok gibiydi. Koridorda kar-

şılaştığımız zaman bir kenara çekiliyor gülmüyor, sadece selâmını veriyor, ürkek bir ceylan yavrusuna benziyor.

Bir gün benim odamın önünden geçerken, seslendim. Ürkek ürkek içeriye girdi. Oturttum. Sağdan soldan, eski günlerden bahsettik. Açıldıkça korkunç fikirler ortaya atıyordu. İnanılmıyacak kadar korkunç bir nefreti vardı insanlara. İlk fırsatta en yakın insanlara bile elinden gelen fenalığı yapacaktı. Eline bir imkân geçerse başka memleketlerde yaşayacaktı. Kendini mutsuz yapan ana ve babasına karşı korkunç bir kini vardı ve bunu bütün insanlara özellikle içinde yaşadığı topluma bulaştırıyordu. Eğer bu çocuğun devam ettiği bir rehberlik saati olsaydı ve içindekileri rahatça tenkit edilmeden boşaltacağı bir ortak olsaydı bu toplum ve insanlık düşmanı melek yüzlü kız ortaya çıkmıyabilirdi. Belki bu genç kız birini sevecek ve onunla evlenecek. Ama acaba bütün intikamını onu seven insandan mı alacak? Bir küçük kompozisyon ödevi dikkatli bir öğretmenin gözünden kaçmamalı ve bunu çocuğun geleceği için önemli bir olay kabul etmelidir.

Çocuğun iç dünyasının üzüntülerini başka yoldan ifade ettiren ve dikkatli bir öğretmenin dikkatine intikal ederek rehberlik servisine yardımcı olacak ikinci bir ders de resim dersidir. Çocuk resim yaparken bilinçaltı dünyasında pusu kuran bütün üzüntülerini renk ve şekil halinde dışarıya çıkarabilir ve bir nev'i ferahlığa kavuşur. Bu bakımdan resim öğretmenleri de reh-

berlik servisine çok büyük yardımcı olur. Hem çocuğun iç dünyasını rahatsız eden problemlerin keşfinde rehberlik servisine yardımcı olur, hem çocuğun kafasını ve ruh sağlığını bozan bunalımları estetik ve yaradıcı bir yöne çevirir. Bir kere bir veli resim öğretmenine çocuğunun yaptığı resimlerdeki konulardan âdetâ ürktüğünü söylemişti. Çocuk resimlerinde hep koyu, karanlık ve pis renkler kullanıyordu. Konuları da hep servilikler, cadılar ve canavarlardı. Bize aktarılan bu resimler ve çocuk incelendi. Çocuğun kendini evlâtlık zannetmesi çıktı. Yıllarca annesini ve babasını üvey sanıyormuş. Kendisine küçükken seni çingeneden satın aldık diye takılırlar ve onun çocukça reaksiyonlariyle eğlenirlermiş. Sonra bir kardeşi dünyaya gelmiş. Küçük çocuğu doğal olarak yapılan ayrı muamele onu çileden çıkarmış. Bu küçüğün ruh sağlığını bozan olay bir kaç resimden ortaya çıkmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin de bu bakımdan büyük hizmetleri ve faydaları vardır. Bir beden eğitimi öğretmeni hem çocuğun sağlam karakterli bir insan olmada, hem çocuğa ruhsal rahatlama imkânları sağlamada, hem problemlerinin ilk belirtilerini ortaya koymakta yardımcısıdır. Bu yüzden rehberlik servisine en önemli bilgileri verecek öğretmenlerin başında bu dersin öğretmeni gelir. Saldırgan, yırtıcı, mızıkçı baş olmak istiyen, pasif, oyunlara karışmayan çocukların bu davranışlarının altında çeşitli nedenler bulunabilir. Bütün diğer ders öğretmenleri de çocuklarını bu çeşit bir gözlem altında tutarlarsa gurup rehberliğine büyük hizmetler ederler.

Öğrencilerin o kadar çok kişisel problemleri vardır ki, bunları tutup sınıf ortasında konuşamaz, hatta hiç kimse ile tartışamaz. Fakat devamlı surette içini kemiren üzüntü bir gün ona en olumsuz işleri yaptırır. Bunlar rehber danışmana intikal eder. Çocuğa bu rehberin sokulması ona içdenliğini kabul ettirmesi ve kendine yardım edilmek istenildiğine inandırılması rehber danışmanın ustalığıdır. Gençlerin hemen önlerindeki problem, hemen bir az evvelki davranışı belki aslında ikinci derece bir konudur. Onun kafasını bir çok moral, sosyal, ekonomik, fizyolojik, heyecanlar meşgul etmektedir. Bu yaşta içgüdüleriyle toplumun koyduğu nizamlar çatışma halinde olabilir, genç isyân halindedir. Toplumdaki sosyal problemler veya en yakınındaki bir sosyal olay onu deli etmektedir. Annesi babası ayrılmışlardır, yada ayrılmak üzeredir ler, yada evin içinde devamlı anlaşmazlık halindedirler. Babanın ekonomik durumu bozulmuştur. Bu yüzden evin huzuru kaçmıştır. Genç evde kendini ekonomik bir yük olarak görmektedir. Aşağılık duygusu içinde, suçluluk duygusu içinde perişandır. Hastadır sakattır, bir fizyolojik eksikliği vardır. Çirkindir, gelişmemiştir bunalım içinde yaşamaktan bıkmış görülmektedir. Aşıktır, sevmektedir, sevilmemektedir. Duygularını kimseye açamamaktadır. Ağlamak istemektedir. Ağlayamamaktadır. Kafasının çözemediği ve toplumun ayıp kabul ettiği bir çok sorular kafasını kurcalamaktadır. Anlaşılmadığına inanmaktadır, babası ve anası ile çatışma halindedir. Saymakla bitmiyecek üzüntüler, problemler ve

bunalımlar içindedir. Bir de okul eski anlayıştan, gençlik psikolojisini bilmiyen hoşgörürlüğü olmayan baskılı idare sisteminden kendini kurtarmamışsa işler çok kötüye gider. Bu bakımdan okul idaresinin bir rehberlik anlayışı içinde olması şarttır. Yöneticilerin rehberliği benimsemeleri lüzumludur.

Ankara Kolejinde hem gurup rehberliği, hem de kişisel rehberlik için okulun genel müdürünün yerinde bir anlayışı ile güzel bir sisteme girilmişti. Gerçi sonradan, daha doğrusu üç yıllık bir uygulamadan sonra zararı kârından çok yanlış bir bütçe anlayışı ile ilksel bir hale sokuldu. Bununla beraber bu deneme ilerisi için yol gösterici bir mahiyettedir. Bu denemede sınıf öğretmenlerine 58 inci maddedeki ödevlerini tam yapabilmeleri için haftada bir rehberlik saati verildi. Ayrıca bir psikiatrist ve iki rehber danışmandan meydana gelen bir rehberlik bürosu kuruldu. Sınıf öğretmenleri rehberlik saatlerinde aşağıya koyduğumuz konularda çocuklarla konuşacak daha doğrusu onları konuşturtacak ve onların bir çok konularda fikirlerini söyleterek en doğruyu kendilerine buldurtacak ve içlerini boşaltmalarına yardım edecekti. Rehberlik saatinde sınıf öğretmenlerine şu konular sağlık verilmişti

1 — Cumhuriyetimize, demokrasiye karşı ödevlerimiz nelerdir?

2 — Okula bağlılık ne demektir? Derslere sene başından itibaren düzenli çalışmanın faydaları nelerdir?

3 — Atatürk haftasını değerlendirmemiz nasıl olur? Atatürk'ü sevmek ne demektir? Onu anlamakta ve ilkelerine bağlanmakta üzerimize düzen nedir?

4 — Ailede, okulda ve çevrede öğrencilerin problemleri neler olabilir bunları cesaretle ve olumlu şekilde nasıl karşılayabiliriz? Kişisel problemlerin ayrıca söylemeleri için kendilerine cesaret verilmelidir. Bu problemler gizli kalacağına inandırarak yazılı olarak da sorulabilir. Rehber öğretmenin her öğrenci için ayrı bir dosyası olmalıdır.

6 — İyi bir öğrencinin nitelikleri nelerdir? Sigara, içki, kumar, beyaz zehir gibi kötü alışkanlıkların hatta zührevi hastalıkların kişinin vücuduna, ruhuna ve gelecek kuşaklarına yapacağı zararlar tartışılmalıdır. Bu konularda çocuklara araştırmalar yaptırılmalıdır.

7 — Bir öğrencinin sınıfta, yemekte, okul içinde, otobüste, sokakta, sinemada davranışları nasıl olmalıdır?

8 — Arkadaşlık nedir? Nasıl olmalıdır? Kız ve erkek öğrenci ilişkileri tartışılmalıdır.

9 — Yardım nedir, nasıl olmalıdır? Hayır kurumlarına nasıl yardım edilmelidir?

10 — Aile bütçesi ne demektir? Bu bakımdan eve hangi yönlerden yardımcı olabiliriz?

10 — Okulun sorumluluklarına nasıl katılabiliriz?

11 — Öğretmene, anaya, babaya saygı ne demektir Vatan sevgisi nedir? Bayrak ne de-

mektir? Bayrak törenindeki davranışlarımız nasıl olmalıdır.

12 — Sportmenlik ne demektir? Okullar arası veya her hangi bir yarışmada, maçta oyuncu ve seyirci olarak nasıl davranmalıyız?

13 — Şerefli bir mağlubiyet ve şerefsiz bir galibiyet ne demektir?

14 — Öğrencilerin çeşitli yetenekleri ve ilgileri üzerinde tartışmalar yapılmalıdır. Güzel sanatların yaşantımız ve kişiliğimiz üzerindeki olumlu etkileri tartışılmalıdır.

15 — Okuldan kaçmak ne demektir? Zararları nelerdir? Çocuğun başına neler gelebilir?

16 — Kopye yapmak neden kötüdür? Aldatmak neden bir ahlâk noksanlığıdır? Kopye alışkanlığının kişiliğimize yapacağı zararlar nelerdir? Kopye neden bir ahlâk zaafı sayılmalıdır?

17 — Gazete okumanın faydaları nelerdir? Hangi konular bu yaştaki çocukları ilgilendirmektedir? Neden?

18 — Bir ulusun egemenliği ne demektir? 23 Nisan Egemenlik Bayramımız neden çocuk bayramı olmuştur?

19 — Bir öğrenci yıl sonunda zayıf notlarını düzeltmek için nasıl bir çaba göstermelidir? Bütünlemeye kalan bir çocuk yaz tatilini nasıl bir düzene sokmalıdır.

Sınıf öğretmeni bu yukardaki konuları işlerken mümkün olduğu kadar çocuklar konuşacak, tartışacak ve araştıracaktır. Sınıf içi bu gurup rehberliğini pek başarılı uygulayan öğretmenler

oldu. Fakat ne yazık ki bâzıları yukarda kendilerine bir fikir vermek için hazırlanıp verilen konulara rağmen konuşacak konu bulamadıkları gerekçesiyle bu rehberlik saatinin kaldırılmasını istediler. Halbuki Yönetmeliğin 58 inci maddesi hâlâ onlardan bu ödevi bir eğitim çalışması olarak istemektedir. Yukarda da belirttiğimiz gibi Orta Doğu'nun Psikoloji öğrencileri (Gurup Rehberliği) için Kolejin bu rehberlik saatlerine staja gelmeye başlamışlardı. Orta dereceli okullardaki gençlerimizin muhakkak böyle bir bir toplu rehberliğe ihtiyaçları vardır.

Bir karşılaştırma imkânı vermek için Michigan Highland Park okulunun bir rehberlik saati tartışmalarının konularını aşağıya çıkarıyoruz

1 — Nasıl çalışmalı, zamanı nasıl iktisat etmeli, sınavlara nasıl hazırlanmalı, nasıl not tutmalı.

2 — Eğitimin avantajları nelerdir?

3 — Kişisel problemleri okulun rehber danışmanı ile nasıl konuşabilirsiniz?

4 Başka insanlarla nasıl geçinilir?

5 Okulu terk edip bir iş sahibi mi olmalıyız?

6 — Sınıf dışı faaliyetlere katılmanın faydaları ve zararları.

7— Sporda sportmenlik.

8 — Okulumuza karşı sorumluluğumuz?

9 — Sınıf içinde ve sınıf dışında davranışlarımız nasıl olmalıdır?

10 — Lise öğrenimimde nasıl başarılı olabilirim?

11 — Hangi mesleğe ilgi duyuyorum ve kendimi buna nasıl hazırlarım?

12 — Yaşama düzeyinden ne kasdediyoruz?

13 — Çeşitli mesleklere ait bilgileri nerden bulabiliriz?

14 — Bâzı öğrenciler neden öğrenimlerini yarım bırakıyorlar?

15 — Bu bakımdan bu çocuklara okul nasıl yardım edebilir?

16 — Lisede bir öğrencinin notlarının üniversite öğrenimi için faydası nedir?

17 — Geleceğe ait plânlarınız nelerdir?

18 — Okulun bu plânlarınıza yardımı nasıl olur?

19 — Bir iş nasıl aranır? Bu bakımdan diğer insanlarla karşılaşmağa hazır mısınız?

20 — Olgun veya olgun olmayan taraflarınızı nasıl tahlil edebilirsiniz?

Bütün bunlar ve buna benzer konular gençler tarafından tartışılmak, konuşulmak ister. Gençler bu alanlarda güvendikleri insanların rehberliğine muhtaçtır.

Ankara Kolejinin Rehberlik Bürosunda iki rehber danışman ve bir psikiatrist öğrencilerin kişisel problemleriyle meşgul oluyordu demiştik. Bu büro bizim eğitimimiz için ideal bir kuruluştu. Ünlü eğitimci Dr. James Conant 1958 yılında yayınladığı (The American High School Today

Bugünki Amerikan Liseleri) isimli raporunda 250 300 öğrenciye bir rehber danışman tavsiye ediyorsa da, bizim için Ankara Kolejindeki gerçekten ideal bir kuruluş sayılabilirdi. Bu büronun şöyle bir çalışma programı vardı.

1 — Ana babaları çocuk problemleri üzerinde aydınlatacak konferanslar sağlamak.

2 — Öğretmenleri ve ana babaları uyaracak, onlara faydalı olacak yayınlar yapmak.

3 — Öğrencilerin kişisel üzüntülerine ve intibak problemlerine rehberlik edip çare aramak.

4 — Önemli vakaları psikiatriste aktarmak, gerekirse dışarda tedavilerini yaptırmak üzere tavsiyelerde bulunmak.

Evvelâ yadırganan bu büro sonradan tam fonksiyonu ile çalışmağa başladı.

En başta ana babalar olmak üzere idareciler ve bâzı öğretmenler çocukları ve öğrencileri için büroya başvurmağa başladılar.

Çeşitli konularda yayınlar yapıldı ve konferanslar verildi. Bu yayınların adı bütün Türkiye'ye yayılmağa başlamıştı. Çeşitli okullardan ve öğretmenlerden mektuplar almağa başlamıştık, bu yayınlarımızdan istiyenler oluyordu. Konferanslar da yavaş yavaş değerlenmeğe başlamış, bir çok okulların okul aile birlikleri bizi bu konularda konferans vermek üzere okullarına davet ediyorlardı. Bir çok öğrencinin problemleri bize intikal ettirilmeğe ve psikiatristimiz inanılmayacak vakalar ortaya çıkarmağa başlamıştı. Bir iki vaka örneği bir fikir verir diye sadece

vaka nevilerini kaydediyoruz. Bir iki intihar olayı büromuzda içlerini boşalttıktan sonra normale çevrildi. Üç şizofrenik vaka ortaya çıktı. Bu çocuklara hep abdal, saygısız muamelesi yapılmıştı. Biri düzeldi, biri perişan oldu, biri hâlâ tedavi altındadır. Birden bire yazılarını titrek ve ihmalkâr yazmağa başlayan bir öğrencide Kore hastalığı başlangıcı tesbit edildi ve derhal tedavi imkânları sağlandı. Deli gibi asabî bir çocuğun yatılı olduğu için annesini düşünmekten uyuyamadığı anlaşıldı. Uykusu çeşitli müsekkinlerle normale çevrildi ve hırçınlığı kayboldu. Bir küçüğün evde annesiyle devamlı geçimsizliğinin nedeni annede bulundu. Kaynanasının gözlerine benzeyen küçüğün gözleri anneyi farkına varmadan hırçmlaştırmakta ve çocuğu hırpalamakta olduğu anlaşıldı. Anne kırılmadan doğru yola getirildi. Resim öğretmeninin farkına varmadan yaptığı bir hareket çocuğu okuldan soğutmuş ve bütün vücudunda siyah mantarlar çıkmasına sebep olmuştu. Resim öğretmeninin anlayışı ile çocukla öğretmen arasındaki ilişki düzeltildi. Çocuğun vücudundaki mantarlar üç gün içinde kayboldu. Bir küçüğün yüzündeki tiklerin annenin baskınından olduğu meydana çıktı. Anne ile gereken konuşma yapıldı. Zâten anne konuyu büroya getirmişti. Bir öğrencinin tenbelliğine ananın fazla düşkünlüğü ve çalışması için ısrarı sebep oluyordu. Anlatıldı ve düzelme oldu. Bir yeni İngilizceye başlayan çocukta bir başarısızlık korkusu musallat olmuştu. Arkadaşım bir yoklamadan bir gün evvel çocukla meşgul oldu. Yoklama çocuk dokuz aldı. Başarının tadını ta-

dan ve kendine güven gelen çocuk sınıfın başarılı öğrencileri arasına girdi. Büroya bundan başka çok daha ağır vakalar gelmekte ve uğraşılması cidden güç problemler ortaya çıkmaktaydı. Gençlerin fizyolojik, emosyonel ve sosyal intibaklarının en kritik devreleri bu okuldaki gençlerin yaşlarına rastlar. Onları okul içinde ve dışında sosyal bakımdan kabul edilir, uyarlı birer genç yapmak rehberlik programlarının başaracağı en önemli ödevdir. İyi bir üniversite öğrencisi, iyi bir iş adamı ve iyi bir vatandaş olmak orta dereceli okullardaki rehberlik çalışmalarına bağlıdır.

REHBER DANIŞMAN

İlk okulların yeni yönetmeliğinin rehberlik işlerini yörütmelerini istediği öğretmenlere biz (Rehber Danışman) ismini vermekteyiz. Orta dereceli okulların sınıf öğretmeni olarak isimlendirdiği öğretmene de (Rehber Ööretmen) diyoruz. Eğer cidı bir rehberlik çalışması örgütü kurulmak isteniyorsa, eğitimci niteliği olan bir rehber danışmanın her orta okulda ve lisede görevli olması gerekir. Çocuğun fizyolojik rahatsızlıklariyle meşgul olan bir tıp doktorunun varlığı gibi bir de onların ruh sağlığını izliyecek bir rehber danışmana ihtiyacımız olacaktır. Gerçi bugün okullarımızda doğru dürüst bir doktor da mevcut değildir. Doktorlar daha ziyade öğretmenlerin hasta olup olmadığını kontrol eden bir müdür yardımcısı durumundadır. Bir rehber danışman en çok öğrencilerin ruh sağlığı ile uğraşacaktır. Onların ruhsal sağlıklarını engelliyen bu yüzden bütün okulun özellikle öğretmenin çalışmalarına ana-babaların üzüntülerine yardımcıdır. Diğer taraftan okulun disiplin olaylarının olumlu bir önleyicisidir. Disiplin kurulunun kuru bir ceza organı olmaktan kurtaran, kupkuru olayların altında nedenleri bulup çıkaran bir psikologdur. Onun çalışmaları farkına varılmadığı ziyan olmağa doğru sürüklenen bir çok genci hatalı yoldan çevirebilir. Çocuklarına karşı yanlış tutumlarını en doğru hareket zanneden ana-

babaları uyarmak, tabii imkân oranında rehber danışmanının ödevi ve görevidir. Okullar tamamiyle birbirine zıt bir çocuk yetiştirme anlayışı içinde olan ana-babaların çocuklariyle doludur. Kimisi sert bir eğitime taraftar, kimisi çocuğuna fiske vurmamış ve vurulmasını istemiyen aşırı düşkün, kimisi ne yapmak istediğini bilmiyen şaşkın insanlardır. Müdürlük yaptığım sıralarda okulumuzdaki bir okul-aile birliği toplantısından sonra beraberce okulu geziyorduk. Üst kata çıkarken velilerden biri yanıma yaklaştı ve bâzı öğretmenlerin ve müdür yardımcılarının çocukları dövdüğünden yakındı. Buna ben de taraftar olmadığımı söyledim. İlgileneceğimi ilâve ettim. Üst kata çıktığım zaman diğer bir veli yanıma yaklaştı. Şurdan burdan konuşurken çocukların terbiyesinden memnun olmadığını, yeni eğitimin sakat tarafları olduğunu nutuk çeker gibi anlattıktan sonra, çocukların eğitiminde dayağın şart olduğunu iddia etti. Uzun boylu tartışacak zamanım olmadığı için fazla konuşamadım. Bu bakımdan gerçekten cismani ceza anlayışından yeni çıkmış bir toplumun okullarında çocuklarımızı eğitmek ve veli ile anlaşmak çok güçtür. Ayrıca rehber danışmanın da ödevi daha da güçleşmektedir. Ben, bir rehber danışman olarak çalıştığım zamanlarda evdeki baba dayağı yüzünden kendini öldürmeğe kalkan, okulu terk eden, başka memleketlere kaçıp gidiveren ve bu baskıdan kurtulur kurtulmaz her türlü olumsuz yola sapan öğrencilerle çok karşılaştım. Bununla rehber danışmanın bütün ana-babalara gençleri kendi hâline terk edin diye öğüt vermesini sağ-

lık vermiyoruz çocuğun eğitiminde cismani cezadan daha olumlu yollar bulunduğunu anlatmak istiyoruz. Çocuğun her çarpık davranışlarının altında muhakkak başka bir neden vardır. Evvelâ bunu düzeltmemiz gerekir. Bu neden bâzan çok basit bir olaydır, düzeltilmesi rehber danışmanın uzanabileceği bir yakınlıktadır. Bâzan çok karmaşık nedenler ortaya çıkar, rehber danışmanın karşısına çeşitli ekonomik, sosyal, psikolojik nedenler yığılır. O bunları mümkün olduğu kadar hafifletmek için yardımcı olur. Hiç bir şey yapmasa gence yakın bir insan olur, içini boşaltmasına yardım eder. Gençlerin bilinçaltına yığılan pislikler dışarıya dökülmediği zaman gençte nörotik haller, anormal davranışlar ortaya çıkar. Daha evvelki bahislerde bahsettiğimiz gencin durumu böyle idi. Babasını çok sevdiği ve saydığı için, yıllarca annesini görmeyen genç mezuniyet sınavlarının bunalımı içindeyken bir gece asabi bir buhtan geçiriyor ve babasını suçlayarak evi terk ediyor. Sonra benim odamda 3.5 saat süren bir boşalmadan sonra bir az rahatlıyor. Annesini görmesini sağlık verince daha da ferahlıyor. Babanın da anlayış göstermesi ile işler düzeliyor. Bu genç bana geldiği zaman onu bu hâle getiren nedenin yıllarca süren bir anne hasreti olduğunu bilmiyordum. Fakat onun anlattıkları arasında ruh sağlığını birden bozan ve genci bir ruh hastası haline sokan şey göze çarpıyordu. Bâzan bu boşalma onun bilinçaltını rahatsız eden bir olaydır. Farkına varmadan rahatsızdır. Böyle bir boşalmayı itimat ettiği bir insana yaparken rahatlar. Ağlamak ve güvenilir bir insana sır ver-

mek, anlatmak ferahlatıcı bir olaydır. Bir öğrenci rahat rahat derdini bir rehber danışmana anlatabilmeli ve onun yanında istediği kadar ağlıyabilmeli. Bâzan bilinçaltımızın gözle görülmiyen akıntısma bir pislik gelir takılır, bu küçük engel arkadan gelenin oraya yığılmasına sebep olur, Tıpkı bağırsaklarımın işlemediği zamanlardaki kabızlık hâli gibi. Dert kalm bağırsaktadır, fakat neşemiz yoktur, başımız ağırır. Bir müshil ilâcı alırız. Neşemiz yerine gelir, başımızın ağrısı geçer. Bilinç altımıza yığılanları da bâzan atmak zorundayız. Hiç bir sebep yokken karamsar oluruz, neşemiz yoktur sinirliyizdir. Nedenlerini bilmeyiz. Pek tabii gençlerin de buna benzer durumları olacaktır. Bir ruhsal müshile ihtiyaçları vardır. Bu durumda gencin güvendiği bir insana bütün içini boşaltması gerekir. Rehber danışmanın odası içden bir konuşma sırasında gencin içini boşaltacağı yer olmasıdır. Anlattıklarını belki müdür bey veya ana baba duymamalıdır. Rehber danışman gence bu itimadı vermiş olmalıdır. Anlatılan hata karşısında elbette danışman aferin demeyecektir. Fakat genci bu durumdan kurtaracak yolu gösterecek, ona yardımcı olacaktır.

Ruhun, iç dünyamızın, sıkıntılarımızın güvendiğimız bir insan önünde boşalarak temizlenmesine Freud'cu psikologlar (Catharsis) ismini vermektedir. Bâzan insanın kendini üzen bir olayı uzun uzun anlatması derdini kısmen, bâzan toptan ortadan kaldırır. Bu bakımdan öğrencinin rahat rahat içini boşaltacağı bir yer bulunmalıdır. Bu da rehber danışmanın odası olabilir Bir müdürün odası böyle olabilmelidir.

Fakat onun çeşitli ziyaretçileri ve çeşitli idari işleri odasının böyle bir iç boşaltma yeri olmasına engeldir. (Catharsis) ünlü Yunan filozofu Aristo'nun kullandığı bir kelimedir. O bunu güzel sanatların insan ruhunu rahatsız eden bir çok fikir ve arzulardan temizlemekteki etkisini ifade etmek için kullanmıştır. Ruhun bir çok pisliklerden temizlenmesini kasdetmiştir. Ünlü filozofun günündenberi bu kelime özellikle trajedilerin seyirci ve oyuncu üzerinde yaptığı etki olarak kullanılmıştır. Aristoya göre trajediler ve bâzı müzik nevileri seyircilerin ve dinleyicilerin heyecanlarını tahrip etmekte ve onları bâzı egoist ihtiraslardan kurtarmakta bir nevi kendi kendine tedavi usulü olmaktadır. Göte bu etkinin seyirciden çok oynayanda görüldüğünü ileriye sürer. Lessing ise oynayandan çok seyirsinin etkilendiğini savunur. Lessing ayrıca catharsisin heyecanları ulvileştirdiğini yada daha erdemli bir hale getirdiğini ileriye sürer. Freud'cular da bunu bunalım içinde olan nürotik bir insanın bilinçaltını rahatsız eden düşünce ve üzüntülerin tıpkı bağırsakların boşaltılması gibi konuşma yolu ile dışarıya atılması olarak kendi luğatçeleri arasına almışlardır. Her ne olursa olsun, catharsis bizim rehber danışmanımızın baş vuracağı metodlar arasındadır. Problemli çocukları bol bol konuşturtarak içlerini boşaltmalarına yardımcı olmaları şarttır Bir gün bir sınav sonucunda üzülerek odamda ağlayan bir kız çocuğun, neden burda ağladığını sorduğum zaman (Peki öyle ise ben nerde ağlayayım) diye cevap vermesi, bu boşalma ihtiyacının güzel bir örneği sayılmaz mı? Anlatılan üzüntü yarı yarıya azalır.

Üzüntülü çocuğu güzel sanatlara yöneltmek yukarda da söylediğimiz gibi en güzel bir problem çözme yoludur. Yine evvelce bahsettiğimiz gibi bir aşağılık duygusu ve bir başarısızlık hissi içinde olan çocuk başka alanlarda başarıyı tadar ve güvene kavuşursa bir çok problemleri hallolur. Bir rehber danışmanın eline gelen problemi çocuğun çeşitli yeteneklerini keşfederek ilgili öğretmenler yolu ile çocuğa başarılı bir üstünlük sağlaması ve çocuğu her şeyden evvel bu duygulardan kurtarması hem çocuğa bir hizmet, hem de okul disiplinine bir yardım olur. Dikkat edin okul disiplinini bozan bir çok çocuklarda bâzı üstün artistik ve atletik kabiliyetler vardır. Rehber danışmanın eline problemli bir çocuk geldiği zaman onun hakkında çeşitli öğretmenlerinden bilgi alması faydahdır.

Devamlı surette toplu olarak disiplini bozan, hatta öğretmen kaçırtmakla ün yapmış bir sınıfla karşılaştım ilk müdür olduğum zaman. Bunların arasında Resim öğretmeni ressam Eşref Ürenin çok takdir ettiği öğrenciler vardı. Yıl sonunda okulun resim sergisinde bu sınıf yüzümüzü güldürmüştü. Yaşlı bir İngilizce öğretmenini ağlattıkları bir gün sınıflarına gittim. Hem bir az üzüntülü konuştum. Hem de kendilerinden yukarda öğrenciler için hazırladığımız oturma odasının tanzimini rica ettim. Bir nevi azarlanmaktan sonra bu rica onları çok şaşırtmıştı. Derhal işe giriştiler ve eski durumlarını yavaş yavaş düzeltiler. Bu çocukların çoğu başarılı insanlar oldu.

Rehber danışmanın bu bakımdan özellikle güzel sanatları ilgilendiren ders öğretmenleriyle yada çocuğun başarılı olduğu ders öğretmeni ile yakın ilişkisi olacaktır. Bu ilişki çocuğu aşağılık ve başarısızlık duygusundan kurtarmanın yolunu aramaktır. Bir psikoloji kitabında şu cümlelere rastlıyoruz :«Bir çocuğun tamamiyle başarısızlığa düşmesine asla göz yummayınız. Eğer düşerse, ona ileriye doğru düşmesini, sıçramasını ve yoluna devam etmesini öğretiniz. Bir hatânın devamlı etkileri üzerinde asla kuvvetle durmayınız.» Bu cümlelerin anlatmak istediği mânayı bir rehber danışman asla aklından çıkarmamalıdır.

Bâzan nedenlerin altından ev problemleri çıkar. Bunlara uzanmak bâzan zordur. Katı bir babayı yumşatmak, korkunç şekilde çocuğuna düşkün anneyi itidale getirmek, küçük kardeşine böyüklük taslayan ve onu ezen bir ağabeyi yola getirmek çok zordur. Fakat onlarla konuşmak ve mümkün olduğu kadar çocuğun problemindeki kendi hatalarını kendilerine buldurtmak rehber danışmanın ustalığı olacaktır. Tertiplenecek konferanslarda çocuk ve gençlik problemlerini deşen, inceleyen konular seçerek velilelere kendi kendilerini eleştirmek imkânını vermek isabetli bir yoldur. Hiç kimse hatası yüzüne vurulunca kabul etmez ve herkes savunmaya geçer. Onun için hataları bir konferansta sayıp, sonuçlarını anlatmak daha kuvvetle veliyi uyandırır. Fakat bâzı kişisel problemlerde muhakkak ilgili böyüklerle konuşmak icap eder. Bunlara da suçlu muamelesi yapmak kötü bir taktiktir. Onları konuş-

turtmak kendi itiraf ettikleri zaaflarını yakalayarak üzerinde serbestçe çare aramak olumlu bir yoldur.

Bâzı rehber danışmanlar görevlerinin çocuğa nasihat vermek olduğu kanısına kapılma hatasına düşebilirler. Nasihat kadar gençleri çileden çıkaran hiç bir şey yoktur. Böyle davrananlar gençlik psikolojisinden, insan davranılarından haberleri olmayan insanların davranışlarıdır. Danışmanın ustalığı gence kendi durumunu kendi kendine inceleme yeteneği verebilmesindedir. Danışman gence mutlak kendi kendini düzeltmekte yardımcı olacaktır. Danışmanın rehberliğinde mutlak gence doğru kararlar almakta yardımcı oluşundadır, yoksa onun kararlar alması sakat bir rehberlik anlayışıdır. Danışman gence kendi problemini kendisi görmekte yardım edecektir. Bu suretle gençte eksik olan kendi kendini inceleme, kendisi için karar verme ve kendi hatalarını düzeltme yeteneği artacaktır. O halde danışmanın rehberliği gence pilân yapma, seçme, kendi kendini analiz etme ve sosyal, emosyonel uyarlığını sağlama yolunda elini uzatmaktır Bu bakımdan rehberlik, öğretimden bambaşka bir şeydir.

Rehber danışman öğrencinin en güvendiği insandır. Onun bâzı nitelikleri önemle üzerinde durulması gereken noktalardır. Onları şöyle sıralaya biliriz

1 — Rehber danışman daha ilk dakikalarda çocukla veya gençle sıcak bir dostluk kurma ustalığına sahiptir

2 — O, çocuğu ve genci olduğu gibi kabul eder.

3 — Onunla çocuk veya genç arasındaki ilişkiler hoşgörür hislerin meydana gelmesine yardım eder.

4 — Bu hoşgören hislerin meydana gelmesinden sonra çocuk hislerini, duygularını rahatça anlatırken rehber danışman tarafsız bir insan durumunda olduğunu karşısındakine inandırır.

5 — Çocuğun hislerini tanımakta uyanık ve atiktir. Kendi hislerini derhal karşısmdaki gence aksettirerek ona güven verir.

6 — Gencin kendi problemlerini kendi kendine halletmesine fırsat verir, yardım eder.

7 — Gencin hiç bir şekilde davranışlarına ve konuşmalarına yön vermeğe teşebbüs etmez.

8 — Gencin bozuk davranışlarının düzelmesinde aceleci değildir.

9 — Gencin düzelmesinde gerçekleri daima göz önünde tutar. Gencin kendi kendine sorumluluk hissetmesine yardım eder.

10 — O hiç bir zaman bir disiplin kurulu üyesi olacak insan değildir. Hakkında disiplin tedbirleri alınacak gençlerin evvelâ rehber danışmana gönderilmesi yanlıştır. Genç disiplin cezası almasının suçluluğunu rehberden bilmemeli, ayni zamanda bir suç işlediği zaman rehber danışmanı bir can kurtaran gibi görmemelidir. Bu bakımdan rehber danışman kendini gence böyle bir kurtarıcı olarak tanıtmaz.

11 — Rehber danışman gençlere konferans şeklinde nasihat vermekten daima çekinir.

12 — Onun konuşmaları gence kendine itimat ve kendi problemlerini görme yeteneği kazandırır.

Rehber danışmanın, eline verilen problemli çocuk hakkında onunla konuşmadan evvel bir çok fizyolojik, sosyal ve ruhsal bilgilere sahip olması faydalıdır. Bu yüzden çocuklar hakkında evvelden toplanmış bilgiler gerekir. Sınıf öğretmenlerinin çocuklar ve gençler hakkında bir çok bilgileri ve gözlemleri içine alan dosyaları bulunmalıdır. Rehber danışman gençle ilişkiler kurmadan evel bu bilgilere bir göz atmış olmalıdır. Bu, rehberin bâzı hatalı hareketlerinin önlenmesine hizmet eder.

Bir gün kendisinden devamlı şikâyet gelen bir çocukla müdür olarak konuşmak istedim. Davranışlarını beğenmediğimi, bir kız çocuğu için yaptıklarının hata olduğunu, sonra onu kimsenin sevmiyeceğini söyledim. «Zâten beni kimse sevmiyor ki,» diye cevap verdi. Bu fikrinin yanlış olduğunu, örneğin annesinin kendisini çok sevdiğini anlattım. Kızın yüzü gözü karardı. «Benim annem yok.» dedi. Çocuk hakkmda bilgim olmadığı için hatalı bir yanaşmada bulunmuştum. Eğer böyle bir dosyayı inceledikten sonra onunla konuşsaydım, bu öksüz çocukla daha sempatik bir ilişki kurarak işe başlardım. Ankara Kolejinin sınıf rehber öğretmenleri bu çeşit kuruluşlara sahip okullar için Eğitimci Orhan Çaplının hazırladığı bir form kullanmaktaydılar. Rehberlik bürosunun başvuran velilerin veya öğretmenlerin çocuklariyle ilişki kurulmadan evvel bu formdaki bilgiler incelenirdi. Bu fikir

vermek için bu formdaki bilgileri aşağıya çıkarıyoruz

Okulun adı
Fişin doldurulduğu tarih :
İsim, numara
Sınıf
Okula girdiği Yıl
Cinsiyeti
Doğum tarihi ve yeri
Adresi
Velinin adı, soyadı, telefonu
Mesleği, iş adresi, öğrenim derecesi
Öğrenci yakınlık derecesi
Sınıf öğretmenini adı 1 inci yıl
2 inci yıl 3. yıl 4, yıl 5. yıl 6. yıl

Aile Durumu	Baba	Anne
Adı, soyadı		
Sağ mı ölü mü? Ölü ise sebebi ve tarihi		
Öz mü? Üvey mi?		
İşi ve mesleği Şimdi nerde çalışıyor		
Sağlık durumu		
İş ve ev adresleri, telefon		
Öğrenim durumu		

Kardeşleri :
Adı soyadı Erkek kız, doğum tarihi, öz, üvey, öğrenim durumu, işde mi, sağlığı

Sağlık durumu
Boy ve ağırlık

1. yıl	2. yıl	3. yıl	4. yıl
5. yıl	6. yıl		

Geçirdiği önemli hastalıklar
hangi yaşa geçirildiği
Geçirilen önemli kaza ve ameliyatlar,
hangi yaşlarda geçirildiği
Devamlı şikâyetçi olunan hastalıklar varsa beden sakatlığı

Öğrenim tarihçesi
Okunan yer girilen yıl çıkılan yer sebebi
İlk okul
Orta okul
Lise
Teknik okul
Öğrenime ara verildi mi?
Çalıştınız mı, nerede?

Öğrenim durumu ve ilgilileri
İlerde hangi mesleği seçmeyi düşünüyor?
İlgi duyduğu dersler
Başarmakta güçlük çektiği dersler
Resim, Müzik, Spor,
Ders dışı faaliyeti ve ilgileri Okuma, Tiyatro, Resim, Müzik, Spor, Kolleksiyon, Elişleri, Sinema, yemek, evişleri
Varsa başka ilgileri
Okul dışında bir işde çalışıyor mu?

Sınıf öğretmenini düşünceleri
Rehber danışmanın düşünceleri.

Rehberlik bürosuna gönderilen veya rehberlik bürosu tarafından çağrılan çocuk hakkında bu bilgileri ve okul dosyasındaki sosyal ve ruhsal

bilgileri rehber danışman evvelden bilirse çocuğa yaklaşması falsosuz vedaha sempatik olur. Problemin ilk ipuçlarını sezinlemek böyle daha kolay dır. İyi bir rehber danışman çocuklara uygulanan testleri, onların çeşitli anketlere verdikleri cevapları kıymetlendirmesini iyi bilen insandır. Rehber öğretmen sınıf öğretmenleriyle işbirliği yaparak öğrencilere testler uygulamalıdır. Örneğin her sınıfa bir arkadaşlık testi verilmelidir. (Bunun nasıl uygulanacağını öğrenmek için bak Problemli Çocuklar ve Problem Sebepleri, Cezmi Tahir Berktin. İş Bankası Kültür Yayınlarından. Çocukları Tanımaları için öğretmenlere yardım çeviren C.T.B.) hırsızlık yaptığı için bir çocuk bize havale edilmişti. Çocuk sınıftaki arkadaşlarının kitaplarını çalarak satıyordu. Yaptığımız inceleme sonunda çocuğun bu paralarla diğer çocuklara gazoz ısmarladığını ögrendik. Bu çocuğun bu davranışına sebep ne olabilirdi? Sınıf öğretmeni yolu ile bu çocuğun sınıfında bir arkadaşlık testi yaptırdık. Bu teste göre her öğrenci en çok sevdiği üç arkadaşının ismini yazacaktı. Sonra bunun bir kâğıt üstüne şeması çizilecekti. Şemanın gösterdiğine göre bu çocuğu sınıfta hiç kimse arkadaş olarak göstermemişti. Çocuğun adı şemada tek başına kalıyordu. Testin târifine göre bu bir (yalnız çocuktu.) Böyle çocuklar kendisini sınıfa kabul ettirmek için bir olumsuz davranış yaparlar. Ya öğretmene kafa tutarak sınıfta bir kahraman olmağa çalışırlar. Ya bir olayın kahramanı olarak kendilerini disiplin kuruluna sevkettirirler. Ya evden veya arkadaşlarından çaldıkları para ile şunu bunu ısmarlamak sure-

tiyle arkadaş edinmeğe ve takdir kazanmağa kalkarlar. Bu küçük de ayni yola yönelmişti. Bu çocuğun etrafındaki arkadaşlarının takdirini toplaması için daha olumlu yollar bulmak gerekiyordu. Sınıf öğretmeni beden eğitimi, resim, müzik ve edebiyat, türkçe öğretmenleriyle işbirliği yaparak bu çocuğa kendini göstertecek, takdir toplatacak işler yaptırılmasını sağlamalıdır. Biz de bunu Türkçe öğretmeni ile görüşerek halletmeğe çalıştık. Ayni zamanda kırmadan, bilinçlendirmeden arkadaşlarının kitaplarını alıp satmasının hatalı bir hareket olduğu kendisine anlatıldı. Fakat önemli olan şey davranışın altındaki nedeni yok etmektir.

Rehber danışman kendisine aktarılan çocuğun veya gencin probleminin muhakkak bir klinik tedavisine ihtiyaç gösterdiği kanısına varırsa bölgesinde mevcutsa bir ruh sağlığı dispanserine ve ya bir rehberlik bürosu servisine çocuğun veya gencin götürülmesini ana veya babaya sağlık vermelidir. Örnek bir klinik şu tipik problemleri ele alarak yardımcı olur

1 — Eğitsel bir rehberliğe muhakkak ihtiyacı olan çocuklar.

2 — Olağan üstü yetenekleri olduğu için uyarsızlık içinde olan çocuklar.

3 — Okumada müşkülleri olan çocuklar.

4 — Sınıf içinde davranış bozuklukları gösteren çocuklar.

5 — Toplumun kabul etmediği alışkanlıklara ve tavırlara sahip çocuklar.

6 — Çeşitli anti sosyal davranışlar, kuşkular ve korkular yüzünden okulda, evde ve toplumda uyarsız olan çocuklar.

7 — Çeşitli ruhsal bozukluklar gösteren ve sinir ve ruh hastalıklarının ilk belirtilerini gösteren çocuklar.

Böyle bir klinikte psikoglar, sosyal hizmetliler, psikiatristler, çocuk uzmanları bulunmalıdır. Memleketimizde artık bu uzmanlar yetişmekte ve çoğalmaktadır. Çok değerli psikiatristlerimiz özel olarak bile çalışmaktadır. Akıl hastalıkları doktorlarımız kişinin ruh dünyasına eğilmiş tamamiyle eskiden farklı bir anlayış içinde çalışmaktadırlar. Deli kelimesi artık anlamsız bir kelime haline gelme yoluna girmiştir. Sosyal Hizmetler Akademisi memleketimizin ilk hizmetlilerini yetiştirmiş bulunmaktadır.

Konu olan çocuğun evvelâ derdinin teşhisine çalışılır. Sosyal hizmetliler çocuğun ana ve babasiyle mülâkatlar yaparlar. Çocuğun ev içi ilişkileri, Sosyal durumu ve problemleri tesbit edilir. Psikologlar problemin cinsine göre tatbik edilmesi gereken testleri, mülâkatları tatbik eder. Çocuk tıbbi bir muayeneden geçirilir. Bu incelemelerden, testlerden, mülâkatlardan ve muayenelerden sonra karar verilir ve ihtiyaç gösterilirse problem psikiatriste havale edilir.

Bu vakalardan bâzıları bir psikoterapiye ihtiyaç gösterir. Psikoterapide çocuk ve anne ile sık sık mülâkatlar yapılır. Bu konuşmalarda babanın görünmesine lüzum hasıl olursa baba ile

de mülâkatlar yapılır. Psikoterapi ihtiyaca göre uzar.

Fakat böyle bir organizasyon büyük şehirlerin imtiyazları içindedir. Binlerce köydeki okulların işi yine tek öğretmenin omzuna yüklenecektir. Bu bakımdan öğretmenin çok şey bilmesi gerekmektedir. Onun çok okuması, durmadan yeni şeyler öğrenmesi yeni yetişen kuşakları bir çok üzüntülerden kurtaracaktır. Dünyanın en affedilmez suçlusu, eline verilen çocukların karşısında kaygısız, endişesiz banane diyerek ilgisiz duran öğrenmendir.

Rehber danışmanının problemli çocukla yapacağı mülâkatın çeşitli yönleri vardır:

1 — Çocuktan hiç müdahele etmeden bilgi almak.

2 — Çocuğa nasihat vermeden kendine rehberlik etmek.
bilgi vermek.

3 — Çocuğa rahatça üzüntülerini anlatmak ve boşalma imkânını vermek.

4 — Gerekirse bir dış yardıma ihtiyaç görülüyorsa ana babaya tavsiyede bulunmak.

5 — Ana ve babanın veya ailedeki diğer kişilerin davranışlarının düzelmesi için tavsiyelerde bulunmak.

Ankara Kollejinin önünde kalb durmasından bir vatandaş ölüvermişti, ilgililer gelmeden kaldırılmaz diye uzun zaman ölü bir kenarda kalmıştı. Bundan bir kaç gün sonra orta okulun

üçüncü smıf çocuklarından birinde bâzı anormal kabul edilecek davranışlar müşahede edildi. Aile durumu büromuza intikal ettirdi Psikiatristimizin yaptığı inceleme annenin ve çocuğun birbirlerine asırı düşkünlüklerini ortaya çıkardı. Çocuğun bilincinin altındaki «Ya annemden ayrılırsam.» korkusu, Kollej önündeki olayla devamlı bir kuşku halinde ortaya çıkıvermiş ve çocuğu uykusuz bırakmış, korkunç rüyalar görmesine sebep olmuş ve asabi haller geçirmesine, yüksek sesle ağlamasına sebep olmuştu. Çocukla konu açıkça konuşulup kuşkularının yersiz olduğu anlatılınca çocuk derhal normale dönmüştü.

Problemli çocuklarla mülâkat yapılırken rehber danışmanın çok dikkat edeceği küçük noktalar vardır. Rehber objektif olmalı kendi yargılarını geride tutmalıdır. Konuştuğu çocuğun muhakkak güvenini kazanmış olmalıdır. Çocuk sizin yardımınıza muhtaç olduğunu kabul eden bir ruh halinde bulunmalıdır. Çocuğu can kulağı ile lafını sık sık kesmeden dinlemek gerekir. Çocuğu olduğu gibi kabul etmelidir. Çocuğa baskılı bir tavır takınmamalıdır. Rehber unutmamalıdır ki çocuğun karşısında ne bir öğretmen, ne bir idarecidir. Onun karşısında sabırsızlık göstermekten ve sinirlilikten sakınılması gerekir. Çocuğu düzeltme çabasına girmemek gerekir. Ona kendi kendini düzeltmek imkânları vermek daha faydalı bir yoldur. Özellikle sözlerimize tehdit, suçlama ve cezalandırma kokusu bulunmamalıdır.

İlkokullar Yönetmeliğinin 49 üncü maddesiyle rehberlik işlerini üzerlerine alan bütün

öğretmenlere büyük işler düşmektedir. Onların bu işi ciddi tutması çocuğun öğrenimine, ruh sağlığına faydalı olacak ve uyarlı bir insan, iyi bir vatandaş olmasını sağlıyacaktır. Okulun, disiplin olayları azalacaktır. Öğrenci öğretmen ilişkilerinde anlaşmazlıklar varsa düzelecektir. Ana, baba çocuk ilişkileri daha anlayışlı bir hale girecektir.

Orta ve liselerde gençlik problemleriyle daha yakından ilgilenme imkânları ortaya çıkacaktır. Çeşitli ruh hastalıklarına giden emosyonel bozukluklar evvelden keşfedilerek önlenecektir. Genç okulda daha mutlu olacaktır. Mutlu bir okul yaşantısı geleceğin mutlu insanlarını ortaya çıkarır. Bütün bunların sorumlulukları rehberlik anlayışı içinde olan bir okul idaresinindir. Dolayısı ile kıvancı da onlarındır.

OKUL VE AİLE İLİŞKİLERİ

Çocuğu ruh sağlığını etkiliyen konuların, onun gelişiminde ve kişiliğinin kuruluşunda ailenin büyük rolü olduğu bir gerçektir. Okul ile ailenin ilişkileri olumlu bir yönde değilse çocuğun da davranışları olumsuz bir yöndedir. Buna bir küçük örnek verelim. Okul ve ailenin ilişkileri yakın ve sık olan okullarda okuldan kaçma olayları yok denecek kadar azdır. Herkes kabul eder ki aile kişilerinin çocuk üzerinde çok değişik etkileri vardır. Bu etkiler ya olumludur, ya olumsuzdur. Bütün kişileri uyarlı ve geçimli olan bir ailede çocuğun gelişmesi için iyi bir ortam var demektir. Evin içindeki devamlı geçimsizlikler, uyarsızlıklar, tartışmalar çocuğun arzu edildiği gibi gelişmesine engeldir. Çocuk evin bu üzüntülerini çeşitli davranış bozuklukları halinde okula getirir.

Evin doğal olarak durumu çeşitli faktörlere dayanır. Bunda etnik, sosyal, dinsel ve ekonomik nedenler vardır. Bu yüzden her evin alışkanlıkları, âdetleri, kişisel ilişkileri birbirlerinden çok farklıdır. Bir ev vardır, orda erkek her şeydir, oğlan çocuk kız çocuğa tercih edilir. Bir ev vardır, böyüğe saygı mutlaktır ve saygının belirli davranışları vardır. Bir evde çocuk böyüklerinin yanında rahatça konuşur, fikirlerini söyler, bir ev vardır, çocuğun büyüğün yanında konuşması

ayıptır. Bir ev vardır ekonomik bunalım içindedir, çocuğa her şeyi iktisatlı kullanması telkin edilmiştir, bir ev vardır, varlık içindedir. Çocuğun israf yapmasını önlemeyi akıllarından bile geçirmezler. Bir ev vardır, ana çocuğa çok düşkündür, bir ev vardır, ana kendi havasındadır. Çocukla ilgisizdir. Bunlar ve buna benzer yüzlerce değişik, tutum, anlayış ve imkânsızlıklar çocuğun normal gelişmesini engeller. Çocuk bu yüzden sessiz çocuk, bu yüzden arsız, bu yüzden terbiyeli, saygılı olur veya olmaz. Bütün bunlar çeşitli davranışlar halinde sınıf içi disiplinine, derslere, arkadaş ilişkilerine yetki yapar. Bir çocuğun fizyolojik, ruhsal ve sosyal gelişmesindeki aksaklıkları anlamak için onun muhakkak ev içi yaşantısını bilmemiz gerekir. Bu bakımdan Sosyal Hizmetler Akademisinden yetişenlerin büyük Hizmetleri dokunacaktır. Mahalli olarak kurulan rehberlik merkezlerinde muhakkak bir sosyal hizmetli kullanmak şarttır. Biz Ankara Kolejinde böyle bir rehberlik servisini idare ederken Sosyal Hizmetler Akademisinin son sınıf öğrencilerinden çok büyük yardımlar görmekteydik.

Bir aralık bizim gençliğimizde o zamanki adı ile Maarif Vekâletinin bir genelgesiyle öğretmenlerin velilerle temas etmeleri âdeta engelleniyordu. Bundan kasdedilen elbette başka şeylerdi. Fakat bu öğretmenler tarafından o kadar yanlış anlaşılmıştı ki, herkeste garip bir çekingenlik ortaya çıkmıştı. Halbuki bir öğretmen, özellikle rehberlikle ilgili bir öğretmen öğrencilerinin ev yaşantılarını yakından tanırsa çocuğun bir çok

davranışlarının nedenlerini anlıyabilir ve kendi tavırlarını ona göre ayarlar ve çocuğa daha kolaylıkla yol gösterebilir. Nitekim VII inci Eğitim Yönetmeliğinin 30 uncu maddesinin C. Bölümünün (h) fıkrasında şöyle denilmektir

h — Mümkün olan yerlerde sınıf öğretmenlerinin çocuk ana-babalarını yerlerinde ziyaretlerini teşvik etmek.

Bu madde eğitimimiz için önemli bir aşamadır, ayni zamanda Sosyal Hizmetlilerin farkına varılmadan yapılan bir işarettir. Bir okulun rehberlik servisi veya öğretmeni incelediği problemin problemli çocuğun ev yaşantısını yakından tanımak zorundadır.

Bir eğitim kitabında okuduğumuz söz ne kadar doğrudur :«Bir çocuk okula gelirken evini de beraberinde getirir.» Bu yüzden bir çocukluk davranışlarını eleştirirken onun ev içi yaşantısını bilmemiz, bir çok izahı zor hareketlerin nedenlerini ortaya çıkarır. Örneğin herkesle kavga eden bir oğlan çocuğun, babasının sık sık ona «Benim oğlum erkek, döver de, söver de.» dediği ortaya çıkabilir. Böyle bir kavgacı çocuğun anası ve babasiyle ilişki kurmak çocuğun bozuk davranışının nedenlerini ortaya koyar, babaya da yanlış davranışı kırmadan anlatmak mümkün olabilir. Balıkesir Lisesinde yıllarca evvel çok terbel bir general çocuğu vardı. Baba oğalanüstü üzülüyordu. Yapılan incelemede şu gerçek ortaya çıktı. Evde sık sık konuşma olurmuş «Baban okudu da ne oldu. Bir general maaşi ile güç belâ geçiniyor. Amcan liseyi bile bitirmedi. İstanbulun en

zengin adamı.» Bu okumanın aleyhindeki konuşmalar çocuğun bilincinin altına yerleşir. Ne zaman kitabın başına otursa, içinden bir ses ona babası ile amcasının karşılaşmasını yapmaktadır. Ailenin çocuğun yanında yaptığı hatalı konuşmalar çocuğu tenbel yapabilir. Çalışma için zorlama yapılınca okuldan kaçmalar başlıyabilir. Okuldan kaçarken münasebetsiz yerlere gitme alışkanlığı ortaya çıkabilir. Kahvede okul saatinde yakalanan bir çocuğun bu davranışına evde akılsızca söylenmiş bir söz olabilir. İlk okul dördüncü sınıfta bir çocuğumuz birden acaip davranışlarla anne ve babasını rahatsız etmeğe başlamıştı. Küçük yaştanberi yalnız yatmağa alışmış olan bu çocuk, gece yarısı kalkıp ille annesiyle babasının arasına yatmak istemeğe başlamıştı. Durum Hacettepedeki bir psikiatriste intikal ettirildi. Yapılan incelemede çocukta babasiyle annesinin ayrılması korkusu çıktı. Bilinçaltını rahatsız eden bu üzüntü, çocuğu gece uyandırıyor ve onların yanına gidip ikisini de yakında hissetmeden rahat edemiyordu. Evvelâ psikratrist evde bir ana baba geçimsizliğinden şüphe etmişti. Fakat ailenin içi ile ilgili konuşmalarda mesele meydana çıktı. Küçük kızın teyzesi bir geçimsizlik yüzünden kocasından ayrılmıştı. Teyzesinin kendi yaşında bir kızı vardı. Bu küçük kız onun başına gelenlerin kendi başına da gelebileceği endişesi ile sinirli bir duruma girmişti. Eğer Hacettepenin psikiatristi çocuğun bu durumunu bilmeseydi problemin içine giremiyecekti. Bunu öğretmenin durumuna uygulayan, aile içindeki bir çok olup bitenlerden haberi olmıyan öğret-

menin çocuklarının bir çok acaip davranışlarının nedenlerini anlamasına imkân yoktur. Okul ve öğretmenle ailenin bâzan çok yakın olmaları gerekir. Öğrencilerin bağlı oldukları ailelerin sosyal, ekonomik durumları o kadar önemli değildir. Fakat bu durumlar yüzünden çocukların birbirlerine karşı davranışları önemlidir. Bâzı ana babalar kendi sakat anlayışlarının, lüzumsuz gururlarını, başka insanlara karşı olan peşin hükümlerini çocuklarına aktarırlar. Kendilerinde mevcut sakat davranışları ille çocuğunda da görmek ister. Öğretmen bunları yakından görür ve tanırsa, okul aile birlikleri çalışmalarında, bu birliğin tertipliyeceği konferanslarda bu hataları endirekt onlara anlattırırlar. Bu gibi davranışların kötü sonuçlarını açıklarlar. Okulunuz rehber danışmanları onlarla yapacakları mülâkatlarda bu hataların düzeltilmesinin gerekliliğini anlatırlar.

Dünyadaki modern yaşantının gösterdiği değişiklikler, sosyal anlayışın sarsak ve düzensiz bir yol tutması, ekonomik baskı karı koca bağlılıklarındaki gevşeklik bir çok evlerde ana baba otoritesini sıfıra indirmiş ve ev disiplinini tamamiyle bozmuştur. Çocuğun dağınık, darbeder ve otoriteleri saymama hallerinde okulun bundan bilgisi olması ve ona göre çocuğu düzeltecek tedbirler alması kısmen da aileyi uyaracak yollar araması icap eder. Ana babanın başında öyle bir geçim sıkıntısı, öyle akla fikre gelmiyen üzüntüler, yada modern yaşantının verdiği bâzı zevk ve sosyete alışkanlıkları vardır ki, çocuk, genç kendi hâline bırakılmıştır. Bunun farkına varan

okul çocuğun kendi kendini disipline sokmak alışkanlığına kavuşması sorumluluğunu üzerine alır. Okul aile ilişkileri mevcutsa çocuktaki bu derbederliğin, düzensizliğin nerden geldiğini okulun sorumluları tarafından anlaşılması daha kolay olur. Çocuğun düzelmesi için neye muhtaç olduğunu keşfetmek bir rehber danışman için daha çok mümkün olur. Çocuğun zamanının önemli bir kısmının aile yanında geçmesi okulun etkisini çok azaltır. Bunun okul, aile yakınlaşması ve okulun ana babayı da bir nevi eğitime tâbi tutması şarttır. Fakat bu asla bir akıl hocalığı halinde olmamalıdır. Belki bir fikir alış verişi yapar gibi olmalıdır. Ana ve baba; çocuklarının doğrudan doğruya tenkit edilmelerine, özellikle başkalarının yanında tahammül edemezler. Bir sınıf öğretmeni bir anneye veya babaya çocuğu doğrudan doğruya şikâyet etmemelidir. Çocuğun olumlu bir noktasını anlatarak tenkite geçmeli ve bu kadar iyi bir çocuğun kötü davranışları olmasını istemediğimizi söyleyerek söze girmeliyiz Ana babaların da hatalarını herkesin yanında açığa vurmak kötü bir taktiktir. Toplu konuşmalarda bâzı anne ve babalar şöyle davranırlarsa, hata ederler, diyerek arzularımızı onlara anlatmalıyız.

Okul-aile çocuğun yararına çabalarını birleştirmek için bir araya geldikleri zaman iki amacı gerçekleştirme yoluna girmiş sayılırlar. Bunlardan biri çocuğu anlamakta ki, gelişme ve ilerleme, diğeri de iyi bir eğitimin çocuğa neler kazandıracağını anlayış ve bunun için elbirliği ile çalışmadır. Ne ana, öğretmenin yerini alabilir, ne öğ-

retmenin ananın yerine geçebilir. İkisi de birbirini tamamlayıcı olduğu zaman fayda büyük olur. Bir çok okullarda ana-baba öğretmen anlaşmazlığı vardır. Bunun zararı sadece çocuğadır. Böyle durumlarda her iki tarafın toleransı şarttır. Bu konuda büyük fedakârlık öğretmene düşmektedir Böyle zamanlarda anneyi veya babayı eğitmek yine öğretmene düşmektedir. Anne ve babada öğretmenle ihtilâfa düşerse çocuğuna haksızlık edilir endişesi çok kuvvetlidir. Öğretmen mutlak surette ana babanın kafasından bu fikri silecek davranışlarda bulunmalıdır. Bizim okullarımızda daha doğru öğrenci velilerinde (Çocuğuma garaz oldu) tâbiri vardır. Bu kötü tâbiri okul-aile ilişkilerinde tamamiyle ortadan kaldırmamız çok lüzumludur. Bu tâbiri haksız yere kullanan bir çok ana babalar bulunduğu gibi gerçekten böyle olan öğretmenler de vardır Bir öğretmen kendini böyle bir zaafa düşürmemelidir. Bir veli çocuğunda bozuk davranışlar müşahede ettiği zaman çekinmeden ilk yardımı sınıf öğretmeninden varsa rehber danışmandan istemelidir. Bâzan öyle davranışlar olur ki anne hiç kimse tarafından bilinmesini istemez. Bu büyük bir hatadır. Muhakkak çare arama yoluna gidilmesi iyi olur. Bir anne bize çocuğunun son zamanlarda annesinin çoraplarını ve iç çamaşırlarını yatağına alarak bir nevi cinsel tatmine gittiğini açıkladı. Çocukta bu fetişist eğilimin nedenlerinin ne olacağını anneyle konuştuk. Tavsiyelerimizi yaptık. Çocuğu utandırmaktan ve bu hâli şuurlaştırmaktan sakınmasını tavsiye ettik. Çocuk annenin anlayışı sayesinde düzeldi. Ne çeşit olursa olsun çocuğun

problemini danışmana açmaktan ana baba çekinmemelidir. Okulun ana baba ile ilişkisi devamlı ve plânlı olmalıdır. Sınıf öğretmenleri muhakkak ayda bir defa öğrencilerinin velileriyle toplanmalı ve çocukların genel durumları, davranışları konuşulup tartışılmalıdır. Bu toplantılarda öğretmen üstün ve otoriter bir tavır takınmamalı ve hiç bir çocuğun durumu açıkça ortaya atılarak teşhir edilmemelidir. Öğrencinin kişisel durumları ana baba ile ayrı zamanlarda konuşulmalıdır. Hiç bir ana veya baba çocuğunun kusurlu davranışlarının diğer veliler önünde tartışılmasını istemez. Böyle bir durum karşısında ana veya baba içtenlikten uzaklaşır derhal çocuğunun savunmasına geçer. Bunun için problemler genel olarak ortaya atılmalıdır. Bu sınıf toplantıları belli edilmeden yapılan bir ana-baba eğitimidir. Bu toplantılarda öğretmen veliyi, veli de öğretmeni eleştirmeğe kalkarsa, toplantının rehberlik niteliği ortadan kalkar. Sınıf öğretmeni gerektiği zaman anne ve babalardan çeşitli yönden faydalanabilir. Bir okulumuzda vakitleri müsait olan annelerden çocukların beslenme saatlerinde, gezilerde, müsamerelerde inceleme gezilerinde yardım sağlanmaktadır. Bu suretle veli ile okul arasında çocukların lehine olumlu bir işbirliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çeşitli işlerdeki velilerden (Kaynak Kişi) olarak faydalanmak akıllıca bir iş olur. Öğretmenle sınıfın velilerinin yaptıkları toplantılar okul aile ilişkilerinin bir yönüdür.

Bütün okullarımızda Okul-Aile Birlikleri kurulmuştur. Okul ve ailenin olumlu bir şekilde

ilişkileri ancak böyle bir birlikle mümkündür. Bu ilişkilerin plânlı, sistemli bir yolda yürümesi için bütün dünyada başvurulan yol budur. Bir zamanlar bu birliklerin ödevinin sadece okula maddi imkânlar sağlamak ve para toplamak zannedilmişti. Halbuki bu işin sadece bir yönüydü, ayrıca böyle olmasında mahzurlar da vardı. Bu yüzden ortaya ikinci bir dernek çıktı. Bunlara Öğrenci Koruma Derneği adı verildi. Bu suretle öğrencilerin öğretim ve eğitimleriyle ilgili konularla Okul-Aile Birlikleri, okulun maddi ve dolayısiyle para ile ilgili konulariyle Koruma Dernekleri meşgul olmağa başladı. Bu suretle Okul-Aile Birliklerinin amacının para toplamak olmadığı kesin olarak belirmiş oldu. Bu bakımdan okul-aile birlikleri rehberlik bürolarının en yakın yardımcısıdır. Rehberliğin elimizdeki çocukları iyi bir vatandaş, iyi bir insan, iyi bir meslek sahibi olmaları için onların yollarını engelliyen fizyolojik, psikolojik ve sosyal engelleri kaldırmağa çalışmak ve onlara yol göstermek olduğuna göre Okul-Aile Birliklerinin rehberlik bürolarına en çok yardımcı olacağı belli bir şeydir. Okul aile birlikleri ayni zamanda velileri aydınlatacak, onlara yol gösterecek ve dolayısı ile çocuklarımıza yardım edecek nitelikte bir birliktir. Bu Birliğin amacı Yönetmeliğinin İkinci Madde'sinde şöylece belirtilmektedir

Madde 2 — Birliğin amacı, aile ve okul arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek suretiyle ana, baba ve öğretmenlerle çocukların eğitiminde işbirliğine götürmek ve böylece

a — Çocuğun eğitiminde birbirine zıt kuvvetlerin çatışmasını önlemek,

b — Çocuğun gelişim ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında okul ve ailenin görev ve sorumluluğu hakkında aile üyelerini aydınlatmak,

c — Okulda velilerin, eğitim için yararlı yaşantılarından bilgi, beceri ve mesleklerinden faydalanmak,

ç — Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma anlayış ve alışkanlıklarını geliştirmeye yarayacak bir çevre içinde öğrenci velilerinin sosyal ihtiyaçlarını karşılamağa çalışmak.

Dikkat edilecek olursa okul aile birlikleri de çocuğun sosyal, fizyolojik ve psikolojik yönlerini düşünerek işe atılmaktadır. Amaçlarda öğretim ve öğrenim bahsedilmemekte ve bunun yerine eğitim kelimesi kullanılmaktadır. İyi bir eğitim öğretimi kolaylaştıran en olumlu yoldur.

Bu amaçlar göz önünde olmak şartiyle bir Okul-Aile Birliğinin en son hazırladıkları çalışma planının bazı maddelerini ele alalım.

Okulunun Okul-Aile Birliği Yönetim Kurulunun 1966-1967 Yılı Faaliyet Raporu

Madde 4 — Mektupla, telefonla okulda eğitim, öğretim veya disiplin konularında problem olan çocukların velilerin derhal haberdar edilmelerini ve velilerin ilgili ders öğretmeni, rehber öğretmeni ve muavini ile görüşmelerini sağlamalarını okul idaresinden rica edilecektir.

Madde 5 — Koruma Derneğinden,

Zayıf öğrenciler ve üstün zekâlı çocuklar için özel kurslar açılması Koruma Derneği'nden rica edilecek.

Madde 6 — Velilere dağıtılmak üzere çocuk yetiştirmesi ve eğitimiyle ilgili eserlerin isimlerinin bir listesinin velilere dağıtılması.

Madde 9 — Öğretici filmler merkeziyle ilişki kurularak eğitici filmler getirtmek.

Madde 12 — Öğretmenlerin öğrenciler hakkında velilerden beklediklerini bir anketle tesbit ederek velilere göndermek.

Madde 13 — Sınıflarda Rehber Öğretmenlerin öğrencilere, okul içi ve dışı davranışları hakkında gereken açıklamaları yapmaları ve velilere okul ile bu konuda işbirliği yapmaları için broşürler bastırıp göndermek.

Madde 14 — Yıl içinde velilere ve öğrencilere beslenme, çocuk gelişimi, sağlık durumları, çocukların boş zamanlarını değerlendirme ve çocukların ruh sağlıkları hakkında konferanslar düzenlemek.

Madde 21 — Okulda resim, müzik ve spor gösterileri düzenlemek. Çocukları güzel sanatlara ve faydalı faaliyetlere yöneltmek.

Madde 22 — Doktor öğrenci velilerinden de faydalanarak çocukların göz, kulak ve diş muayenelerini yaptırmak. Gereken velileri uyarmak.

Madde 26 — Öğrencileri güçsüzler yurduna, kimsesiz çocukların yurtlarına fakir bölgelerdeki

okullara götürerek onları sosyal çalışmalara alıştırmak.

Madde 27 — Öğrencileri kardeş köy okullariyle ilgilenmiye teşvik etmek.

Madde 29 — Çocuklara yaz kampları açmak, izciliği desteklemek, okul için devamlı bir kamp yeri sağlamağa çalışmak.

Madde 32 — Okulda konserler verilmesini sağlamak.

Madde 36 — Okul civarında bulunan ve çocukların devamına engel olan kahve, oyun yerleri gibi yerlerle mücadele etmek.

Madde 37 — Okulun sinema salonunu öğrencilerin faydalanacağı şekilde düzenlenmesine yardım etmek.

Madde 39 — Programın eğitim ve öğretim ile olan kısımlarını okul idaresine duyurmak, para ile ilgili kısımlarını Koruma Derneği'ne bildirmek.

Yukardaki maddeler bir Okul-Aile Birliğinin çalışma programından alman bâzı maddelerdir. Dikkat edilirse çocuğun hem fizyolojik, hem sosyal hem psikolojik yönlerini kapsıyan konular ele alınmıştır. Bunların ne kadarı tatbik edilebilir veya edilmiştir, bu ayrı bir konudur. İyi işleyen bir okul aile birliği bu işleri pek âlâ başarabilir ve okul ile ailenin tam bir işbirliği yolu ile çocuklara ve ailelere rehberlik yapılmış olur.

Fakat esefle söyliyelim ki, okullarımızdaki Okul-Aile Birlikleri çalışmaları bir kaç heveslinin üzerine yığılmıştır. Demek ki henüz bu ilişkinin çocuğun yararına olduğunu öğretmen ve ana-ba-

ba iyice anlamış durumda değildir. Her yıl yapılan Okul-Aile Birliği Genel toplantısına pek az veli ve pek az öğretmen katılır. Bâzan iki üç bin öğrencili bir okulun genel toplantısında 100 kişi zor bulunur. Bu ilgisizlik bu anlayışın daha yeni olmasında ve öğretmen yetiştiren kurullarımızın öğretmen namzetlerine bunun önemini iyice öğretmemelerindedir. Bu genel toplantılarda da çoğunlukla okul ve aile ilişkilerinin ne yönde yürümesi gerektiğini pek bilmiyen bâzı velilerle işi ciddi surette benimsiyen gerçek veliler buluşurlar, daha doğrusu karşılaşırlar. Bunların bir kısmı uzun uzun konuşma merakındadır ve konuşmanın karşı tarafı zedeleyici ve kırıcı olursa başarılı olacağını zanneder. Doğal olarak ordaki idareciler okulu savunmaya geçer ve okul aile birliği okul aile ikiliği hâline döner. Bu durum çoğunlukla orta ve liselerin toplantılarında böyledir. İlk okuldaki toplantılar genel olarak daha olumludur. İlkokulda sınıf öğretmenliği olduğu için toplantılara bütün öğretmenler katılmaz. Veliler böyle bir işbirliğine daha heveslidir. Zâten ilk okul çocuğu annesini ve babasını okula sık sık gelmesi ve böyle toplantılara katılması için onları zorlar. Halbuki orta ve liselerde durum değişiktir. Bu okullarda ilgi daha azalmıştır. Öğretmenler bile bu toplantılara pek az gelirler. Fakat bu birlik okulun başarısı, çocuğun ruhsal sağlığı ve her şeyi için şarttır. Bu bakımdan okulun veliyi okul ve çocuk problemleriyle ilgilendirecek çareler araması ve bu toplantılara bütün öğretmenlerin katılmasını sağlaması muhakkak lâzımdır. Bu gibi toplantılarda bâzı çarpık fikirli ana babaların ortaya çıkıp olur olmaz yönlerden okulu ve

öğretmenleri kötülemeğe çalışması mümkündür. Başta müdür, yardımcıları ve öğretmenler olmak üzere soğukkanlılıklarını korumaları şarttır. Çünki böyle hatah konuşmaları eninde sonunda yine velilerin sağduyusu mahkûm eder. Bu gibi çarpık eleştirmelere kızmadan normal bir olay karşısında imişiz gibi cevaplar vermek bu gibi velilere de rehberlik yapmak demektir. Bütün bu gibi olaylar yüzünden okullarımızda okul aile ilişkileri tam yerine oturmuş sayılmaz. Bununla beraber çok iyi işliyen okul aile birlikleri vardır ve bundan çocuklar faydalanmaktadır. Bir okul idaresinin okulun rehberlik işlerine büyük hizmet etmiş olur, eğer Okul-Aile Birliklerinin çalışmalarını sıhhatli bir düzeye oturtabilirse.

Rehberlik servisleri iyi, kötü, az, çok bu toplantılarda toplantıya katılan velilere çocuklarımızın fizyolojik, sosyal, psikolojik problemleri hakkında açıklamalarda bulunmalı, onların bu problemleri karşısında okul ile ailenin nasıl işbirliği yapacağı hakkında yol göstermelidir Rehberlik servisinin gizlilik prensibine sâdık kalarak bütün velilere yardım etmeğe hazır olduğunu duyurmalıdır Ana babaların her toplantısından faydalanmak rehberlik servislerin başta gelen işi olmalıdır. Onların konferanslar için bir araya gelmelerinde rehberlik bürosu okul-aile birliği idare kurullarına daima yardımcı olmalıdır.

Kısacası okul-aile birlikleri çocukların fizyolojik, sosyal ve ruhsal gelişmesinde büyük bir yardımcı olabilir. Rehberlik servisleri de bu birliklerin en faal bir üyesi ve yardımcısı olursa gerek ana-babalara, gerek öğrencilere karşı rehberlik ödevlerini yapmış olurlar

AKRAN İLİŞKİLERİ

Bir okul içindeki ayni yaşta olan çocukların ilişkileri okulun rehberlik işleri dahil, bütün yönlerini ilgilendirir. Onların sınıf içinde ve dışındaki arkadaşlıkları hem sınıf disiplini, hem okul dışı yaşantıları hem de sosyal gelişmeleri ve uyarlıkları bakımından çok önemlidir.

Çocuk dünyaya geldikten sonra içinde bulunduğu toplumun bir üyesi olur. İçinde bulunduğu toplumun kendisinden istediği çeşitli davranışları, toplum tarafından kontrol edilen beğenilen, beğenilmiyen tavırları yeni yeni öğrenmeğe başlıyacaktır. Toplum onun önüne bir çok kaideler yığacak, çocuk da bu kaidelerden kendine ve topluma uygun olanlarını öğrenecek ve kendini buna göre ayarlayacaktır. Yalnız çocuğun içine karıştığı küçük toplumun, ailenin, kaideleri, alışkanlıkları hatta inanışları dış toplumunki ile karşı karşıya olabilir. Ananın, babanın ağabeyin, ablanın bâzı moral anlayışları çocuğun okulda gördüğü ve öğrendiğine benzemez bu takdirde çocuk bir sosyal uyarsızlık içinde olacaktır. Ev, dış hayat akran olan arkadaşlarının gelenekleri, kıymet hükümleri sürtüşecektir. Böyle zamanlarda çocukların davranışlarında çarpıklık müşahede etmemiz mümkündür. Bu sürtüşmenin görüntüleri hiç de böyle bir olayın sonucu gibi görünmez. Herkesin yaka silktiği bir küçük öğrenci vardı.

Durmadan kavga ediyor, onun bunun kalemini aşırıyordu. Hatta bir gün öğretmene ait bâzı piyango biletlerini çalıp yırtmış ve yüznumaraya atmıştı. Bu çocuğun davranışlarını öğretmenle izleyip, nedenlerini bulmağa karar verdik. Öğrenci yatılı idi. Sinirli hâli, çarpık hareketleri hep cumartesi günleri oluyordu. Dikkatimizi çekti. Anne bir kırmızı otomobille onu almağa geliyor, fakat o sırada çocuk bırakıp gitmiş oluyordu. Eğer anne çocuğu okulda yakalıyabilirse çocuk annesine karşı çok hırçın davranıyor ve arabaya isteksiz, isteksiz söylene söylene biniyordu. İnceledik annenin mâlî durumu iyi değildi ve duldu. Araba çalıştığı dairenin genel müdürüne aitti. Genel müdürle anne arasında bâzı yakınlıkların hoşa gitmiyen dedikoduları vardı. Bundan çocuğun akranları haberliydi. Onu sık sık kırmızı otomobilden bahsederek kızdırıyorlardı. Bu yüzden çocuğun akranları ile olan ilişkileri gergin bir hava içindeydi. Herkese düşmanlık yapmak istiyordu. Herkesi zarara sokmak istiyordu. Anneye çocuğun cumartesi günleri kendi kendine eve gitmesinin daha uygun olacağı, daha eğitsel olacağı anlatıldı. Okula artık kırmızı otomobil gelmemeğe başladı, küçük yaramazın da davranışları biraz düzeldi. Bu olayın üstünden uzun yıllar geçti, fakat bu küçüğün büyümüş kişiliğinde nasıl yaralar açıldı, ne tabiatte bir baba, ne tabiatte bir koca ve ne tabiatte bir daire müdürü olduğunu tanrı bilir.

Çocuk toplumun bir üyesi olduktan sonra hem okul direkt olarak hem toplum endirekt olarak ona akla yakın davranış yollarını düşünme

ve hissetmeyi öğretmekte ve bunu kendi kültürünün kabullendiği şekilde vermektedir. Bâzı değişik kültürlerde çeşitli davranış şekilleri ve çeşitli kıymet hükümleri vardır. Amerika'da Öğrenci Müfettişliği yaptığım yıllarda öğrencilerimizin bu bakımdan geçirdikleri uyarsızlıkları ve bu uyarsızlıklar yüzünden geçirdikleri sinir buhranlarını çok yakından bilmekteyim. Amerika'ya ilk gittiğim zaman Halûk Altan isimli bir öğrencimiz intihar etmişti. Yapılan sathî incelemelerde hiç bir neden bulunamamış sadece bir asabi kriz sırasında tâbiriyle mesele kapanıp gitmişti. Fakat orda doktorasını yapan olgun bir doktora öğrencimiz, Haluk'un intiharını şöylece açıkladı Bu çocuk çalışkan bir çocukmuş, kızlarla olan ilişkisi çekingenmiş, geleneklerimize şiddetle bağlı imiş. Bu tutumu onu Amerikan toplumuna bir türlü intibak ettirememiş. Öğrenim durumu iyi imiş. Fakat bir türlü kendini bu diyarda mutlu hissedemiyormuş. Geri dönse dul annesine binlerce lira tazminat ödettirmek zorunluğunda kalacakmış. Hiç de büyük görünmiyen bu nedenler arasında sinirli bir hal almış, uyku uyuyamadığından şikâyete başlamış. Sonunda New York'a geldiği bir gün, otel odasının aynasına iliştirdiği bir kâğıdın üzerine (I am sick of life — Hayattan bıktım) yazarak canına kıymıştı. Yabancı memleketlere giden gençlerin bu uyarlık sıkıntıları ve ayni anlayışta akran arkadaştan mahrum oluşları çok acıklı sonuçlar doğurabilir.

İki ayrı çevrenin, toplumun geleneklerinin sürtüşmesiyle ilgili bir olay daha anlatayım. yetiştiği aile çevresi onu böyle alıştırmıştı. Pazar

ve Cumartesi gelince yapayalnız kalan zavallı bu yabancı diyarda akran arkadaştan da mahrum kalmış, ailesinden aldığı eğitim, içgüdüleri Amerika'da cumartesi ve pazar günleri bütün gençler karşıt cinsten bir arkadaşiyle muhakkak gezmeğe gider. Bu günlerde eğlence yerlerinde kırlarda hep insanları çift görürsünüz. Yâni Amerika'da bir kız veya erkek arkadaşı olmayan genç bugünlerde korkunç bir yalnızlık içindedir. Amerika'ya gittiğim zaman bir doçent kızımızın bir akıl hastanesinde tedavi gördüğünü ve şimdi İstanbul'un değerli doktorlarından Necmettin Polvan'ın da bu gençle meşgul olduğunu öğrendim. Amerika'h doktorlar Türk toplumun çeşitli geleneklerini, moral anlayışını, çeşitli Türk ailelerinin çocuklarına verdikleri değer hükümlerini bilmedikleri için bir türlü bu genç kızın geçirmekte olduğu bunalımı anlayamamışlardı. Polvan onları bu noktadan uyardıktan sonra kızcağız normale yöneldi ve Türkiye'ye döndü. Bu genç kızın derdi ayniydi. Hiç bir erkek arkadaşı yoktu. Çünki ve yeni çevrenin alışık olmadığı yaşayış şekli genç kızı bunaltmış, sinir buhranına sürüklemişti. Akran ilişkileri gençlerin ruhsal durumları için çok önemlidir. Eğer çocuk akranlariyle tam bir uyarlık içinde değilse, yapayalnızsa mutsuzdur. Mutsuz bir çocuk kendini doyuracak ortamlar arama çabasına girişti mi mutlaka akranlarının kabul ettiği kıymet hükümlerine kendini uydurmağa çalışacaktır. Bu hükümler çarpık bir yönde ise çocuktan her olumsuz davranışlar bekliyebiliriz. «Arkadaşlarını göster senin kim olduğunu söyliyeyim.» sözü boşa atılacak bir söz de-

ğildir. Akran ilişkilerinden ortaya çıkacak problemleri ne ana, ne baba, ne de okul kolay kolay düzeltemez. Bu bakımdan ailenin ve okulun çocuğa olumlu arkadaş ve akran ilişkileri sağlaması başta gelen ödevlerinden olmalıdır. Yalnız bu «Şununla konuşacaksın, bununla konuşmayacaksın.» şeklinde olamaz. Akranların birbirleriyle yakınlaşması ve arkadaşlık kurması olumlu ortamlar içinde olması önemlidir. İki çocuk okuldan kaçma yönünden bir arkadaşlık ve işbirliği kurarsa bu olumsuz başlangıç olumsuz bir yolda sürer gider. Bu arkadaşlık ve ilişki okulun bir sergisinin düzenlemede veya bir okul müsameresini hazırlamada, yada bir basketbol maçında takım arkadaşlığında kurulursa içimiz rahat edebilir. Okul müdürlüğüm zamanında hareketli, yaramaz ve uyanık bir sınıfım vardı. Bâzı öğretmenleri sınıftan kaçırırlar, sınıfın kapısını sökerler, kapılara resimler yaparlar ve yazılar yazarlardı. Otoriterlerle karşılaştıkları zaman saygılı, derse kalktıkları zaman hazır durumdaydılar Fakat arkadaşlık ilişkileri olumsuz yollardan gelişmekteydi. Hatta bir gün, Türkiye çapında şöhreti olan bir edebiyat öğretmeni, «Ben böyle edepsiz bir sınıfta ders yapamam» diye sınıfı terk etmiş, hatta okulumdan ayrılmağa karar vermişti. Güç belâ sınıfla arasını bulabilmiştim. Beden eğitimi öğretmeniyle anlaştık bunların içinde çok kabiliyetli sporcular vardı. Teşvik ettik. Kısa zamanda okulun basketbol şampiyonu oldular. Ben de her maçlarına giderdim. Hatta maç uzarsa öğleden sonraki dersi çalıp da oyunları yarım kalmasın diye, gizlice ilgililere haber yollar zilleri idare eden otomatik saati 10,15 dakika geri al-

dırtırdım. Bu gençlerin bir de müthiş taklit kabiliyetleri vardı. Onları sık sık sınıfta öğretmenlerinin taklidini yaparken yakalardım. Bir seferinde de benim taklidimi yaparlarken içeriye girmiştim. Çok korkmuşlardı. Onlara bu taklitleri daha derli toplu bir halde öğretmenlerine ve diğer arkadaşlarına sahnede yapmak isteyip istemediklerini sordum. Razı oldular. Öğretmenlerin teker teker muvafakatlarını aldılar. Oturdular, «Sınıfımızda Bir Gün» diye bir temsil hazırladılar. Çok iyi başardılar. Şimdi çoğu Üniversite öğrenimlerini bitirmiş olan bu gençlerin arkadaşlıkları hep olumlu yoldan gitti.

Okulda sınıf içinde olan düzensiz olaylarda tek sorumlu arayıp onu cezalandırmak kifayetli bir tedbir değildir. Her sınıfın bir iç örgütü vardır. Bu okul idaresinin gözüyle göremeyeceği bir örgüttür. Sınıf içinde tek veya çeşitli klikler bulunur. Bu kliklerin çeşitli nizamları, değer hükümleri vardır. Bunların dışında hareket edenlerin sınıf içinde yaşama hakları yoktur. Bu klik bir öğretmene yön alınca, imtihanda kopye yapmağa, protesto mahiyetinde yoklama kâğıtlarını boş vermeğe karar verince sınıfın en disiplinli, en çahşkan, en terbiyeli ve sessiz çocuğu bile bu karara boyun eğer. Bu çeşit çocukları «Sende mi bunlarla bir oldun» diye azarlamak faydasız bir sözdür. O çocuk sınıftaki kliğin kararlarına uymak zorundadır. Yoksa ona sınıftaki yaşantı bir cehennem azabı olur. Her çocuk muhakkak sınıftaki kliklerden birine bağhdır, bu kliğin aldığı kararlara kayıtsız şartsız uyar. Eğer çocuk bu kliklerden birine kabul edilmemişse arkadaşsız-

dır. Arkadaşsız çocuk problemlidir. Problemli çocuk kendini kliğe kabul ettirmek için akla hayale gelmiyecek olaylar yaratır. Eğer bu arkadaşsız çocuk çeşitli aile dışı ve ruhsal baskılar altında kendini bu kliklerin nizamlarından ayrı ve uzak tutuyorsa içindeki duygularla dış baskının etkisi altında nörotik bir tip olmağa doğru gidiyor demektir. Tıpki baş taraflarda babasına birden bire isyan eden genç gibi ruhsal bir depresyonun içine giriverir. Yada kendini bu kliklere kabul ettirmek kararına vararak okul idaresinin veya ana babasının aklına getiremiyeceği olaylar yaratır. Hiç umulmadığı halde hırsızlık yapan, yada kocaya kaçıveren çocuklar, genç kızlar uzun zaman kişiliklerini hissedemiyen sonra kendilerini kendilerine isbat etmeğe kalkan gençlerdir Gençlerin arkadaş kliklerinden uzak kalmış olmamalarına dikkat etmeliyiz. Sınıfın her türlü hareketine katıldığı halde bir türlü kliğe kabul edilmemiş gençler vardır. Bu tıpkı Türk tarihindeki adsızlar gibi isim almak için kahramanca bir hareket yapmak zorundadır. Bunu sezen okul idareleri bu çeşit çocuklara olumlu imkânlar sağlamalıdır. Bu gençleri meydana çıkarmak daha doğrusu bu gençleri sezmek ve onlara imkânlar sağlamak için yardım etmek rehber danışmanın, sınıf öğretmenlerinin ve okul idarelerinin işi olmalıdır. Bir okul müdürlüğüne vekâlet ediyordum. Okul yeni karma eğitime girmişti. Kız erkek öğrenci ilişkilerinin nasıl bir yön alacağı üzerinde tereddütler ve şüpheler vardı. Yeni düzenin muhakkak başarılması gerekiyordu. Sınıf içi klikleri yeni yeni gelişmekteydi. Bâzı sınıflarda

erkek öğrencilerin kaba davranışları, bâzı sınıflarda birden bire öğretmene parlayıvermeler oluyordu. Bu yeni kızlı erkekli kliklere kabul edilme için çeşitli davranışlar gözümüze çarpıyordu Bu olaylar daha çok erkek çocuklarda dikkati çekiyordu. Kızlarda daha çok aşırı süslenme eğilimleri fazlaydı. Kısacası bütün okul yeni duruma göre bir şekillenme çabası içindeydi. Hiç bir arkadaşım bunun farkında değildi, ben bu kritik intikal devresinin en az zararla aşılması çabası içindeydim.

O günlerde Kıbrıs Buhranı en kritik bir devresindeydi. Kıbrıslı bir yatılı öğrencim bana durmadan Kıbrıs'a gitmek için imkân aramamı istiyor, Kıbrıs için mitingler yapılıyor, herkes bu konunun heyecanı içinde çırpınıyordu. Bir gün kapımın önünden başı gözü sarılı bir son sınıf öğrencisi geçti, zile bastım hemen çağırttım. Geldi. Ne oldu, diye sordum açıklama yapmaktan çekindi. Istıraplı bir hâli vardı. Fakat olanlardan da memnun ve mağrur bir hâli gözden kaçmıyordu. Arkadaşlarını çağırttım, onların ifadesine göre Kıbrıslı ilgili bir sokak çatışmasında bâzı ecnebi gençlerle kavga ettiğini ve kafasına demirle vurduklarını öğrendim. Okulun bağlı olduğu Genel Müdür Burhan Göksel Bey de olayla ilgilendi odama geldi ve çocuğu çağırttık. Benim içime garip bir şüphe girmişti. Sorduk bir az nazlandı ve anlatmağa başladı. İfadesinde çelişmeler vardı her falsolu konuşmasında bir soru soruyordum. Durmadan yalanı ortaya çıkıyordu. Evvelâ olayı mahiyetini gizlemeğe çalıştığı içine giriyorduk belki sokakta kendi suçu yüzünden uygun-

suz insanlarla kavga ettiği şüphesine düşüyorduk. Kıbrıs konusu suçu kamufle etmek için uydurulmuş bir konu zannettik. Fakat benim sık sık sorduğum sorulardan bunalan genç ağlayarak kafasındaki sargıları çıkarıp atıverdi. Sargıların altından çıkan kafada en küçük bir bere izi bile yoktu. Bütün anlatılanlar uydurma idi. Bu genç yeni teşekkül etmiş olan ve kendini bir türlü kabul ettiremediği arkadaş kliğine böyle muhayyel bir kahramanlık olayı ile kabul ettirmek istiyordu. Bu gencin sınıfa kendisini kabul ettirmesi epeyce zor oldu. Durmadan öğretmenleri tarafından sınıftan arkadaşlarını güldürecek komiklikler yaptığı için şikâyet ediliyordu.

Eğer çocuk bu klikler tarafından reddedilir ve aforoz edilirse onun tekrar kliğe kabul edilmesi çok zor ve güç olur. Yukardaki olayın kahramanı böyle bir genç değildi, onu olumlu yoldan sınıf kliklerine girmesine yardım etmek bizim rehberlik ödevimizdi. Diğer taraftan bir de şöyle bir olayı ele alalım. Sınıf öğretmeninin biraz da haince bir kararla yapmak istediği yoklamaya boş kâğıt verilmesi kaşla göz arasında karar verilmiştir. Öğretmen bunu büyük bir hakaret kabul etmiş, sebep olanların, önayak olanların meydana çıkarılması ve şiddetle cezalandırılması için işi müdür yardımcısına havale etti. Müdür yardımcısı çok ciddi bir soruşturmaya başladı. Nihayet kişiliği zayıf, çalışkan bir öğrenciye elebaşının adını söyletti. Disiplin kurulu işi ele aldı. Suçluya üç gün okuldan uzaklaştırma cezası verdi. Üç gün sonra çocuk okula döndüğü zaman arkadaşları onu heyecanla karşıladılar, sarıldılar

öptüler. Fakat sınıf kamu oyu ağzı gevşek arkadaşlarına öyle ağır bir ceza verdi ki, disiplin kurulunkinden çok daha ağırdı. Kimse onunla arkadaşlık etmiyordu, kimse ona güler yüz göstermiyordu. Onunla konuşuyorlardı, fakat bu konuşmalarda isteksizlik vardı. Bu çocuk benim rehberlik büroma geldi. Arkadaşlarının bu davranışlarından yakınarak ağladı. Annesinin doğruyu söylemesi gerek olduğunu söylediği için arkadaşını ele verdiğini ve kötü bir iş yapmadığını yana yakıla anlattı. Çocuğu tekrar sınıf topluluğuna kabul ettirmek için çok çalıştık. İmkânı yok sınıf klikleri bu aforoz edilmiş çocuğu aralarına almadılar. Aradan üç yıl geçti. Şimdi bu çocuklar son sınıf öğrencisidir. Hâlâ sınıf kamu oyu onu affetmemiş durumdadır. O sınıfta yaptığım inceleme çocuğun arkadaşsız, tek başına bırakılmış bir çocuk olduğunu göstermiştir. Ancak başka sınıflardaki kendisi gibi arkadaşsız kalmış çocuklarla arkadaşlık etmektedir. Eğer yüksek öğreniminde de bu hâl devam ederse nörotik bir tip olarak toplum yaşantısına karışacaktır. Klikleri bu davranışlarından dolayı cezalandıramayız. Klik başlarını cezalandırmak onların sınıf içi hegemonyalarını artırır. Bunların ceza yolu ile üzerlerine gidildikçe klik üyelerinin gözünde kahraman olurlar. Olumsuzlukları artar. Rehber danışmanlar, rehber öğretmenler ve sınıf öğretmenleri bir sosyogram ile klikleri ve kliklerin başlarını tesbit etmeli ve klikleri ve başlarını olumlu yollara yöneltmelidir. Baş olmak ve kendini göstermek sevdasında olan klik başlarını ve kendini kliklere kabul ettirmek için çabalayan

yalnızlara resim, müzik ve beden eğitimi öğretmenleri yolu ile kendilerini takdir ettirme yolları aranmalıdır. Kültür kolu çalışmalarına bu çocukları bol bol iştirak ettirmek faydah sonuçlar verir. Sınıf içi kliklerinin olumsuz yollardan kendilerini gösterme eğilimlerini düzeltecek tek çare sınıf dışı öğrenci faaliyetleridir. Okul idareleri yönetmelikteki öğrenci kurulları ile yetinmemelidir. Çevrenin icaplarına ve çocukların çeşitli ilgi ve meraklarına göre yeni yeni kolların kurulması faydah olur. Bu çeşit kolların kurulması teklifinin çocuklardan gelmesi daha uygundur. Bu çeşit çalışmalarda ortaya çıkan ve gelişen arkadaşlıklar devamh ve olumlu olur. Okul idareleri en küçük ve en büyük disiplin olaylarında bu kurullardan faydalanmalıdır. İzcilik ve spor çalışmaları akranları birbirine sıkı sıkı bağlayan ve okul disiplinine büyük hizmeti olan çalışmalar arasında sayılabilir. Ortaokul birinci sınıfta ilk defa izci olan küçük çocuklarla bir beden eğitimi öğretmeninin çalışmasına şâhit olmuştum. Bu küçük izciler her hafta başında öğretmenlerine bir kaç satırlık (Bu Hafta Yaptığım İyilikler) diye bir rapor veriyorlardı. Bunların arasında çok mâsum çocuksu fakat mânalı olanları vardı. Örneğin bir tanesi (Ben bu hafta yol ortasındaki bir kedi yavrusunu kenara aldım.) diyordu. Onlara hiç fenalık yapmamanın da bir iyilik olduğu öğretilmişti. Hiç bir şey yapamadılarsa bunu yazıyorlardı. İzcilik hep beraber bir pikniğe gitmeleri, yazın kampa çıkmaları akran çocuklar arasındaki ilişkilerin olumlu bir yolda gelişmesini sağlar. İyi bir rehber her öğrenci faaliyetinin hangi

olumlu yollardan akran ilişkilerini geliştireceğini çok iyi kestirir ve bilir.

Hiç bir suçu okul idareleri istedikleri kadar çırpınsınlar eğer akran klikleri suç kabul etmezse suç olarak kabul ettiremez. Böyle suçlar bütün cezalara ve tehditlere rağmen devam eder gider. Bunların başında kopye yapmak ve sigara içmek gelebilir. Kopyenin ceza ile önüne geçmenin imkânı yoktur. Bu yüzden öğretmenler sınıflarında bir imtihan yaptıkları zaman kan ter içinde kalırlar. Sınıfta şiddetli ve aşırı bir çaba ile kopye yaptırmamağa çalışan öğretmenlerin imtihanlarında kopye yapma eğilimi daha fazladır. Öğrenciler kızdıkları ve az sevdikleri öğretmenlerin derslerinde daha çok kopye yaparlar. Sevilen ve kendilerine iitmat eden öğretmenin dersinde kopye yapma arzusu azdır. Hele çocuk bu imtihanda yapamazsam her ümit bitti kanısında olursa muhakkak kopye yapar, yalnız kendisi değil arkadaşları da ona bu bakımdan yardım eder. Ama bu sefer başaramazsam öğretmen bana muhakkak başka şanslar verir umudu varsa kopyeye teşebbüs daha az olur. Kopye akran klikleri arasında bir suç, utanılacak bir suç değildir. Çünki duymuştur, annesi de, babası da yapmıştır bunu. Ana ve babasının işlediği bir suçu çocuk bütün tehlikelere rağmen yapmaktan çekinmez. Sınıf içi kliği bunu suç saymadığı için her fırsat buluşta yapar. Yaptığımız bir anketten öğrendiğimize göre öğrencilerin % 97 si fırsat buldukça, daha doğrusu sıkıştıkça rahat rahat kopye yapmaktadır. Buna mukabil hırsızlık klikler tarafından suç kabul edilmiştir. Bu yüzden hırsızlık ya-

parken gizlilik vardır. Yakalandığı zaman sınıf içinde ve akranları arasında sosyal statüsünü kaybedeceğini bilir. Bu yüzden hırsızlık olayının altında bilinçaltı bir çok nedenler vardır. Bunların arasında kin, kıskançlık, şefkatten mahrum oluş gibi bir çok nedenler bulunabilir. Rehberin bir öğrenci hırsızlığı karşısında aklına ilk gelen şey ahlak zaafı olmamalıdır. Sonra fakirlik, yoksulluk ve bir çok şeylerden mahrumiyet de bunun nedeni olamaz. Çünkü bu gibi suçları okullarda daha ziyade hâli vakti yerinde çocuklar yapmaktadır. Benim bulunduğum bir okulda meydana çıkan üç hırsızhk olayında yaptığımız incelemeler çok değişik nedenlere bağlı çıktı. Bir tanesi yatılı bir kızın kardeş kıskançlığı bu davranışına neden olmuştu. Bir tanesinde sevgi ve şefkat noksanlığı yüzünden kendi yaşındaki çocukları zarara sokarak insanlardan öç alma çocuğu bu çarpık davranışa itmişti. Üçüncüsünde arkadaş, kendi yaşındaki çocukların yakınlığından mahrum olmuş bir çocuğun çarpıklığı hırsızlık şeklinde kendini göstermişti. Bu yüzden bir rehber danışman bir hırsızlık olayı ile karşılaşınca çocuğun arkadaş durumunu incelemeli eğer çocuk arkadaşsızsa ona olumlu yollardan arkadaş edinmesine yardım etmelidir. Arkadaşsız bir çocuktan her türlü olumsuz davranışlar beklemek mümkündür. Rehber danışman yukarda bahsettiğimiz Sosyogramı muhakkak bütün sınıf öğretmenlerinin yapması için yardımcı olmalıdır. Bu surette sınıflarda olumlu kliklerin meydana gelmesine çalışmalıdır. Bir kere bu arkadaş topluluklarına bâzı derli toplu kaideleri, kıymet hü-

kümlerini kabul ettirebilirseniz ruh sağlıklarına, okul disiplinine ve sınıf içi ders başarılarına yardım edilmiş olur. Sınıf içi kliklerinin suçlamadığı bir çocuğu okul idaresi, disiplin kurulu ne yaparsa yapsın suçlayamaz. Suçunu içdenlikle kabul etmiyen bir çocuğa verilecek ceza da o çocuğun içindeki bir çok değer hükümlerini yıkar. Büyüklerin adaletsizliğine inanan bir çocuk otorite eline geçtiği zaman zâlim bir insan olur. Zâlim devlet adamları öfkeli daire müdürleri, asıp kesen öğretmen tipleri, çocuğundan şefkatini esirgeyen ana baba hep çocuğunda çoğunlukla böyle haksızlığa uğradığını zanneden ve buna içden inanan çocukların böyümüş olanlarıdır.

Okullardaki çocuklar gözle görülmiyen sınıf örgütü içindeki kliklere üye olmak için devamlı bir çaba içindedirler. Öğrenciler bunun için kavgacı, bunun için saldırgan, bunun için öğretmene isyankâr, bunun için yaramazdırlar. İşte bir rehberlik anlayışı bu çabayı olumlu yollara çevirebilirse her şey yolunda gider, sınıfın içinde de, okulda da hatta sokakta ve evde, de. Eğer rehberlik anlayışımız onlara bu güzel ve faydalı yönleri gösteremezse, o zaman sınıf içindeki kliklerin kabadayı, edepsiz, küçükleri ve zayıfları avuçlarının içine alan klik başlarının dedikleri olur. Onların kıymet hükümleri sınıf içinde saltanat sürer. Onlar sigara içiyorsa klik mensupları sigaraya başlar, onlar sokakta laf atıyorlarsa, diğer çocuklar da onları taklit eder. Onlar sokakta kavga çıkarıyorlarsa, diğer çocuklar da bu kavgaların kahramanları arasına karışır. Bu çocuklar gelişmiş, ergenlik çağına girmiş çocuklarsa

diğer çocuklar en olumsuz yoldan cinsel bilgilere sahip olur. Hatta çocuklar arasındaki homoseksüel eğilimler bu çeşit kliklerden yayılır.

Rehberlik çalışmalarına arkadaş ilişkilerini düzene koymakta büyük ödevler düşmektedir. Birbirleriyle arkadaşlık duygularını pekiştirmekte olan okul, çocukları güzel sanatların sporun ve sosyal hizmetlerin faydalı ve sihhatli yollarında karşı karşıya getirin. Onlar güzel bir iş, faydalı bir iş yaparken arkadaş olurlarsa elbette arkadaşlıkları mutlu ve sağlıklı olur. Olumsuz arkadaşlıkları bozmadan evvel olumlu bir kanala sokmağa çalışmalıyız. Bir çok ana babalar çocuklarının falan veya filân çocuğun yüzünden bozulduğunu iddia ederler. Halbuki ayni çocukların ana babalarına sorun aynini söyliyeceklerdir. Bir genci arkadaşlarmdan ayırmak çok zordur. Onların birbirlerine bağlılıkları çok kuvvetlidir. Bu bakımdan olumsuz arkadaşlıklar karşısında ilk aklımıza gelecek olan şey onları ayırmak olmamalıdır. Her iki çocuğu da iyi, faydalı ve sıhhatli işlere yöneltmek en doğru bir davranıştır.

FİZYOLOİK EKSİKLİĞİ VE BİOLOJİK SIKINTISI OLAN ÇOCUKLAR VE REHBERLİK

Bir eğitimci, bir okul idarecisi, bir öğretmen ve bir rehber danışman bağh oldukları okullardaki bir çok problemli çocuğun gözle görülür veya görülmez bir fizyolojik eksikliği veya bir biolojik sıkıntısı olması ihtimalini daima aklma getirmelidir. Bir çocuğun ayağı sakat olması diğer çocuklar gibi koşmasına engel olabilir. Bu onda bir aşağılık duygusu bir sinirlilik, yada bir çekingenlik, küskünlük meydana getirebilir. Bir çocuğun kulağının ağır işitmesi derslerde başarısını engeller, bu yüzden sınıfta mütecaviz, saygısız ve öfkeli olabilir. Sorulan soruları duymadığı için yanlış cevaplar verir ve başarısızlığa düşer, utanır, sinirlenir. Fizyolojik gelişmesi gecikmiş olur. Bu yüzden aşağılık duygusuna düşer. Kendinde bir eksiklik kompleksi başlar. Bu yüzden uyku uyuyamaz olabilir. Uykusunu alamayan çocuk sinirli, yorgun ve kavgacı olabilir. Birdenbire irileşmiş ve çok şişmanlamış çocuklarda hareketler çevik değildir. hantal olurlar bu yüzden jimnastik dersinde hareketlerine arkadaşları gülebilir. Üzülürler. kavga ederler, öğretmenle uyuşmazlığa düşerler. Onların belki bu şişmanlığınabir bez ifrazının noksanlığı sebep olabilir. Oburluklarından böyle şişmanlamış ve hantallaşmışlarsa bunun çeşitli psikolojik nedenlerini bulunabilir.

Yukarda bir kaç tanesini saydığınız fizyolojik noksanlarla biolojik sıkıntıların görüntüleri hep davranış bozuklukları halinde ortaya çıkar ki bunların nedenlerini birden ortaya çıkarıp çaresine başvurmak mümkün değildir. İyi bir rehberin ve her eğitimcinin böyümekte olan bir çocuğun gelişmesinde meydana gelen biolojik ve fizyolojik değişikliklerden haberi olması gerekir. Bu fizyolojik ve biolojik olaylar çocuğun davranışlarına önemli şekilde etki yapar. Rehberliğin ödevi çocuğa bu bunâlımları sırasında ferahlatıcı yollar göstermek, onun da farkında olmadığı sıkıntılarının nedenlerini meydana çıkararak ona göstermektir.

Ayağı sakat bir çocuğu ele alınız. Bir rehberin o çocuğun içinde ki hicranı evvelden sezmeli ve ona gereken yardımı yapmalıdır. Onun bu sıkıntılarının bir davranış bozukluğu halinde ortaya çıkmasını beklemek iyi bir eğitim anlayışı değildir. Fizyolojik sakatlığı olan bir çocuğu bu noksanlığının acısını unutturacak başarıları tatması onun bu üzüntüsünü çok hafifletir ve onu karamsar ve nöretik bir insan olmaktan kurtarır. Bakın Profesör Morgan (İntibaksız Öğrencinin Psikolojisi) adlı kitabının 13 üncü bölümünde bunun için ne diyor «Bir yenilgenin acısı, yenilmiş olmanın başarısızlığı bir başarı ile karşılandığı zaman bir parça olsun hafifletilebilir. Futbol takımına girememiş olmanın üzüntüsünü, sınıf mümessili seçilmenin gururu karşılıyabilir. Bir çocuğun hareketiyle alay edilişinin etkisi. diğer çocukların takdiri karşısında kuvvetini kaybedebilir. Bir fizyolojik sakatlık derslerinde

büyük başarı kazanan çocuğa fazla üzüntü vermez. Maaşı az olan bir insan meslekten başarısı ile ün yaparsa maddi durumunu o kadar düşünmez. Başarısızhğın başarı ile, sefahatların faziletlerle, borcun alacakla dengelendirilmesi bir başarısızhkla karşılaşıldığı zaman nefse itimadı korumanın en değerli metodudur.....

Başarı ve başarısızhk dengesinin etkili olarak kullanmanın yolunu çocuğa öğreteceğimiz en uygun zaman çocukluk devresidir.»

O halde fizyolojik bir noksanhğı olan örneğin ayağı sakat bir çocuk karşısında olumsuz davranışlar beklemeden yakınacağımız tavır bu olmalıdır. Ona bu eksikliğinin acısını unutturacak başarılar tattırmalıyız. Bir rehberlik bürosu ve rehber öğretmen bilinçli bir duruma sokmadan bu çeşit çocuklara onların başarı duygularını etkiliyecek ödevler vermelidir. Bir sınıf içinde çeşitli ödevler dağıtıhrken bu çocukları kenarda bırakmak hatahdır. Akılh bir öğretmen devamh surette varsa bu sakat çocuklara yapabilecekleri işler verir. Sınıfımda kekeme bir öğrenci vardı. Bir kompozisyon ödevinde arkadaşlarının kenrisiyle alay etmelerinden yakınıyordu.

Bu öğrenciye smıf yoklamasını yapmasını ve her derse girdiğimde bana sınıfın devamı hakkında bilgi vermesini istedim. Bu işi büyük bir ciddiyetle yapmakta ve sınıfta önemli bir kişi olduğunu hissetmekten ileri gelen bir gurur duymaktadır. Belki bu yüzden çocuğun bir çok endişeleri ortadan kalktı ve arkadaşları ile olan ilişkileri olumlu bir yola girdi. Bir okulun mü-

dürlüğünü yaparken kaydolmak üzere bir baba ayakları sakat bir çocuk getirdi. Amerikada bulundukları zaman bir çocuk hastalığı yüzünden her iki ayak da felç olmuş. Konuşması da ağırdı. Amerikada bulundukları zaman ziyaretçi öğretmenler sayesinde öğrenimine aravermemiş. Bu çocuğu okulumuza kabul ettiğim zaman diğer idareci arkadaşlarımın serzineşleriyle karşılaştım. Çocuğun öğrenciliği ile beraber bir çok problemide ortaya çıktı. Çocuk da haklı bir sinirlilik vardı. Öğretmenlerden şikâyet geliyordu. Sınıfta gürültü yapıyormuş. Derse geç giriyormuş. Buna benzer bir çok şikâyetler. Bu çocuğun ruh halini inceleyecek olursak onu haklı çıkaracak bir çok noktalar bulabilirdik. Bu çocuk arkadaşları gibi futbol alanına gidip top oynıyamıyordu, koridorda arkadaşlarını kovalıyamıyordu. Kısacası sağlıklı bir çocuk gibi davranamıyordu. Onun içi ayağı sağlam çocuklar gibi bir şeyler yapabilmek arzusu ile kıvranıyordu. Kendi akranlarının takdirini kazanmak ve onlar gibi bir şey yapabilmenin tek yolu öğretmeni kızdırmak, gürültü yapmak ve derse geç girmekti. İşinin enteresan tarafı yaptığı suçlardan dolayı müsamaha görürse çok üzülüyordu. O da sağlıklı çocuklar gibi azarlanmak istiyordu. Bir gün koridorda rastladım, yine derse bir kaç dakika geç kalmıştı. Şefkatli fakat sert bir ifade ile üzüntümü söyledim. Özür diledi, bir daha dikkatli olacağını vadetti. Aslmda o bu olayın böyle ceryan etmesini istiyordu. Ayağı sağlam çocuklar gibi azarlanmak istiyordu. Fakat böyle bir anda onun kişiliğinin zedelenmesine de dikkat etmek gerekirdi. Sonra

bu çocuğun ne gibi yetenekleri olduğunu aradık. Müzikle meşguldu ve bir müzik enstrümanı da çalabiliyordu. Ona okul müsamerelerinde imkân sağladık alkışlanmakta onun mutsuz yaşantısını mutlu yapacak olaylardandı. Müzik ile ilgili bir açık oturum düzenledi. Bâzı müzik otoritelerini çağırdılar, sorular sordular. Hele Sayın Cevat Memduh Altarın bu çocuğu kasdederek «Sevgili yavrum, sorduğun sorular beni çok etkiledi. Müziğe karşı duyduğun ilgiden dolayı seni tebrik ederim» demesi onu çok mutlu kılmıştı. Bir gün odama geldi, sadece konuşmak için gelmişti. O sıralarda benim de ayaklarıma musallat olan ve iki ayağımı hareketsiz bırakan hastalığım yeni başlamıştı. Ben de topallıyordum. Hiç kimse ayaklarımın üzüntüsünü onun kadar çekmiyor desem yalan olmazdı. Her vesile ile bana hastalığımı soruyordu. Yine sağlığımı sordu. Şurdan şurdan burdan konuştuk bir aralık bana «Müdür Bey, annem ile babam benim ayaklarıma çok üzülüyorlar. Halbuki ben bu okulda, sizlerin yanında, arkadaşlarımın arasında o kadar mutluyum ki.» Bu sözleri işitince çok sevindim. Çünki bu tabiatın tokatını yemiş genci kurtarmıştık. Onun için en büyük tehlike mutsuzluktu.

Bu bir fizyolijik eksikliği olan çocuk için bir örnektir. Bu çeşit çocukların ruhsal problemleri bu yönden önleyici tedbirlerle karşılaşılırsa bir çok okul için ve sınıf içi problemlerin önü alınmış olur ve çocuk kazanılır. Bu bir rehberlik çalışmasının örneği olablir. Okul içinde böyle fizyolojik eksiklikleri, sakatlıkları olan çok çocuk bu-

lunur. Bunları birer toplum düşmanı olarak yetiştirmemenin tek yolu onları şu veya bu yoldan başarıya kavuşturmak ve çok muhtaç oldukları takdir toplamalarına yardım etmektir. Cüce bir çocuk eğer takdir toplayan bir başarı ile ortaya çıkmazsa sadece etrafının alay konusu olur. Fakat kendine takdir toplayan bir yeteneği kesfedilir de öğretmen tarafından kıymetlendirilirse ayni çocuk okulun veya sınıfın gözbebeği olur. Adana Lisesinde yıllarca evvel sınıfımızda bir kanbur çocuk vardı. Çok ağırbaşlı ve terbiyeli bir çocuktu. Sınıfın bâzı kötü ruhlu çocukları alay etmeğe başlamışlardı. Bir gün Türkçe öğretmenimiz onun kompozisyon ödevini öyle methetti, öyle methetti ki bütün sınıfın yüzü güldü. O gün aksi bir insan olan Türkçe öğretmeni çok güleryüzlü bir ders yaptı. Kimse azarlanmadı. Kimse kötü not almadı. Dersin sonunda tekrar arkadaşlarımızın ödevini metheden öğretmen bu sınıfı bu yüzden çok seviyorum, dedi. Bu davranış, bu sözler kanbur arkadaşımızı sınıfın bir kahramanı yapmıştı. O öğretmen bilseydi ki bilinçli olmayarak yaptığı bu hareket yüzünden bir hasta ruhu iyi etmişti, bir yaralı kalbin yarasım sarmıştı. Sınıfta çıkacak muhtemel kavgaları, münazaaları önlemişti. İşte bir rehber bu davranışı bilinçli olarak yapar Bu suretle okul içindeki tatsızlıkları evvelden önler

Okulun ödevi sadece Bakanlığın düzenlediği bâzı ders programlarını çocuk kafasına bir şişeye zeytinyağı doldurur gibi akıtması değildir Onu sosyal, fizyolojik ve sosyal uyumlu bir insan yetiştirmektir. Çocuğa büyürken aile ile birlikte

bir çok değişik bilgiler vermek okulun zorunlulukları arasındadır. Bunların en başında cinsel eğitim gelir. Böyle bir eğitimden hem aile, hem okul kaçındığı için çocuklarımızı akla, hayale gelmiyecek tehlikeler içine atmaktayız. Onlara okul çağı içinde geçirmekte oldukları fizyolojik değişikliğin anlamını uygun şekilde ana. baba ve okulun anlatması gerekir. Genç ergenlik devresine girerken büyük bir şaşkınlık içindedir. Evvelden hazırlanmamışsa gençte, daha doğrusu çocukta bir kendinden tiksinme, etrafa karşı sinirlilik, lüzumsuz bir alınganlık, dersi dinlememe gibi haller belirir. Bu yüzden ana, baba ile, öğretmenle, okul idaresiyle çeşitli çatışmalar olabilir Çocuğun neden bu kadar saldırgan, aksi ve alıngan olduğunu kestiremeyiz. Halbuki onu bu fizyolojik değişiklikler şaşkına çevirmiştir. Bir müddet sonra bu şaşkınlık bir ağırbaşlılık bir büyüklük halinde normale dönecektir. Fakat belki çocuk terbiyesiz, saygısız, âsi küstah gibi olumsuz niteliklerle nitelenecektir Belki sinirlerine hâkim olamayan bir müdür muavininden bir tokat yiyecek, karşılık verecek, disiplin kuruluna çıkacak ve işler tatsız kanallara girecektir. Hiç kimse bilmeyecektir ki bu çocuğun ruhunda bir gül fidanı filizlenmektedir. Elimize batan, gözümüze batan bu gül fidanının dikenleridir. Bir genç kız meydana gelmektedir, bir erkek yaratılmaktadır. Gençliğin meydana gelişinde yalnız dikenleri görüp de gülü göremiyenler öğretmen olmaktan vazgeçmelidir. Bir annenin zamanında kızma bâzı fizyolojik değişmeler olacağını haber verip uyandırmaması bir çok okul içi ve sınıf içi

problemlere sebep olur. Böyle bir kızımız sınıftaki arkadaşlarından evvel ay hâlini gördüğü için birdenbire karamsar, ödevlerini ihmal eden, devamlı surette ölümden bahseden bir çocuk oluvermişti. Bu hâli bize intikal ettiren öğretmen ciddi bir rehberlik hizmeti yapmış oldu. Anneyle konuşuldu. Durum öğrenildi. Çocuğu ile bu durumu bir arkadaş gibi konuşması sağlık verildi. Çocuğun hırçın, dalgın dağınık, karamsar durumu düzeldi .Bir erkek çocuğun lise birinci sınıfta hâla diğer arkadaşları gibi ergenlik devresine girememişti. Bu yüzden çocuktaki aksilik, saldırganlık, öğretmenine ve özellikle kız arkadaşlarına karşı saygısız davranışları bir türlü okul idaresi, öğretmenler ve müdür yardımcıları tarafından anlaşılamıyordu. Durmadan dul anne okula çağrılıyor ve şikâyetler ediliyordu. Annenin bana söz arasında sıkıla sıkıla söylediği bu noksanlık bizi uyardı. Okul doktoru yolu ile çocuğa bu devrenin bâzan geç geldiğini ergeç bu devreye gireceğini anlattırdık. Çocuk yavaş yavaş düzeldi. Mezun olurken okulun en aklı başında çocukları arasında idi. Cinsel eğitim ile ilgili bir yazımızda bahsetğimiz gibi gençlik devresine giren erkek çocuklar bâzan yalnız kaldıkları zaman birbirleriyle cinsel organlarını ölçerler ve bunda bir az kusurlu olan çocukların ruhsal üzüntü içine girmeleri daima mümkündür. Kız çocukları yeni gelişmekte olan göğüslerini kontrol ederler. Böyle bir gelişmeye kavuşmamış çocukların hırçınlıkları daima rastlanan bir olaydır. Bu bakımdan okullarda ve evlerde rastlanan bir çok gerginliklere hiç kimsenin aklının ucundan geçmiyen bu müna-

sebetsiz olaylar sebep olabilir. Rehber öğretmenin bu ihtimalleri sezmesi ve ana baba ile sıkı ilişki kurarak bilgi edinmesi çok önemlidir. Rehberlik bürosunun, rehber ve sınıf öğretmenlerinin okul idaresiyle ve okul doktoru ile işbirliği yaparak lâubaliliğe kaçmayan bir cinsel eğitim çalışması yapmaları şarttır. Bu mümkün olduğu takdirde muhakkak dış otoriteler yolu ile yapılmahdır. Okul-aile Birlikleri konferanslarda güvenilir otoriteler yolu ile ana babalara bu hususta bilgi vermeli onları uyarmalıdır.

Çocuklarda bir çok iç bezler ifrazlarının noksanlığından sıkıntılar olabilir. Tenbel ve hareketsiz bir çocuğun tiroit bezleri iyi işlemediği için böyle hantal ve tenbel olması mümkündür. Diğer arkadaşları için bir türlü serpilemeyen bir çocuğun ipofiz bezinde bir ağır işleme mümkündür. Çok hareketli, canh ele avuca sığmıyan, iştihası iyi olduğu halde bir türlü şişmanlayamayan bir çocuğun tiroit bezi aşırı çalışma halında bulunabilir. Bütün bunların farkına varmadığımız problemlerin nedenleri olduğunu düşünmek mümkündür Çocukların doktor muayeneleri bir ağırlık ve boy ölçüsü almaktan ibaret olmamalıdır. Çocukların bir çok fizyolojik görüntülerine göre daha ayrıntılı doktor muayeneleri yapmamız çocuğun hem fizyolojik sağlığına, hem de ruh sağlığına hizmet eder. Her fizyolojik rahatsızlığın çocuğun ruhsal durumuna etki yapacağını akımdan çıkarmayan rehberlik örgütü çocuklara sağlıkları ile ilgili bilgi vermesi önemli bir ödevdir.

Ben İzmirAmerikan Kolejinde okurken (Next Generation-Gelecek Kuşak) isimli bir dersimiz ve

kitabımız vardı. Bu kitapta çeşitli bioloji ve fizyoloji bilgileri veriliyordu. Bu arada sigara yüzünden meydana gelen fizyolojik sıkıntılar, alkol yüzünden meydana gelen hastalıklar, soyaçekim problemleri öğretiliyordu. Bu arada belsoğukluğu ve frengi gibi zührevi hastalıklar, sakınılma yolları, yaptığı tahripler, bir kişiden başka bir kişiye geçiş yolları ve gelecek kuşaklar üzerindeki zararla anlatılıyordu. Hatta belsoğukluğu mikrobunun bir yüz havlusu yolu ile başka bir kişinin gözüne yerleşen mikrobun nasıl onu kör ettiği anlatılıyordu. Bu hastalıklar bir çok genci perişan eden, çocuğu olmaktan mahrum eden mikroplarını nasıl kişiden kişiye aktardığını gençlere biz anlatmazsak onlar bunları çok acı ve pahalı tecrübelerle öğrenirler.

Geçenlerde radyoda Orhan Çaplının Dans ve müzik salonları ile ilgili bir röportajında bir okullu kızcağız (Bu salonlarda emin olun, öpüşmekten ileri bir hareket olmıyor) dediğini duydum. Acaba bu kızcağıza dünyanın en tehlikeli hastalıklarından olan frenginin en çok öpüşmek yolu ile bulaştığını kimse söylemedi mi? Son zamanlarda memleketimiz yabancı uyruklu serseri gençlerin akınından sonra gazetelerde yurdumuzda frengi vakalarının arttığı havadisleri yayıldı. Bunun en böyük telâşını milli eğitim örgütümüzün göstermesi gerekirken o taraflardan hiç bir telâş olmadı. Hiç bir okulumuzda frengi ile ilgili bir konferans verildiğini duymadık. Halbuki en büyük tehlike lise çağındaki çocukların gençlerin karşısında idi. Bunun isbatı Orhan Çaplının röportajında konuşan kızdır. Kim bilir mem-

leketimize frengili olarak gelen kaç genç kızı delikanlılarımızı bu müzik salonlarında veya başka yerlerde öpmüşlerdir. Bu korkunç gerçeğin böyük sorumluluğu biz öğretmenlere ve rehberlere düşmektedir. Bu çeşit hastalıkların en böyük tehlikesi utanma hissindedir. Belsoğukluğuna tutulmuş bir genç imkânı yok, başına gelen felâketi anasına, babasına veya müdürüne açamaz. Acamayacağı için de hastalık müzmin bir hal alır. Bugün evlendikleri halde çocukları olmayan bir çok erkekler zamanında böyle bir hastalıklarını gerektiği gibi tedavi ettiremedikleri için kısır kalmış olabilirler. Rehber danışmanın odası bu bakımdan çocuk için her üzüntüsünü rahatça söyliyebileceği bir yer olmalıdır. Cinsel organlara musallat olan ve gelecek kuşakları ya doğrudan doğruya, yada soyaçekim yolu ile etkiliyen bu fizyolojik sıkıntılardan kurtarmak ancak onları uyarmak yolu ile olur. Gazeteleri iyi tâkip etmiyen bir rehber danışman çocukların fizyolojik ve psikolojik üzüntüleriyle ilgili bir çok olayları gözden kaçırmış olur Dolayısı ile ödevinin bir yönünü iyi yapamaz. Gazetelerde çıkan frengi salgını havadisi de bunlardan biridir.

Bir sınıf öğretmeni sınıfında hareketli, canlı olduğu halde bir türlü gelişemiyen, dosyalardaki sağlık sayfalarında arkadaşları normal şekilde uzadığı halde bir türlü uzayamayan çocuklara dikkat etmelidirler. Bunlar belki gerekli gıdayı alamamaktadırlar, belki bezlerden birisi normal fonksiyonunu yapamamaktadır. Belki zamanında alınacak tedbirlerle bu çocuğun cüceliğe doğru giden fizyolojik durumu düzelebilir. Baş-

langıçta ihmal edilen bu gelişmeme konusu veya anormal şekilde uzama veya şişmanlama çocukların üzüntü konuları olur. Bir çok disiplin olayları ortaya çıkar. Alay edilme, küçümsenme ve buna benzer öğrenciler arası konular çocuklar arasında kavgalara, sınıfta öğretmene karşı saygısızlıklara, etrafındaki insanlara kin besleme ve onları kıskanma gibi çarpık hisler yüzünden, hırsızlık, okul eşyasına veya arkadaş eşyalarına zarar verme gibi bir çok problemler ortaya çıkabilir. Bu yüzden disiplin kurulları, veya müdür odasındaki haşlanmalar yeni ve başka yöne çevrilen problemler ortaya çıkarır.

Daha ortaokul öğrencisi olduğu halde Şeker Hastalığına tutulmuştu. Baba evhamlı bir insandı. Devamlı surette çocuğun üzerine eğilmiş durmadan telâşını ve üzüntüsünü ona belli ediyordu. Çocuk bu telâşın karşısında paniğe tutulmuştu. Devamlı surette ilâçlarla, iğnelerle yaşamanın anlamsızlığı onu perişan etmişti. Okulun hiç bir anlamı yoktu onun için. Gelecek onun için karanlıktı. Bu karanlığa boş veriyordu. Baba ne zaman okula gelse ona çocuğunun yine okuldan kaçtığını haber veriyorlardı. Babaya yol gösteren kimse yoktu. Çocuğu karşısına alıp yaşamı içinde kendini mutlu kılacak bir çok şeylerin var olduğunu anlatacak ve onu mutlu kılacak faydalı ve güzel işler bulunduğunu söyleyecek bir rehberlik bürosu yoktu. Eğer bu çocuk böyle mutlu çalışmalara yöneltilseydi, okulda mutlu olsaydı. okuldan kaçmayacak ve karamsarlığın verdiği umutsuzluk içinde hastalığına zararlı işleri yapmayacaktı. Kahvelere dadanmayacaktı. İlâçlarını

ihmal etmiyecekti. Ben bu okula sadece haftada bir kaç saat gidiyordum. Laf arasındaki tavsiyelerime kulak bile asan olmadı. Geçenlerde öğrendim. Zavallı yavru genç yaşta hayata gözlerini yummuş.

Bir gün bir öğrencimizin annesiyle babasını ziyarete gitmiştik Evde doğal olmayan bir hâl vardı. Yan odada bir ağlama sesi duyuluyordu. Anne açıklama zorunda kaldı. «Bizim oğlan, dedi keman çalarken ağlamağa başladı. Beni anlamıyorsunuz, diye hıçkırıp duruyor» dedi. Bizim gelişimizi duyması bir az buhranını yatıştırdı. Ertesi gün bu çocuğun durumu ile ilgilendim. Sınıflarda öğretmenler, koridorlarda muavinler şikâyetçi idi. Çocukta kalb romatizması varmış. Bu yüzden anne büyük bir telâş içinde imiş. Rapor almış jimnastik derslerine sokmıyormuş. Okula sık sık gelip çocuğun koşmamasına terlememesine dikkat ediyormuş, Anasının bu olağanüstü ilisi onu perişan ediyordu. O da normal çocukların yaşamını yaşamak istiyordu. Annesi okula geldikçe deliye dönüyordu. Çocuk zorla kalp romatizmasını kabul etmiş ve dünyada her türlü zevkten mahrum yaşamağa mahkûm olduğuna inandırılmıştı. O da şimdi tıpkı şeker hastalığına tutulmuş çocuk gibi tamamiyle zıt şeyler yapıyordu. Bu çocukta resim öğretmeni Eşref Üren imdada yetişti. Güzel resim yapıyordu. Eşref Bey bu çocuğa özel dersler vermeğe başladı. Okulumuzun resim ile ilgili faaliyetlerine geniş ölçüde bu çocuğa sorumluluk verdi. Artık sergileri o düzenliyordu. Giriş önlüğü ile tablo-

ların tanzımini yaparken artık o ölüme mahkûm bir kalb hastası değildi. Mutlu bir insandı. Güzel sanatlarla meşguliyet bu tip çocukları karamsar bir hayat yaşamaktan kurtarır.

Çocukların ve gençlerin fizyolojik noksanlıkları ve sıkıntıları yüzünden dünyalarından bıkmış karamsar insanlar olmaktan kurtarmak rehber öğretmenlerin başta gelen ödevleridir. Yukarda bahsettiğimiz vakaları istediğimiz kadar fazlalaştıra biliriz. Gençlerin bu yüzden karanlık ve tatsız olan dünyalarını çiçeklendirmek ve aydınlatmak bizim elimizdedir. Sakat bir çocuğun sakatlığını yok etmek elimizde değildir. fakat o sakatlığın çocuğun ruhunda yarattığı acıları hafifletmek daima elimizdedir.

ÇOCUĞU TANIMA VE ANLAMA REHBERLİĞİN ÖNEMLİ BİR YÖNÜDÜR

Okula emanet edilen çocuğun okuma yazma öğrenmesi, bilgiler edinmesi en başta gelen amaç zannedilir. Bu hatalı yargıya ana babalar kadar okullar, okulların en başta gelen elemanları olan okul idarecileri ve öğretmenler de düşmektedir. Halbuki çocuk, genç akademik bilgileri edinir, başarıları kazanırken sağlam bir sosyal gelişme, bir sosyal uyum etrafı tarafından kabul edilir, beğenilir, tavırlar ve sağlam bir kişilik de edinecektir. Her dersin uzaktan yakından bu niteliklere hizmet etmesi mümkündür. Sonra sınıf dışı çeşitli faaliyetlerin asıl çocukta sağlam bir sosyal uyum ve sağlıklı bir kişilik edinilmesi için faydalı olduğunu bir öğretmen akıldan çıkarmamalıdır Sınıfında izcilik çalışmalarına katıldığı için çocuğu kınayan, sporcu olduğu için çocuğu küçümseyen bir tarih veya matematik öğretmeni büyük bir eğitsel hatâ içindedir. Eğer bu çocukların bu ilgilerinde aşırılık ve ders çalışmasını engelleyen bir çarpıklık varsa onu düzeltmek önemlidir. Sen sporla uğraştıkça bu dersleri beceremezsin, yargısına yönelmek öğretmen için affedilmez bir hatadır. Gençlerde hem derslerini başaran, hem sporunu yapanları örnek olarak göstermek bir rehberlik işidir. İzmir Amerikan Kolejinde böyük bir kupa vardı.

Bu kupayı her yıl bir öğrenci kazanır. yarı insan boyundaki bu kupa ile resim çıkartır ve bu resim bütün bir ders yılı okulun bir şeref köşesinde asılı dururdu. Kupayı kazanmak için hem derslerde yüksek not almak, hem spor alanında büyük başarılar sağlamak gerekiyordu. Bu da gösteriyordu ki sadece bir akademik başarı sağlamak iyi bir öğrenci olmak için yeterli değildi. Ankara Kolejinde müdürlük yaptığım yıllarda Genç Milli Futbol takımında oynayan bir gencimiz vardı. Ayni zamanda her dönemde iftihara girerdi. Yıl sonunda okul bahçesinde yaptığımız veda töreninde muhakkak onu alkışlatır ve hem dersin, hem sporun bir arada gidebileceğini anlatırdım. Öğretmenlerin dersleriyle ilgili teşviki yaparken onların sosyal uyumlarını, kişiliklerini geliştirecek teşvikleri de eksik etmemelidirler.

Elimize bir şeyler öğrensin diye verilen çocuğu tanımadan onun kişiliğindeki gelişmeyi tâkip etmeden, onun problemleriyle meşgul olmadan öğretim işimizi de eğitim işimizi de gerektiği gibi yapamayız. Çocuğu çeşitli yönlerden tanıma onun bir bunalım halinde, kendisinin halledemediği bir problemi karşısında rehber danışmana böyük yardımı olur. Çünki problemlerin görüntüleri daima aldatıcıdır. Nedenler çocuğun, gencin de bilinci dışında akla fikre gelmiyen kılıkta gizlenmiş bulunmaktadır. Yukarda verdiğimiz bir örnekte olduğu gibi bir hırsızlık olayının nedeni bir kardeş kıskançlığı, bir şefkat noksanlığı, bir sevilmeme korkusu olabilir. Bu bakımdan çocuk hakkında çocuğun sosyal yaşantısı hakkında, çocuğun sağlığı, arkadaş ilişkileri

hakkında, ders durumları ve öğretmenleriyle ilişkileri hakkında, çocuğun ilgileri, merakları, hayalleri ve amaçları hakkında bilgili olmalıyız. Rehber danışman bir çocuğun problemiyle meşgul olurken evvelden çocuk hakkında bir çok bilgiye sahip olmalıdır. Çocukla yapacağı mülâkata bu bilgilerin faydası olur, koyacağı teşhise yardımı olur.

Çccuk hakkında evvelâ okul dosyaları gereken bilgiyi içine almış olmalıdır. Yalnız okul dosyaları bugünki hâliyle bir nüfus kâğıdı örneğinden başka bir şey değildir. Dosyanın içindeki sosyal ve ruhsal bölümler ilgililer tarafından doldurulmuş olmalıdır. Yalnız bu bilgiler ciddi bir müşahedeye dayanmalıdır. Bâzan okul hemşirelerinin doldurması gereken boy ve kilo kısmı bile acele ve şişirme doldurulmaktadır. Bir okulun büyüme oranını bulmak için dosyalarını incelerken bir çocuğun boyunun bir yıl evveline nazaran daha kısa olduğunu gördüm. İlgililerin bu baştan savma yapmamaları gerekir. Dosyaların ruhsal ve sosyal kısımlarını ilk kısımlarda sınıf öğretmeni, orta ve lisede de öğretmenler kurulunun seçtiği sınıf öğretmenleri ciddi müşahedelere dayanarak doldurmaları faydalı olur. Bu yıl ilk defa Ankara Koleji öğrenci dosyalarının sonundaki ruhsal ve sosyal bölümleri doldurma işini sınıf öğretmenlerinden istemiş bulunmaktadır. Bu dosyalardaki bu bölümler ciddi olarak işlenirse, her yıl yeni bir öğretmenin müşahedeleri bu dosyaya eklenecektir. Rehber danışmanın eline geçtiği zaman epiyce bir bilgi elde edilmiş olunur. Bunlara bir göz atan rehber danışman çocuk hakkında ilksel bir bilgiye sahip olur.

Çocuğun yazacağı bâzı kompozisyonlar bu dosyalarda muhafaza edilmelidir. Bir nevi otobiografi yazıları, hayatta en çok neye sahip olmak isterdiniz, üç arzunuzu yazınız gibi konular bu yazıların arasındadır. Bunların içdenliğini sağlamak için sınıf içinde okumayacağı garantisi verilmelidir. Bu yazıların içinde çocukları rahatsız eden bir çok problemler ortaya çıkar. Ayni zamanda bu yazılar bir türlü kimseye söylenemediği için çocuğun içini rahatsız eden, huzursuzluk veren üzüntülerin boşalması olur. Bu yazıların da çocuğun dosyasında saklanması rehber danışmana faydah olur. Yukarda bahsettiğimiz küçük yaşta büluğa erdiği için çeşitli üzüntüler, bunahmlar içinde kalan küçük kızın kompozisyon ödevindeki insanlardan nefret edişi, kendisinden tiksinmesi ve ölmek arzusu problemi ele alanlara bir ip ucu vermiş ve durumun aydınlanmasında böyük yardımcı olmuştu. Sınıf öğretmenleri ellerine yeni gelecek çocuklara çeşitli yazıh sorular sorarak bu çeşit kompozisyonlar yazdırarak çocuğun iç âleminin panoramasını toplu dosyaya aktarınahdır.

Bir sınıf öğretmeni yılın başında ve ortasında iki defa sınıfında sosyogram uygulaması sınıfın örgütünü görmesine, keşfetmesine, sınıf içi klikleri tesbit etmesine, sınıfta yalnız ve reddedilen çocukları keşfetmesine yardım eder Bu test sayesinde sınıftaki klikler ortaya çıkar Eğer kliklerin başı problemli, olumsuz, kabada yıhk sevdasında olan çocuklardansa, o sınıfta çok olumsuz disiplin olayları bekliyebiliriz. Çünki her çocuk kendini o kliklerden birine kabul

ettirmek zorundadır. Bunun için de olumsuz bir davranışla, örneğin öğretmene kafa tutmak olumsuz bir cesaret göstermek, sınıfta sigara içmek gibi acaip davranışlarla şöhret yapmak zorunluğu vardır. Böyle bir sınıfta hiç umulmadık bir zamanda çok iyi tanınan çocukların olumsuz hareketlerinin nedeni budur. İyi bir sınıf öğretmeni böyle bir kliği keşfettiği zaman o kliğin başını olumlu yollara yöneltmelidir. O zaman sınıfın havası ve bozulmağa yüz tutan çocukların tutumu değişir. İyi bir sınıf öğretmeni hatalı klikler yüzünden yanlış yollara sapan sınıfı spor, güzel sanatlar, sınıf günleri gibi sosyal faaliyetlerle doğru yola çevirebilir. Yapılan sosyogramda bir çok yalnız çocuklar ortaya çıkacaktır. Kimse tarafından sevilmiyen, arkadaş edinilmiyen hatta reddedilen çocuklarla çok meşgul olunmak gerekir. Bunlar karamsar bir hava içindedirler, bir kliğe kabul edilmek, etraflarındaki çocuklar tarafından takdir edilmek için yapamayacakları hiç bir şey yoktur. Öğretmenlerin takdiri, okul müdürünün vereceği bir mükâfat onları nâdiren mutlu kılar. Bu takdir sınıf içi klikleri tarafından tasvip edilmezse hiç bir değeri yoktur. Bu yalnız çocuklar kliklere kabul edilmek, arkadaş kazanmak ve sınıf içi bir takdir elde etmek için çeşitli olumsuz yollara saparlar. Bir sınıf öğretmeni böyle çocukları bu yollara sapmadan ele almalıdır. Bu çocuklar takdirin, arkadaşın madde ile elde edileceğini sanarak elindeki parayı cömertçe etrafına sarfeder bu parayı bâzan evden çalar, bâzan okulda hırsızlık yapmak suretiyle temin eder. Böyle hırsız-

lık yaptığı iddia edilen bir çocuktan bahsetmişlerdi. Bir sosyoğram çocuğun bir yalnız çocuk olduğunu meydana çıkardı. Bir kitapçıdan dergi çalıyor, onları satıyor, para ile arkadaşlarına gazoz ısmarlıyordu. Bu çocuğu bu huyundan geçirmek için ceza, nasihat yeterli bir tedbir değildi. Bu çocuğun arkadaş ve takdir temin etmesi için yardım ihtiyacı vardı. Sınıf öğretmeni çocuğun çeşitli yeteneklerini inceledi, sınıf arkadaşlarının takdirini kazanacak sorumluluklar verdi, arkadaş edinmesine yardım etti. Bu suretle çocuğun okullarımızda çoğunlukla disiplin kurulu, azar, utandırma, tekdir, kovma gibi tedbirlerle önüne geçilmesine çalışılan ve önüne geçilmiyen kötü bir alışkanlığın önüne geçildi. Bu çocuğun kendinin de farkına varmadığı derdini bir sosyogram, bir arkadaşlık testi meydana çıkardı. Baş taraflarda ayrıntısı için başvurmanızı tavsiye ettiğimiz kitapta isterseniz bulabileceğiniz sosyogramın, arkadaşlık testinin yapılışı basittir. Her çocuktan bir kâğıda sıra ile en çoksevdiği üç arkadaşının ismini yazmasını istersiniz. İsterseniz hiç ilgilenmediği, bir de sınıfta olmamasını tercih ettiği arkadaşının da isimlerini yazdırırsınız. Sonra bunları bir şema haline getirir, guruplaşmaların hangi çocuklar üzerinde toplandığını, hiç arkadaş olarak gösterilmiyen yalnız çocukları ve reddedilen istenmiyen çocukları tesbit edersiniz. Bu şemayı değerlendirirken

1 — En çok arkadaş seçilerek bir kliğin başı olan çocuğun yeteneklerini, özelliklerini, olumlu olumsuz, yönlerini incelersiniz. Eğer çok oy alan

bu klik başları olumlu çocuklarsa o sınıfta problem az olur. Disiplin olayı az bulunur. Eğer bu çocuklar yaramaz, âsi, saldırgan tiplerse o sınıfta çok problem vardır, sık sık disiplin olayı bu sınıflarda çıkar.

2 — Şemada yalnız olan çocukların durumu da böylece incelenir. Arkadaşsız çocukların arkadaş seçilmemeleri incelenir. Onlara olumlu yollardan arkadaş edinmelerine yardım edilir. Eğer bu yardımdan mahrum kalırlarsa yukarda gördüğünüz gibi en olumsuz yollardan arkadaş edinmeye çıkarlar Sınıfta yapılan sosyogram içinde özelliği olan bir çocuğun bu durumu muhakkak toplu dosyasında bulunmalıdır ki Rehber Danışman bir problemi incelerken bu testlerden de faydalanmalıdır.

Bâzı okullar öğrencilerini bir başarı ve yetenek testine tâbi tutarak okula kabul etmektedir. Rehber danışmanın özel dosyasında bu testlerin sonuçları bulunmalı ve gerektiği zaman bakılabilmelidir Milli Eğitim Bakanlığının Test ve Araştırma Bürosunun Ankara Kolejinde 1955 yılında yaptığı giriş testlerini saklamış ve sadece testi birincilik ve ikincilikle kazanan çocukların öğrenimlerini izledim. Böyüme çağlarına rasthyan hafif aksamalar müstesna çok iyi ilerlediler. İkisi de şimdi Orta Doğunun son sınıflarında başarılı gençlerdir. Yapılan her testin sonuçları muhakkak rehber danışmanın dosyasında muhafaza edilmelidir. Onun dosyasiyle okulun kişisel dosyası, sınıf öğretmeninin her çocuk için tutacağı gözlem dosyası bir araya ge-

lince çocuğun iç ve dış manzarasını ilgililerin gözü önüne serebilmelidir.

Sosyogram öğrencinin sınıf içi akran ilişkilerini ortaya çıkaran sınıf içi örgütünü gözümüzün önüne seren, sınıfın sosyal ilişkilerini ortaya çıkarır.

Çocuğun kişiliğini de çeşitli yollardan anlamak, onun neler düşündüğünü, aile vatan, arkadaşlık ve insanlık anlayışını tanımak, aileden ve çevreden gelen bâzı şöven, mütaasıp, gerici baskıların kişiliğinde meydana getirdiği etkileri tesbit etmek, çocuğun kendi hakkında neler düşündüğünü bilmek, kendine güveninin oranını, kendi değerlerini takdir etmek, kişisel özgürlüğünü his ediş şeklini, arkadaşlık, bağlılığını, okula ailesine ve vatanına bağlılık derecesini öğrenmek onun kişiliğini tanımamıza yardım eder. Bir çok problemlerin nedenlerini keşetmemize hizmet eder. Çocuğun kişiliğini bize tanıtan bir çok dersler vardır. Güzel sanatlarla ilgili dersler ve beden eğitimi dersi çocuğun işbirliği, kendine güvenme, bir yere bağlılık, fedakârlık, bir işi sonuna kadar yürütme iradesi gibi bir çok kişilik nitelikleri bu derslerde kendini gösterebilir. Bu bakımdan bir rehber danışmanın dosyasında bu ders öğretmenlerinin gözlemlerinin notları bulunmalıdır Bir beden eğitimi öğretmeni çocukla ders yaparken muhakkak gözlemlerini defterine kaydetmelidir. Çocuk oyunlarda saldırgan mı? Mızıkçı mı? Uysal mı? Pasif mi? Bir kenra çekilip davet mi bekler? Oyunlarda baş mıdır yoksa tâbi midir? Bütün bunlar çocuğun kişiliğinin profilini çizen çizgilerdir.

Çocukların ve gençlerin kendilerini çok hayran olukları bâzı kişilere benzetme eğilimleri vardır Çocuklar ve gençler bu hayran oldukları kişilerin davranışlarına uyarlar. Onlar gibi hareket ederler, onlar gibi olmağa çalışırlar. Bu kişiler aile arasında, okulda öğretmenler arasında, okuduğu roman kahramanları arasında, sinemadaki artistler arasında olabilir. Onların seçtikleri bu örnek insanlar onların yaşantılarında büyük etkiler yapar. Bir sınıf öğretmeni çocukların kendilerine örnek seçtikleri bu kahramanları tanırsa, çocuğun bir çok davranışlarının nedenlerini çözebilir. Bunun için çocuklara şu sorular sorulabilir

1 — Aileniz içinde kime benzemek isterdiniz? Neden?

2 — Tarih derslerinizde okuduğunuz kahramanlardan kime benzemek isterdiniz, neden?

3 — Okuduğunuz romanlardaki kişilerden kime benzemek istersiniz neden?

4 — Sinemada gördüğünüz artistlerden kime benzemek istersiniz, neden?

Bu soruların cevaplarından kendi yaşantısı içinde kendini en çok kime benzetmeğe çalıştığını bilmek çocuğun ve gencin davranışlarındaki bâzı özellikleri ortaya çıkarabilir. Bu cevaplar değerlendirilirken bir çok problemler çözülebilir Kendini sert ve haşin bir babaya benzetmeğe çalışan bir erkek çocuk, kendi sınıfında daha az kuvvetli çocukları döver, küçük kardeşi ile yalnız kaldıkları zaman bir zâlim otorite

olmağa kalkar. Sinemalarda gördüğü bâzı haydut tiplere benzemeğe kalkar, mahallede çete kurar, otomobil kaçırmağa kalkar, hatta çok daha kötü hareketlere başvurur, Çocukların bu yaştaki bu özel eğilimlerinden eğitimcilerin, öğretmenlerin, rehberlerin faydalanmaları iyi olur. Okullarda kahramanlık günleri, tarihte büyük işler yapmış insanları biografisinin anlatılması, bilim alanında büyük keşifler yapmış insanların örneğin Edison'un keşiflerini nasıl yaptığının çocuklara bir hikâye gibi anlatılması onlarda dinledikleri insanlar gibi olma eğilimi uyandırır. Bu bir okulun rehberlik işlerinin başında gelmelidir. Çocuklarımızı kötü arkadaş edinmeleri karşısında duyduğumuz üzüntüye hak verdirir. Çünki kişiliği zayıf kendisine yukarda bahsettiğmiz gibi olumlu bir örnek kişi seçemeyen çocuklar sokakta ki, mahalledeki, okuldaki edepsiz, saldırgan, okul kaçağı çocukları kendilerine örnek yapmağa kalkarlar. Ansızın çocuğun kişiliğinde bir bozulma başlar. Bunu bir türlü büyükler anlayamazlar, mâna veremezler. Bu çocuğa kişiliği kuvvetli, olumlu bir insan örnek olamamıştır. Kitap yolu ile, sinema yolu ile önüne imrenilecek bir kahraman konamamıştır. O da kendi ölçülerine göre kendine bir kahraman seçmiştir.

Okulumuzda önüne gelenle kavga eden, kendine en ufak bir söz söylendiği zaman hemen karşısındakine yumruğu yapıştıran bir çocuğumuz var. Geçen günü tatlı tatlı konuşurken ona bâzı davranışlarının doğru olmadığını anlattım. Sa dece dinledi. Dinlerken çok saygılı bir hâli vardı, o sırada sanki o saldırgan çocuk o değildi. Okul

yaka silkiyordu. Baba da «Bu çocuk neden böyle oldu»? diye üzülüp duruyordu. Bu konuşmamızda çocuk babasından hayranlıkla bahsediyordu. Ona göre babası gibi büyük bir mühendis yoktu. Ona göre babası kadar kuvvetli insan yoktu. Bir aralık «Ben babam gibiyim. Hiç laf kaldıramıyorum. Birisi biraz ağır bir lakırdı söylese hemen yumruğu yapıştırıyorum. Babam da bir gün daire de kızmış müdürün suratına yapıştırmış yumruğu.» Belli ki baba çocuğun yanında bu gibi hareketleri mârifet gibi söylüyor. Kendisine babayı örnek yapmış olan çocuk da bu hemen kızınca «Tepelerim» diyen babanın bu tarafını devamlı surette tatbik etmektedir. Etrafın bu davranışları kötülemesi hiç bir işe yaramıyor. Çünki kendisi için bir kahraman seçtiği babasının hareketlerini hiç bir zaman hatalı kabul edemiyor. Yıllarca bu çocuğun davranışlarının nedenlerini anlamamıştık. Başlangıçta bunun farkına varılsaydı, baba ile konuşulsaydı, çocuğu doğru yola getirmek çok zor bir iş olmazdı. Artık babanın kişiliği çocuğun kişiliğine karışmıştır. Artık o babam böyle yapıyor diye yapmıyor bu hareketleri. «Bu benim huyum, bana laf söyleyeni döverim.» diyor. Bu bakımdan çocuğun kendini örnek yaptığı gerçek veya muhayyel kahramanları tanımak rehberlik için faydalıdır. Çocuklardan alınacak bu bilgilerin de çocuğun sınıf öğretmeni dosyasında bulunması rehber danışmanın bir problemi incelemesi sırasında faydalı olur. Örgütü tam olan bir rehberl kte sosyal hizmetli varsa ve durumunu bu yönden de inceleyerek problemin aydınlığa çıkmasına

yardım eder. Okulun kitaplıkların da ünlü kişilerin biografileri bol bol bulunmalıdır. Türkçe ve edebiyat öğretmenleri öğrencilerini bu çeşit eserler okumağa teşvik etmelidirler. Öğretmenler de çocukların kendilerine örnek seçtikleri kişilerdendir. Bu bakımdan öğretmen her haliyle, her davranışiyle, hatta giyinişiyle öğrencisine örnek olmağa çalışmalıdır. Öğrencilerine kötü kelimelerle hitap etmek alışkanlığında olan bir öğretmen kendine benzer kişiler yetiştirmekte olduğunu hiç aklından çıkarmamalıdır. Öğretmen çocuk için her şeydir. Öğretmeninin beğendiği taraflarını kendisine örnek yapmak ister. Yalnız bu beğendiği taraflar olumsuz yönleri olursa çocuğun üzerinde çok çarpık etkiler yapar. Bu bakımdan öğretmenin çocuğun ruh sağlığındaki gelişmeleri yönünden önemi büyüktür. Bu bakımdan çocuğun hangi öğretmenini hangi yönlerden beğendiğini bilmek rehber danışman için çok önemlidir. Bâzı çocukların üzüntülerini problemlerini çözmekte hafifletmekte çocuğun beğendiği öğretmenden yardım istemek akıllıca bir davranıştır. Büyük bunalımlar içinde, büyük üzüntüler içinde olan bir çocuğun ferahlamasında beğendiği, inandığı, kendine örnek yapmak istediği öğretmenin yakınlığı, şefkâtı faydalı olur. O halde her çocuğun beğendiği, takdir ettiği, yakınlığından gurur duyduğu kişileri bilmemiz isabetli bir harekettir. Dosyasında buna ait bilginin bulunması icap eder.

Yukarda söylediğimiz gibi çucuğun, gencin bir çok kişilik nitelikleri ortaya çıkaran derslerin başında beden eğitimi dersi vardır. Beden eğiti

mi, resim, müzik, elişleri öğretmenlerinin çocuğun, çeşitli davranışları ve yetenekleri hakkında not almaları ve bunları muhakkak sınıf öğretmenlerinın dosyalarına aktarmaları çok lüzumludur. Türkçe öğretmenleri de çocuğun yazıların da bâzı özellikleri, daha doğrusu çocuğun iç ve dış dünyasını ilgilendiren küçük itiraf ve gerçeklerin yine bu sınıf öğretmeninin dosyasına intikal etmesi lüzumludur. Sınıf öğretmeni bu çeşitli öğretmenlerden gelen gözlemleri ayrı bir yere not etmelidir. Bu günlük sınıf içi notlar çocuğun problemlerinin teşhisi yapılırken çok işe yarar Sınıfımda iki kardeş vardı. İkisinde de devamlı huzursuzluk hissediyordum. Aslında çok iyi çocuklardı. Sonra bir gün yazdıkları bir kompozisyonda bu huzursuzluğun nedenleri keşfettim. Birisi yazısında (Babamı 27 Mayıs'tan sonra emeklıye sevkettiler Çok üzülüyor. Biz de onun üzülmesine çok üzülüyoruz. Babamın genç yaşta emekli olması aklıma geldikçe ders çalışamıyorum. Bütün insanlara kızıyorum.) diyordu. Belli ki bu çocukların evinde babanın emekli olması üzüntü konusu olmuş. Bu üzüntü bir maddi sıkıntı üzüntüsünden çok prestij üzüntüsü olmuş. Baba genç yaşta general olmağa doğru giderken hayallerine kavuşamamanın üzüntüsü içindedir. Bugün açığa vurması, üzüntüsünü belli etmesi çocukların ruh sağlıklarını zedelemektedir. Bu yaştaki çocuklar babaların sosyal statülerine, mevkilerine, rütbelerine çok önem verirler. Bu durumları bozulan çocukların sınıf içi davranışları da değişebilir. Bu olay elimizde olmayan nedenlerden ortaya çıkar Fakat konuyu küçücük kafaların

içine sokmak hatalıdır. Babalar bu çeşit olayların karşısında cesur ve pervasız olduklarını çocuklarına göstermelidirler. İşinden çıkarılan bir baba çocukları karşısında bu tutumdan mahrum olursa çocuğusınıf içinde bir sürü problem yaratır katı anlayışlı bir okul idaresi de veya öğretmen çocuğun derdini bilmediği için cezalandırmağa kalkar. Topluma düşman olan çocuğun bu kinini artırmaktan başka bir işe yaramaz. Böyle bir durumda baba ile konuşmak, çocuğun yanında onun anhyamayacağı konuları konuşmamalarını anlatmak, ayrıca çocuğa yakınlık gösterip onun bu üzüntülerini hafifletecek hatta konuyu açıkça konuşmak faydalı olur. Ben sadece kompozisyon ödevinden öğrendiğim bu bilgiyi onunla bir arkadaş gibi konuştum. Çocuk da iyice içini boşalttı. Öteki kardeşiyle konuşmadığım halde ikisine de bir ferahlık, işe ve derse daha candan gönülden bir sarılış gözüme çarpıyordu. Bâzan bir küçük konuşma bir küçük boşalma bir çok bunalımların önüne geçer.

Sınıfımda iyi niyetli, oldukça çalışkan bir öğrencim vardı. Fakat zaman zaman dalıp gidiyor, dersi dinliyemiyordu. Onun bu hâli içime dokundu. Bir bayram günü eve tebrike geldi. Şurdan burdan konuşurken babasının kim olduğunu sordum. Gözleri doldu, ölmüş olduğunu söyledi. Sonra açıldı. Babası son zamanların ayaklanmalarına katıldığı için idam edilen bir subayın oğlu imiş. Üzüntülü idi. Bundan daha doğal bir üzüntü olamazdı. Babasını kaybetmişti. Belliki bu yüzden içinde çeşitli duygular çatışıyordu. Belki etrafından garip bir çekinmesi vardı. Üzüntü

sünün suçlusunu arayan bir karamsarlık içinde idi .Ona güzel şeyler söyledim. Bu çocuğun hiç yoktan bir karamsar insan olup çıkması, toplum düşmanı olması işten bile değildi. Bir kaç tatlı söz, bir kaç içten tavsiye ve temenni, onun içini kemiren üzüntülerini boşaltması topluma her türlü fenalığı yapmağa niyetli bir insanı olumlu yola çevirebilir. Bu genci kazandığıma ve onun iyi bir insan olmasına yardım ettiğime çok memnunum. Bir öğretmen karşısında oturan çocukların, gençlerin yüzündeki en ufak bir çizgiyi mânalandıracak kadar uyanık ve tetik olmalıdır. Benim yukarda anlattıklarım gözüme çarpan bir kaç örnektir. Kim bilir şimdiye kadar özellikle öğretmenliğimin ilk acemilik devirlerinde kaç tane içine kapalı problemli çocuğu istemiye istemiye azarlamış ve onun üzüntülerine ortak olamamışımdır. Genç öğretmen arkadaşlarımızın böyle mesleki bir hatadan kendilerini korumalarını candan dileriz.

Öğrencilerin birbirleri hakkındaki kanıları da çok önemlidir En iyi onlar tanır birbirlerini, onların bazan sınıf içinde birbirlerine taktıkları isimler çocuğun bütün karakter niteliklerini ortaya çıkarıverir. Bu bakımdan bir sınıf öğretmeninin kişisel dosyalarında çocukların birbirleri hakkındaki kanılarını da bulundurmak isabetli olur. Her çocuğa sınıftaki öğrencilerin isimleri yazılı bir liste veriniz. Listenin üstünde şu nitelikler numaralı olarak bulunsun. 1 — Yardım sever, 2 — Neşelidir. 3 — Şakacıdır. 4 — Şaka kaldırır. 5 — Şaka kaldırmaz. 6 — Arka-

daş canhsıdır. 7 — Aksidir. 8 — Kavgacıdır. 9 — Ağzı bozuktur. 10 — Baş olmak ister. 11 — Uysaldır. 12 — Sınıf tarafından çok sevilmektedir. 13 — Güvenilir bir arkadaştır. 14 — Güvenilmez. 15 — Hiç candan arkadaşı yoktur. 16 — Sevilen bir arkadaş değildir. 17 — Sır saklar. 18 — Sır sağlamaz. 19 — Öğretmenlere yaltaklanır, yağcıdır. Her öğrenci elindeki listeye yukardaki niteliklerin numaralarını her öğrenciye göre kenara işaret eder. Kendi ismi boş kalır. Yalnız öğrenciler bu cevapların gizli kalacağına güvenmeli, sınıf öğretmeninin içdenliğine inanmahdır. Bu listelerde örneğin bir öğrenci hakkında çoğunlukla şöyle bir yargı ortaya çıkabilir. (Yardım sever. şakacıdır, şaka kaldırır, sır saklar, güvenilir, sınıf tarafından çok sevilir.) Diğer bir çocuk için de (Aksidir, kavgacıdır. Yağcıdır. Hiç candan arkadaşı yoktur). Bu gibi öğrenci yargı ve kanıların da bâzan rehber danışmana bir problemin hallinde yardımı olabilir. Çocuğun, gencin her türlü davranış özellikleri, karakter nitelikleri, toplu dosyasında işaretli olmahdır. Bu bakımdan günlük gözlemler çok önemlidir. Sınıf öğretmenleri gördükleri en ufak ve anlamh olayları çocuğun dosyasındaki bir gözlem sayfasına not etmelidir. Diğer öğretmenler özellikle çeşitli faaliyetler ile ilgili öğretmenlerin gözüne çarpan özellikler sınıf öğretmenine anlatılmah ve not ettirilmelidir. Oyunlara karışmayan, oyunlarda yırtıcı, kavgacı ve acıtıcı olan, buna benzer bir çok tavır ve davranışları olan çocukların bu hareketleri hep not edilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının Test ve Araştırma Bürosunun Rehber danışmanların ve sınıf öğretmènlerinin kolaylıkla işlerini gördürecek çeşitli testler hazırlaması çok faydalı olur. Hazırlanan bu testleri kendilerine saklayacakları ayrı, devlet sırı gibi saklamamaları gerekir. Sınıf öğretmenleri sınıflara çeşitli testler uygulamalı ve bunları toplu dosyada muhafaza etmelidir. Bu suretle çocuk hakkında geniş bilgiye sahip olunacak ve rehber danışmanın problemler karşısında çocuğa yardımı kolaylaşacaktır. Toplu dosya hem rehber danışman, hem sınıf öğretmeni hem de öğretmen için çocukla ilgili bir bilgi kaynağı olur Çocuğun sosyal, kişisel, ruhsal ve heyecansal uyumunda bu dosyadaki bilgiler yardımcı olur. Onun çalışması, ilgileri, başarıları, yetenekleri ve tecrübeleri hakkında bilgili olan bir öğretmen derslerini anlatmakta, öğretmekte daha başarılı olur, çocuklarının tenbelliklerinin, ilgisizliklerinin, sınıfta ders dinlemeyişlerinin nedenlerini daha iye anlar, pilânlarını ona göre hazırlar, dersini anlatırken daha ilginç olur. Geçtiği denizlerin neresi olduğunu bilmiyen, sahiller, deniz fenerleri hakkında bilgisi olmayan, önünde puslası, haritası bulunmayan kaptanın Deniz Okulunda öğrendiği bilgiler o kaptanın gemisini yürütmekte ne kadar faydası olursa, bir öğretmenin de çocuk hakkında bilgisi yoksa, elindeki çocukların tecrübelerinden, yeteneklerinden ve ilgilerinden hatta dertlerinden, üzüntülerinden haberi olmazsa öğretmen olmak için kitaplardan edindiği bilginin de o kadar faydası olur Bu alanda yapılan testler hâlâ deneysel alandadır.

Öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin ve rehber danışmanların kişisel incelemeleri, şahit oldukları vakaları ye çocuklarla, ailelerle yapılan mülâkatlar yine en çok güvenilen faktörler olarak elimizde kalacaktır. Öğretmenlerin çocuğun günlük yaşantısındaki olayları not edip ilgili dosyalara ve kişilere intikal ettirmeleri toplu dosyanın önemli bir kısmını teşkil etmekte devam edecektir. Bu işin ustası ve ilgilisi elinde bu bilgiler çok manalanır ve problemlerin ip uçlarını ele verir Bir çocuğumuz vardı. Yatılı idi. Derbeder, dağınık ve düzensiz olmasından devamlı şikâyet vardı. Ana, babaya göre evde çok intizamlı olan bu çocuğun budüzensiz yaşantısına mâna vermek zordu. Bir gün benimle konuşurken, evde ilkokula devam eden bir küçük kardeşi olduğunu öğrendim. Gelecek yıl ilkokuldan mezun olacakmış. (Ne iyi, dedim. O da bu okula gelir.) Birden sinirli bir hal aldı. (Ben onunla bir okulda okumam.) dedi Bu küçük konuşma yatılı olan bu çocuğun evdeki kardeşini ana ve babasının yanında bulunduğu için kıskandığım ve bu yüzden ondan nefret ettiğini, ruhundaki bu üzüntü ve sıkıntı yüzünden dağınık ve düzensiz bir insan olduğunu ortaya koyuyordu. Ana baba ile konuştuk. Onu yatılı okulda daha sık aramağa başladılar. Yıllarca sonra ikisi de ayni okuldan mezun oldular. Şimdi biri Avrupada, biri Ankarada üniversite öğrenimlerine devam ediyorlar. Evdeki bir kardeşi kıskanma bir kız çocuğunun okuldaki ödevlerine kadar etki yapabilir. Bunun farkına varan bir rehber de problem müzminleşmeden tedbirlerini alır. Bu gibi küçük olayları mız

minleşince çok türlü durumlar ortaya çıkarabilir ve nedenlerini bulmak güçleşir. Bu bilgilerin bize çeşitli yönlerden faydası olacaktır. Bir defa öğretim ve öğrenim faaliyetlerimizi çocukların yeteneklerine ilgilerine göre ayarlamamız mümkün olacaktır. Sonra problemli çocukların, geri kalmış çocukların dertlerini ve zaaflarını anlamamız kolaylaşacaktır. En sonra anlayabilirsek üstün zekâlı çocuklara, hareketli ve yerinde duramayan çocuklara daha ilginç çalışma alanları bulmamız mümkün olacaktır. Bir sınıf öğretmeni eline aldığı sınıfa eğer başka bir öğretmenden geliyorsa evvelâ eline gelen çocukların dosyalarını incelemeli çocuklar hakkında ilk bilgileri edinmelidir.

Rehberlik çalışmalarının en önemli yönü olan çocuğun çeşitli alanlardaki uyumunu sağlamak için sınıf ders öğretmenlerinin sınıf rehber öğretmenlerinin ve rehber danışmanların hatta varsa sosyal hizmetlilerin yapacakları çok büyük hizmetler vardır, Bir çocuğun bir uyumsuzluğu dikkati çekti mi her şeyden evvel bu toplu dosyadaki vakıalar gözden geçirilmelidir. Çocuğun derdinin nedeni için bir ipotez kurulmalıdır. Düzelmesi için bir plân yapılmalı bu plânın uygulanmasından alınan sonuç üzerinde durulmalıdır. Eğer gerekli sonuç alınamıyorsa nedenlerin daha derinde, daha çok uzmanlık istiyen bir nedene bağlı olduğu kanısına varılarak daha ustalara başvurulmalıdır. Bu maksatla daha evvel söylediğimiz gibi, çeşitli ruh sağlığı dispanserleri, bakanlığın rehberlik büroları bulunmaktadır

Karşımıza bâzan çok önemli ruhsal, emosyonel uyum problemi çıkabilir. Bunları küçümsemek böyük dertler çıkarır ortaya, Bâzan mahçup, sessiz içine dönük, başını kitaptan kaldırmayan çocuklar, azgın, yaramaz, kabına sığamayan, tenbel çocuklardan çok daha önemli ruhsal bunalımların içindedirler. Bir Amerikalı öğretmen kitabının disipline ilgili kısmında öğretmenlere bir az mübalağalı bile olsa »Sınıfta yaramazlık, gürültü yapan çocukları bir kenara bırakın da asıl arka sırada veya sınıfın herhangi bir yerinde sessiz sedasız oturup hayal kuran çocuklarla ilgilenin» diyor. Öğretmenlerin bu çeşit uyumsuz çocuklarla meşgul olmaları için çocuk psikolojisini, psikiatriyi ilgilendiren kitaplar okumalıdır. Öğretmenler bu suretle kendilerini bu alanda yetiştirebilirler. Öğretmen Kitapları Serisi bir az da bu alandaki kitapları yayınlamağa önem vermelidir Her öğretmenin gençlik ve çocuk psikolojisi hakkında bilgisi genişlemelidir. Yoksa okullarımızın müfredatçı katılığını yumuşatmamıza imkân yoktur Ruh sağlığı bakımından rehberliğe ihtiyacı olan gençlerin üzüntülerine çare bulmak zor olur. Böyle olunca da onlar kendi problemlerini kendileri çözmeğe çalışırlar ve bunalımdan kurtulamazlar. Problemlerin ruhsal alâmetleri çoğunlukla açıkça kendini göstermez. Ortada bir bunalmanın belirtileri vardır Öğretmen bunların nedenlerini bulmakta hiç bir zaman usta olamaz, o yalnız bir çok davranışların gözle görülmeyen nedenlere dayandığını bilir ve ne bilir ki, bu neden ortadan kalkmadan veya bir ferahlama, boşalma yolu bulmadan esas prob

lem hailolmaz. Bu yüzden bu çeşit manalı davranışlarla karşılaşan öğretmen bunun nedeninin bulunmasını rehber danışmana, o da daha usta uzmanlara aktarır. Okullarımızın muhakkak bir rehberlik örgütü bulunmalıdır. Bu örgütün içine başta müdür, öğretmenler olmak üzere bütün okul girer. Hepsinin amacı çocuğun daha iyi, daha uyumlu bir insan olmasıdır. Bu örgüte en çok yardımı dokunacak da elimizde çocuğu anlatan toplu dosya olacaktır. Bu örgüt müdüre bağlı olmakla beraber her şeyile rehber danışmana bağlı olmalı, orda merkezleşmelidir. Her şey onda sonuçlanacak veya orda dış örgütlere aktarılacaktır. Teşhisi o koyacaktır, çocuğa boşalmayı, deşarjı catharsisi orası yaptıracaktır.

Çocuklar hakkında bilgileri içine alan toplu dosyaları her fırsatta geliştirmek ve daha güzel bir şekle sokmak okulların işleri arasında olmalıdır. Okul idarelerinin bir ödevi de bu dosyalardaki bilgilerin en akıllı şekilde nasıl kullanılması gerektiği hakkında öğretmenlerini uyaracak seminerler yapması yerinde bir hareket olur. Bir psikolog bu toplu dosyalar hakkında kısaca şunları söylemektedir

1 — Modern bir okul ayrıntılı ve aydınlık bir toplu dosya sisteminden mahrum olamaz. 2 — Öğrencilere ait toplu dosyanın en önemli amacı her öğrencinin öğrenimini geliştirmek ve ona rehberlik etmektir. 3 — Bu toplu dosya çocuğun devam ettiyse ana okulundan üniversite öğrenimine kadar her şeyi içine almalı ve çocuğu okul okul takip etmelidir. 4 — Bu toplu dosyalar okulun öğretim ve eğitim elemanlarının her zaman elle-

inin altında olabilmelidir. 5 — Çeşitli elemanların kendi özel dosyalarına kaydettikleri vakıalar esas dosyaya intikal etmiş olmalı, her şey inceleyenin önüne bir dakikada serilecek durumda olmalıdır. 6 — Toplu dosyadaki bilgilerin güvenilir ve objektif olmasına çok dikkat edilmelidir. 7 — Bu dosyalar Milli Eğitim Bakanlığının Rehberlik Bürosu tarafından gözden geçirilmeli ve bütün memlekette ayni tip olmalıdır. 8 — Toplu dosya sisteminden bir nevi kırtasiyeciliğin ortaya çıkmasına meydan verilmemelidir. 9 — Okul bunu bir emir olduğu için değil, çocuğun yararına bir mecburiyet olduğu için yapmalıdır. 10 — Okul idaresi ilgililerle başbaşa vererek bu dosyaların nasıl tutulacağına dair bir nevi küçük yönetmelik hazırlamalıdır 11 — Bu dosyalar statik bir hal almamalıdır Daima revizyondan geçirilmeli ve ıslahına gidilmelidir. 12 — Bu dosyaların durumu, manası, kullanılışı ve tutuluşu genç öğretmenler tarafından yeni atandıkları okulda öğrenilen bir şey olmamalıdır. Bu toplu dosya usulü, tutuluşu, değerlendirilmesi ve sonuçlarının uygulanma alanına çıkarılması öğretmen okullarında öğretmen namzetlerine gösterilmeli ve öğretilmelidir.

Kısacası sistemli bir dosya usulü ile çocuk hakkında bilgi toplamak, bunları manalandırmak, değerlendirmek okullardaki rehberlik faaliyetinin önemli bir yönünü meydana getirir

ÖĞRENCİLERDE RASTLANAN PSYCHO-SOMATİC RAHATSIZLIKLAR

Okullarımızda bir çok hastalıklara pratisyen bir doktor, çocuğun hararetine bakmak, göğsünü dinlemek, nabzını yoklamak suretiyle yanaşır. Fakat bu hastalıkların derinlerdeki nedenlerine şöylece kenarından bile yanaşılmaz. «Üşütmüş, miğdesini bozmuş, mikrop kapmış, zaten ortalıkta salgın var.» gibi sözlerle hasta çocuğun karşısına dikiliriz. Revirler sadece bir parça dinlenme sağlayan, aspirin alınan, ıhlâmur içilen bir yerdir. Halbuki bir çok hastalıklar vardır ki, okul doktoru ile, varsa okul psikiatristinin beraberce üzerine eğilmelerini gerektirmektedir. Asıl üzerinde durulacak, eğitimcileri ilgilendiren hastalıklar bunlardır Bir okul revirine gelen soğuk almış çocukların derecelerini bir hemşire de alabilir. Bu sözümüzle okul doktorlarına ihtiyaç yoktur mânası çıkmamalıdır. Okulların muhakkak içinde bir psikiatristi bulunan bir rehberlik bürosu bulunmalı ve okul doktoru ile bu psikiatristin müşterek çalışmaları olmalıdır. Bu çok ileri bir anlayış, çok ileri bir adım bize göre değil demek hatalı bir laf olur, çünki insan toplumu bu niteliğini daima ileriye gitmekle muhafaza edebilir. Milyonlarca yıldanberi insan oğlunun yapamayacağı gibi görünen balı ve peteği yapan arı, milyonlarca yıldanberi hep ayni balı, hep ayni

peteği yaptığı için bir hayvandır. Bugün dünyada modern hastanelerin muhakkak bir psikiatri kliniği de vardır. Bu bir süs değildir. Yukarda bir türlü hastasının iyi olmadığını gören bir iç hastalıkları uzmanı hastanın bir de psikiatrist tarafından incelenmesini ister. Memleketimizde bu işi en yeni anlayışı ile Hacettepe Tıp Fakültesi Hastanesi yapmaktadır. Nedeni psikolojik, ruhsal nedenlere dayanan hastalıklara Psychosomatik hastalıklar denir. Bunlara çocuklarda çok rastlandığı için bir öğretmeni, bir smıf öğretmenini ve bir rehber danışmanı çok ilgilendirmelidir.

Bir heyecanımızın, bir üzüntümüzün, bir endişemizin yaptığı fizyolojik rahatsızlıklara psychosomatik hastahk denir. Nedeni psikolojik olan her fizyolojik bozukluk bu gurup hastalıkların arasına girer. Bu alanda modern psikiatri çok büyük hizmetler yapmaktadır. Bu çalışmalardan bir eğitimci bir parça haberi olmalıdır. Bir çok hastalıklara, operasyonlara, doğum ile ilgili olaylara ve çocuk hastalıklarına bu psikosomatik anlayışla yanaşma hastanelerin klinik çalışmalarına büyük hizmette bulunmaktadır. Çocukların da bir çok hastalıklarına, özellikle okul idarelerini şaşırtan hastalık olaylarında psikosomatik anlayış şarttır.

İsanın doğuşundan 4000 yıl önce doktorların piri Hippocrates öğrencilerine bir hasta ile karşılaştıkları zaman sadece hastalığı değil hasta kişiyi incelemelerini öğüt verirmiş. Ünlü filozof Eflâtun zamanının doktorlarından şu sözlerle dert yanarmış. «Zamanımızın doktorlarının en büyük

hatâları ruh ile bedeni ayrı ayrı ele almalarındadır.» dermiş. Görülüyor ki, ruh ile bedenin birbiri üstündeki etkileri çok, ama çok evvel keşfedilmiş bir gerçektir.

Okullarda öğrencilerin bir çok hastalıklarını anlayamadığımız, teşhis edemediğimiz için (temaruz) der çıkarız. Okulun bu alanda çektiği zorluk büyük ve önemlidir. Gerçekten bir çok ders kaçağı revirin kapısını aşındırır. Bir çok sıkıntılardan kurtulma yolu olarak hastalık rolüne baş vurmanın da çeşitli nedenleri olması gerektir. Derslerin zorluğu, çeşitli sosyal ve ruhsal nedenler yüzünden ders çalışamamış olma, öğretmenin asık suratı, üst üste yüklenilen ödevler bâzı çocukları kurtuluş yolu olarak revirin kapısına koşturur. Bunlardan bâzılarının bir şeyi yoktur, fakat çoğu bu üzüntülü zamanında karın ağrıları, diyare gibi küçük fizyolojik sıkıntılar başgösterir Eksediya bağırsak bozukluklarının imtihan gibi sıkıntılarda ortaya çıktığını herkes tecrübe etmiştir. Bir psikiatri kitabında şöyle bir söze rastlıyoruz: «Genel olarak hastanelerde çocuk hastalıkları doktorlarının psikiatriye bir az sempatileri olsa vakaların çoğunun psychosomatik, yada yarı doktorluk vakalar olduğunu göreceklerdir.» Bu böyle olunca okuldaki küçüklerin ve gençlerin de bir çok rahatsızlıklarının nedenleri ruhsal ve heyecansal olaylara bağlıyabiliriz. Bu heyecan nedeni çocuğun gözü önüne sermeden, ona bu üzüntünün uzun, uzun sabırla başlamasını yaptırmadan hastalığı yok etmemiz imkân yoktur. Doktorların söylediğine göre miğde rahatsılzılarının yüzde yetmişi bu çeşit ruhsal

üzüntülere bağlı imiş. Bu üzüntünün deşarjını yapmadan bir miğde ameliyatının başarılı olması mümkün olmayabilir. Bu bakımdan doktorlar hastaları ile içten bir yakınlık içinde olmalı, hasta ona hastalığının dışında sosyal üzüntülerini, heyecansal sıkıntılarını anlatabilmelidir. Bir doktorun böyle içten bir konuşma ve sohbetten sonra, yâni varsa hastasının hastalığından başka dertlerini dinledikten sonra yapacağı ameliyat daha başarılı olur. Bu yönden hemşirelere büyük ödevler düşmektedir. Hastalara gösterecekleri sululuk anlamına gelmiyen yakınlıkları hastanın daha çabuk iyi olmasını sağlar. Ayrıca bu çeşit hastalıklarda telkinin büyük bir etkisi vardır. İçini boşaltan hastaya iyi olacağını telkin etmek bâzan bir çok hastalıkları özellikle cilt hastalıklarını iyi eder. Siğillerin okumakla iyi olması sadece bu telkinin etkisidir. Yoksa keramet okunan duada değildir. Bunu ben kendi çocuğumda tesadüfen denedim. Yedi yaşındaki kızımla oturuyordum. Amerika'da idik. Çocuğun elini, kollarını hatta yüzünü siğiller sarmıştı. Elini tuttuğum sırada bu siğillerden üzüldüğünü hatta utandığını hissettim ve «Kız, dedim, Türkiye'de olsaydık seni bir hocaya okuttururdum.» dedi. Çocuk saf bir ifade ile «Peki sen okumak bilmiyor musun?» dedi. Arkasından da «Sen okusan olmaz mı?» dedi. Güldüm, gel okuyayım» dedim. Yalandan dudaklarımı oynattım. «Haydi git yakında hepsi geçer.» diye şakalaştım. Fakat ertesi günü çocuk «Baba geçmedi.» dedi. Anlaşılıyordu ki, çocuk siğillerin iyi olması inancını kafasına takmıştı. «Bir kaç gün daha bekle» dedim. Hepimiz hayretler içinde

kalmıştık. Çünki bir kaç gün sonra yüzündekiler dahil bütün siğiller, en küçük bir iz kalmamacasına kayboldu.

Bir gün küçük kızım apandisiti andıran sancılarla uyandı. O zaman yedi yaşındaydı. Apandisit bölgesi sancıyordu. Durmadan öğürüyor ve kusuyordu. Dr. Muhittin Ülker'e rica ettik. Hemen geldi. Muayene etti güldü. Hiç bir şeyi yok dedi. Yatsın ilgi gösterin. Vereceğim ilâcı alsın. Yalnız kalınca sordu: «Evde başka hasta var mı?» «Evet küçük kardeşi anjinden yatıyor.» dedik. «Tamam, dedi doktor. Bilinçaltı kardeşi gibi bütün evin ilgisini üstüne çekmek için yapıyor bunu. Tabii kendisi de farkında değil.» O güne kadar böyle bir kıskançlığın böyle bir fizyolojik rahatsızlıkla kendini göstereceğini aklıma bile getirmemiştim. Sınıfta öğretmeninin ilgisini çekmek için bir çocuk bayılabilir, kusabilir, bağırsakları bozulabilir sancıdan kıvranabilir. Bütün bunları bilinçaltı sinsi sinsi çocuğa bile bu sırrı vermeden yapar Çocuk sadece kustuğunu veya sancılandığının farkına varır Fakat öğretmen veya ilgili eğitimciler bu olayların karşısında ilgisiz ve sessiz kalırsa çok kötü sonuçlar meydana gelebilir Bir küçük kız öğrencimiz vardı. Son sınıftaki ablalardan, yâni büyük öğrencilerden bir kızımızı görünce ağlamağa başlıyor ve düşüp bayılıyordu. Çocuklar da bu durumu anormal bir hisse bağlamışlar, onunla alay ediyorlardı. Bu küçük kızın bir hâtıra defteri elime geçmişti. Günlük hâtıralarının hepsinin sonunda (Bakalım yarın başıma ne gelecek.) yazılı idi. Küçük bu ablayı görünce ağlama ve bayılma nedenini sor-

dum. Şöyle anlattı. Yıllarca evvel çok küçük iken rüyasında bu ablaya benzeyen bir abla görmüş. O, üstüne yürüyerek (Ben seni bir gün gittiğin bir okulda öldüreceğim.) demiş. Bu bayılmaların ruhsal bir nedeni vardı. Ona bu öldürülmek korkusu nerden gelmişti. Ona bu boşalmayı ancak bir psikiatris yaptırabilirdi. Halbuki okulumuzun sadece grip tedavi eden bir doktoru vardı. Bu öğrenciye benim de acemilik devirlerim olduğu için gereken boşalmayı yaptıramadık. Bâzan çocuklarda sonra büyüdükçe gençlerde, yetişkinlerde bu öldürülme korkusu annelerden geçer. Anne bu çocuğu hâmile iken düşürmeğe kalkmıştır. Büyüdüğü sıralarda da çok küçük iken yanında farkına varılmadan konuşulmuştur. Bilinçaltı bunu bir kenara saklamıştır. Hiç umulmadık şekilde hiç akla fikre gelmeyecek şekillere bürünerek ortaya çıkar. Bunda da tesadüfen görülen bir rüyaya bağlanmış ve yine tesadüfen rüyasında gördüğü bir insana benzeyen bir insanla ilgi kurmuş olabilirdi. Bunları bulup çıkaracak ve manasızlığını çocuğun gözleri önüne serecek ancak bir psikiatris olabilir. Bu çocuk büyüdü, tabii biz farkında değiliz içindeki öldürülmek korkusu hangi kılıklara girdi. Yalnız bir bildiğim var, ben idareden ayrıldıktan sonra kendini öldürmeğe kalktı ve kurtuldu. Belki bu içindeki öldürülmek korkusunun başka kılıkla ortaya çıkışı idi. Bir eğitimcinin, bir rehber danışmanın böyle bir öğrenci karşısında «Aman bırakın yine ayni numaralara başladı.» demesi kadar eğitsel bir hata ta savvur edilemez. Çok önemli çocuk ve gençlik problemleri böyle çok eskiden görülmüş bir ruva

ile evde anlatılan küçük bir olayın bilinçaltındaki sarmaşdolaş oluşlarına bağlanabilir. İşin acı ve enteresan tarafı kendi iç dünyamızda, bilinçaltımızda neler olup bittiğinden bizim hiç haberimiz olmamasıdır. Ustaları onun görüntülerinden sonuçlar çıkaracaktır. Bu ustalar evvelâ öğretmenler, rehber danışmanlar en sonra da psikiatrislerdir Eğer çocukların ve gençlerin normal olmayan hareketlerini sadece disiplinsizlik, saygısızlık, terbiyesizlik, şımarıklık diye niteleyip problemin önünden kaçmağa kalkarsak eğitsel bir cinayet işlemiş oluruz. Yukarda bahsettiğimiz kızcağız şimdi ne oldu bilmiyoruz. Belki evhamlı bir anne, belki çeşitli hastalıklar icat ederek doktor doktor dolaşan bir hastalık hastası, belki (Ben senden evvel ölürsem, sen muhakkak evlenirsin) diye ortada, fol yok, yumurta yok iken kocasının kafasının etini yiyen bir eş olmuştur. Orta okul sıralarında çocukların bu tarafları ile meşgul olmamız gelecekteki ailelerin rahatlığını, sükûnunu, geçimini sağlıyabilir. Bu küçük kızın etrafında anlayışlı bir çevrenin bulunması ona üzüntülerinin manasızlığının anlatılması, çeşitli endişelerinin deşarjının yaptırılması gerekirdi. Düşünün bir yatılı okulda bir kız her gün defterine (Bakalım yarın başıma ne gelecek) diye yazı yazıyor, aynı çocuk kendinden büyük bir kız çocuğunu görünce düşüp bayılıyor ve okul yine yoklama kâğıtları, imtihan notları ve disiplin kurulu toplantıları içinde yuvarlanıp gidiyor. Bir okul ki, yıl sonunda diploma töreninde diploma töreni nutuklarında kaç mezunu bayan ile üniversitelere girdiğinin haberi veriliyor. Okula 500 kişi ola-

rak girip 200 mezun veren bu sınıfların dökülenlerinin nerede olduğu haberi verilmiyor. Bu gençler içinde kaçının çeşitli üzüntüler içinde olduğundan nutuk sahibinin haberi yok. Bu üzüntülerin hiç biri (ben burdayım) demiyor. Hiç birisi olduğu gibi kendini göstermiyor. Fakat hepsi de çeşitli davranışlar halinde kendilerini ele veriyorlar Bir çokları da burda bahsettiklerimiz gibi fizyolojik rahatsızlıklar halinde kendilerini ele vermektedir. Her meslekten çok bir eğitimcinin kör olmaması gerekir. Çocuklarımızın gençlerimizin problemlerini gözlerimizi kapamayalım, onların davranışlar ve fizyolojik rahatsızlıklar altına saklanan kimliklerini ortaya çıkaralım. Onlara kendi problemlerini halletmelerinde yardımcı olalım. Bir rehberlik bürosu, bir rehber danışman bir öğretmen bir bayılma sık sık tekrarlıyorsa bunun üzerine eğilip onun fizyolojik nedenleri yanında psikolojik nedenlerini de aramalı ve çocuğu, gerici bir üzüntüden, bir endişeden kurtarmalıdır. Bir öğretmenin derse kalktığı zaman bayılan bir kız öğrencisinin karşısında (Kalk, kalk biz bu numaraları çok gördük.) dediğini duyduğumuz zaman çok üzülmüştük. Öğretmenin dediği gibi bu bir numara bile olsa bu numaranın bir nedeni olmayacak mı? Kırık bir notun evde bâzan ne büyük facialara neden olduğunu bilmez miyiz? Bütün geleceği karnesindeki nota bağlı kaç tane zavallı vardır ki, o kırık not yüzünden intihara kalkar, o kırık not yüzünden evini terk eder, o kırık not yüzünden ana baba birbirine girer, o kırık not yüzünden gözyaşı dökülür Bütün bu üzüntülerin karşısında öğretmen kırıcı değil

cesaret verici olmalıdır. Bu kırık not atarken öğretmen muhakkak çocuğa (Gelecek ders bilerek geleceğinden eminim o zaman bunu dikkate almam) diye umut vermelidir. Çocuğa karşı sempatisini, sevgisini devam ettirmelidir.

Geçen gün bir Ingiliz psikiatrisin kitabını okurken çok enteresan bir vaka gözüme ilişti. Bu ruh doktorunun astımdan muztarip bir hastası vardır. Her krizinde gidip bir iğne yapmaktadır. İğneden sonra rahatlamaktadır. Hastanın güllere karşı allerjisi vardır. Gül kokusu hastayı derhal astım krizlerinin içine sokmaktadır. Bir gün hasta telefon ediyor, yine bir gül hikâyesiyle hastalandığını geceyi rahatsız geçirdiğini anlatıyor. Doktor hastaya muayenehaneye gelmesini söylüyor. Doktoru kuşkulandıran bir şey vardır. Hasta sapasağlam muayenehaneye girdiği zaman birden fena oluyor, sıkıntılı bir halde kendinin masanın yanındaki sandalyeye atıyor. «Aşkolsun doktor» diye bağırıyor. Nefesi darlaşmış ve astım nöbeti başlamıştır. Çünki doktorun masasının üstünde vazoda bir demet gül durmaktadır. Doktor derhal kalkıyor hastaya yan odada her zaman yaptığı iğneyi yapıyor. İğneden sonra hasta bir az rahatlıyor. Doktora serzineşlerine devam ediyor. Öyleya doktoru gül kokusunun kendisine ne kadar fena geldiğini herkesten iyi bilmektedir. Şimdi masa üstündeki bu güllerin münasebeti var mıydı? Doktor yavaşça yerinden kalkıyor ve hastanın hayretle açılan gözleri önünde güllerden birisini yırtıyor. Çünki güller kâğıttandı. Sonra doktor soğukkanlı bir ifade ile yaptığı ilâcın da yani kendini rahatlatan astım krizini geçiren iğ-

nede de sadece saf su bulunduğunu söylüyor. Hastanın güle karşı olan bu alerjisi çok eskiden gençliğinde başından geçen bir aşk macerasiyle ilgili idi. Sevgilisine gül götürmüştü. Kız kaba bir hareketle hem gülü, hem sevgilisini reddetmişti. Bu olayın üzüntüsü bilinçaltına yerleşmişti. Yıllarca sonra bir gül görse üzüntüleri bu fizyolojik arıza kendini ortaya çıkarıyordu. Bu gerçeğin bilinç düzeyinde hastaya göstermeden hastalığın tedavisi imkânsızdır. Şimdi artık doktor hastasının hastalığı ile meşgul olabilir. Kim bilir okullarda kaç tane astımlı çocuk bu çeşit problemlerin bilinçaltına yerleşmesinden ıztırap çekmektedir. Astım gibi solunum yolu rahatsızlıklarının çoğunun psikolojik olduğunu artık psikosomatik tıp kabul etmekte, ispat etmekte ve tedavi etmektedir. Ekzamalar çoğunlukla psikolojik ve ruhsal nedenlere dayanmaktadır. Bâzan nedenini bulup hastaya gösterdikten sonra, bâzan telkinle bu hastalıkların geçtiği, kayboluverdiği çok görülmüştür. Bir gün Atatürk Lisesinin öğretmen odasında çocuğumun siğilini nasıl geçirdiğimi şaka yolu ile anlatırken bu çeşit cilt rahatsızlıkların telkinle geçtiğini ve duanın da bu yoldan etki yaptığını söyledim. Bir genç bayan öğretmen herkes gittikten sonra yanıma geldi kendisinde sulu ekzama bulunduğunu, yıllardanberi tedavi edildiği halde geçmediğini söyledi ve gayet ciddi bir ifade ile kızınızınki gibi benim ekzamamı da geçirebilir misiniz? dedi. Şaşırdım. Nasıl? dedim. Kızınıza yaptığınız gibi, dedi. Pek anlamadım Her halde kızımın hikâyesini pek dinlememişti Yalnız siğillerini benim geçirdiğimi duymuştu

İşi uzatmadım ben de şakaya vurarak «Peki Hocanım» dedim. Aradan bir kaç gün geçti öğretmen toplantısında yanıma geldi. «Çok teşekkür ederim, yıllardır geçmeyen ekzamamı geçirdiniz» dedi. Bu durumu çocuklara tatbik eden ve elindeki ekzama yüzünden üzülmekte olan bir küçüğü düşünün.

Yaşlıların tecrübeleri bu çeşit çıbanların, cilt hastalıklarının ruhsal üzüntülerimizle ilgili olduğunu bize anlatır. Onlar tecrübe ile bilirler ki, bâzı üzüntüler ve sıkıntılar insanın cildinde hastalıklar yaratır (Zavallı sıkıntıdan çıbanlar döktü) sözü ihtiyarların sık sık tekrarladıkları bir sözdür.

Bu kitabı yazarken bir bayan öğretmen bir vaka anlattı. Ankara Üniversitesinin doğum kliniğine bir hâmile kadın getiriyorlar. Kendi söylediklerine göre kadın altı aylık gebedir. Karnı şiştir. Yüzünde lekeler vardır. Aşerme devresini çok sıkıntılı geçirmiştir Bulantılar, kusmalar olmuştur. Şimdi bir kanama başlamıştır ve çocuk düşme alâmetleri göstermektedir. Kadın yalvarmaktadır, çocuğu kurtarın, hiç çocuğum yok muhakkak bir çocuk sâhibi olmak istiyorum, diye. Fakat doktor hanımın muayenesi kadının gebe olmadığını göstermektedir. Durum anlaşılıyor. Kocası muhakkak çocuk istemektedir. Eltisinin dört çocuğu vardır. Ortada sahici gibi bütün ağrazı ile bir yalancı gebelik vardır. Bir çocuk sahibi olma arzusu ve eltisini bu bakımdan kıskanmanın ruhsal baskısı böyle bir fizyolojik görüntü ile kendini ortaya koyuyor Bu bir yetişkin problemidir. Şimdi bir öğrenciyi alın, evinde amcasının çocuğunun başarısı daima yüzüne vurulursa, karde-

şinin karnesi olumsuz bir ifade ile kendi karnesiyle karşılaştırılırsa, sınıfta çok sevdiği öğretmeni kendisini ikinci plâna atarsa kim bilir çocukta ne biçim fizyolojik problemler ortaya çıkar.

İlkokulda bir küçük yatılı öğrencimiz vardı. Son zamanlarda geceleri yatağından kalkıyor, «Çantam, çantam» diye sayıklayıp tekrar yatağına dönüyordu. Yapılan incelemede neden meydana çıktı. Bu küçük çocuğa durmadan kendisinin yatılı verilmesinin aileye büyük malî külfet yüklendiği söylenmiş. Bu çanta alındığı zaman anne tekrar tekrar tenbih etmiş çantasını temiz tutması için. Eğer çantada bir yırtık görürsem, bir çizgi görürsem seni öldürürüm, demiş. Bir çanta için bir annenin çocuğunu öldüremeyeceğini düşünemeyen küçük çocuğun bilincinin altına yerleşen bu endişe nerdeyse onu gece yürüyen bir çocuk yapacaktı. Durum anneye anlatıldı. Anne anlayışlı davrandı ve çocukta geceleri yatağından kalkma âdeti yavaş yavaş kayboldu.

Koca çocuk olduğu halde hâlâ altını ıslatan bir çocuğumuz vardı. Yatılı olması için bir çok sosyal problemleri varmış. Ekseriya altını ıslatan çocukların dünyalarını tehdit eden bir çok olay vardır. Bu çocuğun da babası vefasız bir insandı. Anne ile baba ayrı idiler. Çocuğun mânevi dünyası yıkılmıştı. Bu böyle bir müddet devam etti. Sonra öğretmenine ve bana şiddetle bağlandı Her gün benim odama gelir boynuma sarılırdı. Öğretmeni ile de durumunu görüştük. Çok başarılı bir öğrenci olmadığı halde öğretmeni onu daima takdir ediyor, her vesile ile sevdiğini açıklıyordu. Muazzam bir sevilme, himaye edilme ihti

yacı içinde olduğunu seziyorduk. Öğretmen arkadaşımla çocuğun bu fizyolojik düzensizliğinden sadece aile problemlerinden ileri geldiğine kanaat getirmiştik. Onu sevgimiz ve şefkatimizle sararsak iyi edebileceğimize inanmıştık. Nitekim öyle oldu üzüntüleri daha doğrusu fizyolojik sıkıntısı geçti. Fakat bu üzüntüler sonra başka kılıklara bürünerek ortaya çıktı mı bilmiyorum. Çünki onu artık takip edemedim. Bu iki küçük vaka çocuğun yâni bir öğrencinin ruhsal dünyası, emniyeti, yaşantılar içindeki güveni kaybolduğu zaman veya kaybolduğunun sanıldığı zaman gece uykuda yürüme, altını ıslatma gibi rahatsızlıklar ortaya çıkabilir.

Çocuğun içindeki bâzı bunalımlar, bâzı üzüntüler yüzünden hiç akla gelmeyecek fizyolojik rahatsızlıklar ortaya çıkabilir. Bir yatılı ortaokul öğrencisi kızımızın sık sık böbrek sancısı tutmaktadır. Böbrek içinde kıpırdayan taş olunca, kum dökerken sancılanır. Sıcak tatbik ettiğiniz zaman hafifler. İlk sancılandığı gece sıcak su konduğu zaman ağrı hafiflemişti. İdrar tahlili ve rontgen kızın böbreğinde bir şey olmadığını gösterdiği gibi diğer muayeneler de fizyolojik bir rahatsızlığı olmadığını açığa çıkarmıştı. Fakat böbrek sancısı krizleri devam etmektedir. Dikkati çeken bir şey bizi kuşkulandırdı.

Çünkü çocuğun akşam yine sancılandığını hep ayni bayan gece muavini haber vermektedir. Diğer muavinler böyle bir olaydan bahsetmemektedirler, onların nöbetinde çocuk sancılanmamaktadır Öğretmen arkadaşımla bunun neden olabileceğini konuştuk. Çok şefkate

ihtiyacı olan bu çocuğa belki bu muavin fazla ilgi gösteriyor o da ona nazlanıyordu. Ama bir insana nazlanırken böyle kıvrıla kıvrıla sancılanabilir mi? Bu çocuğa karşı sevgisini ve şefkatini devam ettirmesini rica ettim. Bir gün gece muavin arkadaşım geldi ve yine bu çocukla ilgili bir haber verdi. Gece muavin hanımın odasına gitmiş ağlayarak «Ne olur doğru söyleyin siz benim annem misiniz? »demiş. Meğer bu çocuğu annesi çok küçük yaşta iken terk etmiş. Annesini hiç görmemiş. Fakat daima içinde (muhakkak annem bir gün gelip beni bulur) umudu varmış. Bu muavin hanımın çok hoşuna giden bu sempatik çocuğa özel bir ilgi göstermesi çocukta annem gizlice beni görmeğe mi geldi kuşkusunu uyandırmış. Bilinçaltı onu daima yatağının kenarına getirmek için bu fizyolojik hileyi bulmuştur. Muavin hanım ona gerçeği söylemiş annesi olmadığını fakat kendisini bir evlât gibi sevdiğini anlatmış. Nöbetlerinde yine ona rahatlık dilemekte ve arkasını kıstırmakta devam etti. Onunla daha yakından ilgilendi. Gerçek çocuğun umduğu gibi çıkmamasına rağmen gerçekle karşılaşma ve gerçekten sevdiği muavininin sevgisini kazanmış olma ona gereken rahatlığı verdi ve sancıların arkası kesildi. Bir öğrencinin ana şefkatinden mahrum oluşu bir böbrek krizi halinde ortaya çıkabilir. Tıbbın çaresiz kaldığı bu gibi vakalarda öğretmenin anlayışı, şefkati, rehberliği imdada yetişebilir.

Çocukların problemlerini halleden, onları feraha çıkaran ve rahata kavuşturan tek tılsım sevgi ve şefkattir, özellikle öğretmenin sevgisi ve şefkati. Bunun onlardan esirgemiyelim.

REHBERLİK BÜROSUNA GELECEK BAZI PROBLEMLER

Başlangıçta belki rehberlik bürosu ve dolayısı ile rehber danışman, hem aile, hem okul, hem çocuklar tarafından yadırganabilir. Fakat bu yadırgamayı ve direnmeyi okuldan, özellikle öğretmenlerde görürüz. Ne gariptir böyle bir çalışmanın en çok öğretmene yardımcı olması gerekirken en büyük direnme ordan gelmektedir. Bu çeşit çalışmaları olan bir okulda bazı öğretmenlerin çocukları (seni rehberlik bürosuna gönderirim) diye tehdit ettiğine rastladık. Bu çarpık anlayış bâzan öğretmenden çocuğa da aktarılmakta, onlar da rehberlik bürosuna gitmemek için direnmektedir. Diğer taraftan bâzı idareciler özellikle müdür yardımcıları en ufak bir çocukça davranışı hemen rehberlik bürosuna havale etmektedirler. Çocukların bir çok hatalı davranışları basit disiplin olaylarıdır ki, müdür yardımcılarının odasında halledilebilir, yada öğretmen idareye dahi duyurmadan kendisi halledebilir. Yalnız çocuğun hatalı davranışımda ısrar varsa, ayni olay bütün idarenin disiplin tedbirlerine rağmen ısrarla tekrarlanıyorsa o zaman durumu rehberlik bürosu veya rehber danışman ele alarak bu davranışın altındaki nedenleri inceleyecektir. En ufak disiplin olaylarını rehber danışmana yollamak rehberlik işlerini küçümseme kadar sakattır.

Burda rehberlik bürosuna gelecek olan bâzı öğrenci davranışlarından şöylece bahsedelim

Okuldan Kaçma Öğrencilerde en çok rastlanan, hem okul idaresini, hem ana-babayı üzen endişelendiren bir öğrenci problemidir. Okuldan kaçmayı alışkanlık haline getiren öğrencilerin bu davranışları altında çok çeşitli nedenler vardır. Rehber öğretmen evvelâ bu nedeni ortaya çıkarmalı, ondan sonra düzeltilmesi kendi yetişebileceği uzaklıkta işi düzeltmeli, değilse çocuğa arkadaşça yaklaşarak onu doğru yola getirme imkânlarını aramalıdır. Bize gelen bir çok okuldan kaçma nedenleri arasında şunlar vardı. 1 — Derslerin zorluğundan, programların iyi ve eğitsel düzenlenmemesinden, zor derslerin hep ayni güne rastlamasından, öğretmenlerin birbirlerinden habersiz imtihan yapacaklarını haber vermelerinden, üst üste ödev vermelerinden. 2 — Evdeki ana baba dırdırı yüzünden, evdeki düzensiz yaşantı yüzünden, babaya veya anaya kızmaktan, onlardan intikam almak için, 3 — Bâzı fizyolojik rahatsızlıklar yüzünden ders çalışmamaktan, alaycı öğretmenlerin kendileriyle alay etmelerinden, öğretmenle bir anlaşmazlık yüzünden. 4 — Hafta ortalarında yapılan bâzı önemli futbol maçları yüzünden, milli maçları görmek arzusundan. Buna benzer bir çok nedeni sayabiliriz. Bu kaçmalardan sonra bir fâsit daire ortaya çıkar. Kaçmağa alışan genç en ufak bir okul baskısı karşısında okuldan kaçmağa başlar. Bu gençlerle meşgul olunması ve kendilerine baskı yapan üzüntüleri mümkün olduğu kadar hafifletilmesi rehberlik bürolarının ödevi ve ustalığı olacaktır

Bu yıl şehrimiz liselerinden bir genç okul idaresinin yalnızca devamsızlık günlerini aileye bildirmesi, ailenin de bunun nedenlerini araştırmadan çocuğa ağır hakarette bulunması yüzünden canına kıydı. Okulun yaptığı sadece cenazeye bir çelenk göndermek oldu. Eğer bu okulda bir rehberlik bürosu olsaydı ve bu gençle ilgilenseydi durum başka türlü olabilirdi. Devamsız gençlerle meşgul olacak bir teşkilâtımız olmalıdır. Bu gençlere sadece kötü oldukları için kaçıyorlar, diyemeyiz. Onların bu çarpık davranışlarının nedenlerini araştırmalıyız.

Okul kaçakları okulları, aileleri en çok meşgul eden öğrenci problemlerindendir. Nedenleri araştırılacak olursa ruhsal, sosyal ve fizyolojik üzüntülere dayanır. Genç istemiyerek sürüklendiği bu çarpık davranıştan kurtulmak için her türlü içten yardıma olumlu reaksiyon gösterir. Bu durumun katı disiplin kaideleriyle önlenmesi, azarla yola getirilmesi, ceza yolu ile düzeltilmesi olumlu bir yol değildir Daha başka ve daha sinsi davranışlara neden olabilir. Belki çocuğun kaçmaları bir müddet için önlenir. Fakat üzüntüler muhakkak başka kılıklarda belki de daha uğraştırıcı ve üzücü kılıklarda ortaya çıkabilir.

Yalancılık — Yalan söylemede çocuklarda bir savunma mekanizmasıdır. Onların yalanlarını büyüklerinki gibi korkunç ve memlekete zararlı bir kötü huy olarak ele almamak gerekir. Çocuğun yalanı çoğunlukla çok sevdikleri insanların himayesini, sevgisini ve takdirini kaybetmek endişesinden ileri gelir. Sevildiğinden ve korunacağından emin olan bir çocuk nâdiren yalan söyler

Bütün bunlar böyle olmakla beraber yalan söyleyen çocuğu, genci kendi haline bırakmamız doğru olmaz. Onun yalan söylemesinin altında yatan endişeleri, kuşkuları ortadan kaldırmamız gerekir. Yoksa yalan söylemek sıkışık durumlarda bir kaçış hilesi olarak çocuğun kişiliğine sinerse çocuğun kişilik bütünlüğü zedelenir. Yalan bir alışkanlık olur. İlerde ortaya kocasını, karısını aldatan çiftler, ulusunu aldatan devlet adamları, ticarette hile yapan karaborsacılar ve buna benzer kişiliği zayıf insanlar türer. Morgan'ın söylediği bir çok yetişkin acaipliklerinin tâ çocukluktan büyüye büyüye gelmiş alışkanlıklar olduğu sözü hiç akıldan çıkmamalıdır. Dediğimiz gibi çocuk bir suçu meydana çıktığı zaman kendisini sevmesi ve koruması gereken insanların sevgisini ve korumasını kaybedeceği korkusu ile yalan söyler. Böyle bir korku ve koşkuyu ortadan kaldırırsak yalan söyleme ihtiyacı da ortadan kalkar. Böyle çocukların ana ve babaları bu yönden uyarılmalıdırlar.

Müdürlüğüm zamanında bir genç durmadan yatılı olduğu halde belirli zamanlarda okuldan kaçıyordu. Velisi olan teyzesi de yiğenime ceza verirler korkusuyla gencin yalanlarını destekliyordu. Bir gün karşıma aldım. Sert fakat şefkatli bir ifadeyle bir kaçma olayının soruşturmasını yapıyordum. «Sen bir hatâ içindesin, ben sana yardım etmek istiyorum, sen reddediyorsun. Halbuki ben seni çok seviyorum ve başına bir dert gelecek diye korkuyorum. Bir üzüntün varsa bana anlat söz veriyorum aramızda kalacak» dedim. Ona bu içten hitap güven verdi. Belli ki elinde o!

mayan bir sıkıntının içinde idi ve yardıma muhtaçtı. Ağlayarak boşaldı ve derdini anlattı. Sonunda da «Ne olur beni kurtarın.» dedi. Bir bar artistine âşık olmuş, belirli zamanlarda onun yanma gidiyormuş. Teyzesine de ayni itirafı yaptı. Ona yakınhk gösterdik. Böyle bir arzuyu yenemediği zaman bana gelmesini söyledim. Ona çeşitli sorumluluklar verdik. Oldukça düzeldi. Zamanla âşık olduğu bar artistini unuttu. Şimdi düşünelim bu yaştaki bir gencin saplandığı bataktan kurtulması disiplin kurulunun vereceği bir ceza ile mümkün müdür?

Çocukların ve gençlerin yalanlarına çok dikkatle yanaşmak icap eder, tehdit ve korkutma onları zincirleme yalan söylemeğe teşvik eder.

Unutmayahm çocuğun ve genç öğrencinin yalanı bir savunma çaresidir. Bu savunma yoluna neden saptığının araştırılması ve bu yüzden ortaya çıkan endişe ve kuşkunun nedeninin bulunması rehber danışmanın önemli işlerinden olacaktır. Yalanı hemen çocuk için bir ahlâksal kusur gibi görmek, onun kişiliğinin bozukluğuna hükmetmek doğru değildir. Eğer problemin üzerine eğilmez ve çare aramazsak, gence yardım etmezsek o zaman korktuğumuz başımıza gelebilir. Yalan her türlü toplulukta makbul bir davranış olmamakla beraber sınıf içi yaşantısında birbirlerine söylenmemek şartiyle sınıf klikleri hiç bir zaman bir öğrencinin öğretmenine veya okul idaresine söylenen bir yalanı kınamaz. Çünki klik bilir ki, o genç bu yalanı başına gelecek bir belâyı savuşturmak için yapmaktadır. Ayni zamanda arkadaşlarının bir kusurunu örtmek

için topluca yalan söyler. Çünki bir arkadaşlarının bir suçunu ele vermek yalan söylemekten çok daha kötü bir kişilik bozukluğudur Aralarından biri çıkıp da doğru söyleyeceğim diye bütün sınıfın sakladığı bir suçu ortaya atarsa, artık o çocuk için sınıf içi yaşantısı bir cehennem olur. Bununla ilgili bir vakayı daha evvelki sayfalarda anlatmıştık. İdarecilerin bir suçun failini çıkaracağım diye şu veya bu öğrenciyi sıkıştırmaları hatalı bir taktiktir. Bu hususta sınıf içi örgütlerin yasaları o kadar kuvvetlidir ki, bu yasaların karşısına olumsuz tedbirlerle çıkmak çok daha karmaşık problemler çıkarır ortaya.

Hırsızlık: Ailenin, okulun ve sınıf içi kliklerinin affedemediği bir suçtur hırsızlık. Arkadaşlarının her suçunu mâzur gören, hatta gizliyen sınıf içi klikler hırsızlık suçunu gizlemez, affetmez. Bu suçu bile bile saklayanı da suçlu kadar suçlu kabul eder. Hırsızlık suçu tesbit edilen bir çocuğun o çevrede kendini tekrar kabul ettirmesi çok zor bir iştir. Hırsızlık muhakkak ki çok kötü bir alışkanlıktır. Fakat bunun da tâ çocukluktan gelen bâzı problemlerin, bâzı sosyal, psikolojik baskıların altında yapıldığı muhakkaktır. Çocukların hırsızlıklarını bir eve giren hırsızınkine veya devlet hazinesinden çeşitli sui-istimallerle para çalan insanlarınkine benzetmemek gerekir. Bununla beraber çeşitli bunalımların, baskıların ve üzüntülerin neden olduğu çocuk hırsızlıkları zamanında ele alınmazsa ilerde sosyal durumlara göre çeşitli hırsız tipleri ortaya çıkar. Bu çocukları aleni olarak suçlamak, herkesin ortasında suçunu yüzlemek ve kat'i zaruret yoksa cezalan

dırmak halk tâbiriyle alın damarının çatlamasına neden olur ki, o zaman genci tam antisosyai, toplum düşmanı bir kişi yapar çıkarız.

Bir çocuk baş sayfalarda bir örnek olsun diye verdiğimiz vakalarda olduğu gibi kardeşini kıskandığı için hırsızlık yapabilir, yada arkadaşsız olduğu için çaldığı para ile gazoz ısmarlamak maksadiyle hırsızlık yapar. Aklınca gazoz ısmarlayarak arkadaş kazanacaktır. Bir çocuk annesinin kendisini öteki kardeşlerinden daha fazla sevsin diye hırsızlık yapar ve aldığı para ile annesine hediye alır. Bir çocuk kendisine mülkiyet kavramı verilmediği için hırsızlık yapar. O henüz herkesin ayrı malı olduğunu bilmez. Neyi görürse, neyi beğenirse benim olsun der. Kısacası bir rehber danışmana gelen bir çocuk hırsızlığının altında nasıl psikolojik, sosyal bir problem bulunduğunu anlamak gerekir. Ondan sonra tedavi yoluna gidilir Her hırsızlık olayı karşısında heyecanlanıp hırsız yakalayan polisin ruh hali içine girersek hata etmiş oluruz. Bu hatânın tâmiri de çok güçtür

Tikler Rehber danışmana ana babaların rahatça gelip akıl danışacakları öğrenci problemlerinden biri de durduğu yerde ortaya çıkan bâzı tiklerdir. Çocuk ağzını, burnunu omzunu, şurasını, burasını oynatmağa başlar. Bu tikler bâzı yetişkinde de meydana gelir, veya küçüklükten ilgilenilmediği alışkanlık halinde kalır. Tiklerin çeşitli bunalımlardan baskılardan, üzüntülerden ortaya çıktığı bir gerçektir. Kendi yeteneği üstünde işler istenen bir çocukta tik teşekkül edebilir İlle iftihara gireceksin, sınıfın birincisi olacaksın telkini ve baskısı altında olan ço-

cuk hiç akla gelmediği bir zamanda kaşını, gözünü oynatmağa başlayabilir Kardeş kıskançlıklarında kıskançlığını gizlemek zorunda olan, bu yüzden ayıplanacağını kınanacağını düşünen çocukta çeşitli tikler başlayabilir.

İlkokul birinci sınıfta bir öğrencimiz vardı. Annesi ille keman çalmasını öğrensin diye tutturmuştu. Gerçi çocuğun müziksel bir yeteneği vardı. Fakat ille keman çalmasını öğrensin diye tutturmak lüzumsuz bir ana kaprisiydi. Çocukda bâzı yüz tikleri başladı. Bana intikal ettirdiler. Ben inceledim, çocukla bir iki mülâka yaptım ve nedeni çocuğa zorla verdirilen keman dersinde buldum. Bunu anneye söyledim, pek inanmadı ve dinlemedi. Bir gün geldi çocuğun tiklerinin kaybolduğunu söyledi. Ne yaptıklarını sordum. Korkutmuşlar «Sen böyle ağzını, burnunu oynatırsan seni ameliyat ettiririz» demişler. «O halde ilerde bu tikler daha başka kılıklarda ve yanında daha üzücü problemlerle ortaya çıktığını görürseniz şaşırmayın» dedim. Aradan yedi yıl geçti. Anne yine bana uğradı ve dediklerimin çıktığını söyledi. Artık keman çalmıyormuş ama ne zaman sıkışık bir durumla karşılaşsa kaş göz oynamağa başlıyormuş. Şimdi oldukça büyük bir çocuk olduğu için bu tiklerden daha çok üzülüyor anneye küfredecek kadar büyük hırçınlıklar gösteriyormuş.

Kardeşlerinden daha az sevildiğini sanan bir çocukta çeşitli tikler meydana gelebilir. Bir emniyetsizlik duygusunun yarattığı güvensizlik çocukta bu çeşit anormal kaş göz, omuz hareketlerine neden olabilir

Bazan çeşitli tahrişlerden, nezle gibi rahatsızlıklardan da ortaya çıkabilir Bu hareketler sonradan alişkanlık haline gelir ve önüne geçilmesi zor olur. Fakat genel olarak çocuklardaki tikler yukarda söylediğimiz gibi bir sürü heyecansal gerginliklerden ortaya çıkar Çoğunlukla bunlar bir sıkıntının belirtileridir. Bâzı çocuk tipleri akranlarından farklı bir hislilik içindedir. Olur olmaz şeye üzülürler. Annelelerinin her hareketinden alınırlar, kuşkulanırlar. Sınıfta öğretmenlerin bâzı davranışları onları günlerce hasta eder. Bu gibi çocuklarda tik olayları çok olur. Bâzı fizyolojik üzüntüler de tik yapar. Tik çocuğun ruh sağlığını etkiler. Arkadaşları tarafından bir yüzden alay konusu olmak korkusu onun bu tikini daha da fazlalaştırır ve çocukta daha başka endişeler başgösterir. Bu çeşit çocuklar arkadaş topluluğundan kaçmağa başlarlar ve her hangi bir topluluğa girmek istemezler. Bu çeşit öğrencisi olan öğretmenlerin çok dikkatli olmaları gerekir Sınıfında bu çocukların hisliliklerine dikkat etmeleri ve diğer çocukların alay etmelerini önlemeleri icap eder. Bu çocukların mevcut yeteneklerinden faydalanılarak onları takdir etmek övmek faydalı sonuçlar verir.

Durmadan anası, babası, öğretmeni tarafından azarlanan çocuklarda tik meydana gelir. Evde çocukları intizama alıştıracağım diye baskı da nedenler arasındadır. Çocuklara telkin edilen aşını mikrop korkusu, hastalık korkusu tiklerin ortaya çıkmasına neden olur.

Kıskançlık Her evin üzüntüsüdür bu. Büyükler de bile bulunan bu his sahip olduğumuz

bir şeyin başkası tarafından alındığı veya paylaşıldığı kuşkusundan ortaya çıkar. Tabii büyüklerin kıskançlığı ile çocukların kıskançlığı arasında büyük fark vardır. Büyüğün kıskançlığı ayıplanacak bir histir. Küçük büyüme çabası içindedir Hem aile içinde, hem akran çevresinde hem de sevdiği öğretmeninin yanındaki yerini, sevgi ve şefkatle çevrili yerini hazırlamaktadır. Bâzan o bunu çarpık hareketlerle, anormal davranışlarla dikkati üzerine çekmek suretiyle yapmaktadır. Bu davranışların altında hep kıskançlık, yani kendine ait bir şeyi başkasına kaptırmak endişesi vardır. Bu çeşit çarpık davranışlı çocukların ruh sağlığını rahata kavuşturmak için kıskançlığa neden olan olayları tesbit edip yok etmeğe çalışmalı.

Küçük bir kardeşin dünyaya gelişi, yada evde kendisinden daha çalışkan bir kardeşin varlığı, devamlı surette kendisiyle mükayese edilen bir akraba çocuğu, onun çok sevdiği insanların yanındaki yerini tehdit etmektedir. Öğretmenin sınıfta bâzı çocuklara karşı fazla sempati göstermesi, bâzılarına antipatik davranması çocuklar arasında kıskançlık duygularını kamçılar. Bir öğretmen tenbel, çalışkan, fakir, zengin bütün çocuklara sevgi ve şefkatini eşit dağıtmalıdır Sınıf içindeki bir çok olumsuz davranışların altından öğretmenin ilgisini kıskanmak çıkabilir Bu olumsuz davranışların arasında hırsızlık gibi çok tehlikelileri bile bulunur.

Çocukta kıskançlık duyguları evde başlar Bir arkadaş kıskançlığı bâzı anayı babadan bir bayı anadan, kızın erkek çocuğu kıskanması gibi

normalin dışında kıskançlıklar da vardır. Bu gibi kıskançlıkların evdeki düzeni bozması, ana ile baba gerginliklerin ortaya çıkması çocuklarla ana baba arasında bir türlü nedeni anlaşılmayan gerginlikler bâzan başka kılıklarda sınıf içi atmosferini bozmağa kadar gider. Sınıf içindeki bir çocuğun hırçınlığına bu yüzden bozulmuş bir ruh sağlığı neden olabilir. Kıskançlıkla ilgili özellikle Freud'çü psikologların yapıtlarında rastlanan Oeudipus, Elektra ve Castration kompleksleri diğer bir çok psikologlar tarafından onların açıkladığı şekilde kabul edilmemektedir. Fakat buna rağmen bu komplekslere normal çocukların anormallikleri halinde ve bir kıskançlık duygusu halinde rastlanmaktadır. Evde bir kız çocuğun annesine devamlı surette düşman gibi bakması veya bir erkek çocuğun babasına karşı duyduğu kin ve onu gördükçe sinirlilik göstermesi, bir kız çocuğun bâzan erkek kardeşine karşı duyduğu derin kıskançlık bu duyguların sonucu olabilir Yalnız bu kompleksleri her çocukta ayni şekilde işliyen duygular olarak kabul etmemiz hatalı olur Bilindiği gibi erkek çocukların annelerini babalarından kıskanmalarına Oeudipus komleksi, babayı anadan kıskanmaya Elektra komleksi, kız çocukların erkek çocukların cinsel organlarını kıskanmalarına Castration kompleksi denilmektedir. Bu komplekslerin her çocukta ayni yoğunlukta bulunmadığı yapılan çeşitli anketlerde orta çıkmaktadır. Bize göre çocuklar çeşitli psikolojik ve sosyal nedenlerle anaya ve babaya daha fazla bağlanmaktadır. Bu suretle bağlandığı insanın sevgisini ya ana, baba pay-

laştığı için ortaya kıskançlık duygusu çıkmaktadır. Bu duygu da bazan evdeki huzuru bozacak kadar şiddetli olabiliyor. Bu yüzden ruh sağlığı zedelenen çocuğun bir öğrenci olarak sınıf içindeki davranışları olumsuz şekillerle ortaya çıkabiliyor. Hırçın ve uyumsuz çocukların sosyal yaşantıları incelenirken bu noktalara da dikkat edilmesi gerekir.

Kısacası çocuğun ruh sağlığını tehdit eden, onu uyumsuz bir öğrenci yapan nedenlerin arasında kıskançlık duygularının da yer aldığını bir rehber danışman aklından çıkarmamalıdır.

Korkular Öğrencilerde ve daha doğrusu çocuklarda ve gençlerde çeşitli endişelerin, baskıların ve kuşkuların yarattığı bir sürü korku vardırki, bunlar onları birer problemli insan yapar.

Gerçi korkunun bir çok bakımdan insan koruyan nitelikleri vardır. Ölmek, yaralanmak, acı çekmek korkusu bizi bir çok davranışlardan hareketlerden alıkor. Bu yüzden sinirli hallerimizde kendimize hâkim oluruz, bu yüzden bir kaldırımdan bir kaldırıma geçerken dikkatli davranırız. Burt isimli bir psikolog (Genç Suçlu) isimli kitabında.; Bir çok suçlu çocuk korkuyu çok az hissettikleri için bu hale düşmüşlerdir.» demektedir. Bir hırsız çocukta kanun korkusu, hapse girme korkusu, vurulma, öldürülme korkusu, normal bir çocuktaki kadar bulunmadığı için rahatça suç işliyebilmektedir. Bu bakımdan bazı otoritelerden aşırı olmamak şartiyle korku şarttır. Bir çocuk anasından, babasından, okulun

nizamlarından, devletin kanunlarından korkmalıdır. Tabii bu korku bir nevi kıymetli bir şeyi kaybetme korkusudur. Çocuk anasından, babasından onların sevgisini, korumasını kaybedersem diye korkar. Kanundan cezalanırsam, hapse girersem diye korkar. Bâzan bu korku çocuğa çok anormal işler yaptırır. Annesinin sevgisini kaybetmek korkusu, öğretmeninin gözünden düşmek endişesi ona yalan söyletir, bir suçu kapayacağım diye zincirleme suç işler. Bâzı öğrenci suçlarının altından anne ve babanın sevgisini kaybetme korkusu gizlidir. Özellikle okullarda eve götürülen not karnesinde düzeltmeler yapan çocuğun içinde bu korku vardır. Karnesinde tahrifat yapan çocuğun problemi çoğunlukla evdeki sert babanın (Senin yüzüne bakmam, gözüme görünmesin. Eve sokmam) gibi tehditler yüzünden yapılır. Bu çeşit çarpık hareketlerde bulunan çocukların ana ve babalarına rehber danışmanların yapacağı tavsiyeler bu alanda olmalıdır. Bâzı öğrencilerin okuldan kaçmalarına çok korktukları öğretmenler, müdür yardımcıları veya okul müdürü nedendir. Bu korku izzeti nefislerine çok düşkün çocuklarda daha çok olur. Dersi bilmezse öğretmeninin herkesin önünde kendini azarlama ihtimalinin korkusu onu daha çok korkulacak durumlara atar.

Korku doğal bir duygudur. Çocuk dünyaya geldiği zaman kendini bir çok tehlikelerden koruyacak olan bu duyguya az çok sahiptir. Fakat çocuk böyürken çeşitli endişelere, kuşkulara ve bunalımlara bürünerek bilinçaltına inen ve münasebetsiz zamanlarda çeşitli endişeler halinde

bilincinin düzeyine çıkan korkular. psikolojik problemler ortaya çıkarır. Bu çeşit korkuların meydana getirdiği nörotik düzensizlikler ana, babalar tarafından rehber öğretmenin önüne getirilebilir. Bunların çözülmesinin bâzıları çok güçtür. O zaman vakayı bir psikiatrisin önüne götürmek faydalı olur. Gece korkuyorum diye annesinin sinir buhranları geçiren çocuğun gece yarısı korku ile uyanıp annesinin yanına gitmesinin bilincinin altına (ya annemle babam birbirinden ayrılırsa) korkusu olabileceğini kim aklmdan geçirebilir. Böyle bir korku yüzünden uykusuz kalan çocuk okulda dersini iyi dinlemeyecek, arkadaşları ile geçinemiyecek, kavgacı olacak, buna benzer ufak tefek öğrenci suçları işliyecektir. Böyle bir suç devamlılık gösterirse altında başka nedenler olduğunu rehber danışman düşünmek zorunda kalacaktır. Çocuğun kafasından bu ana, baba ayrılması korkusu silinmedikçe bu küçük, küçük fakat etrafı ve okul idaresini rahatsız eden davranışlar düzelmeyecektir.

Korkular çocuklarda çeşitli anormallikler halinde kendini gösterebilir. Yalan söylemenin, hırsızlıkların, saldırganlıkların çeşitli tiklerin konuşma tutukluklarının altında hep akla fikre gelmiyecek cinsten korkular çıkar. Yukarda söylediğimiz gibi yakınlarının sevgisini, şefkatini ve himayesini kaybetme korkusu öğrencilerin en başta gelen korkuları arasındadır. Öğrencilerin baş korkuları arasında arkadaşları yanında özellikle karşıt cins yanında azarlanmak, utandırılmak gelir. Azar ve utandırılmalar karşısında şımarık ve arsız bir poz takınmak, yada kafa tutan

bir duruma girmek korktukları şeyin başlarına gelmesinin meydana getirdiği olumsuz davranışlardır. Çocukların bu çeşit korkulardan kurtulmaları ve bu korkuların ruh sağlıklarında açacağı yaraları tedavi edebilmeleri için onlara nefislerine itimadı öğretmeliyiz. Çeşitli başarıların gururunu tattırmalıyız.

Bâzı küçük çocuklar karanlıktan korkarlar, o zaman onları korkaklıkla suçlamamalıyız. Odalarına bir küçük lâmba koyarak bunun tartışmasına girerek korkuyu çocuğun kafasında şuurlaştırmamalıyız. Küçük çocuk örneğin bir ilkokul çocuğu köpekten, gök gürültüsünden korkabilir. Bu korkularını doğal karşılayınız. Çocuklar yavaş yavaş ölümden de korkmağa başlarlar. Onların yanında ölümden çok bahsedilmemesine anne ve babalarına söyleyiniz. Hele seni öldürürüm gibi çocuğun anlayamayacağı şekilde tehditlerin çocuğun ruh sağlığını bozabileceğini çocukların ana ve babalarına anlatın. Benim küçük çocuğumda, benim hatalı bir konuşmam yüzünden böyle bir korku belirmişti. Bir aralık dört yaşındaki kızım birden yemekten kesildi. Ağzına bir lokma yemek sokmamız mümkün olmuyordu. Bu iştihasızlığın nedenini doktor da anlıyamamıştı. Yemek zamanları bir ağlamadır. tutturuyordu. Fazla üstüne gitmemeye karar verdik. Çünki sokaktan geçen dondurmacıdan dondurma alıyor, harçlığı ile yandaki bakkaldan kurabiye alıp yiyordu. Bir gün yemek yerken yalvaran bir sesle bana da «Sen de yeme babacığım» diye yalvardı. Sebebini sordum «Sonra ölürsün.» dedi Bir az konuştuktan sonra problem çözüldü. Meğer ben ona

bir gün« insanlar doğarlar, böyürler, ölürler,» demişim. Sık sık da kendisine böyümesi için yemek yemesi gerektiğini süyliyorduk. Küçücük kafa büyümeme yolu ile ölüme çare bulduğuna inanmıştı. Ona asıl yemek yenmezse ölüneceğeini anlattık da yemeklerini yemeğe başladı. Çeşitli nedenlerle bir öğrencinin kafasına giren ölüm korkusu on ukaramsar, ilgisiz ve tenbel yapabilir. Öğrenci problemlerinin altında yukarda özetlediğimız korkulardan biri pusu kurmuş olabilir. İyi bir rehber danışman bunu sezebilir ve bu korkunun yerinde olmadığını çocuğun gözleri önüne serebilir.

Rehber danışman yukarda bahsettiğimiz problemler gibi üzüntülerle karşı karşıya gelecektir. Fakat daha evvel de belirttiğimiz gibi karşımıza problemin daima dış görüntüsü çıkacaktır Asıl nedenler çocuğun ruhunun derinliklerinde, kendisinin de bilmediği yerlerinde olacaktır. Bunu meydana çıkarmak rehber danışmanların ustalığıdır Elindeki en kuvvetli araç çocuğa karşı göstereceği şefkat, sevgi ve yakınlıktır

İçdenliğin, sevginin ve şefkatin karşısında her çocuk ruhu kapılarını arkasına kadar açar.

SINIF ÖĞRETMENİ VE OKUL VE AİLE İLİŞKİLERİ

Çocuğun ruh sağlığında, gelişmesinde ve kişiliğinin kuruluşunda ve oluşumunda ailenin büyük bir etkisi olduğu inkâr edilmez bir gerçektir. Okul ile ailenin ilişkileri olumlu bir yönde değilse, çocuğun da davranışları olumsuz bir yöndedir. Buna bir küçük örnek verelim. Okul ve ailenin ilişkileri yakın ve sık olan okullarda okuldan kaçma olayları yok denecek kadar azdır. Herkes kabul eder ki aile içindeki kişilerin çocuk üzerinde çok değişik etkileri vardır. Bu etkiler ya olumludur, ya olumsuzdur. Bütün kişileri uyarlı ve geçimli olan bir ailede çocuğun gelişmesi için iyi bir ortam demektir. Evin içinde ki devamlı geçimsizlikler, uyarsızlıklar, tartışmalar çocuğun arzu edildiği gibi gelişmesini engeldir. Çocuk evin üzüntülerini çeşitli davranış bozuklukları halinde okula getirir.

Evin doğal olarak durumu çeşitli faktörlere dayanır. Bunda etnik, sosyal, ve ekonomik nedenler vardır. Bu yüzden her evin alışkanlıkları, gelenekleri, kişisel ilişkileri diğer evlerinkinden farklıdır. Bir ev vardır, orda erkek her şeydir. Çocuk kızçocuğa tercih edilir. Bir ev vardır, büyüğe saygı mutlaktır ve saygının belirli davranışları vardır. Bir evde çocuk büyüklerinin yanında

rahatça konuşur, fikirlerini söyler. Bir ev vardır, çocuğun büyüklerinin yanında konuşması ayıptır. Bir ev vardır, ekonomik bunalım içindedir. Çocuğa her şeyi iktisatlı kullanması telkin edilir. Bir ev vardır varlık içindedir. Çocuğun israfını önlemeyi akıllarından bile geçirmezler. Bir ev vardır. ana çocuğa çok düşkündür. Bir ev vardır ana kendi havasındadır, çocukla ilgisizdir. Bunlar ve buna benzer yüzlerce değişik tutum, anlayış ve imkansızlıklar çocuğun gelişmesini engeller. Çocuk bu yüzden hırçın, sessiz, arsız terbiyeli, terbiyesiz, saygılı, saygısız olur veya olmaz Bütün bunlar çeşitli davranışlar halinde sınıf içi disiplinine, derslere, arkadaş ilişkilerine etki yapar. Bir çocuğun fizyolojik, ruhsal, sosyal gelişmesindeki aksaklıkları anlamak için onun muhakkak ev içi yaşantısını bilmemiz gerekir. Bu bakımdan sosyal hizmetler akademisinden yetişenlerin, eğer okullarda görev alırlarsa büyük hizmetleri dokunacaktır. Çeşitli illerde kurulmuş olan Rehberlik ve Araştırma merkezlerinde muhakkak bir sosyal hizmetli uzmanı kullanmak şarttır. Ankara Kolejinde bir aralık tam teşkilâtlı bir rehberlik servisi kurmuştuk. Sonra bütçe gerekçesiyle benden gayrısının kadrosunu kaldırdılar. O zaman üç tane erken bunama, bir tane isterik körlük, bir tane ruhsal bunalımlar yüzünden kalb hastası, bir kaç tane evin sebep olduğu geceleri uyurken dolaşma ve buna benzer bir sürü akla hayale gelmiyecek olaylara rastladık. Bu sıralarda Sosyal Hizmetler Akademisi öğrencilerinden faydalandık. Bir çok öğrenci problemi ev içi problemleri anlaşılmadan çözümlenemez.

Bir aralık bizim gençliğimizde Bakanlığın bir genelgesiyle öğretmenlerin velilerle ilişkileri adeta yasaklanmıştı. Halbuki bir öğretmen özellikle rehberlikle ilgili bir sınıf öğretmeni öğrencilerinin ev yaşantılarını yakından tanırsa çocuğun bir çok davranışlarının nedenlerini anlıyabilir, kendi tavırlarını ona göre ayarlar, diğer öğretmenleri uyarır ve çocuğa kolaylık yol gösterebilir. Nitekim VII inci eğitim Şurasının kabul ettiği esaslara göre hazırlanmış olan Okul aile Birliği Yönetmeliğinin 30 uncu maddesinin C bölümünün (h) fıkrasında şöyle denilmektedir

h — Mümkün olan yerlerde sınıf öğretmenlerinin çocuk ana babalarını yerlerinde ziyaretlerini teşvik etmek.

Bu madde eğitimimiz için önemli bir aşamadır. Ayni zamanda çocuğun gelişmesi için öğretmen okul aile ilişkilerine ve bunun önemine yapılan bir işarettir. Bir okulun rehberlik öğretmeni incelediği problemi çocuğu ve yaşantısını yakından tanımak zorundadır.

Bir eğitim kitabında okuduğum şu söz ne kadar doğrudur «Bir çocuk okula gelirken evini de beraberinde getirir.» Bu yüzden bir çocuğun davranışlarını eleştirirken onun ev içi yaşantısını bilmemiz, bir çok izahı zor hareketlerinin nedenlerini ortaya çıkarır. Örneğin herkesle kavga eden bir oğlan çocuğun, babasının sık sık ona «Benim oğlum erkek, döver de, söver de »dediği ortaya çıkabilir. Böyle kavgacı bir çocuğun anası ve babasiyle ilişki kurmak, çocuğun bozuk davranışlarının nedenlerini ortaya koyar, babaya yanlış

davranışı kırmadan anlatmak mümkün olabilir. Balıkesir Lisesinde çok yıllar evvel çok tenbel bir general çocuğu vardı. Baba olağanüstü üzülüyordu. Yapılan incelemede şu gerçek ortaya çıktı. Evde sık sık şu konuşma olurmuş. «Baban okudu da ne oldu. Bir general maaşı ile güç bela geçiniyor. Amcan liseyi bile bitirmedi, İstanbulun en zengin adamı.» Bu okuma aleyhindeki sözler çocuğun bilincinin altına yerleşmiştir. Ne zaman kitabının başına geçse içinden bir ses ona babasiyle amcasının mükayesesini yapmaktadır. Ailenin çocuğun yanında yaptığı hatalı konuşmalar çocuğu tenbel yapmıştır. Çalışma için zorlama yapılınca okuldan kaçmalar başlıyabilir. Okuldan kaçarken münasebetsiz yerlere gitme alışkanlığı ortaya çıkabilir. Kahvede okul saatinde yakalanan bir çocuğun bu davranışına evde akılsızca söylenmiş bir söz sebep olabilir. İlkokule dördüncü sınıfta bir çocuğumuz acaip davranışlarla anne ve babasını rahatsız etmeğe başlamıştı. Küçük yaştan yalnız yatmağa alışmış olan çocuk, gece yarısı kalkıp ille annesiyle babasının arasına yatmak istiyordu. Durum bizim de bilgimiz içinde Hacettepe'deki bir bayan psikiatriye aktarıldı. Yapılan incelemede çocukta babasiyle annesinin ayrılması endişesi ortaya çıktı. Bilincinin altına yerleşen bu üzüntü onu rahatsız ediyor, geceleri uyandırıyor ve onların yanına gidip ikisini de yanında hissetmeden rahata kavuşamıyordu. Psikiatris evvela evde bir ana baba geçimsizliğinden kuşkulanmıştı. Fakat ailenin içi ile ilgili konuşmalarda mesele ortaya çıktı. Küçük kızın teyzesi bir geçimsizlik yüzünden kocasından ayrılmıştı

Teyzesinin kendi yaşında bir kızı vardı. Bu küçük kız yanlış başına gelenlerin kendi başına da gelebileceği endişesi ile sinirli bir duruma girmişti. Eğer Hacettepenin psikiatristi çocuğun bu ev durumunu öğrenmeseydi problemin içine giremiyecekti. Eğer anne çocuğun bu normal olmayan durumunu Kolejimizin rehberlik bürosuna danışmasaydı., bir psikiatriste gitmek aklından bile geçmiyecekti. Biz de okul olarak bu çocuğun zamanlı zamansız okuldan eve kaçmasının nedenini anlayamayacaktık. Sıkıntısı, sinirliliği, arkadaşlariyle kavgası hep bu yüzdendi. Hem okul çocuğa karşı davranışlarını ayakladı, hem ana baba çocuğun anormal davranışlarını gereksiz tepkilerle daha çok çıkmaza girmekten kendini alıkoydu. Aile içinde olup bitenlerden haberi olmayan öğretmenin çocuktaki bir çok acaipliklerin nedenini anlamasına imkan yoktur. Elbette öğretmenlerin teker teker çocuklarının bu yönlerini incelemesine zamanı müsait değildir. Fakat ortaokul ve Lise Yönetmeliğinin 58 inci maddesi bu önemli sorunun sorumluluğunu sınıf öğretmeninin üstüne yüklemektedir. 58 inci maddenin C fıkrasında «Öğretmenler, Öğretmenler Kurulu kararı ile kendilerine verilen sınıfın eğitim işlerini üzerlerine alırlar. Öğretmenler sınıflarındaki öğrencilerin ayrı ayrı üzüntülerini, kusurlarını ve yönsemelerini incelemeye çalışırlar. Eğitimini üzerine aldıkları sınıf öğrencilerinin okul içi ve dışındaki durumları, davranışları ve çalışmaları ile yakından ilgilenirler, Okul Müdürlüğü ile bu hususta sıkı işbirliği yaparlar.» denilmektedir Yukarda bahsi geçen küçüğün durumundaki a-

normallikleri, okuldan kaçışlarını, sinirliliğini, arkadaşlariyle kavgalarını herkesten evvel sınıf öğretmeninin farkına varması ve nedenini araştırması gerekirdi. Bu yüzden okulun, öğretmenin ve ailenin sıkı ilişkisi şarttır. Çocuğun en ufak bir davranışı sınıf öğretmenine bir şeyler anlatmalıdır. Öğrencilerin bağlı oldukları ailelerin sosyal, ekonomik durumları o kadar önemli olmıyabilir. Fakat bu durumlar yüzünden çocukların birbirlerine karşı davranışları, okulla ilişkileri, öğretmen karşısındaki tutumları önemlidir. Bazı ana babalar kendi sakat anlayışlarını, gereksiz gururlarını, başka insanlara karşı olan peşin hükümlerini çocuklarına aktarırlar. Kendilerinde var olan sakat davranışları ille çocuklarında da görmek isterler. Öğretmen bunları öğrenirse ve tanırsa okul ve aile birlikleri toplantılarında, kendileriyle temaslarda münasip şekilde anlatarak ana babaları da eğitmiş olur. Okulun sınıf öğretmenleri rehberlik bürosu onlarla yapacakları mülakatlarda bu hataların düzeltilmesinin gerekliliğini anlatırlar.

Dünyadaki modern yaşantının gösterdiği değişiklikler, sosyal anlayışın sarsak ve düzensiz bir yol tutması, ekonomik baskı, karı koca bağlılıklarındaki gevşeklik, bir çok evlerde ana baba otoritesini sıfıra indirmiş ve ev disiplinini tamamiyle bozmuştur. Çocuğun dağınık derbeder ve otoriteleri saymama durumlarında okulun bundan bilgisi olması ve ona göre çocuğu düzeltecek tedbirler alması, kısmen de aileyi uyaracak yollar araması gerekir. Ana babanın başında öyle bir geçim sıkıntısı, öyle akla fikre gelmiyen üzün-

üler, yada modern yaşantının verdiği bazı zevk ve sosyete alışkanlıkları vardır ki çocuk kendi haline bırakılmıştır. Bunun farkına varan okul çocuğun kendi kendini disipline sokmak alışkanlığını edinmesi sorumluluğunu üzerine alır. Okul aile ılişkileri mevcutsa çocuktaki bu derbederliğin, düzensizliğin nerden geldiğini, okulun sorumluları tarafından anlaşılması daha kolay olur. Çocuğun düzelmesi için neye muhtaç olduğunu keşfetmek bir sınıf öğretmeni için daha çok kolay ve mümkündür. Çocuğun zamanının önemli bir kısmının aile yanında geçmesi, okulun etkisini çok azaltır. Bunun için okul aile yakınlaşması ve okulun ana babayı belli etmeden bir eğitime tâbi tutması gereklidir. Fakat bu asla bir akıl hocalığı halinde olmamalıdır. Bir fikir alışverişi yapar gibi olmalıdır. Ana ve baba çocuklarının doğrudan doğruya tenkit edilmelerine, özellikle başkalarının yanında tahammül edemezler Bir sınıf öğretmeni bir anneye veya babaya doğrudan doğruya şikâyet etmemelidir. Çocuğun olumlu bir noktasını anlatarak tenkite geçmeli ve bu kadar iyi tarafları olan bir çocuğun kötü tarafları olmasını istemediğini söyleyerek konuya girmelidir. Ana babaların da hatalarını herkesin önünde açığa vurmak kötü bir yoldur. Toplu konuşmalarda bazı ana babalar şöyle davranırlarsa hata ederler, diyerek arzularımızı ve eleştirmelerimizi yapabiliriz. Okullarımızdaki öğretmen veli konuşmaları ijin tutulmuş olan yol çok hatalıdır. Kuyrukta bekliyenlerin önünde çocuğu tenkit edilen bir velinin elbette analık, babalık gururu incinir. Öğretmen ve veli konuşması tam bir gizlilik için-

de olursa faydalıdır. Bu usulün bugün Ankara Kolejinde kaldırılmış olması ve özellikle orta-okulumuzda bir öğretmen veli ve bir öğretmen öğrenci mülakat odasının kurulmuş olması sevindirici, bir eğitsel rehberlik hareketidir.

Okul aile çabalarını birleştirmek için bir araya geldikleri zaman iki amacı gerçekleştirme yoluna girmiş sayılır. Bunlardan biri çocuğu anlamaktaki gelişme ve ilerleme, diğeri de iyi bir eğitimin çocuğa neler kazandıracağını anlama ve bunun için elbirliği ile çalışmadır. Ne ana öğretmenin yerini alabilir, ne öğretmen ananın yerine geçebilir. İkisi de birbirini tamamlayıcı olduğu zaman fayda büyük olur. Bir çok okullarda ana, baba, öğretmen, anlaşmazlığı vardır. Bunun zararı sadeçe çocuğadır. Böyle durumlarda her iki tarafın toleransı şarttır. Bu konuda büyük fedakarlık öğretmene düşer. Böyle zamanlarda anneyi veya babayı eğitmek yine öğretmenin, sınıf öğretmeninin ödevidir. Anne ve baba da öğretmenle anlaşmazlığa düşerse çocuğuna haksızlık edilir endişesi ve kuşkusu kuvetlidir. Öğretmen mutlak surette ana babanın kafasından bu fikri silecek davranışlarda bulunmalıdır. Bizim okullarımızda daha doğrusu öğrenci velilerinde «Çocuğuma garaz oldu» deyimi vardır. Bu kötü deyimi okul, aile ilişkilerinde tamamiyle ortadan kaldırmak çok gereklidir. Bu deyimi haksız yere kullanan bir çok ana babalar bulunduğu gibi gerçekten böyle olan öğretmenler de vardır. Bir veli çocuğunda bozuk davranışlar gözlediği zaman çekinmeden ilk yardımı sınıf öğretmeninden istemelidir Bazen öyle davranışlar olur ki anne hiç kimse tara

fından bilinmesini istemez. Bu büyük bir hatadır. Muhakkak çare arama yoluna gidilmesi iyi olur. Bir anne bize çocuğunun son zamanlarda annesinin çoraplarını, iç çamaşırlarını yatağına alarak bir nevi cinsel tatmine gittiğini endişeyle anlattı. Çocukta bu fetişist eğilimin nedenlerinin ne olabileceğini anneyle konuştuk. Tavsiyelerimizi yaptık. Çocuğu utandırmaktan ve bu bilinçleştirmekten sakınmasını taysiye ettik. Çocuk annenin anlayışı sayesinde düzeldi. Ne çeşit olursa olsun çocuğun problemini sınıf öğretmenine yada rehberlik bürosuna açmaktan çekinilmemelidir. Okulun ana baba ile ilişkisi devamlı ve planlı olmalıdır. Sınıf öğretmenleri muhakkak ayda bir defa öğrencilerinin velileriyle toplanmalı ve hiç bir çocuğun özel durumu açıkça ortaya atılmadan konuşmalar yapılmalıdır. Öğrencinin kişisel durumları, ana baba ile ayrı zamanlarda konuşmalıdır. Hiç bir ana baba çocuğunun kusurlu davranışlarının diğer veliler önünde tartışılmasını istemez. Böyle bir durum karşısında ana ve baba içdenlikten uzaklaşır, derhal çocuğunun kusurlarını savunmaya başlar. Bunun için bu veli toplantılarında konular genel olarak ele alınmalıdır Bu sınıf toplantıları belli edilmeden yapılan bir ana baba eğitimidir. Bu toplantılarda öğretmen veliyi, veli de öğretmeni eleştirmeğe kalkarsa, toplantının rehberlik niteliği ortadan kalkar. Sınıf öğretmeni gerektiği zaman anne ve babalardan çeşitli yönlerden faydalanabilir. Bir okulumuzda vakitleri müsait olan annelerden çocukların beslenme saatlerinde, gezilerinde, müsamerelerinde, inceleme gezilerinde yar-

dım sağlanmaktadır. Bu suretle veli ile okul arasında çocukların lehine olumlu bir işbirliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çeşitli işlerdeki velilerden (kaynak kişi - canlı kaynak) olarak faydalanmak akıllıca bir iş olur. Buna şöyle örnekler verebiliriz. Yıllarca evvel Ankara Kolejinin ilk kısım öğretmenlerinden biri Anayasa konusunu işlerken sınıfındaki çocuklardan birisinin babası olan Anayasa profesörünü sınıfına davet etmiş ve bu canlı kaynağa Anayasayı anlattırtmıştı. Çocuklar böyle anlarda daha ilgili ve daha uyanık olurlar. Bir kere de İl Trafik Müdürü okulun salonunda filimle trafik konularını anlatmıştı. Bütün bunlar veli okul ilişkisinin olumlu sonuçları idi. İlk okullarda sınıf öğretmeniyle velilerin yaptıkları toplantılar okul aile ilişkilerinin bir yönüdür. Yalnız bu toplantılarda içdenlik, hoş görürlük ve arkadaşlık, beraberce bir amaç için çalışma önde gelmelidir.

Bütün okullarımızda okul aile Birlikleri kurulmuştur. Eskiden amacını kaybederek para toplama kurulu haline gelen bu eğitsel kuruluş bu tehlikeli yönden «Koruma Dernekleri»nin kuruluşu ile kendini kurtarmıştır. Okul ve ailenin olumlu bir şekilde ilişkilerini sürdürmek ancak bu kurullar yolu ile mümkündür. Bu ilişkilerin pilanlı, sistemli bir yolda yürümesi için bütün dünyada başvurulan yol budur. Bir zamanlar yukarda işaret ettiğimiz gibi bu birliklerin ödevinin sadece okula maddi olanaklar sağlamak ve para zannedilirdi. Koruma Dernekleri bu yüzden ortaya çıktı. Bu suretle öğrencilerin eğitimleriyle ilgili bir çok konularla okul aile birlikleri,

okulun maddi işleriyle koruma dernekleri meşgul olmağa başladı. Bu suretle okul aile birliklerinin amacının para toplamak olmadığı kesin olarak belirlenmiş oldu. Bu bakımdan okul - aile birlikleri sınıf öğretmenlerinin ve rehberlik bürolarının en yakın yardımcısıdır. Rehberliğin, elimizdeki çocukları iyi bir vatandaş, iyi bir insan, iyi bir meslek sahibi olmaları için onların yollarını engelliyen, fizyolojik, psikolojik ve sosyal engelleri kaldırmağa çalışmak ve onlara yol göstermek olduğuna göre okul aile birliklerinin reberlik bürolarına, sınıf öğretmenlerine en çok yardımcı olacağı açık bir gerçektir. Okul aile birlikleri ayni zamanda velileri aydınlatacak ve uyaracak, onlara yol gösterecek ve dolayısı ile çocuklarımıza yardım edecek nitelikte bir birliktir. Bu birliğin amacı yönetmeliğinin ikinci maddesinde şöylece belirtilmektedir.

Madde 2 — Birliğin amacı, aile ve okul arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek suretiyle ana, baba ve öğretmenlerle çocukların eğitiminde işbirliğine götürmek ve böylece

a — Çocuğun eğitiminde zıt kuvvetlerin çatışmasını önlemek.

b — Çocuğun gelişmiş ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanmasında okul ve ailenin görev ve sorumluluğu hakkında aile üyelerini aydınlatmak

c — Okulda velilerin, eğitim için yararlı yaşantılarından bilgi, beceri ve mesleklerinden faydalanmak.

ç — Toplumsal yardımlaşma ve dayanışma

anlayış ve alışkanlıklarını geliştirmiye yarayacak bir çevre içinde öğrenci velilerinin sosyal ihtiyaçlarını karşılamağa çalışmak.

Dikkat edilecek olursa okul aile birlikleri de çocuğun sosyal, fizyolojik ve psikolojik yönlerini düşünerek işe sarılmaktadır. Amaçlarda öğretimden bahsedilmemekte ve bunun yerine eğitim kelimesi kullanılmaktadır. İyi bir eğitim, öğretimi kolaylaştıran en olumlu yoldur.

Bu amaçlar göz önünde olmak şartiyle bir okul aile birliğinin hazırladığı bir çalışma raporunu ele alalım

Okulun Okul aile Birliği Yönetim Kurulunun 1966 67 faaliyet Raporu

Madde 4 — Mektupla, telefonla okulda eğitim, öğretim veya disiplin konularında problem olan çocukların velilerinin derhal haberdar edilmelerini ve velilerin ilgili ders öğretmeni, rehber öğretmeni ve müdür yardımcısı ile görüşmelerini sağlamaları okul idaresinden rica edilecektir.

Madde 5 — Koruma Derneğinden, zayıf öğrenciler ve üstün zekalı çocuklar için özel kurslar açılması rica edilecek.

Madde 6 — Velilere dağıtılmak üzere çocuk yetiştirmesi ve eğitimi ile ilgili eserlerin isimlerinin bir listesini velilere dağıtılması.

Madde 9 — Öğretici filimler merkeziyle ilişki kurularak eğitici filimler getirtmek.

Madde 12 — Öğretmenlerin Öğrenciler hakkında velilerinden beklediklerini bir anketle tesis ederek velilere göndermek.

Madde 13 — Sınıflarda rehber sınıf öğretmenlerin öğrencilere okul içi ve dışı davranışları hakkında gereken açıklamaları yapmaları ve velilere okul ile bu konuda işbirliği yapmaları için broşürler bastırıp göndermek.

Madde 14 — Yıl içinde velilere ve öğrencilere beslenme, çocuk gelişimi, boş zamanları değerlendirme ve çocukların ruh sağlıkları hakkında konferanslar düzenlemek

Madde 21 — Okulda resim, müzik ve spor gösterileri düzenlemek. Çocukları güzel sanatlara ve faydalı faaliyetlere yöneltmek.

(Madde 22 — Doktor olan öğrenci velilerinden de faydalanılarak çocukların göz, kulak ve diş muayenelerini yaptırmak. Gereken velileri uyarmak...

Madde 26 — Öğrencilerin güçsüzler yurduna, kimsesiz çocuklar yurduna, fakir bölgelerdeki okullara götürerek onları sosyal çalışmalara alıştırmak.

Madde 27 — Öğrencileri kardeş köy okulları ile ilgilenmiye teşvik etmek.

Madde 29 — Çocuklara yaz kampları açmak, izciliği desteklemek, okul için devamlı bir kamp yeri sağlamağa çalışmak.

Madde 32 — Okulda konserler verilmesini sağlamak.

Madde 33 — Okul civarında bulunan ve çocukların devamına engel olan kahvehane, oyun yerleri gibi yerlerle mücadele etmek.

Madde 37 — Okulun sinema salonunu öğrencilerin faydalanmasına göre düzenlenmesine yardım etmek.

Madde 39 -- Programın eğitim ve öğretim ile ilgili kısımlarını okul idaresine duyurmak, para ile ilgili kısımlarını Koruma Derneğine bildirmek

Yukardaki maddeler bir okul aile birliğinin çalışma programından alınmıştır. Dikkat edilirse çocuğun hem fizyolojik, hem sosyal hem psikolojik yönlerini kapsıyan konular ele alınmıştır. Bunların ne kadarı uygulanabilir veya uygulanmıştır bu ayrı bir konudur. İyi işiyen bir okul aile birliği bu işleri pekalâ başarabilir ve okul ile ailenin tam bir işbirliği yolu ile çocuğa ve aileye rehberlik yapılmış olur.

Fakat esefle söyliyelim ki okullarımızdaki okul aile birliği çalışmaları bir kaç heveslinin üstüne yıkılmıştır. Demek ki henüz bu ilişkinin çocuğun yararına olduğuna öğretmen de aile de inanmış durumda değildir. Her yıl yapılan okul aile birliği genel toplantısında pek az veli ve öğretmen katılmaktadır. Bazan iki üç bin öğrencili bir okulun genel toplantısında 100 kişi zor bulunur.. Bu ilgisizlik bu anlayışın daha yeni olmasında ve öğretmen yetiştiren kurullarımızın öğretmen namzetlerine bunun önemini iyice öğretmemelerindedir. Bu genel toplantılarda da çoğunlukla okul ve aile ilişkilerinin ne yönde gitmesi gerektiğini pek bilmiyen bazı velilerle işi ciddi surette benimsiyen gerçek veliler bulunur. Daha duğrusu karşı karşıya gelirler. Bunların bir kısmı uzun uzun konuşma meraklısıdır ve konuşmanın ne kadar saldırgan ve kırıcı olursa o kadar başarılı olacağını sanır. Doğal olarak ordaki okul idarecilerine döner kırıcı eleştirmeler yapar

Sınıf rehber öğretmenleri iyi, kötü, az çok bu toplantıya katılan velilere çocuklarımızın fizyolojik, psikolojik problemleri hakkında açıklamalarda bulunmalı, onların bu problemleri karşısında okul ile ailenin nasıl işbirliği yapacağını göstermelidirler. Rehberlik servisinin gizlilik prensibine sâdık kalarak bütün velilere yardım etmeğe hazır olduğunu duyurmalıdır. Ana babaların her toplantısından faydalanmak rehberlik servislerinin ve sınıf rehber öğretmeninin başta gelen işi olmalıdır. Ana babaların çeşitli toplantılar ve konferanslar için bir araya gelmelerinde sınıf rehber öğretmenleri okul aile birliklerine yardımcı olmalıdır.

Öğretmen eline gelen çocuğun hammaddesindeki var olan elemanları tanımadan çocuğu kendi arzuladığı şekle sokmakta zorluk çeker. Çocuğun o günkü kişiliğini meydana getiren etkenler tanımadan gereken yapıtı ortaya çıkarmasına imkan yoktur. Bunu öğretmen sınıf öğretmeninin yardımı ile yapabilir. Okul, rehberliğini çocuğun geçmişinde yatan var olan şeyleri tanımadan gerektiği gibi yapamaz. Bir ana baba ilişkisi, kardeş ve kardeşler ilişkisi, ekonomik durum, evde çocuğa karşı takınılan tavırlar çocuğun davranışlarını şekillendiren problemlerdir ki bu çocuğun gelişmesinin sorumluluğunu üstüne alan insanlar için çok önemlidir.

Sınıf öğretmeni bütün bu problemlere şefkat, tolerans ve anlayışla yanaşmalı ve aileyi yakından tanımağa çalışmalıdır.

ÖĞRENCİLERDE OKUL FOBİSİ

Hacettepe Hastanesinin değerli bayan psikiatristlerinden bir uzmanla çocuk problemleri üzerinde konuşuyorduk. «Bize çeşitli çocuk problemleri geliyor, bunların arasında Okul Fobisi de var. Yalnız dikkatimi çeken, bunların çoğunlukla sizin okulunuzdan oluşudur.» dedi. Belli ki bunu bir nedene bağlamak istiyordu. Halbuki çalışığım okul, çocuklar için çok çekici yönleri olan bir okuldu. Öğretmenler şefkatli ve bilgili idi. Okul binası rahat ve konforlu idi. Küçüklerin her ihtiyaçları ve her üzüntüleri anlayışlı karşılanıyordu. Fakat karşımda ünlü bir çocuk psikiatristi okulumuzdan kendisine okul fobisi içinde olan çok çocuk geldiğini söylüyordu ve bunu zımnen okuldaki bozuk bir psikolojik nedene bağlamak istiyordu. «Size bizden bu konuda çok çocuk gelmesinin nedeni bu okulun ana babalarının uyanık ve aydın olmalarını gösterir.» dedim Evvela demek ki bu veliler çocuğun problemini gözleyip yakalayabiliyorlar, sonra da problemler karşısında çoğunlukla evlerimizde rastlanan sert, kırıcı, öfkeli ve suçlayıcı davranışları takınmıyorlar. Ayni zamanda bir psikiatriste başvurmak akıllılığını gösteriyorlar. Okul fobisi bir aile okul ve çocuk problemidir. Nedeni yalnız üçgenin bir kenarında aramak hatalıdır. Gerçekten böyle bir öğrenci probleminin bir çok veli tarafından uz

manma götürülmesi çocuk eğitiminde büyük bir aşama olarâk kabul edilmelidir. Hala bir çok okul müdürü, bir çok öğretmen ve bir çok ana, baba çocuk problemlerinin üstüne anlayışla eğilmekte ve eski korkutma ve şiddet metodu ile olaym üstüne gitmemektedirler. Belki bundan başarı zannedilen sonuçlara kavuş—maktadırlar. Fakat bu sadece zahiri sonuçlardır. Tehditle ve yeni bir korkuyla içeriye itilen bu korku yarın karşımızda başka kılıklara bürünerek boy gösterecektir. Yetişkinlerdeki bazı her sıkışık durumda panige kapılıveren tipler küçük iken korkuları, panikleri normal, bilinçli ve mantıklı yollardan önlenmeyen, bir korkuları başka bir korku ile baskı altma alınan insanlardır. Bir çocuğun endişesi, korkusu ve fobisi bilinçli ve mantıklı yoldan ele alınmalı, kendisi korkusunun lüzumsuzluğunu, mantıksızlığını kabul etmelidir. Morgan, çocuktaki bazı korkuların nasıl önlenebileceğini bir kitapta anlatırken çocuğa korktuğu şeyin korkulacak bir şey olmadığmı telâşlanmadan, ayıplanmadan göstermek gerektiğini sağlık veriyor. Her korku tek bir nedene bağlanamaz, özellikle okul fobisinin çeşitli nedenleri vardır.

Korku insanın yaradılışında vardır. Doğa ona bu içgüdüyü kendini tehlikelerden savunsun, güvenini, yaşantılarını tehlikeye sokan olaylardan, varlıklardan uzak kalsın diye vermiştir. Watson, küçük bebekler üzerinde yaptığı araştırmalarda üç tane doğuştan var olan heyecansal tepki tesbit etmiştir. (1) Kendini koruyanlar kaybetme korkusu, yüksek sesten korkma, (2) Sevgi-okşanma ve sevilme. (3) Öfke, vücut hareket-

lerini gerginleştirme. Waston 11 aylık bir çocuk üzerinde yaptığı bir deneyle çocukta şartlı bir korku meydana getirmiştir. Bu çocuk üzerinde yapılan deney, bu bebekte yalnız yüksek sesin ve kendine yardım edilmeyişin korku yarattığını ortaya çıkarmıştır. Yüksek sesle beraber kendine bir fare gösterilmiştir. Ondan sonra ne zaman kendine bir fare gösterilse korkmuş ve emekleyerek çakmıştır. Halbuki bu deneyden evvel fareyi görünce onu tutmağa çalışmıştır.

Jones isimli bir psikolog da bunun zıddı bir deneyi ortaya koymuştur. O da 2 yaş on aylık bir peter isimli bir çocukta şunu denemiştir. Nasıl şartlandiyse peter tavşandan korkmaktadır. Çocuk yemek yerken yakınına tavşan getirilmiş, çocuk feryadı basıp tavşanı yakınında istemeyince tavşanla beraber yemeği de uzaklaştırılmış. Sonuçta çocuk tavşana alışmış, yemeğini yerken onu okşamıştır Demek ki çocuklarda bir çok korkular şartlanma yolu ile ortaya çıkıyor ve bu şartlanma ustaca bozulursa ortadan kalkıyor. Bütün korkuların bir nedenle şartlandığı anlaşılıyor. Bu nedeni keşfedebilirsek Jones'un yaptığı deneye benzeyen yollarla ortadan kaldırmak mümkündür. Yada Morgan gibi çocuğa korkunun mantıksızlığını, anlamsızlığını isbat ederek korkuyu yok etmek gerekir. Morganın verdiği örnek şöyledir. Bir çocuk nerden ve nasıl edindiyse edinmiş çöp tenekesinde bir öcü olduğuna inanmaktadır. Ve karanlıkta ordan geçememektedir. Yine böyle bir korku anında annesi Gel ba kalım beraber gidelim, böyle bir şey var mı var sa öldürelim şunu» diye çocuğun elinden tutarak

tenekenin yanına gidip kapağı açarlar. Ve gülüşürler. Bu şaka ile gerçeği öğrenme çocuktaki korkuyu yavaş yavaş azaltır.

Okul fobisi de şartlanma yolu ile edinilmiş bir korkudur. Korkunun nedenini ustaca ortadan kaldırmak gerekir. Bu korku ya ana, baba yüzünden, baba yüzünden, ya daah evel okula giden arkadaşları yüzünden, ya, da öğretmen veya okul idaresi yüzünden şartlanmış ve çocuğun bilincinin altına yerleşmiştir.

Her korku kötü bir şey değildir. Kötülük yapmaktan korkmak. Allahtan korkmak, hırsızdan korkmak, ateşten korkmak gibi korkular bizi suç işlemekten, kötü davranışlardan, çeşitli tehlikelerden koruyan korkulardır. Sağlıksız korkular, manasız ve mantıksız korkular nörotik davranışlardır. Hatta bunların çok ileri gidenleri çeşitli ruhsal hastalıkların belirtileridir Fobi sıhhatsız bir korkudur Önlenmesi daha ilerdeki tatsız ruhsal gerginliklerin, ruhsal hastalıkların önüne geçer. Okul fobisi de bu çeşit bir korkudur. Olumlu ve sağlıklı bir yoldan önlenmesi gerekir. Yukarda söylediğimiz gibi bizim okulumuzda rastlanan okul fobisi çocukta daha.okula gelmeden, yada tam okula başladığı zaman evvelden bilincinin altına yerleşmiş ve okula gelince düzeye çıkınca farkedilen bir korkudur. Benim rastladığım ve benim, annenin ve öğretmenin olumlu tutumumuzla normale dönen bir okul fobisi olayı anlatayım. 1 (A) öğretmeni Z. 1967 yılında eline verilen çocuklardan Ö. yi bir türlü sınıfta oturtamıyordu. Annesini kapının önünde yada sınıfın penceresinde görmezse feryadı basarak dışarıya

fırlıyor, annesinin eteğine yapışıp bırakmıyordu. Bu telaş ve korku, bu annesi tarafından bırakılı- vermek korkusu çocuğu deliye çeviriyordu. Ve yüzünde meydana gelen ifade etrafı da telâşlandıracak nitelikte idi. Öğretmen annesi ile beraber çocuğu rehberlik bürosuna bana getirdi. Yine annesinin eteğine yapışmış durumdaydı. Evvela bana ürkek ürkek baktı. Sonra masamdaki telefona gözlerini dikti. «Sizin de evinizde telefon var mı? dedim. «Evet» dedi. «Telefon etmek ister misin, evde kimse var mı?» dedim. Hemen telefona sarıldı. Numarayı ezber bilen uyanık bir çocuktu .Telefon açılınca şunları söyledi «Teyzeciğim sen misin? S. orda mı?» cevabı alır almaz telefonu kapattı ve yine annesinin eteğine yapıştı. «Ne zaman istersen benim telefonumu kullanabilirsin, annen evde iken sesini duymak istersen bana gel, telefonla konuş.» dedim. Masamın üstündeki resimlere gözünü dikti. İsterse bakabileceğini söyledim. Bir eliyle annesinin eteğini tutuyor, bir eliyle kitabın yapraklarını çeviriyordu. Israrlı bir korkusu vardı. Bu korkunun evvela öğretmenle nedenlerini konuştuk. Çocuğun babası evi terk etmiş ve anneden ayrılmış. Babanın yokluğu çocuğun içine ya annem de beni terk edip giderse korkusunu sokmuş. Evde teyzenin kendinden bir yaş küçük kızı var. O neden evde annesinin dizi dibinde otursun da kendisi buralara atılsın. Bu iki neden çocuğu bir türlü annesinden koparamıyordu. Bu yüzden okul onu annesinden ayıran korkunç bir yer oluyordu. Annesi sınıfta, sınıfın kapısında, yada okulun bahçesinde olduğu müddetçe okul korkusu yok oluyordu, okulumuzun

bir adeti vardır. Her hafta bir anne sınıf annesi olur ve öğretmene çeşitli yönlerden yardımcı olur. Yemek saatinde çocukların yemeklerine, temizliklerine süt saatinde sütlerin dağıtılmasına dikkat eder. Biz de bu çocuğun annesini çocuğun direnmesi geçinceye kadar o sınıfın sınıf annesi olmasına karar verdik.

Küçükte yavaş yavaş etrafına güven geldi. Teneffüslerde yalnız olarak bana geliyor, fakat yine de pencereden annesinin bahçede olup olmadığını kontrol ediyordu. Bu korkusu yavaş yavaş silinmeğe başladı. Bir gün bana geldi mahçup mahçup «Ben bugün okula yalnız geldim.» dedi. Okşadım, memnunluğumu söyledim. Ertesi yıl teyzesiinn kızı S. de okula gelmeğe başladı. Artık, Ö. normal bir çocuktur. Hiç bir problemi yoktur. Babasının terk edip gidişi, evdeki teyze kızının okula bir yıl sonra başlaması çocukta bir okul fobisi yaratmıştı. Çok şükür olayın üstüne katı katı atılan bir anne ve öğretmen yoktu ortada. Evdeki bir küçük kardeş, sert ve döven bir öğretmen, okula giden çocukların okula ait hoş olmayan olayları anlatmaları, yüz numara alışkanlığını geliştirememiş olmak, okula başlayınca öğretmenden haşin bir muamele görmek, yada öğretmenin çocuğun yanında başka çocukları dövmesi, annenin veya babanın ayrılmış yada ölmüş olması hep bu fobiyi yaratan nedenler arasında sayılabilir. Bu korku okula başlarken meydana geldiği gibi, sonradan okula alışıldıktan sonra bile başlar. Çocuğun ruh sağlığını etkileyen bu konu ile özellikle rehber öğretmenler, öğretmenler ve okul idarecileri ilgilenmelidirler.

Jane W Kessler «Psycnopathology in Childhood »adlı kitabın da okul fobisinden bahsederken şöyle demektedir «Hiç kuşkusuz okul fobisi fobilerin arasında en çok ilgi çekenidir, okul fobisi öğretmen tarafından çok dikkat ve ilgi ister. Çocuğun okula gitmemek için direnmesinin nedeni ya okul durumundaki bir tatsızlık, ya arkadaş problemleri, ya öğretmenin bir tutumu, ya yemekhanede zorla yemek yeme zorunluğu gibi çeşitli okul problemleri olabilir. Bu korkuyu bazı, somatik, fizyolojik rahatsızlıklar da katıhr. Fakat bunlar fizyolojik görüntülerdir. Krokunun ortadan kalkmasiyle onlarda kaybolur.» Özellikle küçük çocuk larda kusmalar ve altını ıslatmalar bu fizyolojik sıkıntılar arasındadır. Küçük öğrencilerde kusma okuldan eve gönderilmenin bilinçaltı bir hilesidir. Çocuğun psikolojisi kendisine de belli etmeden okuldan kaçmanın, annenin yanına gitmenin hileli bir yolunu bulmuştur. Bunun için kusan bir çocuğun hemen miğdesinin bozulduğunu kabul etmek doğru değildir. Bu bilinçaltının çocuğu ve çocukla ilgili herkesi şaşırtan bir savunma mekanizmasıdır.

Yapılan istatistiklere göre rehberlik bürolarına başvuran çocuklarda okul fobisi tesbit edilenlerin daha çok kız çocukları olduğu anlaşılmaktadır. Bu korku her yaştaki öğrencide meydana gelebilir. Fakat çoğunlukla çok küçük ilkokul çocuklarında rastlanır. Bunun ilginç bir tarafı vardır Bu korku çoğunlukla çalışkan ve zekaca ileri çocuklarda tenbellerden daha çok vardır. Bu şaşırtıcı bir durumdur. Kessler de ayni noktayı şu cümle ile perçinlemektedir. Öğrenme sıkıntısı

olan küçüklerde okula gitmeme isteği daha az görülür, aksine okuldaki başarıları az olmasına rağmen okula gitmek için can atarlar.»

Okul fobisinin oluşumunda annenin büyük rolü vardır. Çocuğun en büyük endişesi annesini kaybetmek, ondan ayrılmak, onun korumasından mahrum kalmaktır. Bazı anneler daha çocuk okula başlamadan çocuğun içine korku sokarlar. «Bir okul yaşı gelse de başımdan bir gitse» diye ev işlerinden, çocuğun hareketliliğinden şikâyet eden bir anne çocuğunda okul fobisini hazırlıyor demektir. Kardeş kıskançlıklarında da başvurulan kurtuluş çaresi «bir okullar açılsa da» sözü ikinci bir nedendir. Henüz okula başlamayan ve okulun ne olduğunu bilmiyen küçük çocuk için orası kendisini annesinden ayıran soğuk ve korkunç bir yer olur. Orda rastladığı öğretmen onu anasından ayıran bir korkunç ve hain insandır. Okul yaşı geldiği zaman bilincinin altındaki bu korkunç okul ve öğretmen fobisi de dirilir. Yapılan psikolojik incelemeler bu çeşit ana ve babaların da kendi çocukluklarında da ayni endişeler görülmüştür Bu fobilere muhakkak ortada ananın bir sosyal, psikolojik bir problemi olduğunun işaretidir. Yukarda örnek olarak verdiğimiz çocuğun annesinin sosyal bir problemi vardır. Kocası kendisini bırakıp gitmiştir. Okul çağından evvel anne ile çocuğun bu olay yüzünden birbirlerine sımsıkı sarılmaları okul çağında çocukta bu fobinin oluşmasına yol açmıştır. O halde bu konuda çocuğun ve ananın karşılıkh problemleri rol oynar. Yalnız çocuğa şımarık deyip çıkmak bir çok nörotik insan yetiştirmekten başka bir işe yara-

maz. Böyle bir konuda okulun, öğretmenin ve ailenin tutumları dikkate alınır. İlkokula yeni başlayanlarda bu korku, bu fobi daha çok görüldüğü için, sorunun kökü ailededir. Evdeki küçük bir kardeş, ana baba ayrıldığı çocuğa daha evvel okulun korkulacak bir yer olduğunun anlatılmış olması, ananın bunaldığı zaman «aman okul yaşı gelse de başımdan bir savsam» demesi, okula yeni başlayan bir çocukta bu fobi başlar. Öğretmenle, varsa rehberlik bürosu ile ailenin yapacağı işbirliği sorunu çözebilir. Bu işbirliğinde çocuğa okulun kendi evi gibi bir yer olduğuna inandırmak şeklinde olmalıdır. Öğretmenin sempatik tutumu hastalığı yok etmekte en büyük etkendir.

Kısacası böyle bir konuda peşin hükümlerden, tehditten ve korkutmaktan kaçınılmalı ve konuya sempatik bir açıdan yanaşmahdır. Bunda da en önemli, en sempatik yanıklık öğretmenden gelecektir.

SON

Son zamanlarda memleketimizde bir çok suçlu çocuğun ve suçlu yetişkinin neden böyle oldukları konusu üzerinde eğilmeler var. Yapılan konuşmaların bir çoklarının sonunda bu zavallıların eğitimden, çocuğun daha ilk okul sıralarında bir rehberlikten mahrum olduklarını görmekteyiz. Yapılan açık oturumlarda eğitimcimiz de sosyologumuz da, psikiatrimiz de hepsi bu işde soya çekimin ikinci derecede rol oynağını, asıl meselenin çevre ve eğitim olduğunu ileriye sürüyorlar. Hepsi de tıpkı 1925 yılında Elizabeth A. Irwing ile Louis A. Marks'ın dedikleri gibi Okullar cânilerin ve cinayetlerin meydana gelmesini önliyebilirler, engelliyebilirler.» diyorlar.

Bir gerçek var çocuklarımızın ve gençlerimizin rehberliğe ihtiyacı olduğu gerçeği. Onları kötü eğitimin, fena çevre koşullarının ve soya çekme mazeretinin ellerine bırakamayız. Doğanın çirkin yarattığı genci tinsel güzelliklerle, asil davranışlarla, zarif hareketlerle ve zengin, kültürlü bir kafa ile dünyanın en güzel insanı yapabiliriz. Sakat bacaklara sevginin ve şefkatin mavi dünyasında koşacakları başarı alanları hazırlıyabiliriz. Gözleri görmiyenlerin gönüllerine gözleri açık insanların bile imreneceği renkli dünyalar çizebiliriz. Her okul mutlu insanlar evi olmalıdır. Orda gençlerimiz başarısızlığın ıstırabını değil, başarının

(ab-ı hayat) mı içmelidir. İşte genç ve fedakâr öğretmen arkadaşım burda da bütün iç ve dış sıkıntılarını bir kenara atarak büyük işler yapmak düşüyor sana. Doğanın yarım bıraktığı yapıtları sen tamamhyacaksın. Bu senin tek gururun olacaktır. Böyle yapabilirsen her günün sonunda yetiştirdiği günleri gururla seyrettikten sonra evine dönen bahçıvanın mutluluğu içinde sıcak çorbanı içebilir, tath rüyalarla dolu uykunu uyuyabilirsin. Gül bu, elbette dikenleri olacak, onları da temizliyeceksin. Gözlerinden belli, onları seviyorsun, o halde dikenlerine de katlanacaksın.

İşte ondan sonra elbette hükümdarlar, önünde eğilecek, adın peygamber sözlerinde anılacak ve Atatürk gibi büyük bir adam, muhteşem bir adam kurtulması imkânsız bir vatanı kurtardığı zaman «Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir» diyecek.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Giriş	7
Sosyal Hizmetli ve Okullarda Rehberlik	15
Rehberlik Ne Demektir?	26
Çocukların Ruh Sağlığı	44
Problemli Çocuklar	64
Ana - Baba ve Çocuk İlişkileri	76
Öğretmen - Öğrenci İlişkileri	108
İlkokulda Rehberlik ve Uyum Problemleri	126
Orta Dereceli Okullarda Rehberlik ve Uyum Problemleri	153
Rehber Danışman	189
Okul ve Aile İlişkileri	207
Akron İlişkileri	221
Fizyolojik Eksikliği ve Biolojik Sıkıntısı Olan Çocuklar ve Rehberlik	236
Çocuğu Tanıma ve Anlama Rehberliğin Önemli Bir Yönüdür	250
Öğrencilerde Rastlanan Psycho Somatic Rahatsızlıklar	272
Rehberlik Bürosuna Gelecek Bazı Problemler	286
Sınıf Öğretmeni ve Okul ve Aile İlişkileri	302
Öğrencilerde Okul Fobisi	317
Son	326

26 Ağustos 1924 de kurulan

Türkiye İş Bankası
ellinci
altın yılını kutluyor.

Türkiye İş Bankası nın
sayısız kuruluşlarından biri olan

Kültür Yayınlarımız

bu mutlu yıldönümünde yayınladığı eserlerle
her zaman olduğu gibi

Türk kültürüne
katkıda bulunmaktan
kıvanç
duymaktadır.

Fiatı 20,— T